

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

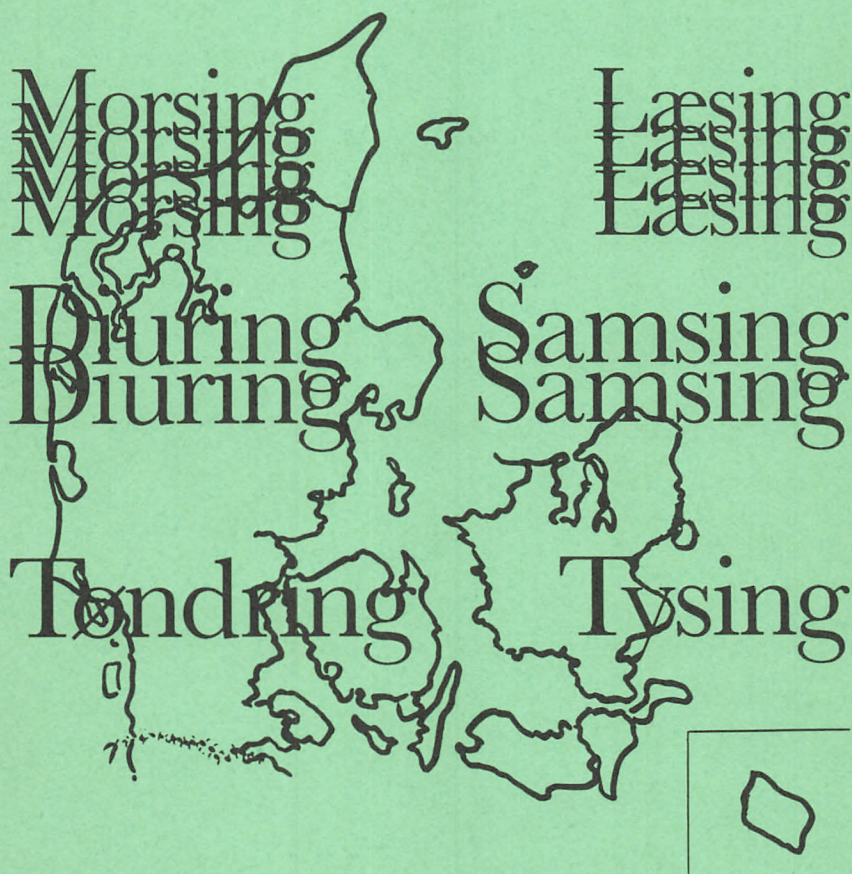
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lis Weise

**DANSKE INDBYGGERNAVNE
PÅ -INGE**

AKADEMISK FORLAG
KØBENHAVN 1983

DANSKE INDBYGGERNAVNE PÅ -INGE

Navnestudier
udgivet af Institut for Navneforskning
Nr. 22

Lis Weise

**DANSKE INDBYGGERNAVNE
PÅ -INGE**

AKADEMISK FORLAG
KØBENHAVN 1983

Danske indbyggernavne på -inge
© 1983 Institut for Navneforskning

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog
eller dele heraf er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Forsidetegning:
Hanne Weise

Bogen er fotosat med Times hos
RECKU

ISBN 87-500-2498-1

Forord

Ved fremlæggelse af »Danske indbyggernavne på -inge« udsender Institut for Navneforskning sin første publikation fremstillet ved hjælp af Fotosættersystemet Photodoc, et program til dokumentfremstilling ved fotosætning. Manuskriptfremstillingen har budt på en del tekniske vanskeligheder, og jeg takker assistent Hanne Olufson og stud scient. Jørgen Hjorth Pedersen for god hjælp ved brugen af den ny teknik.

For en kritisk gennemlæsning af manuskriptet og gode forslag til forbedringer takker jeg professor, dr. phil. John Kousgård Sørensen.

København, november 1983.

Lis Weise

INDHOLD

1. Kapitel	1
1.1. Indledning	1
1.2. Terminologi	1
1.3. Materialets afgrænsning og opstilling	2
2. Kapitel	6
2.1. Fremlæggelse af undersøgelsens navnemateriale ordnet efter primærnavnets efterled	6
2.2. Afledninger	6
2.3. Afledninger uden for stednavne	9
2.4. Appellativer	11
2.5. -ās	21
2.6. -biargh	22
2.7. -bō	22
2.8. -bō uden for stednavne	22
2.9. -bȳ	23
2.10. -bȳ uden for stednavne	26
2.11. -bæk	28
2.12. -bøl, jfr. p.73 ff.	29
2.13. -fiorth	29
2.14. -garth	29
2.15. -graf	30
2.16. -haghi	31
2.17. -hali uden for stednavne	33
2.18. -hēm/-um, jfr. p. 97.	33
2.19. -hōfthi	33
2.20. -hōfthi uden for stednavne	33
2.21. -hōgh	34
2.22. -klamp	36
2.23. -land	36
2.24. -land uden for stednavne	37
2.25. -lēf	38

2.26.	-lēf uden for stednavne	39
2.27.	-lund	39
2.28.	-lōsa	39
2.29.	-lōsa uden for stednavne	41
2.30.	-mark	42
2.31.	-næs	43
2.32.	-ræth uden for stednavne	44
2.33.	-siō	45
2.34.	-siō uden for stednavne	45
2.35.	-skōgh	46
2.36.	-sl ætt uden for stednavne	47
2.37.	-stath	47
2.38.	-thorp	49
2.39.	-thorp uden for stednavne	63
2.40.	-thwēt	64
2.41.	-tōft uden for stednavne	65
2.42.	-wang	65
2.43.	-wath	66
2.44.	-wī uden for stednavne	66
2.45.	-with	67
2.46.	-ø	69
2.47.	-ø uden for stednavne	69
2.48.	-ør	71
3.	Kapitel	73
	-bølling	73
3.1.	Navnemateriale:	73
	3.1.1. Stednavn + bølling	73
	3.1.2. Adjektiv/Adverbium + bølling (-by)	74
	3.1.2.1. a. Navne på del af bebyggelse	74
	3.1.2.2. b. Navne på bebyggelser	76
	3.1.2.3. c. Naturnavne	76
	3.1.3. Appellativ + bølling (-bølle)	77
	3.1.4. Simpleks Bølling/Bolling	84
3.2.	Beskrivelse og konklusion	86
4.	Kapitel	97
	-hēm/-um	97
4.1.	Navnemateriale:	97
	4.1.1. -hēm	97
	4.1.2. Dativ pluralis	102
	4.1.3. -hēm/dativ pluralis	107

4.1.4.	-inge	109
4.1.5.	bestemt form/dativ pluralis/-ing	113
4.1.6.	Andre navne	115
4.2.	Beskrivelse og konklusion	117
5.	Kapitel	125
5.1.	Det primære stednavns (basens) form.	125
6.	Kapitel	127
6.1.	Hvorledes er indbyggernavnet afledt af primærnavnet?	
6.2.	Excurs:	127
6.2.1.	Nye indbyggernavne	131
6.2.2.	Afledning	132
6.2.3.	-ager	132
6.2.4.	appellativ	133
6.2.5.	-balle	135
6.2.6.	-borg	135
6.2.7.	-bro	135
6.2.8.	-bøl	135
6.2.9.	-hals	137
6.2.10.	-hëm	137
6.2.11.	-holm	138
6.2.12.	-høj	138
6.2.13.	-kær	138
6.2.14.	-lund	138
6.2.15.	-løse	138
6.2.16.	-næs	139
6.2.17.	-sted	139
6.2.18.	-sætæ	140
6.2.19.	-sø	140
6.2.20.	-tofte	140
6.2.21.	(-)torp	140
6.2.22.	(-)tved	140
6.2.23.	-ved	141
6.2.24.	-ø	141
6.2.25.	-ør	141
6.3.	Dannelsesmåde i nutidige indbyggernavne	141
7.	Kapitel	144
7.1.	Hvilket suffiks er indbyggernavnet afledt med ?	144

8. Kapitel	146
8.1. Er basen natur- eller bebyggelsesnavn ? . . .	146
8.2. Afstand mellem base og indbyggernavn . . .	150
9. Kapitel	151
9.1. Afbygder	151
9.1.1. Afbygder	151
9.1.2. Indbyggernavnets funktion som stednavn ?	156
Forkortelser	160
Indeks over indbyggernavne	168
Indeks over stednavne	177

1. Kapitel

1.1. Indledning

Interessen for navne på -inge stammer fra mit arbejde med stednavne med efterstillet adjektiv. Her dannede inge-navne til stadighed markante undtagelser, blandt andet ved et meget tidligt og gennemført skifte til foranstilling.

Det faldt derfor naturligt at undersøge denne homogene navne-gruppe særskilt. Og en vis erkendelse af gruppens særpræg synes også opnået, blandt andet med udgangspunkt i indbyggernavne afledt af -hēm/-um navne set i forhold til artikelbrug i appellativer.

Indbyggernavne på -ing fremlægges her som en del af den helhed danske -inge-navne udgør. Det viste sig nemlig undervejs at problematikken omkring og materialet til indbyggernavnene var så afvigende fra de øvrige navne, at en særskilt behandling var påkrævet. Dog er naturligvis i en række henseender navne på -inge og indbyggernavne på -ing ensartede og vil blive behandlet under ét. Dette gælder f.eks. så vigtige spørgsmål som omlyd og brydning og inge-navne i sammensætninger.

Til behandling af materialet er brugt EDB-teknik. Alle navne er indkodet efter den model, der er anført i »Nogle resultater af EDB-behandling af stednavne« af Birte Hjorth Pedersen og Lis Weise. Modellen er dog udbygget i en række henseender specielt til brug for -inge navne undersøgelsen. EDB-udkørsler af samtlige inge-navne tænkes udgivet under ét.

1.2. Terminologi

I det efterfølgende anvendes termen *indbyggernavn* (en sjælden gang er brugt inkolentnavn) således som der er tradition for i de ret få danske behandlinger af emnet (se f.eks. Ola Stemshaug, NOR-NA-rapport nr. 23 p. 148 f.). Indbyggernavn bruges i denne bog om en (flere) person(er), (i materialet her måske udelukkende af hankøn, jfr. f.eks. under Hjelmboilling p.73f.) som er karakteriseret

ved sit hjemsted. Dette kan være en mindre eller en større lokalitet, ja endog en hel landsdel, således at også det man har kaldt 'folke- og stammenavne' går ind under betegnelsen indbyggernavn. En afgrænsning over for termen tilnavn er ikke tilstræbt, tværtimod er der inddraget materiale fra samlinger af tilnavne i denne undersøgelse, fordi en *funktion* som tilnavn er anset for at være en af indbyggernavnets realiserede muligheder. Eftersom indbyggernavnundersøgelsen er udskilt fra den oprindelige undersøgelse af stednavne på -inge er en afgrænsning overfor stednavne naturlig (men yderst vanskelig) herunder også indbyggernavnnes eventuelle *funktion* som stednavne, jfr. iøvrigt p.156 ff.

Med hensyn til den terminologi, der bruges til beskrivelse af dannelsen af indbyggernavne, bygger den på den strukturering af stednavnet, som er brugt i f.eks. den ovenfor omtalte EDB-liste, og hvis terminologi er omtalt i afhandlingen : Om strukturen af stednavne med særligt hensyn til marknavne, af John Kousgård Sørensen og Lis Weise, 1964.

1.3. Materialets afgrænsning og opstilling

Materialet udgøres først og fremmest af *indbyggernavne i stednavne*. Dette har naturligvis sammenhæng med at hovedsigtet med undersøgelsen af -inge-navne var rettet mod bebyggelses- og marknavne, ikke specielt indbyggernavneproblematikken indenfor navnegruppen. Derfor er hovedundersøgelsens materiale indbyggernavne, men som det vil fremgå, ikke kun *i* stednavne, men også *som* stednavne, hvilket er en mulighed i en række tilfælde, ja for navne på -bølling er det en ret almindelig antagelse.

Medtaget i undersøgelsen er indbyggernavne afledt til *kendte stednavnebaser*. Også dette er begrundet i undersøgelsens oprindelige sigte, hvilket blandt andet var at skaffe et overblik over de sikre og kendte afledningsbaser for de implicerede inge-navne. De sikre afledningsbaser anses her for at være stednavne og naturnavne, som er *overleveret* som sådanne, og heri ligger nødvendigvis ikke, at de lader sig tolke med sikkerhed, kun dette, at de er det sikre og overleverede udgangspunkt for afledningen. Man kan heller ikke finde konstruerede indbyggernavne til kendte, overleverede navne som f.eks. *Withlinga(r)? < Villingerød, *Njyinga? < Ning herred, *Worthunga ? < Vordingborg i det her fremlagte materiale, disse behandles i sammenhæng med de øvrige -inge-navne. Bølling-navnene, der med hensyn til velkendt afledningsbase er et

overgangstiltælde er medtaget blandt de meddelte indbyggernavne.

Medtaget som usikre eksempler på indbyggernavne er endvidere en række navne til hvilke der specielt i middelalderen kan foreligge former på -ing, dette gælder i særlig grad navne i gruppen der oprindelig har efterleddene -h-m/-um, jfr. p.97 f.

I materialet indgår som omtalt først og fremmest *indbyggernavne i stednavne* i Danmark. Området dækker kun det nuværende Danmark, med enkelte afstikkere til Sydslesvig. Udskrevet er materiale fra bebyggelsesnavne i hele Danmark. Herudover er udskrevet materiale fra marknavnestoffet (= Markbøger og udskiftningskort plus eventuelle senere optegnelser fra 20.århundrede) i Østdanmark, det område som -inge navneundersøgelsen oprindelig var planlagt til at omfatte. Som undersøgelsen skred frem blev det dog klart, at der til yderligere belysning af en række forhold måtte inddrages yderligere materiale, også udover det som indgår i Institut for Navneforskning's indbyggernavnesamling, der naturligvis er benyttet i fuldt omfang. Herudover er udnyttet marknavnestoffet fra Fyn og navne fra fra markbogsudskrifter fra de jyske amter: Århus-Skanderborg, Ribe og Vejle. Flere eksempler kan med al sandsynlighed findes i det ikke-gennemgåede materiale, men det er et stort og vanskeligt arbejde at finde frem til indbyggernavne (på -ing), hvad materialesamlingen formentlig også bærer præg af. Og indbyggernavne overses let, blandt andet fordi afledningsbasen ikke nødvendigvis er indlysende, men skal graves frem blandt sted- og naturnavne indenfor et område, der ikke er begrænset hverken regionalt eller kronologisk. Endelig indeholder de danske stednavneudgaver ikke - således som f.eks. Ortnamnen i Skaraborgs Län - registre over indbyggernavne. Sluttelig kan navne være fejltolkede og ikke opfattet som værende afledninger til andre stednavne.

Ud over indbyggernavne i stednavne indgår i undersøgelsen en række indbyggernavne som *ikke* indgår i *stednavne*. Hovedparten af disse navne er moderne indbyggernavne fra Gudmund Schüttes meget store samlinger. Disse indgår mestendels i Institut for Navneforskning's indbyggernavnesamling, men eksempler er endvidere at finde dels i hans manuskript, som opbevares på instituttet, dels i hans udgivne skrifter om indbyggernavne. Disse er mange og af svingende kvalitet, men vidner alle om hans store interesse for denne navnegruppe. Hans synspunkt på navnetypens behandling i

faglitteraturen kommer til udtryk i titlen på en af de første afhandlinger om emnet: *Indbyggernavne, dansk Sprogforsknings Stedborn, Da.Fm, 13.årgang p.17 f.* De fleste af Gudmund Schüttes indbyggernavne er opført under titlen »nye indbyggernavne« p.131 f. som en særlig samling holdt uden for hovedundersøgelsen.

Iøvrigt er følgende kilder udskrevet:

Tilnavnebindene fra *Danmarks gamle Personnavne*. Hovedparten af indbyggernavnene heri er behandlet af *Rikard Hornby*, *Gamle angivelser af hjemhørighed, Ti Afhandlinger p. 128 ff.*

Indbyggernavne hos *Claudius Clavus*, Fyenboen *Claudius Claussøn Swart*, *Nordens ældste Kartograf. En Monografi af Axel Anthon Bjørnbo og Carl S. Petersen, København 1904.* Benyttet er navnene p. 236. Disse er også udnyttet og omtalt af Gudmund Schütte, *Da.Fm 1941 p. 19* og af *C.I.Stähle, -inge p. 33.* Navnene er i deres som oftest korrumpereede former medtaget og kommenteret i undersøgelsen, og de må sammenholdes med bemærkningen i udgaven p. 119(161) om *Claudius Clavus*: »Men hvad hans Anbringelse af Lokalteterne i Forhold til hverandre angaar viser netop Fyn mærkelige Afvigelser fra Virkeligheden.«

Også udnyttet er materialet i *Dansk Navneskik, 1899*, suppleret med de oprindelige indberetninger til denne bog, der findes i Institut for Navneforsknings Manuskriptsamling nr. 83 a.

Petersen, Lolland-Falster Navnebog, 1902, plus listerne over tilnavne fra Falster og Laaland i *Dansk Navneskik p. 50 f. og p. 57 f.* Den indeholder et stort og meget vigtigt materiale, der kan udnyttes fuldt ud bl.a. fordi, der gives oplysninger om i hvilke sogne navnene kendes og bruges. En række af navnene er behandlet af *John Kousgård Sørensen* i *Bebygg. på -sted p. 73.*

I det efterfølgende opstilles materialet efter primærnavnets (= det stednavn som indbyggernavnet er afledt af) etymologiske oprindelse, hvadenten det er et appellativ i funktion som stednavn eller en sammensætning med efterled eller suffiks. Opstillingen er alfabetisk efter efterleddet eller suffikset, dog er navne på -bølling og -hēm/-um trukket ud af den alfabetiske rækkefølge og behandlet særskilt. Der er inden for hvert efterled sket en deling på grundlag af indbyggernavnets forekomst enten som led i et stednavn eller dets forekomst uden for denne sammenhæng. Indbyggernavne der indgår i stednavne er lokaliseret til sogn og herred. Herudover er angivet sognets topografiske nummer, hentet fra 'Topografisk ordning af Danmarks egne', idet dette er en 'nøgle' til den EDB-liste, i hvilken navnene er indlagt sammen med de øvrige -inge-

navne. Primærnavnene er lokaliseret efter samme princip som indbyggernavnene, og dette gælder også primærnavne til indbyggernavne uden for stednavne. Ved disse sidste er endvidere anført alle kildeoplysninger om på hvilke steder indbyggernavnet bruges. Afstanden mellem primærnavn og indbyggernavn (eller det sted hvor indbyggernavnet er i brug) anføres.

Der gives en tolkning (oftest hentet fra gængse håndbøger) af primærnavnet, og en 'tilblivelsesform', oftest gammeldansk konstrueres. Ud fra denne form beskrives indbyggernavnets dannelsesmåde, og der lægges vægt på at få følgende træk beskrevet : til hvilke(t) led af primærnavnet er indbyggernavnet afledt; hvilken form/kasus leddet har i primærnavnet og i hvilken form/kasus det indgår i indbyggernavnet; om der kan konstateres omlyd ved indbyggernavnedannelsen. Der er lagt vægt på at registrere i-omlydte former, men der er ikke (endnu) taget stilling til om manglende omlyd kan skyldes eventuel afledning med -ung. Derfor anføres kun særskilt når afledningsendelsen ud over -ing kan konstateres at have en konsonant -ling, -ning og lignende. Forholdet mellem -ing : -ung former skal ses i en større sammenhæng, og kræver derfor hele -inge-navne materialet som grundlag for et resultat.

2. Kapitel

2.1. Fremlæggelse af undersøgelsens navnemateriale

ordnet efter primærnavnets efterled

2.2. Afledninger

Almind. Sogn.¹⁾ Lysgård h., 1792.
 1451(1558 ÆDA II 17) Almind
 13/8 1498 Almenningh
 26/2 1499 Alminningh kyrcke
 19/5 1511 (1552) Alminding gade
 udat. 1449 - 82 (1541 Rep 1304) Almynding kyrcke.
 > *Almind*, s. < *alm-und, en -und afledning til trænavnet alm,
 jfr. DS IX 186.

Som nævnt i DS foreligger der også mulighed for at navnet har samme betydning som substantivet *alminding* 'udyrket fællesjord'. Navneformen *Almind* veksler i de ældre kilder med *Alminding*; men den sidste form forekommer især, når stednavnet står vedføjet et substantiv, f.eks. *Alminningh kyrcke*, *Alminding gade*, og kan vistnok opfattes som et indbyggernavn på -ing. I 13/8 1498 synes formen *Almenningh* dog at bero på sammenblanding med substantivet *alminding*. Hertil kan føjes at i dokument fra 1449 - 82 skelnes der mellem : *Almynding kyrcke* og en ager y *Almynd*. Hvis der foreligger et indbyggernavn, er det dannet til *rod* + *afledning*, *uden omlyd*, det vil sige en dannelse på linje med de øvrige eksempler med afledning.

Alsing. Indbyggernavn. Siden 1314 12 eksempler. Heraf de fleste fra Sønderjylland og Sydslesvig, 2 er fra Nørrejylland, 3 er

1. Ifølge Bent Jørgensen, *Stednavneleksikon II* 14 »har navnet aldrig betegnet nogen landsby, og sognet med den enligt beliggende kirke kaldtes i middelalderen Vranum sogn«

fra Sjælland.

Også i stednavne er Alsing almindeligt : i jyske navne findes det f.eks. i *Alsingsjord*, Ødum s., Galten h., 1933, jfr. DS XVIII 1, 155 og *Alsingkær*, Nybøl s. og h., 3244, jfr. DS VII, 77, og på Sjælland i f.eks. *Alsingesvære*, Vallensved s., Ø. Flakkebjerg h., 477, : 1426/1750 Alsingeswæren.

> ønavnet *Als*, 3246, < *Al-sō, til ala 'føde', jfr. f.eks. Stednavneforskning I 179. Indbyggernavnet er en dannelse til *rod* + *afledning*, *uden omlyd*.

Indbyggernavnet Alsing hos P er rimeligvis afledt til landsbynavnet *Alsø*, Fuglse s. og h., 756, jfr. p. 45.

Birkinge. Jfr. p.50 f.

Høthring, Høvring. Indbyggernavn. Siden 1360 3 sønderjyske eksempler i DgP, heraf 2 middelalderlige, 1 eftermiddelalderligt. Det sidste har den nyere form : Høffuering. Denne indgår også i naturnavnet : MB 1683 *Høfring* Blocke, V.Horne s., Varde ls., 2591, og i det sydslesvigske *Høvringhem*, jfr. SydslStedn. IV 30.

Indbyggernavnet er en afledning til landsbyen *Højer*, 3103.

< *Hōþ-ara, *Hōth-ura, jfr. Stednavneforsk. I 178 og DS V 15.

Indbyggernavnet er dannet til *stamme* + *afledning*. Indbyggernavnets form Høvring er en nyere form, der afspejler udvikling og udtale i landsbynavnet, jfr. DS V 15 og Feilberg under Højering.

Luchting, Løjting. Indbyggernavn. 2 eksempler siden 1451, fra Flensborg.

I stednavne er kun noteret formen Løjting, tidligst 1779: Leuting Acker, *Løjtingager* i Felsted s., Lundtofte h., 3234. De øvrige er alle sønderjyske, jfr. EDB-liste.

> Sognebyen *Løjt* s., Rise h., 3211.

< *Lauk - itia, *Luk-itia, jfr. Stednavneforsk. I 179 og DS VI 169.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *afledning*, *uden omlyd* (idet omlyden er forårsaget af stednavnets afledningsendelse). Den i gammeldansk overleverede form *Luchting* svarer til den mnty. form af stednavnet, men formen Løjting svarer til stednavnets danske udvikling og udtale.

G. Schütte, Da.Stednavne 80 har formerne Løjtinger og Løjtninger.

Morsing. Indbyggernavn. Siden 1338 13 eksempler, alle jyske. Herudover indgår det i et middelalderligt belagt jysk naturnavn: 11/3 1468 *Morsingx jord*, Avning s., S.Hald h., 1955.

> ønavnet *Mors*, 1408, < *Mor-sō, jfr. f.eks. Stednavneforsk. I 179.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *aflledning*, *uden omlyd*.

Samsing. Indbyggernavn. Siden 1431 er der 13 jyske eksempler, 1 fynsk, 3 sjællandske og 4 skånske. Det forekommer også i enkelte stednavne, f.eks. det sjællandske naturnavn MB 1682 *Samsing Waads Agger*, beliggende i Bjørnstrup Nørrevang, Røsnæs s., Ars h., 301, en vang der ud fra Matrikelkortet at dømme ligger i det kystområde, der vender mod Samsø. Ifølge DS I p.1 kaldes »en Mand fra Samsø nu en Samsinger [i samsiə].«

Indbyggernavnet er afledt af ønavnet *Samsø*, 350.

< *Sam-sō, jfr. f.eks. Nudansk Ordbog og DS I p.2.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *aflledning*, *uden omlyd*.

Søsing Løkker. Naturnavn. Åbenrå købstad, 3191.

Jb 1704 Söesinger Lücken, Söesinger Coppel.

Ifølge DS VI 22 er forleddet et adjektiv dannet af et indbyggernavn *Søsing, indbygger i *Søst*, udtalt [søs], landsby i Rise s., 3212.

< (?) *Saiw-sō, jfr. John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted 20 (med henvisninger), hvor det bl.a. hedder: »Indbyggerbetegnelsen søsinger viser desuden, at t'et må være uoprindeligt, idet -inge til dannelse af indbyggernavne i det område kun anvendes med udlydende enkeltkonsonant«. Hertil kan føjes, at indbyggernavne af denne type altid synes dannet til *rod* + *aflledning*, *uden omlyd(?)*.

Afstand mellem primærnavn og indbyggernavn er ca. 4 km.

Tyndering, Tøndring. Indbyggernavn. Siden 1284 2 eksempler fra henholdsvis Sønder- og Vestjylland.

I stednavne forekommer det ret ofte i sønderjyske naturnavne, tidligst 1725 i *Tundringkoppel*, Adsbøl s., 3226, der ligger ca. 55 km. fra Tønder.

> Sogne- og herredsnavnet *Tønder*, 3092.

< *tund-ara, jfr. f.eks. DS V 1.

Indbyggernavnet er dannet til *stamme* + *afledning* og det er vel tvivlsomt om indbyggernavnet med hensyn til omlyd adskiller sig fra afledningsbasen, idet former med -y-, -ø- kan være resultat af en palatalisering foran nd og ikke af omlyd.

Tysinge, -agre, -vang. Naturnavn. Tølløse, Soderup, Kirke Eskilstrup og Store Tåstrup sogne, Merløse h., 239, 242, 243, 244.

Ældste belæg er fra MB 1682: Thøsing, Torsing, Tyssinge Agre, Tyssinge Wang m.fl. jfr. EDB-liste. Navnet indgår i nutiden i naturnavnene Tysinge Mose : ['tysiŋ(ə)'mo-sə] og Tysinge Å ['tysiŋə'Oə]. Navnene betegner store områder i Merløse h., der vender imod *Tuse h.* Indbyggernavneforklaringen findes hos Gudmund Schütte, FoN 1924 p. 118 : *Tyssinger i Tuzæ Hd.

> *Tuse* s. og h., 260.

*Tūzi < *tūt-si, jfr. f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *suffiks*, med *i-omlyd af u*.

2.3. Afledninger uden for stednavne

Børking. Indbyggernavn.

o.1700 Børchind, Børchinddans, Børchinderne.

Feilb.Supl.59 [æ Børkəŋər] pl. 'folk fra Bork Sogn'.

Byrkinger (Byrkiner), Schütte ms 1948.

De ældste former er fra en indberetning til brug for Moths Ordbog, og den er udgivet af Grüner Nielsen i Da.Stud. 1917 p.14 f., i en afhandling om folkevisedans på Manø. Det hedder heri: »i synderlighed i Nørherred i S.- og N.Bork, hvoraf den og kaldes 'Børchinddans' fordi Bork-folk, kaldede 'Børchind' exellerer i at træde denne dans. Hinc prov.: Børchinderne kan både træde en dans og løfte en kvaj«.

> *S.Bork* s., 2571, *N.Bork* s., 2572.

< *Bur-ka, Jfr. G.Albøge, DS XVII under 2572.

Hos Ståhle, -inge p.33 nederst nævnes »nyda.børchinder < byrkinger, inbyggare i Bork« som eksempel på at typen »med ellips av senare leden« er gammel, fordi den fremviser omlyd. (Ståhles antagelse beror vistnok på en tolkning af primærnavnet som *Bor-vik, jfr. f.eks. Nudansk Ordbog).

Indbyggernavnet er en afledning til *stamme* + *afledning*, med *i-omlyd af u*.

Diuring. Indbyggernavn. 3 eksempler i DgP siden 1323 (fra Åbo syssel, Sabro h., Viborg og N.Djurs h.).

Hornby og K. Hald, Personnavne i middelalderen, antager at der foreligger et indbyggernavn til halvøen *Djursland*, 1977.

< *Diūr + *sō*, jfr. f.eks. K. Hald, Vore Stednavne 216 og Stednavneforskning I 179. Det vil sige, at man regner med en afledning til *stamme minus suffiks, uden omlyd*. DgP II 212 antager derimod, at hvis der foreligger inkolentnavn til N.- og S.Djurs h., 1980 og 2000 - hvad der stemmer med at navnet optræder i Østjylland - skulle man snarere vente formen *Diursing*.

Til denne sidste antagelse vil jeg slutte mig, og påpege at indbyggernavnet uden -s- synes at være en dannelse der typologisk forudsætter enten et primærnavn, der *ikke* indeholder -s- i stamme eller i stamme + suffiks, eller et primærnavn med et *efterled*. I sidste tilfælde forudsættes en dannelse til primærnavnets forled, således som det er almindeligt i en række dannelser, jfr. p.127 ff.

Af primærnavne med efterled indenfor området kan nævnes:

Dynæs < *diūr-næs, Linå s., Gjern h., jfr. DS XII 112.

Dørup < *diūra-thorp, Hørning s., Hjelmlev h., DS XII 102.

Dørup < *diūra-thorp, Voerladegård s., Tyrsting h., jfr. DS XII 136.

I disse tilfælde ville indbyggernavnet være dannet til *forleddet* = *CA-leddet, uden omlyd*, hvilket er i overensstemmelse med afledninger til stednavne med efterleddene *næs* og *thorp*, jfr. nedenfor p.43 f. og 49 ff.

Hos P findes også et indbyggernavn *Dyring*, og det karakteriseres som et gammelt tilnavn. Dette er næppe rigtigt. Navnet *Dyring* er brugt om personer fra bl.a. Nordlunde s., 738, og navnet kan være afledt af den forsvundne *Durupegård* i Toreby s., 789. DS XI 141 tolker stednavnet som indeholdende tilnavnet *Durup*. En anden mulighed er det dog, at navnet er et oprindeligt *Diūra-thorp, og *Dyring* er en afledning til *forleddet, uden omlyd*.

Indbyggernavnene i DgP og hos P kan således være parallelle dannelser afledt til sammensatte stednavne, men næppe til suffiksafledte stednavne.

Falstring. Indbyggernavn. Hornby nævner 1 eksempel fra 1505, som dog ikke er medtaget i DgP, hverken under fornavne eller tilnavne. Bæreren af navnet er 'wogendriffuer' hos Eskild Gøye, og benævnes udelukkende ved navnet *Falstring* i testamentet 22/8 1505 (Klevenfeldt), i hvilket de øvrige tjenestefolk oftest nævnes

ved fornavn. Der er dog næppe grund til at betvivle at eksemplet angiver 'vogndriverens' hjemstavn. Fra senere kilder, tidligst 1610 hos P, er navnet velkendt.

> ønavnet *Falster*, 807, < *fal-stra, jfr. DS XI 1f.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *afledning*, *uden omlyd*.

Femerling. Indbyggernavn. DgP har et eksempel fra Køge.

Ifølge DgP og Nudansk Ordbog foreligger der et mnty. tilnavn Vemerling, indbyggernavn til ønavnet *Femern*, afledt med suffikset *-ling*. (*Femern* < *aff Fimbre (> * aff Imbre 'von Fehmarn'), jfr. Antje Schmitz, Die Orts- und Gewässernamen des Kreises Ostholstein, p. 17 ff.).

Rovsing. Indbyggernavn. 1 eksempel i DgP fra 1489 fra Støvring h.

> herredsnavnet *Rougsø*, 1940, < *Hrok-sō(n), jfr. f.eks. Stednavneforskning I 179.

Indbyggernavnet er dannet til *rod* + *afledning*, *uden omlyd*.

2.4. Appellativer

Bernings Kile. Naturnavn. Brenderup s., Vends h., 981. MB 1682 Bernings Kiil.

Navnet har muligvis forbindelse til den forsvundne bebyggelse *Bjerget* i landsbyen Hølse, i Brenderup s., 981.

> *Biargh-it, jævnfør tolkning i DS XIV 267.

Et indbyggernavn Berning må være afledt af en form svarende til ubestemt form af appellativet gammeldansk *biargh* med afledningen *-ning*. Der forudsættes en udvikling ja > æ, e, således som den også foreligger i Mering p. 41 og det må være basisnavnets brydningsform, der er grundlag for indbyggernavnet. Afledningsbasen kan næppe være et ubrudt *bergh, i hvilket den i forhold til *-ing* sekundære afledningsendelse *-ning* har bevirket i-omlyd af urnordisk e (med senere lydåbning til e).

Birting Mølle. Mølle. Vantinge s., Sallinge h., 1064. M 1664 birting mølle.

Ifølge DS XIII 107 foreligger et tilnavn Birting eller snarere et

som tilnavn brugt oprindeligt *indbyggernavn* til den forsvundne by *Bjerte* i det nærliggende Herringe s., 1061. Afstand hertil ca. 4 km.

> *Biarta, ånavn, jævnfør John Kousgård Sørensen, DSÅ I 149 (anderledes i DS XIII 101). Ånavnet er afledt af adjektivet glda. *biart* 'lys, skinnende'. Hvis formen *Birting* er oprindelig kan den være afledt til en stamme *bert, og formen *Birting* kan tolkes som indeholdende i-omlyd af urnordisk kort *e*, forårsaget af afledningsendelsen *-ing*. Denne omlyd er imidlertid meget gammel, og også ældre end den brydningsform, der foreligger i afledningsbasen *Biarta. Derfor er *Birting* snarere enten tilnavnet *Birting* (der i DgP dog også tolkes af adjektivet glda. *biart*, men måske er af anden oprindelse) eller på grund af tilknytningen til en mølle snarere et eventuelt gammelt sønavn *Birting.

Bæklund. Del af Hejls by. Hejls s., N. Tyrstrup h., 2394.

1564 Beckeling

1652 Böckling

[bægl̥w̥n].

Navnet er ifølge DS III 62 en »ling-Afledning af Ordet Bæk, og sikkert et oprindeligt *Indbyggernavn* i Plur. ('Beboerne ved Bækken')«. Hvis denne tolkning er rigtig, adskiller navnet sig fra en række andre *indbyggernavne* derved, at afledningsbasen ikke er kendt som *proprium*. Imidlertid findes navnet i det geografiske område, hvor lignende forhold kan iagttages, nemlig ved *-bølling* navnene i Sønderjylland. Også det forhold, at navnet er betegnelse for en del af en by har paralleller i *-bølling* navnene, og det er derfor rimeligt at antage at dannelsen enten er et oprindeligt *-bølling* navn, jfr. p. 90 eller at der foreligger afsmiing fra denne navnegruppe.

Faksinge. Landsby. Beldringe s., Bårse h., 604.

29/11 1135 (vidisse 1245) Foxingi woræ

28/4 1239 Foxungi.

Navnet er af Gudmund Schütte, f.eks. i *Danske Stednavne* fra Arilds Tid p. 55 og John Kousgård Sørensen, *Danske Bebygg.* på -sted p. 72 fremdraget som eksempel på en sekundær 'afbygd' til en moderby, altså et *indbyggernavn* afledt af herreds- og sognenavnet *Fakse*, 545.

Et eventuelt *indbyggernavn* er afledt af *Fax, stamform af et appellativ glda. *fax,n. 'mankehår', med afledningen *unga*, som som velsagtens har bevirket u-omlyd af *a*, jævnfør en række -o-

former i de ældste belæg i DS XVI 201.

Denne tolkning er blandt andet på grund af afstanden mellem de to lokaliteter afvist i DS XVI p. 201. Afstanden er ca. 16 km.

Faksing kendes som tilnavn, jfr. DgP II 263, brugt om en borger i Århus. Tilnavnet sigter derfor i dette tilfælde rimeligvis til det jyske stednavn Favsing, 1954.

Futting. Landsby. Torsø s., Houlbjerg h., 1838.

1448 (1558 ÆDA II 81) Førting

Mandtal 1610 Fuwrtinng.

Ifølge DS IX 236 er Forte i dokument fra 1433 (1558 ÆDA II 58) og Førting navne på samme lokalitet. Den moderne form Futting antages imidlertid sammesteds at udgå fra et *Forting, med vokalforlængelse og diftongering af det lange o og med senere forkortelse af diftongen. Der regnes endvidere med, at Forte er det primære navn for et indbyggernavn Futting, »der først i sen tid har fortrængt det gl. usammensatte navn«.

> *Forta, jfr. DS IX 236.

Det indbyggernavn, der er dannet hertil med første belæg i Mandtal 1610 Fuwrtinng, er afledt af *CA-leddet* = substantivet glda. *forta* (< *for-tā), minus *a*, *uden omlyd*.

Der tages i DS ikke stilling til de omlydte former : Førting, som imidlertid er de ældste, og som vist i DS benævner den samme lokalitet som Forte. Det er sikkert rimeligt i disse omlydte former at se en afledning med et lokalitetsbetegnende -ingi, som bevirker i-omlyd af o, og som betegner bebyggelsen/området, jævnfør også formuleringen: en gaard kaldes Forte : en gaard udi Førting. Der synes her at foreligge et af de få tilfælde, hvor der kan påvises to afledninger til samme primærnavn : 1. En afledning, der bevirker omlyd, og som måske er lokalitetsbetegnende og 2. En afledning, der ikke bevirker omlyd, og som måske er indbyggerbetegnende. Jævnfør iøvrigt tilsvarende under f.eks. Helling p. 48. Navnedannelsen Førting kan ved hjælp af i-omlyd af -o- dateres til før ca. 1000, og hermed fås også en terminus ante quem for afledningsbasen Forte. Derimod kan intet sluttes om det eventuelle indbyggernavn Futting.

Holming. Landsby. Havetoft s., Angel, 3335.

Korn 1602 Holmingh

Mejer 1641 Holm

Geld 1651 - 52 Hollmingh
 Danckw 1652 Holm
 Contr Geest 1689 Hollming
 VSKOrig Holming
 Trap Holming.

Hos John Kousgård Sørensen, -inge p. 62 og K. Hald, APhS 18 p. 278 regnes navnet blandt de navne, hvor indbyggernavnet er blevet den vedtagne stednavneform. Her til et tidligere **Holm*.

Det eventuelle indbyggernavn er afledt til et **Holm*, svarende til *appellativet holm*, uden *omlyd*. Imidlertid er det ud fra overleveringen, blandt andet det ældste belæg og det faktum, at formen Holm kun er belagt to gange, ikke urimeligt i stedet at antage en oprindelig afledning med det bebyggelsesbetegnende -ingi/-ungi. Formerne med og uden -ing kan betragtes som udtryk for en formvekslen, og denne kan også iagttages ved en række andre navne i området, jfr. f.eks. under -hēm/-um navne p. 117 ff.

Holminge Skov. Naturnavn. N. Dalby s., Ramsø h., 219.
 MB 1682 Holminge Skouf.

Der foreligger et indbyggernavn afledt til *Holme Mølle* i Ejby s., Ramsø h., 218. Afstand hertil ca. 4 km.

> **Holm*, appellativet holm i funktion som stednavn.
 Indbyggernavnet er dannet til *CA-leddet*, uden *omlyd*.

Jenning. Naturnavn. Gram s., Frøs og Kalvslund h., 3061.
 1585 (afskrift) Jenning.

Ifølge DS IV 637 er lokaliteten et stort areal syd for Gram by, der tidligere var skov. Navnet tolkes som en afledning til trænavnet ene.

Dette er den rimeligste tolkning, men det kan dog anføres, at ca. 5 km. herfra ligger bebyggelsen *Enemark* i Toftlund s., 3071.

> **Ēnmærki*, substantiv, jfr. DS IV 652.

Et indbyggernavn Jenning afledt af *forleddet* i det som stednavn anvendte substantiv, *uden omlyd*, kunne resultere i et **Jenning* (< **Ēning*).

Et indbyggernavn afledt til et som stednavn brugt sammensat appellativ kan dog næppe afledes udelukkende til første led af appellativet, jævnfør ovenfor under *Futting* og p. 129.

Lille Rise. Landsby. Rise s., Ærø, 1164.

Sk 1483, Sk 1486 Risingh.

I DS XIII 273 hedder det: » Byen hedder ældst Rising, hvilket må opfattes som indbyggernavn til (Store) Rise, således at byen er koloniseret fra denne (G. Schütte, Danske Stednavne fra Arilds Tid)«. Afstanden mellem byerne er 2 km.

Indbyggernavnet er dannet til *Store Rise*, s.

< *Rīs, identisk med appellativet glda. *rīs*.,n., jfr. DS XIII 273.

Indbyggernavnet er afledt af *CA-leddet* = *stamform*, uden *omlyd*. Jfr. iøvrigt p. 154 f.

Odsing. Indbyggernavn. Navnet er kun belagt en gang i Sjællands Stifts Landebog 1567 p. 82 : *Peder Odtzinng*, navn på en borger i Næstved. Hornby p.130 formoder, at navnet er et indbyggernavn dannet til Ods herred, og bemærker at det er påfaldende at formen Odsing optræder senere end formen Odbo, der er almindelig i middelalderen, jævnfør DgP II. Det bemærkes også at »det indskudte -s synes at stamme fra herredsnavnets genitiv, men kan være støttet ved analogi med Samsing«. Formen Odsing, belagt i sammensætningen *Odsingtosse* kendes endvidere fra E. Tang Kristensen, Danske ordsprog og mundheld p. 478, 1890, fra Dansk Navneskik p. 17 *Ossing*, og hos G. Schütte, ms nr. 89, fra 2/4 1919 : *Åssing*. Alle disse belæg skulle referere til Ods herred.

Men det synes dog rimeligere at skille det ældste belæg fra Næstved fra de yngre, der stammer fra omegnen af Ods herred. Belægget fra Næstved skal eventuelt afledes af landsbynavnet *Åse*, i Glumsø s., Tybjerg h., 568. Afstanden mellem Næstved og Åse er ca. 12 km.

> substantivet glda. *ās*,m. 'ås', i funktion som stednavn, jævnfør DS XVI 140.

Indbyggernavnet hertil er dannet af *CA-leddet* = *stammen*, uden *omlyd*.

Som lige nævnt foreligger formen *Odsing* også som en - omend senere - betegnelse på indbyggere fra Ods herred. Her må primærnavnet, Ods herred, betragtes som en sammensætning med efterleddet herred, og indbyggernavnet er en dannelse til forleddet. Indbyggernavnet kan ikke være afledt af det tilgrundliggende usammen-satte navn *Odd, appellativet glda. *odd*, m., 'odde' i anvendelse som stednavn, som indgår i en række gamle stednavne, jævnfør K. Hald, Stednavne på -um p.88. En afledning til *Odd måtte give et indbyggernavn *Odding, jfr. f.eks. Holming < Holm ovenfor p.

13 f. Indbyggernavnet Odsing er derimod dannet til forleddet i Ods herred, det vil sige til *CA-leddet* = *forleddet i genitiv, endende på -s, uden omlyd*. Sammensætningstypen med -s fra forleddet kan sammenholdes med den type der foreligger i indbyggernavne afledt af sammensatte stednavne på f.eks. -thorp og -by, jævnfør p.128f. Den er iøvrigt en ofte diskuteret type, idet -s undertiden anses for et sekundært genitivmærke, opstået i sammensætningen med herred, jævnfør Ståhle, -inge p. 41 om farsinger afledt af Fårshered, Hornbys bemærkninger ovenfor samt endelig også Gudmund Schütte, der i Da.Stednavne p. 84 kategorisk udtaler: »Odsinger, udgående fra genitivisk Form på Herredsindbyggernavnes Vis.«

Rodings Agre. Naturnavn. Skørring s., Framlev h., 2092.

MB 1683 Rodingågre.

Markbogens form vedrører en lokalitet, som er beliggende i Skørring Østermark.

> landsbynavnet *Rode*, 2092.

< *Rutha, f. 'ryddet areal', jfr. DS XII 41.

Der foreligger rimeligvis et indbyggernavn, afledt af *CA-leddet* = *stammen* af det som stednavn fungerende appellativ, *uden omlyd*. Ifølge DgP er Roding overleveret både som fornavn og tilnavn. De to eksempler i DgP er fra Sydslesvig.

Skånings Løkke. Naturnavn. Holme s., Ning h., 2114.

MB 1683 Schonnings Lucke Fald

MK 1783 (1816) Skaanings Lykke.

> Skåde s., 2114 a. Afstanden er ca. 2 km.

< **Skot/i/a*, appellativet 'skud', jævnfør DS XII 57.

Hvis Skåning er et indbyggernavn (men alternative muligheder er vistnok sandsynligere) er det dannet til *CA-leddet* = *appellativet* i brug som stednavn, *uden omlyd*, med suffikset *-ning*.

Soling Gab. Naturnavn. N.Snede s., Vrads h., 2214.

MB 1683 Swoling Gaf Agre, Smoling (?) Gaf fald.

> *Sole*, forsvunden gård, Ejstrup s., 2213. Afstand ca. 6 km.

< *Sōli, m. 'en afledning af subst. sol med betydningen 'solbeskinnethed', jævnfør DS XII 162.

Det må formodes at Smoling er fejlskrivning eller fejllæsning af *Sw-. Hvis navnet er et indbyggernavn til den forsvundne gård

Sole, er det dannet til *CA-leddet* = *stammen* til det stedbeteegnende appellativ *s-oli, *uden omlyd*.

Stibjernerig. Naturnavn. Korsør købstad, 365.

MB 1682 Stie Biernerig.

Navnet må efter beskrivelsen i Markbogen: »liggende en temmelig vej fra Ladegården nordpå« ligge nær ved Stibjerg Huse i Tårnborgh s., 439. Afstanden hertil er ca. 1 km.

> *Stighbiarigh, jævnfør at ældste belæg på husene er MB 1681 Stiebjerg, indeholdende appellativet glda. *biarigh, n. 'bjerg'.

Indbyggernavnet er afledt af den foranstillede bestemmelse, *FP-leddet* (= Stigh) *plus CA-leddet* = appellativet *biarigh. Dette er en meget usædvanlig dannelsesmåde, uden mange paralleller. jfr. herom p. 130. Indbyggernavne dannet til appellativet bjerg i brug som stednavn (som CA-led) og som forled (CB-led) er også i det øvrige materiale afledt med *-ning*, jævnfør Bjerningebæk og Bernings Kil, p. 22 og p.11.

Sædningstrøm. Naturnavn. Hostrup s., Slogs h., 3131.

Ca. 1930 ['sæd.nəŋ.sdrøm].

Ifølge DS V 539: Indbyggernavnet Sædning 'Beboer af Landsbyen Sæd', 3132. Afstanden til nabosognet er 5-6 km.

> *s-æta, f. 'opholdsted', jævnfør DS V 505 og John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 28.

Indbyggernavnet er afledt med *-ning til CA-leddet* = *stammen* i det som stednavn brugte appellativ, *uden omlyd*.

Gudmund Schütte har også formen Sædning af indbyggernavnet, mens Feilberg har formen [særəŋər] til landsbyen Sæd, udtalt [sær], under artiklen ing i bind 2 p. 26. Hans form må velsagtens være en ældre dannelse, en afledning med *-ing* til den samme stamme. En parallel til denne dobbelte afledningsmåde finder vi også ved andre appellativiske afledninger, jfr. f.eks. under Nibe p. 20 f.

Tvedingkær, -vad. Naturnavn. Tønder landsogn, Tønder, Højer, Lø h., 3101.

1/10 1554 (Rolf's.Geschichte Hoyer 530) Tweteringer veltmarck

Jb 1613 Tweding Khar

Reg 1685 twedinger Kier

I 1933 Tvedingvad.

> landsbynavnet *Tved*, 3101, der ligger i samme sogn og ejerlav, jfr. DS V 240 + 669.

< *Thwēt, stednavneappellativet *thwēt, f. 'rydning', jfr. DS V 230.

Indbyggernavnet er dannet til *CA-leddet* = stammen, *uden omlyd*. Allerede i 1554 formen foreligger adjektivisk anvendelse af indbyggernavnet.

Et *Tveding* kan også findes i Sydslesvig. Nogle belæg findes under landsbyen *Tved* i Adelby sogn, jævnfør SydsStedn. VII 41 (ca. 1450 Tuwete; MarieKr 1521 Tweding veldt; 1680 (Afskrift) Tweding feldt); og i landsbynavnet *Tvedskov* (1567 Tweting Holt) sammesteds p. 42, samt under Tweding Mark (1587 (18. århundrede) Tweting felt) sammesteds p. 57. Navnet tolkes af K. Hald, anførte steder som et oprindeligt indbyggernavn, brugt med adjektivisk funktion.

Vinding. Sogn. Ulfborg h., 2519.

9/12 1444 Wenningh.

Navnet er af Gudmund Schütte, Danske Stednavne fra Arilds Tid p. 98 tolket som en afledning til nabosognet Vind, og anset for at være en sekundær afbygd til denne. Dette er ikke muligt alene ud fra de to navnes forskellige etymologi, jævnfør f.eks. DS XVII 405 og 408, samt EDB-listen.

Åsingfælle. Naturnavn. Sønder Skast s., Tønder, Højer, Lø h., 3109.

Regnskab ca. 1820 Aassingfelle.

> *Åsgård*, bebyggelse i Sønder Skast s., 3109.

< *Ås, appellativet gl. *ās*, m. 'ås', jævnfør DS V 321, hvor det anføres at ældste belæg er usammensat : 28/8 1498 Aass. Indbyggerne kaldes i U 1769 - 1814 de Aassingere, jævnfør sammesteds. Indbyggernavnet er afledt med *-ing af CA-leddet* = appellativet gl. *ās* i funktion som stednavn, *uden omlyd*. Afledningen må have fundet sted efter at lydovergangen *ā* > *å* er sket i primærnavnet, efter ca. 1200 - 1300, jævnfør f.eks. Stednavneforsk. I 170.

Appellativer uden for stednavne

Boghinghi. Indbyggernavn hos Claudius Clavus.

> Båg h., 990.

< *Bōk. Herredsnavnet indeholder en ubøjet form af stednavnet, og Valdemars Jordebogs form : Bokæ h., må anses for fejlagtig, jævnfør DS XIV 273.

Indbyggernavnet hos Claudius Clavus er dannet ved afledningen med *-ing til CA-leddet* = stammen, *uden omlyd*.

Faning. Indbyggernavn.

7/2 1556 Ribe Rådstuedombøger p. 52 Hans Faningher
Schütte 1915, 1919 Fanninger, Fanning.

> ønavnet *Fanø*, Ribe a., 2640.

< *Fani, måske oprindeligt usammensat fjordnavn, jævnfør f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er dannet ved afledning med *-ing til CA-leddet* = stammen, *uden omlyd*. En sædvanligere form af indbyggernavnet er fannik.

Fladinge. Sogn. Hos Ole Worm Præsteindberetning I, 1638, er Fladinge altid benævnelsen for *Flade* s., Horns h., 1193. Hvis formen skal opfattes som et indbyggernavn, hvad den dog næppe skal, er den afledt af *stammen* i det som appellativ anvendte stednavn gl. flata, 'flade', jævnfør f.eks. Vendsysselsk Ordbog, *uden omlyd*. De ældste former af navnet er overleveret i bestemt form, og denne er rimeligvis udgangspunktet for den hos Ole Worm overleverede form, idet *-ing* muligvis hos Worm gengiver den nasalitet som er fælles for bestemt form og *-ing* i dialekten.

Fyning. Indbyggernavn. 3 eksempler før 1517, alle fra købstæder (Ålborg og Slesvig).

I DgP og hos Hornby anføres muligheden for en afledning til ønavnet *Fyn*.

< *Fiün, ifølge DS XIV 1f., og Stednavneforsk. I 179 foreligger eventuelt et oprindeligt appellativ.

Indbyggernavnet er afledt af *CA-leddet* = appellativet, *uden omlyd*.

Føring. Indbyggernavn. Siden 1360 4 eksempler, 1 fra Skam herred, de øvrige fra Sønderjylland.

> ønavnet *Før*.

< *Fēr, jævnfør f.eks. W.Laur, Ortsnamenleksikon, og Die Ortsnamen in Schleswig Holstein p. 354 f..

Indbyggernavnet er dannet til *CA-leddet* = stammen, *uden omlyd*.

Det tyske indbyggernavn er *Ferreng*, jævnfør W.Laur, Die Ortsnamen in Schleswig Holstein p. 194.

Gisling. Indbyggernavn. 2 eksempler fra 1435 og 1487 fra Vindinge herred, 1110.

> sogne navnet *Gislev*, Gudme h., 1093.

< *Gīsæl, appellativet gl. *gīsæl, m. 'stav' i funktion som stednavn, jævnfør DS XIII 152.

Indbyggernavnet er afledt til *CA-leddet* = appellativet, *uden omlyd*.

Mussing, Myssing, Myssen. Indbyggernavn hos P.

Ifølge John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73, og G. Schütte Da.Stednavne 82 - 83 foreligger et indbyggernavn til herreds- og sogne navnet *Musse*, 794.

> *Musi, substantivet gl. *musi*, m., 'mose' brugt som stednavn, jævnfør DS XI 149.

Formen *Mussing* er fra Lolland fra det 19. århundrede, formen *Myssing* er ligeledes fra Lolland (Rykkerup i *Musse* h.) fra 1688. De øvrige hos P nævnte former er fra Falster, og det gælder velsagtens også formen *Myssen*, tidligst 1660.

Indbyggernavnet er dannet af *CA-leddet* = stammen i substantivet. Hvis der ikke foreligger en lokal lydudvikling eller lokalt betinget skriveform af -u- har de ældste former *omlyd*, mens de yngste er *uden omlyd*.

Nibing. Indbyggernavn.

Danske Magasin IV 1 p. 111, 1545 Nibing
Ekstraskattemandtæl 1608 Anders Nibing.

> *Nibe*, købstad, Ålborg amt, 1454.

< *Nīpa, substantivet gl. *nīpa, 'fremtrædende bakke', i brug som stednavn, jævnfør f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er afledt af *CA-leddet* = stammen af substantivet, *uden omyd*.

Gudmund Schütte har i Da.Stednavne 84, foruden en form svarende til den ældre : *Niving*, en form (formentlig yngre ?) afledt med -ning : *Nivninger*.

Sletting. Indbyggernavn hos P.

De to belæg hos P fra henholdsvis 1660 og 1689 (Slegting) er fra Marrebæk sogn på Falster. Endvidere kendt på Lolland i det 19. århundrede.

Navnet er omtalt hos Gudmund Schütte, Da.Stednavne p. 91 og er her sat i forbindelse med et ' *Slet, Egn på Låland ved Grænsen mellem Fuglse og Musse Herreder, jfr. Sletteskov smst.' Slægtsnavnet Slet, Sletmand og Slæbo afledes også herfra.

Der foreligger muligvis en afledning til *Slet*, forsvunden gård i Fjelde s., Musse h., 792, jævnfør også naturnavnet Sletteskov i Slemminge s., 791. Denne skov ligger ca. 22 km. fra Marrebæk med Guldborg Sund imellem.

< *Sl ætt, stednavneappellativet glda. *sl ætt, f. 'sted, hvor man fælder træer', jævnfør DS XI 148, 146.

Indbyggernavnet er afledt til *CA-leddet* = appellativet, *uden omyd*.

Stranding. Indbyggernavn. Siden 1327 2 eksempler fra Sønderjylland.

> landskabsnavnet *Strand* i Sydslesvig.

< *Strand, substantivet glda. strand, m. 'strand' i funktion som stednavn.

Indbyggernavnet er afledt af *CA-leddet* = appellativet, *uden omyd*.

2.5. -ās

Lumsing. Indbyggernavn. Hos Hornby 1 eksempel fra 1493, brugt om bonde i Lumsås.

Lømsinge Stykker. Naturnavn. Højby s., Ods h., 333. MB 1682 Lømsinges Støcker.

> landsbynavnet *Lumsås* i Højby s., 333.

< *Lums-ās, jævnfør f.eks. Nudansk Ordbog, og Nord.Kultur VII 276.

Indbyggernavnet er afledt af *CB-leddet* = forleddet (= mandsnavn i genitiv på -s), rimeligvis *uden i-omlyd*, jævnfør den middelalderlige form. Markbogens form er dialektalt betinget og viser den nordsjællandske udvikling af -u- > -ø-, som også findes i det moderne indbyggernavn hos Gudmund Schütte, Danske Folkemål 1941 p. 18 : 'Lømsinger i Lumsås'.

Afstanden mellem lokaliteten i Markbogen og bebyggelsen er ca. 10 km.

2.6. -biargh

Flekkinge Led. Naturnavn. Høve s., V. Flakkebjerg h., 442.

MB 1682 Flechene Leds Holm

Optegnelse 1977 [flægənə le'ð, flægənə leð] 'Flakkebjerg Led'.

> *Flakkebjerg*, sogn og herred, 443. Sognet er nabosogn til Høve.

< *Flakka - biargh, jævnfør f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er afledt med *-ing af CA-leddet* = forleddet (= rimeligvis adjektivet gl. *flakk 'flad' i bestemt form), *med i-omlyd af a*.

2.7. -bō

Bjerningebæk. Naturnavn. Simmerbølle og Tullebølle s., Langelands Nørre h., 1142, 1143.

MB 1682 Bierningebecks Aas, Biernebecks Aaß.

Vandløbet er skelbæk mellem de to sogne, jævnfør John Kousgård Sørensen, DSÅ I 148.

> *Bjergby* Huse, huse i Simmerbølle s., 1143.

< *Biargh - bō, jævnfør DS XIII 222.

Indbyggernavnet er afledt af *CB-leddet* = forleddet (= substantivet gl. biargh, n. 'bjerg') med afledningen *-ning*, *uden omlyd*.

2.8. -bō uden for stednavne

Gything. Indbyggernavn hos Hornby, DgP har 7 eksempler siden 1302, alle i Skåne.

Ifølge Hornby 129 : »identisk med det indbyggernavn, som (i genitiv pluralis) indgår i herredsnavnet Göinge (Valdemars Jordebog Gūthingheret). Dette er igen dannet af et ældre Guthisbo og viser en ejendommelig udeladelse af s'et, sml. Diuring«.

< *Guthis-bō, jfr. f.eks. Thorsten Andersson, Svenska Häradsnamn p. 79 : »En motsvarande förändring undergår bonamnet Guthisbo. Folket i Guthisbo har kallats gythingar, så redan tidigt vilket den *i-omljudda* formen visar. Till detta inbyggarnamn har bildats ett häradsnamn, som avlöser det äldre namnet alltifrån 1200-t:s slut och VJb (som dock även uppvisar det äldre namnet med sekundärt tillfogat heret).«

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* (minus genitiv -s), med *i omlyd af u*. Dannelsen har paralleller i f.eks. Tørring : Tørslev, Alslev : Alling, der alle repræsenterer gamle typer, jfr. p.128f.

2.9. -bȳ

?**Gierding**. Naturnavn. Nebbelunde s., Fuglse h., 761.

MK 1785 Gierding.

På MK 1785 beliggende ved siden af Gieroppe, der rimeligvis er identisk med den forsvundne landsby *Erreby*, jfr. Lis Weise, Nogle østdanske marknavne på -by, p. 162 og 165. Navnet hører til blandt de meget tvivlsomme eksempler på indbyggernavne, og er muligvis af anden oprindelse. Hvis der foreligger et indbyggernavn er det *afledt af forleddet* i *Erreby* < *iathar-bȳ, jfr. DS XI 117. I MB 1682 skrives Jeyreby agre, og indbyggernavnet må være dannet til denne form og kan derfor næppe være særlig gammelt, specielt i sammenligning med den meget gamle form af samme forled, glda. *iathur*, m. 'rand, kant' der med *i-omlyd af urnordisk e* foreligger som forled : *Ithring* i det falsterske sognenavn *Idestrup*, 832, jfr. EDB-liste.

Hallinge, Hallinge Stykker. Naturnavn. Store Tåstrup og Ugerløse s., Merløse h., 244, 245.

MB 1682 Paa Hallinge (Store Tåstrup)

MK 1796 Halen (Store Tåstrup)

MB 1682 Hallinge Støcker (Ugerløse).

Beliggende ved *Halleby Å*, afstand ca. 1 km.

< *Hala-bȳ, jfr. f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog.

Hvis navnene repræsenterer et indbyggernavn, og ikke den

alternative og nærliggende mulighed : afledninger af subst. glda. hall, m. 'skråning', er de dannet til *forleddet* i genitiv - a, *uden omyld*.

Høring Kaje. Naturnavn. Errindlev s., Fuglse h., 754.

MB 1681 Høring Kaje.

> *Holeby* s., 758. Afstand ca. 4 km.

< *Hōra-bý*, jfr. DS XI 98.

Hvis navnet repræsenterer et indbyggernavn, og ikke den alternative mulighed : afledning til plantenavnet *hør*, er indbyggernavnet afledt til *forled* i genitiv - a, *med i-omyld af ð*. Endvidere må navnet være dannet før overgangen af -r- > -l-, som i kilderne til Holeby først ses efter ca. 1600.

Hvis disse antagelser er rigtige, må det indicere, at navnet Holeby er dannet før omkring år ca. 1000, idet indbyggernavnet dannet hertil har i-omyld af ð, og derfor må være dannet på et tidspunkt da denne omyld endnu er aktiv.

Valbinge Ås. Målebordsblad. 3728. 1941.

Valbinge Ås. Naturnavn. Smerup s., Stevns h., 528.

MB 1682 Walbing Aas, Walbinge Aas

MK 1790 Valdbenk.

Navnet er på MK 1790 beliggende ved grænsen til Juellinge, tidligere Valbygård i Hellested s., 527, jfr. kortskitse.

> *Valby*, tidligere landsby, 527.

< * *wall-by*, jfr. DS XVI 71.

Indbyggernavnet er dannet af *forled* + *konsonant i efterled*, uden *omlyd*. Dannelsen er, blandt andet fordi den ikke som øvrige stednavne på *-by* er afledt af forleddet alene, ret sen,²⁾ jfr. også p.131. Muligvis er den fra et tidspunkt kort efter landsbyens nedlæggelse og oprettelsen af herregården Juellinge på dennes jorder, ca. 1670.

Yppenbjerg. Naturnavn. Ubby s., Ars h. 306.

MB 1682 Yppinge Biere

ca. 1880 Ippenbjærg Huse

Ussing ybæbe'ær, Inger Dons 1954 ybænbye'⚔.

> *Ubby*, s., 306.

< *Upp-by*.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* = stammen, med *i-omlyd af u*. Stednavnet er undertiden, f.eks. i Nudansk Ordbog, tolket af adverbiet glda. *ūt*; men hvis Yppinge er en afledning af sogne-navnet, dannet som ovenfor skitseret, må forleddet i stednavnet indeholde en stamme med *p/b* ikke *t*. Indbyggernavnet synes altså under gunstige omstændigheder at kunne give oplysning om basens rette tolkning.

Ørings Agre. Naturnavn. Stokkemark s., Lollands Sønder h., 725.

MB 1682 Ørings Agre

MK 1809 Ørings Agre.

> *Ørbygård*, herregård, 725.

< * *ør-by*, jfr. DS XI 48.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet* = stammen, uden *omlyd*.

2. Jævnfør tilsvarende iagttagelser ved gotlandske og færøske indbyggernavne ved *-ing* afledning til navne på *-by*, Evert Melefors, Byngen, Smissen och Listar p. 86 ff.

2.10. -bȳ uden for stednavne

Jegsing, Jeysing. Indbyggernavn hos P. Eksemplerne er fra Lolland, fra sognene lige overfor Gedesby, på den anden side af Guldborg Sund.

> Gedesby, s., Falsters Sønder h., 835.

< *Gētis-bȳ, jfr. DS XI 206 f., jfr. også John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73.

Indbyggernavnet er dannet til *forled i genitiv -s, uden omlyd*.

Kehling, Kjeling [kæ-ləŋ], ældre **Kierling.** Indbyggernavn hos P. Flere eksempler, tidligst 1569 (Kirlindt), alle fra Falster og Bogø.

> *Karleby*, s., i Falsters Sønder h., 838, jfr. også John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73.

< *karla-bȳ, jfr. DS XI 212, 72.

Indbyggernavnet er dannet til *forled i genitiv -a, med i-omlyd af a*.

Kønding, Kønning. Indbyggernavn hos P. 2 eksempler fra Sandby og Utterslev sogne i Lollands Nørre herred, 733 og 736.

> *Tjørneby*, landsby i Utterslev s., 736, jfr. også John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73.

< *thyrni-bȳ, jfr. DS XI 66.

Indbyggernavnet er afledt *af stammen i forleddet, uden omlyd*.

Ringsing. Indbyggernavn. 1 eksempel hos Hornby fra 1509 fra Nykøbing. Fra P. må også et belæg fra Kettinge : *Reising*, regnes med blandt eksemplerne på dette indbyggernavn. Belæggene på Ringsing, Reising hos P. er alle fra Musse h. på Lolland.

Til indbyggernavnet foreligger flere afledningsmuligheder. Ringsted, som er nævnt som en mulighed hos Ståhle, -inge p. 33, er afvist af Hornby a.a. p. 130, jævnfør også under -sted p. 47. Tilbage bliver *Ringsebølle*, nævnt af John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 131 og *Ringseby*, begge muligheder er nævnt hos Hornby i a.a.

1) > Ringsebølle, s., 751.

< *Rings-a-bøli, jfr. DS XI 88 f. og Birte Hjorth Pedersen, Ti Afhandlinger p. 34.

2) > *Ringseby*, landsby i Herredskirke s., 739.

< *Rings-a-bȳ, jfr. DS XI 73 og Birte Hjorth Pedersen a.a.

Indbyggernavnet Ringsing kunne være en dannelse til begge navne : *forled i genitiv -s, uden omlyd*.

Muligheden for at basis er *Ringseby* støttes velsagtens deraf, at danske indbyggernavne afledt med -ing, ofte dannes til forleddet (i genitiv) til basisnavne med efterleddet -*by*, mens indbyggernavne afledt til basisnavne med efterleddet -*bøli* snarest, og i hvert fald altid i det nutidige materiale, har endelsen -*bølling*, jfr. iøvrigt p.86ff. og p. 135 f.

Skoghingi. Indbyggernavn hos Claudius Clavus.

> *Skovby*, s. og h., 941.

< *Skōgh-bȳ*, jfr. DS XIV 184.

Indbyggernavnet er dannet *af forleddet, uden omlyd*.

Terning. Indbyggernavn hos P. Der findes belæg fra Sandbȳ, Købelev, Utterslev og Horslunde sogne i Lollands Nørre h., 733, 734, 736, 737.

> *Tjæreby*, forsvunden landsby, Købelev s., 734.

Den alternative mulighed, substantivet *terning*, er yderst sandsynlig og kan ikke afvises. På den anden side synes der ofte at være en forbindelse mellem nu nedlagte landsbyer, og heraf afledte indbyggernavne, jævnfør nedenfor. Derfor skal peges på denne mulighed som understøttes ved, at navnet netop forekommer i den nedlagte landsbys nærhed.

< *tiar-by, jfr. DS XI 63.

Et indbyggernavn Terning er dannet *af forled* (der ikke er genitivisk), *uden omlyd*, med afledningen -*ning*. Nu er imidlertid den forsvundne Tjæreby sent belagt i kilderne, og kan med hensyn til tolkning velsagtens ikke skilles fra de i DS XI nævnte Tjæreby'er. Men en af Steenstrup, Indl.Stud. p. 108 ff. fremsat tolkning af forleddet som et substantiv gl. da. *tiarn, 'lille sø',³⁾ kunne eventuelt bekræftes, hvis det omtalte Terning er indbyggerbetegnelse til et **Tiarna(r)-bȳ*. I så fald en afledning med -*ing* til *forled i genitiv -a(r)*, *uden omlyd*, en dannelse parallel til de øvrige med efterleddet -*bȳ*.

3. Ordet kan ellers ikke findes i Danmark (og Skåne) jfr. Hans Jonsson, Nordiska Ord för Vattensamling p. 48 ff.

Tæring - jfr. under - h ðfthi.

2.11. -bæk

Hyllinge Tofter. Naturnavn. Ønslev s., Falsters Sønder h., 823. MB 1682 Hyllinge Toffter.

Navnet er rimeligvis en afledning til plantenavnet *hyld*, jfr. f.eks. EDB-liste under Hyllinge, 479. En anden mulighed er et indbyggernavn til Hullebæk, landsby i Systofte s., 831, ikke langt fra Ønslev, ca. 7 km., men ikke med fælles grænse hertil.

> *Hullebæk*, landsby, 831.

< *Hula-bæk, jfr. DS XI 196 og John Kousgård Sørensen, DSÅ III 118 (nr. 68).

Et indbyggernavn Hyllinge ville være afledt *til forleddets stamme* - a, med *i-omlyd af u*.

Viding Agre. Naturnavn. Janderup s., Skast h., 2592. MB 1683 Widing Agre.

Ifølge Markbogen beliggende i Janderup by. Tæt ved Janderup by, afstand ca. 2 km., skilt herfra ved Varde Å, ligger imidlertid *Vibæk*, landsby i Alslev s., 2635 : M 1844 Vibek By. Ifølge meddelelse fra O. Nielsen er »Byen Vibeke opstaaet ved Visselbjergs Udparcellering 1771 og har faaet Navn af Ejerens - Wøldikes - hustru Vibeke«. Hvis denne oplysning om navngivningen er rigtig kan Viding ikke sættes i forbindelse med Vibæk. Hvis Viding og Vibæk derimod kan sammenstilles, hvad bl.a. de topografiske forhold synes at tale for, kan afledningsbasen være :

< *Withi-bæk, hvor forleddet kan tolkes af plantenavnet gl. *withi*, m. 'pil, Salix', jfr. f.eks. Vibæk i Ulkebøl s., DS VII 255.

Et indbyggernavn dannet hertil kan være et *Withing, afledt af *forleddet i stamform, uden omlyd*.

Øring. Naturnavn. Nørre Sandager s., Skovby h., 944. MB 1682 Øring.

Navnet er rimeligvis en afledning af substantivet gl. *ør*, m. 'grus'. En fjernere mulighed er et *indbyggernavn* til landsbyen Ørbæk, i Ore s., 942, der dog ikke grænser op til Øring i N. Esterbølle i N. Sandager s., men ligger ca. 10 km derfra.

Et eventuelt indbyggernavn ville være en *dannelse til forleddet* i * *Ør-bæk*, jfr. DS XIV 187, *uden omlyd*.

2.12. -bøl, jfr. p.73 ff.

2.13. -fiorth

Issing Ager. Naturnavn. Vig s., Ods h., 334.

MB 1682 Issing Aggers Aas.

Ifølge Markbogen beliggende i Sidinge Holmevang.

Foruden muligheden af i navnet at se en afledning af substantivet *is* kan beliggenheden tale for et indbyggernavn afledt til forleddet i Isefjorden; afstand ca. 4 km.

> * *Isa-fiorth*, jfr. f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er dannet *til forleddet i genitiv - a, uden omlyd*.

2.14. -garth

Haslingsagre. Naturnavn. Maglebrænde s., Falsters Nørre h., 811.

MB 1682 Haslings Agre.

Navnet indeholder muligvis indbyggernavnet Hasling, afledt til den nu forsvundne *Heslegård*, i nabosognet Åstrup, 844.

Indbyggernavn til samme basis findes rimeligvis blandt nogle af de eksempler, som findes hos P. under Hasling »opr. Mand fra Hasselø«, jævnfør iøvrigt p. 70. Det gælder to falsterske eksempler, det ældste fra 1569 (det andet fra 1717) og muligvis også to lollandske, fra henholdsvis Femø og Fejø, to øer beliggende nord for Lolland, mellem Falster og Lolland. De her nævnte eksempler er det ud fra beliggenheden rimeligt at sammenholde med indbyggernavnet i Haslingsagre, og henføre dem til fælles basis, som er : *Heslegård*, forsvunden bebyggelse i Åstrup s., 844.

< * *Hasæl-garth*. Navnet tolkes i DS XI 221 af substantivet hesle, afledning af trænavnet hassel, men den ældste form af navnet : Jb 1509 haselgordt, synes at vise, at forleddet kan være trænavnet hassel (som i Hasselø, jfr. p. 70).

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* (= CB-leddet), *uden omlyd*.

Ørlinge Fald. Naturnavn. Framlev s. og h., 2097.

MB 1683 Øerlinge Fald.

Ifølge Markbogen beliggende i Labing Bredagervang. Arealet beskrives som »død sortt iord som misten ligger under vandet«. Ud fra dette synes det rimeligt at tolke navnet som en afledning til substantivet *glda. ðr 'grus'*, men muligheden for i navnet at se et indbyggernavn afledt til *Vorgårde*, 2097, som støder op til Labing, skal dog nævnes :

> Vorgårde < *wara-garth, jfr. DS XII 47.

Hvis der foreligger et indbyggernavn, er dette afledt af *forleddet* - efter overgangen *wa- > wo-* (overgang til *ō* er ikke belagt i primærnavnet) - med den (i forhold til *-ing*) sekundære afledning *-linge*.

Muligheden for at der foreligger et indbyggernavn er dog næppe sandsynlig, eftersom den sekundære *-linge* afledning skulle have bevirket *i-*omlyd af bagtungevokalen *-ō-* (som jo ikke er belagt i basisnavnet), på et tidspunkt hvor omlyden endnu er aktiv, d.v.s. før ca. 1000. Tilsvarende forhold findes ved Ørninge : Urup, jfr. p. 63.

2.15. -graf

Sending Agre. Naturnavn. Harlev og Framlev s., Framlev h., 2096, 2097.

MB 1683 Sending Agerre.

En yderst rimelig tolkning af navnet synes at være afledning til substantivet *sand*, med *i-*omlyd af *a*, et fænomen, som menes at være sluttet omkring år 1000, jfr. Stednavneforskning I 168 f. En anden mulighed, skal dog omtales specielt p.g.a. beliggenheden, som den fremgår af MK 1793, i nærheden af Tåstrup og Tåstrup sø, ved grænsen til Storing s., 2098. Afstand ca. 2 km. En forsvunden bebyggelse *Sandgrav*, har sandsynligvis ligget i nærheden af Storing, jfr. DS XII 48.

> *Sandgraf*.

Et indbyggernavn afledt til *forleddet* i en stednavnesammensætning *sand-graf kan være identisk med et *Sending afledt af substantivet *sand*. Et indbyggernavn dannet til et som stednavn

brugt sammensat appellativ *Sandgraf afledes derimod til hele sammensætningen, jfr. under appellativer p.129. Appellativet sandgrav er dog først belagt i ældre nydansk, og eksisterer altså ikke omkring år 1000, på hvilket tidspunkt et indbyggernavn Sending senest kan være dannet.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* (= CB-leddet), *med i-omlyd af a*.

2.16. -haghi

Volsingsenge. Naturnavn. Tillitse s., Lollands Sønder h., 715. 8/7 1483 Volssings ængæ.

Skal sammenholdes med :

Volsing. Indbyggernavn. I DgP siden 1491 3 eksempler fra Lolland. Nærmere bestemt er de i DgP nævnte personer alle fra Hoby og Skibelund i Gloslunde s., 716.

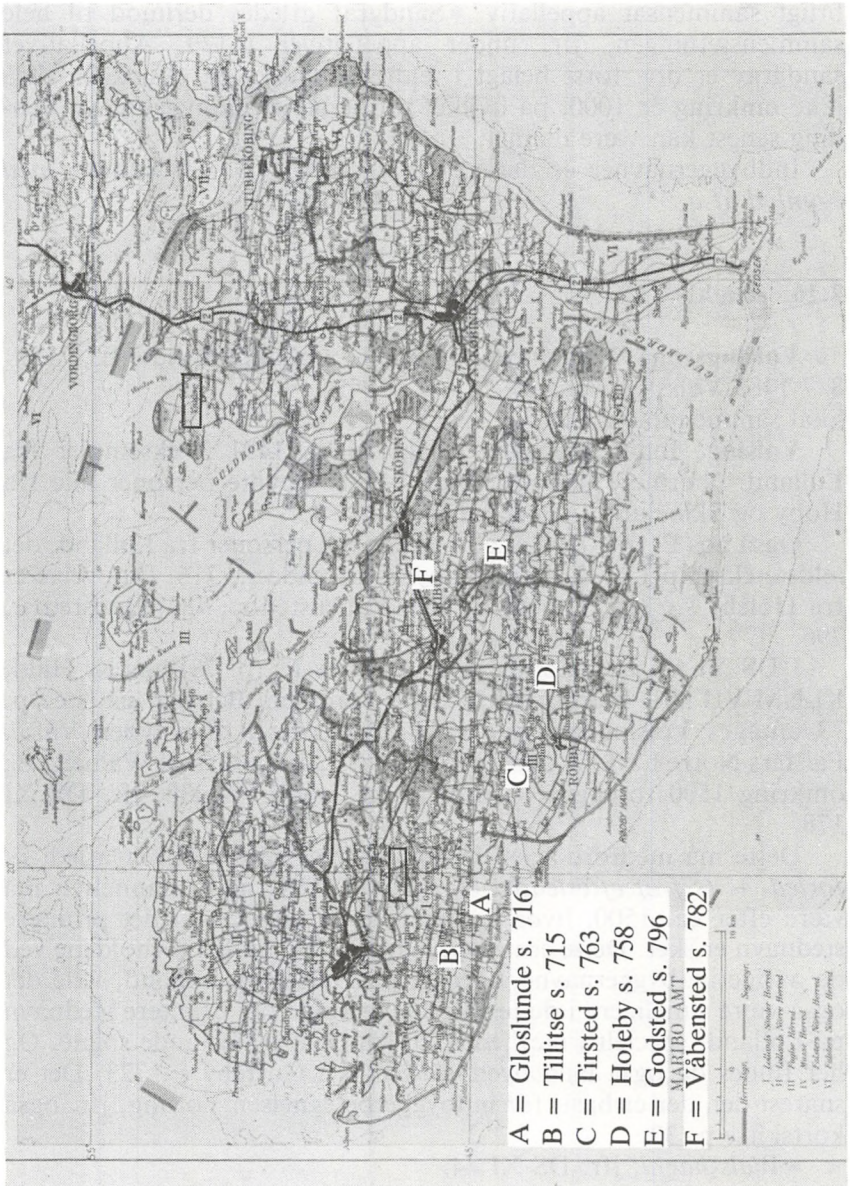
Også hos P. (p. 78 f.) er alle de nævnte personer fra Lolland, det ældste eksempel 1532 er fra Hoby, Gloslunde s., 716. De øvrige er fra Holeby s., 758, Tirsted s., 763, Våbensted s., 782, Godsted s., 796.

I DS XI 54, hos Hornby (p. 131), hos P. (p. 78) hos K. Hald, KLN M VII 381, hos John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73 antages Volsing at være et indbyggernavn til halvøen Vålse, Falsters Nørre h., 817, der i VJb 1231 (13. årh.) skrives Walnæs, og omkring 1500 foreligger i former som Vools, Waalß, jfr. DS XI 178.

Dette må medføre at en indbyggerbetegnelse hertil er afledt af *forled* + (*s fra*) *efterleddet* eller CB + CA, og at dannelsen må være efter ca. 1500, hvor udviklingen af næs > s i det primære stednavn er sket. Dette er næppe rimeligt. Og ud fra forholdene ved de øvrige indbyggernavne, specielt på Falster og Lolland, ville det også være rimeligere i dette tilfælde at finde det primære stednavn på Lolland, specielt i nærheden af Tillitse og Gloslunde sogne. Og her findes da også landsbyen *Volshave*, i Gurreby s., 723. Det er snarest den der er basis for indbyggerbetegnelsen Volsing, jfr. også kortskitse p. 32.

< * *Wals-haghi*, jfr. DS XI 44.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet i genitiv med bevaret - s, uden omlyd*. (Et indbyggernavn til Vålse, < * *Wal-næs*, jfr. DS XI 178, dannet i middelalderen, ville formentlig dannes til *forleddet* (CB-leddet) uden omlyd, og svare til et * *wol-ing*.)

Volsing. Trap⁵.

2.17. -hali uden for stednavne

Toghallinger. Indbyggernavn. Møgeltønder s., Tønder, Højer og Lø h., 3102.

1760 (U 1767-95) de Toghallinger.

> landsbyen *Toghale*.

< * *Tōki-hali*, jfr. DS V 248.

Indbyggernavnet er dannet til *forled* + *efterled* (= CB+CA led) *uden omlyd*.

2.18. -hēm/-um, jfr. p. 97.

2.19. -h ðfthi

Bjerning Ager. Naturnavn. Kirke Flinterup s., Alsted h., 382. MB 1682 Bierning Ager.

Ud fra MK 1790 (hvorpå vangen som naturnavnet er beliggende i kan stedfæstes) kan beliggenheden mod *Bjernede s.*, 377, fastslås.

Ifølge f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog er forleddet i Bjernede stammen i dyrenavnet bjørn, og efterleddet er -h ðfthi. Stammen i dyrenavnet er *bernu, men det er næppe denne form der menes, men snarere en form *biarn, som må udgå fra genitiv i singularis eller pluralis; den brydningsbevirkende faktor må rimeligvis ligge i selve forleddet, næppe i efterleddet h ðfthi. Det vil sige at et eventuelt indbyggernavn hertil må udgå fra formen :

< * *Bjarna(r)-h ðfthi* og er afledt af *forleddet i genitiv -a(r)*, *uden omlyd*.

Et indbyggernavn afledt til roden i dyrenavnstammen *bern, ville repræsentere en meget gammel dannelse, hvor -i- kunne stå for urnordisk i-omlyd af e, som i f.eks. Bjerning, 3022, jfr. EDB-liste. Indbyggernavnet ville være en dannelse, ældre end det primære stednavn, hvori der må foreligge senere brydningsformer.

2.20. -h ðfthi uden for stednavne

Tæring. Indbyggernavn. 1 eksempel 1509 fra Falster. Hos P. findes optegnelsesformen [tä-rəŋ] og bemærkningen :Ϸ: Mand fra Tærø. Hos P. er den ældste form fra 1569 og alle belæg er fra

Idestrup s., Falsters Sønder herred. Foruden P. regner også Hornby, a.a. p. 131 og John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 73 med et indbyggernavn til ønavnet Tærø.

> * *Thær-h ðfthi*, jfr. DS XVI 223.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet*, *uden omlyd*.

En anden mulighed bør dog påpeges. Øen Tærø, der ligger mellem Møn og Sjælland, nordøst for Falster, befinder sig ret langt fra Idestrup s. (ca. 30 km), der ligger midt på Falster. I Idestrup s., hvortil alle belæg (måske undtagen det ældste fra »Nykøbing len«) kan henføres, ligger landsbyen *Tjæreby*, som må være en oplagt mulighed som basisnavn :

< * *tiar-bÿ*, jfr. ovfr. under Terning, og DS XI 200.

Et indbyggernavn hertil er afledt *af forleddet*, *uden omlyd*. Om udviklingen * *tiar* > * *tær*, jfr. under Merløse : Mering, p. 41.

2.21. -h ðgh

Gessing. Landsby. Skærbæk s., Hviding h., 3089.

1314 Gesing.

Foruden de alternative muligheder, som er nævnt under navnene Gesing, Gjesing, jfr. EDB-liste, findes for dette navn endvidere muligheden for afledning til de i samme sogn liggende landsbyer *Vester og Øster Gasse*, 3089. Afstand ca. 2 km.

Der kunne eventuelt være tale om et såkaldt 'afbygdforhold'. Et Gessing afledt af * *Gās-h ðgh*, jfr. DS V 196, forudsætter en afledning til *forleddet*, i hvilket det lange a ifølge DS allerede er forkortet i basisnavnet, *med i-omlyd af a*. En selvstændig navnedannelse * *Gæsing*, en -ingi-afledning til et * *gas* 'kløft', som også indgår i V.- og Ø. Gasse, er en mulighed, og velsagtens den rimeligste, muligvis brugt som oprindeligt områdenavn. Allerede John Kousgård Sørensen har i Bebygg. på -sted p. 73 afvist muligheden for et 'afbygdforhold' og nedenfor p.155f. afvises også muligheden for i Gessing at se et indbyggernavn brugt som stednavn.

Lillevorde. Sogn. Fleskum h., 1494.

1292 (1573 DiplDan 2.r. IV nr. 87) Offuerworthing

3/5 1449 Lillæ Wordum

25/5 1472 Lille Wordugh.

Navnet står i modsætning til Storvorde s., 1491, der i det ældste belæg 5/3 1345 (1353) skrives Ytherworthugh. Dette navn er en

sammensætning med efterleddet -høgh. Forleddet er substantivet glda. *warth 'vagt' jfr. f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog. Den ældste form af Lillevorde kan eventuelt være et indbyggernavn hertil, *afledt af forleddet, uden omlyd*. Den næstældste form af navnet 3/5 1449 Lillæ Wordum, kan naturligvis bero på fejlskrivning, men forholdet mellem ældste form på -ing og næste på -um, ligner i høj grad det som er beskrevet under -hēm, -um. De senere former af navnet viser en udvikling af -høgh, f.eks. 25/5 1472 Lille Wordugh, som også kan iagttages under Storvorde.

Det kan synes, som om den meget gamle navnetype -høgh, ved dannelsen af 'aflæggerbyer'/'indbyggernavne' måske har været underlagt samme betingelser/accentforhold som navnene på -hēm-um; jfr. p.116, hvor Lillevorde også er omtalt.

Varming. Landsby. Seem s., Ribe h., 2707.

24/6 1317 Warmhøgh, -march

29/7 1433 Warmyngh.

Formerne fra 1317 er de tidligste og tillige de eneste med efterleddet -høj.

> *Warmā-høgh, jfr. DS V 42, hvor forleddet antages at være et gammelt sønavn, afledt af adjektivet *warm*, navnet på den nuværende Varming Sø.

Varming opfattes af John Kousgård Sørensen, -inge p. 62, som et indbyggernavn, der har fortrængt det oprindelige stednavn på -høj. Forholdet er dog måske således, at Varming er afledt direkte af sønavnet, som også er forled i -højnavnet. Det betegner snarere 'bebyggelsen ved søen *Warmi' end 'beboerne ved søen *Warmi', jfr. iøvrigt p.158 under omtalen af afbygder.

Øster Bølle. Sogn. Rinds h., 1712.

1365 (1540-49 Dipl.Dan. 3.r. VII nr. 347) Østerbøllig

KronSk 13/4 1540 Øster Bølling

KancReg 13/4 1540 Øster Bølling, Øster Bøllige.

De to anførte former med -ing er de eneste forekommende i dette navn. Heller ikke til Vester Bølle s., 1711, er der noteret -ing-former. Navnene er enten sammensat med efterleddet -høgh, eller oprindelig usammensatte *bylgh, jfr. DS IX 105. De to -ing former må bedømmes som skrivefejl i ikke-lokale kilder.

2.22. -klamp

Holling. Forsvunden bebyggelse? Burkal s., Slogs h., 3135.

Navnet findes kun i dok. 23/3 1228 der findes i forskellige afskrifter fra omkring 1570'erne i formerne Hooling, Holling, Hoiling, Höling, jfr. Dipl.Dan. I.r. VI nr. 77. I Reg. til Dipl.Dan. og i Danmarks Riges Breve 1. r. 6 nr. 77 anføres, at navnet muligvis er identisk med Bøvlund (fejl for Bøglum) i S. Løgum s., S. Kær h., Sydslesvig, jfr. også DS V 516 og under Bøglum, Sydslesvigs Stednavne IV, 1 p. 20, og under Bøglum p. 110. I dok. som er udstedt i Ribe og angår sønderjyske forhold nævnes foruden besiddelser i *Holling også besiddelser i *Lydersholm*, en landsby i Burkal s. I dette sogn ligger også den forsvundne gård *Holleklamp*, jfr. DS V 613. Det synes rimeligt at se navnet Holling som en afledning til Holleklamp, muligvis et indbyggernavn.

> *Hola-klamp, jfr. DS V 614, hvor forleddet angives som uklart. Et indbyggernavn hertil er *afledt af forleddet, uden omlyd*.

Inge-navnet er belagt ca. 200 år før det forudsatte basisnavn (7/8 1433 (LB)), som indeholder et efterled af tydelig naturnavne-karakter 'klump, sid eller lav engstrækning', jfr. DS V 614. Det er derfor måske rimeligst at formode, at *Holling og *Hola-klamp er to dannelser til samme lokalitet, og at Holling er den ældste, betegnende en oprindelig bebyggelse ?

2.23. -land

Tøsing. Indbyggernavn. DgP har eksempler fra Langeland, Skåne, København, Nyborg og Lolland, Tåsinge.

31/12 1459 Tøsing Ting

31/7 1499 Tøsinghe Ting.

< ønavnet *Tåsinge*, 1049.

> *Thōs-land, jfr. DS XIII 64 ff.

Indbyggernavnet er *afledt af forleddet med i-omlyd af ð*. Afledningstypen er ud fra den i DS givne tolkning af det primære stednavn ikke påfaldende. Anderledes imidlertid hos Hornby p. 131, der taler om »ellipse som Ringsing«.

Et ældre (K.B. Jensen: yngre) eller i hvert fald et tidligere belagt -ing navn, eventuelt indbyggernavn har man, f.eks. G. Schütte og K.B. Jensen, set i den ikke omlydte form f.eks. før 21/8 1300 (Hvitfeld) *Tossing*. Den ældste form af navnet foreligger som personnavn 5/8 1249 (Hamsfort) Nicolaum Tosingh, jfr. K.B. Jensen,

Festskrift til Skautrup, ønavnene Taasinge og Langeland p. 37 f. K.B. Jensen anfører at »Thosing er indbyggernavn, afledt med afledningsendelsen -ing af forleddet Thos i Thosland. Indbyggernavnet har toponymisk funktion og er blevet ø-navn. At vi ikke har i-omlyd ligger i at *indbyggernavnet er dannet efter i-omlydsperioden*, et ældre indbyggernavn, som også findes har *i-omlyd : Tøsing(er)*.« Denne udvikling afvises dog af John Kousgård Sørensen i DS, der regner med en udvikling : *Thōsland > Thosind > Tåsinge, og formen Tåsinge menes uacceptabel som indbyggernavn p.g.a. denne kronologiske udvikling, ikke fordi der ikke kan tænkes flere indbyggernavne til samme lokalitet.

2.24. -land uden for stednavne

Halling. Indbyggernavn hos P. Beskrives som »indkommen fra *Halland* i Sverig ca. 1658«. Jfr. iøvrigt nedenfor under -skōgh p.46 f.

* **Langing.** Konstrueret form. Indbyggernavn til Langeland, jfr. K.B. Jensen, Festskrift til Skautrup p. 39 f. »Lawind er parallelt med Thosind af Thosing og er et oprindeligt *Langing > *Lawing, et indbyggernavn dannet af forleddet i Langeland, skrevet 25/10 1459 Langen, Langhen. Ligesom Thosing har *Langing > Lawind toponymisk funktion. Det er uden omlyd af samme grund som Thosing er uden omlyd«. Endvidere finder K.B. Jensen indbyggernavnet *Langing > Lawind brugt som persontilnavn i et par sønderjyske stednavne : Lavenskrog, Lavenshøj (DS VI 462) og Lavensbjerg (DS VII 348). I DS VI 462 antager man et *Lavnæs eller *Langnæs, med en udvikling som i Lavensby (< Langesiō). Denne antagelse er afvist i DS XIII 212 f. bl.a. ud fra følgende : en form *Langing er ikke overleveret, udviklingen ing > ind kan (som i Tåsinge) først påvises i 16. årh., og indbyggernavnets form er fra 15. årh. Lavindsfar o.l.

Det synes rimeligt specielt p.g.a. de manglende -ing former, ikke at antage et indbyggernavn *Langing afledt af Langeland, og en sådan forekomst i de nævnte sønderjyske navne er derfor heller ikke sandsynlig.

Derimod kan det anføres, at et indbyggernavn dannet til et forled *lang* rimeligvis foreligger i det under *Lenningshave* omtalte *Lenning* < *Langesio*, jfr.p. 45.

2.25. -lĕf

Balling Have. Naturnavn. Balslev s., Vends h., 971.

MB 1682 Balling Haugs Diell.

> Balslev s., 971.

< * *Ballungs-lĕf*, jfr. DS XIV 252.

Markbogens form lader sig uden vanskelighed tolke som en afledning til appellativet glda. ball, m., jfr. EDB-liste under Balling, Belling. Men også en anden mulighed skal påpeges : at der foreligger plural form af det Balling, som indgår i sognenavnet Balslev. I DS XIV er forleddet tolket som et mandnavn, men det kunne eventuelt opfattes som et indbyggernavn, jfr. også at A. Janzen antyder muligheden af inkolentnavn i Names 2, 1954 p. 99. Hvis der foreligger et indbyggernavn *Ballung i Balslev og Balling Have er afledningsbasen ukendt.

Tørring Mølle. Landsby, mølle. Øster Tørslev s., Gjerlev h., 1878.

1407 (1584 ÆDA V 666) Thøring

6/4 1463 Thyring mølle.

> *Øster Tørslev*, 1878. Afstand ca. 2 km.

< * *Thūris-lĕf*, jfr. Bent Søndergaard, Indl.Stud. p. 112.

Et indbyggernavn hertil kan være dannet af *forled* (= *CB-led*) i *genitiv* (-is). Ved tolkningen af forleddet antager Bent Søndergaard at der senere er indtruffet i-omlyd p.g.a. -i- i anden stavelse af mandnavnet, og lydåbning af y > ø foran -r, jfr. Bent Søndergaard a.a Imidlertid er i-omlyd af ū, skrevet y, kun belagt i Tørring, 1463, mens Tørslev udelukkende har ø-former, og navnet viser ikke nødvendigvis udvikling af -y- > -ø-. Da indbyggernavnet er dannet til forled minus det omlydsvirkende -i(s) (naturligvis forudsat at der foreligger en gammel dannelse, jfr. også Gything : Guthisbo, ikke en nyere af f.eks. -thorp typen, jfr. p.131) må der i basis forudsættes et *thūr, og følgelig må der foreligge *i-omlyd* ved dannelsen. Navnet skal imidlertid nok snarere ses som et områdenavn, på de nærliggende store moser og kær ? Og har måske som antydning ovenfor ingen - heller ikke etymologisk - forbindelse til Tørslev ? Jfr. iøvrigt p. 154 .

2.26. -lēf uden for stednavne

Alling. Indbyggernavn hos P. Alle eksempler er fra Falster, tidligst 1642.

> Nørre- og Sønder *Alslev*, sogne i Falsters Nørre- og Sønder herreder, 816, 837. Således også hos John Kousgård Sørensen, *Bebygg. på -sted p. 73.*

< ? *Alfs-lēf, jfr. DS XI 176, 211 og Bent Søndergaard, *Incl. Studier p. 40 f.*

En række betænkeligheder ved antagelsen af forleddet *Alf i en række *Alslev*'er er nævnt i de anførte arbejder. Hertil kommer, at hvis Alling er indbyggernavn til *Alfs-lēf, kunne man have ventet en form med -lv-, jfr. ældste former af stednavnet Allinge, 1813 i EDB-liste, og den ældste form af landsbynavnet Hellinge, 742, jfr. p. 48. Eksemplerne hos P er dog fra et tidspunkt hvor overgangen lv > ll må antages at foreligge, og kan ikke tages til indtægt for en form uden -v- i basisnavnet.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* (= *CB-leddet*) i genitiv (- s), *uden omlyd*.

2.27. -lund

Eflingbjerg. Naturnavn. Bov s., Vis h., 3271.

Jb 1855 Eflingbjerg.

> *Ebelund* Feldmark, 3271, snarest forsvunden bebyggelse jfr. DS VI 574.

< *æpli-lund, jfr. DS VI 574.

I DS antages, at forleddet i Eflingbjerg er Ebelund. Snarere foreligger der dog et indbyggernavn afledt af *forleddet* i den forsvundne bebyggelse, *uden omlyd*, men herimod taler dog udtaleformen [æflun; 'bjɛRə].

Lavtninghøj, se p. 54f.

2.28. -løsa

Benninge Bue. Naturnavn. Benløse s., Ringsted h., 392.

MB 1682 Benninge Boue Aas

MK 1796 Bindingebov.

- > *Benløse* s., 392. Afstand : umiddelbar nærhed, 0-1 km.
- > *Bēn-lōsa, hvori forleddet er et ånavn, jfr. John Kousgård Sørensen, DSÅ I 131 ff.

Indbyggernavnet er afledt *af forleddet, uden omlyd*, jfr. John Kousgård Sørensen a.a. p. 140 : Formodentlig indbyggernavn i genitiv pluralis *Bēninga.

Bæring. Landsby. Barløse s., Båg h., 994.

4/12 1393 Berdinghe.

Forholdet mellem sognebyen Barløse og landsbyen Bæring er flere gange behandlet i litteraturen. Først af Steenstrup, der i Indl. Stud. p. 106 antager at det er samme naturforhold, der er forudsætning for begge navne. K. Hald, slutter sig til denne antagelse i Vore Stednavne p. 31 f. idet han foreslår at Bæring skal forstås som et indbyggernavn med betydningen »Beboerne ved Bakken«, ikke »Indbyggerne af Barløse«. John Kousgård Sørensen mener derimod i DS XIV 281, at den 'barth' = rand, som har givet Barløse navn (et nordvest for byen liggende bakkeparti, som dog ligger vel langt fra Barløse kirke, jfr. anførte sted) på grund af beliggenheden ikke også kan være grundlaget for Bæring. I modsætning til K. Hald anser han derfor Bæring for et indbyggernavn dannet til Barløse, oprindeligt i brug som stednavn, og bebyggelsen som sekundær i forhold til Barløse.

Hvis der foreligger et indbyggernavn må forholdet være således:

- > Barløse s., 994. Afstand ca. 1,5 km.
- < *Barth(a)-lōsa*, jfr. DS XIV 281.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet (= CA-leddet)* i stamform, *med i-omlyd af a*.

Forholdet er dog måske snarere således, at den 'barth' som indgår i disse navne oprindeligt har en større udstrækning end antaget af Inge Wohlert i Marknavnestudier p. 70. En anden mulighed er at den 'barth' som er basis for Bæring sigter til en anden lokalitet, f.eks. Pugemølle Å, der løber mod vest til Lillebælt i en dybt nedskåret dal, jfr. Trap⁵ V 462. Se iøvrigt p.155.

Grandling. Naturnavn. Kirke Sonnerup s., Volborg h., 179.

MB 1682 Grandling.

- > *Grandløse* s., Merløse h., 239.

Markbogens form må betragtes som et tvivlsomt eksempel på et indbyggernavn, dels ud fra den senere form MK 1796 (1805) Grøn-

lyng, men også fordi der ikke er helt tæt topografisk kontakt mellem de to navne. Afstand over land er ca. 10 km., over Bramsnæs Vig dog betydelig kortere.

< * *Grand-løsa*, jfr. K. Hald, Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er afledt af CB + CA eller *af forled* + *første konsonant i efterleddet*, *uden omlyd*.

Helling. Naturnavn. Sønder Jernløse s., Merløse h. 235.

MB 1683 I Hellingen

I 1922 Hellen [hæ'l'n].

> *Holløse*, landsby, Kvanløse s., 234.

Helling er næppe et indbyggernavn. Den alternative mulighed, substantivet hälla, f. 'flad sten' bør foretrækkes. Men hvis eksemplet betragtes som et indbyggernavn til det nærliggende Holløse (afstand ca. 1,5 km) må forholdet være følgende:

< * *Hall-løsa*, jfr. f.eks. Bent Jørgensen, Dansk Stednavneleksikon I.

Indbyggernavnet kan være afledt *af forleddet* i stamform, *med i-omlyd af a*.

Mering Mose. Naturnavn. Tuse h., 260.

1501 (1607 ÆDA IV 152) Meering Mosze.

> *Merløse* s. og h., 230,

< * *Miar-løsa*, jfr. f.eks. K. Hald i Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er afledt *af forleddet* i stamform, *uden omlyd*, med en udvikling af -ia- > -iæ- > -æ/e- som i forleddet. Det er bemærkelsesværdigt, at også i Merløse herred er store områder navngivet efter indbyggerne i naboherredet (Tuse), jfr. under Tysinge -agre, -vang, p. 9.

2.29. -løsa uden for stednavne

Tersling, nævnt hos Hornby p. 130 som tilnavn til en præst i Tersløse, fra 1690.

Hvis der foreligger et indbyggernavn må det være en afledning til *Tersløse*, s., Merløse h., 249.

< * *Thærs-løsa*, jfr. f.eks. K. Hald, Vore Stednavne 70.

Indbyggernavnet er afledt *af forled* (= CB-led) + 1 konsonant fra *efterleddet*, *uden omlyd*.

2.30. -mark

Busene. Landsby. Magleby s., Mønbo h., 625.

U.d. 1266 (Sorø gavebog ca. 1440) Buzsinge Litle
Rjb 1370-80 Bwsene.

I DS XVI 251 f. er navnet forklaret som en afledning med suffikset -ungi til et gl. *būs 'noget opsvulmet'. Den af John Kousgård Sørensen, Ti Afhandlinger p. 223, fremsatte antagelse af et indbyggernavn dannet til forleddet i nabobyen *Busemarke* anses for mindre rimelig, bl.a. ud fra forskelle i udtalen svarende til en forskel mellem ü : ū. Hvis navnet imidlertid betragtes som et oprindeligt indbyggernavn vil dannelsen være afledt af forleddet i *Butsa-mark jfr. DS XVI 251, d.v.s. af *forled* i *genitiv -a*, *uden omlyd*. Afstand ca. 5 km. Jfr. iøvrigt p. 153.

Harsing. Naturnavn. Norup s., Lunde h., 921.

Dag? 1486 (HdDb 1545 Rep 5980) Harßing grundt
udat. (16. årh. ÆDA V 930) Harsing Haffue.

- > Hasmark, landsby, 921,
- < *Hars-mark, jfr. DS XIV 149, eller
- < *Hals-mark, jfr. sst.

Indbyggerbetegnelsen, som er anført i DS XIV, kan næppe benyttes som hjælpemiddel til at træffe et valg mellem de sammesteds anførte tolkninger.

I begge tilfælde er indbyggernavnet afledt af *forleddet i grundform*. I Hals- er afledningen sket efter at overgangen -al- > -ar har fundet sted, idet overgangen som beskrevet i DS er en fjernassimilation fremkaldt af -ar- i mark. (Denne overgang synes ud fra de i DS anførte fynske paralleller, at kunne finde sted meget sent, i Orehus, DS XIII 80, således helt op i 1600-tallet, i Hasmark i hvert fald før 1447, hvor 1. belæg findes.)

Indbyggernavnet er *afledt uden omlyd*, og dette forhold kan således heller ikke bidrage til noget kronologisk begrundet valg af tolkningsmuligheder.

Mumlingbæk. Naturnavn. Lysabild s., Als Sønder h. 3252.

[mOmləŋ 'bæk]

TM Munklebeck.

Ifølge DS VII 173 'maaske et opr.Indbyggernavn *Mommarking'.

- > *Mommark*, landsby, 3253.

< *Momma-mark, jfr. DS VII 158. Afstand ca. 2 km.

Optegnelsesformen, der er grundlag for opslagsformen *Mumling*, kan være en -ling afledning *til forleddet i genitiv - a, uden omyld*, altså en regelmæssig, gammel dannelse, og ældre end den i det øvrige materiale belagte, hvortil er antaget en afledning med -ling til *hele navnet = CB + CA*.

Voringe Hovgård. Forsvunden gård. Hesselager s., Gudme h., 1097.

Jb ca. 1570 (1596) *woringe Hoffgaardth*.

< *Vormark*, landsby, 1097.

> *wartha-mark, jfr. DS XIII 161.

Et indbyggernavn hertil, jfr. DS XIII under *Voringe Hovgård*, er afledt *af forleddet = CA-leddet, uden omyld*. Indbyggernavnet indgår også i marknavnene : Jb Langaa 1667 *Voringe kjl*, Jb Hesselager 1667 *Vorings March* og Efterretn. 1743 *Wordinge Søe*, jfr. a.st. Spiranten er først svundet i det primære navn o. 1500-1550, og indbyggernavnet kan være afledt efter dette tidspunkt, men dette kan næppe afgøres.

2.31. -næs

Assing Bæklund. Gård. As s., Bjerre h., 2271.

1502 (1611 ÆDA II 160) *Aszing Birccke lund*

s.dok. (1624 ÆDA V 111) *Asszens Beckeling*.

Hvis formen *Aszing* ikke blot beror på en skrivefejl, kunne den opfattes som et indbyggernavn til sognenavnet *As*, 2271.

< **Ask-* eller *Asp-næs, jfr. DS VIII 23.

Indbyggernavnet kan være afledt *af forleddet*, efter at bortfald af enten -k- eller -p- har fundet sted (i materialet fra *As* findes kun former med bortfald, tidligst 1420 (Århusbogen) *Assnes*). Da imidlertid såvel det primære navn som det heraf afledte indbyggernavn altid findes uden -p- og -k- former, kunne man foreslå at forleddet snarere var f.eks. substantivet *ås*, glda. *ās*, med tidlig forkortelse af *ā*. Indbyggernavnet hertil er afledt *uden omyld*. Sognavnet findes i formen *As* første gang overleveret 1563, senere jævnsides med *Assens*, og betragtes i DS som en *subtraktionsdannelse* til *Asnæs*. Forudsætningen for at noget subtraheres er ofte at den størrelse som udelades er velkendt. I dette tilfælde kunne det tænkes at -ens i *Assens* er opfattet som bestemt form i genitiv. Det er muligt at de to

anførte belæg fra 1502 er udtryk herfor. Jævnfør om tilsvarende forhold ved navne i Sønderjylland, omtalt under -hēm navne p.121f.

Blansingerløkke. Naturnavn. Ullerup s., Nybøl h., 3243.

TM Blausingerlykken.

Jfr. DS VII 63 : Af et Indbyggernavn Blansinger »Folk fra Blans« (Gudmund Schüttes Samling af indbyggernavne i Stednavneudvalget).

< *Blā-næs, landsby, 3243, jfr. DS VII 52.

Indbyggernavnet er afledt af *forled* + *efterled*, *uden omlyd*. Det er belagt meget sent, og viser en meget ny dannelsesmåde (se herom p. 131), jfr. også den adjektiviske endelse -er.

Blansinger kan sammenholdes med det sydslesvigske *Rodenäsinger* Koog, < sognenavnet Rodenäs, jfr. SydsStedn. II, 1 p. 35, 28, begge er indbyggerdannelser til *forled* + *efterledet* -næs.

Volsing, jfr. under -haghi.

2.32. -ræth uden for stednavne

Lowring. Indbyggernavn. Hornby, siden 1425 ni jyske eksempler. Ifølge Hornby 129 drejer det sig om et normalt dannet indbyggernavn til *Loversyssel*.

> **Lof-ræth(-sÿsl)*, jfr. DS XII 1.

Indbyggernavnet er afledt af *forled* + *efterled* (-æth) = *CB* + *CA*, *uden omlyd*.

Ved dannelse af indbyggernavne med -ing synes navne med efterledet -ræth ikke at følge de samme regler som etablerede gamle efterled som f.eks. -sted. Dette indgår ikke i indbyggernavnedannelsen. -Ræth følger snarere den praksis som kan iagttages ved yngre efterled som f.eks. -thorp. Den rimeligste parallel ville dog kunne findes hvis -r- i primærnavnet var et -r suffiks.

Som indbyggernavn (eller tilnavn) indgår Lovring i det sent overleverede *Løvringborg*, gård i Mejrup s., Hjerm h., 2452, hvor ø-formen næppe er udtryk for i-omlyd af o, men muligvis en tilnærmelsesvis gengivelse af et [ə], jfr. DS XVII 1 p. 162 f. Formen med ø kan iøvrigt også sammenholdes med, at sysselnavnet ikke

sjældent gengives med ø, jfr. f.eks. ODS definition af Lovring : person fra Løver- (Lover-) syssel (egnen ml. Silkeborg, Skanderborg, Vejle). I nyere tid synes Lovring iøvrigt specielt brugt på Salling, Mors og i vestjysk, således f.eks. Feilberg II 453 : [lōwr̥əŋ] »kaldes i vesten folkene østerfra, fra skoveggen...«, jfr. også navnet *Skovlovring*, brugt af f.eks. Blicher (jfr. ODS).

2.33. -siō

Lenning. Naturnavn. Havnbjerg s., Als Nørre h., 3263.

U 1771 (ChrK XIV 28) Lændingshav

TM Leeng

[ɛˈlɛnəŋ, ˈlænəŋ].

DS VII 379 anfører at det måske er substantivet lænding, som foreligger men at man ved denne tolkning skulle have ventet en udtale med n_j i stedet for n.

Som en anden mulighed kan anføres et indbyggernavn til landsbyen *Lavensby* i samme sogn, afstand ca. 4 km. Dennes oprindelige navn er Langesø, efter den sø der nu kaldes Nordborg Sø, -by er en senere tilføjelse, jfr. DS VII 376 og John Kousgård Sørensen DSÅ IV 274.

< *Langa-siō

Et eventuelt indbyggernavn er *afledt til forleddet, med i omlyd af a*. Der må i forleddet forudsættes en anden udvikling af -ng- end i basisnavnet, hvor ng > wn.

Gudmund Schütte har i ms. 1918 indbyggernavnet *Lavensbøl-linger*.

2.34. -siō uden for stednavne

Alsing. Indbyggernavn hos P. Der findes en række belæg hos P, tidligst 1610, alle fra Lolland, et enkelt fra Skottemarke i Fuglse s., 756, i hvilket landsbyen *Alsø* er beliggende. Navnet tolkes hos P som »Mand fra Als«, men belæggene skal dog snarere henføres til det ovenfor nævnte *Alsø*.

< *Al-siō, jfr. DS XI 94, og John Kousgård Sørensen DSÅ I 56.

Indbyggernavnet er afledt af *forled plus efterleddets konsonant, uden omlyd*.

2.35. -sk ògh

Bjørninglund. Naturnavn. Agerskov s., Nørre Rangstrup h., 3074.

Præsteindberetning 1638 Bjørninglund.

Ifølge DS IV 706 er Bjørning snarest en -ung afledning til dyrenavnet bjørn, eventuelt foreligger dog en sammensætning på -eng. En anden mulighed er et indbyggernavn til bebyggelsesnavnet *Bjørnskov* i samme sogn, DS IV 700, der er belagt som naturnavn i : 1540 (Fausbøl) Bjørneskov, DS IV 727.

< * *Biorn-skògh*, jfr. DS IV 700, 727.

Et eventuelt indbyggernavn er afledt *til forleddet, uden omlyd*. Afstand : Ifølge DS IV 706 beliggende mellem Agerskov og Geestrup; Geestrup ligger nordvest for Agerskov, Bjørnskov sydøst for, afstanden er ca. 6 km.

Boltinge. Landsby. Ringe s., Gudme h., 1091.

(Her?) 31/3 1309 (Hamsfort) Boatinge
udat. 1300-1350 (1551 ÆDA IV 37) (B)olting.

> *Bolteskov*, landsby, 1091.

< * *Bolta-skògh*, jfr. DS XIII 144.

I DS XIII nævnes muligheden for såvel en afledning til substantivet gl. bolt, m., som for et indbyggernavn til Bolteskov, ligesom muligheden for at Boltinge er udflyttet fra Bolteskov omtales. Selvom der ikke kan tillægges en forskel i overleveringen på godt 200 år afgørende betydning, er det alligevel påfaldende, at basisnavnet er det yngst overleverede, første belæg er i Reg 1537. Forholdet mellem de to navne bør måske snarere beskrives således, at Boltinge er et oprindeligt områdenavn indeholdende det ovenfor anførte bolt, som også indgår i Bolteskov.

Afstand ca 2 km.

Overleveret som tilnavn : 28/1 1488 Karine Boltingz, Svendborg.

Hallingebro. Naturnavn. Karleby s., Falsters Sønder h., 838.

Hb 1572 Hallebro

MB 1682 Hallingebro Skift.

Hallingekær. Naturnavn. Nørre Ørslev s., Falsters Sønder h.

841.

MB 1682 Hallinge Kiers Enge.

Der er muligvis topografisk sammenhæng mellem de to navne idet Hallingebro ligger i Nørre Ørslev Søndermark, Hallingekær i Karleby Østermark.

> *Halskov*, landsby, forsvunden herregård i Horbelev s., 842.

< * *Hali-skōgh*, jfr. DS XII 216.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet* - i, *uden omlyd*. Hvis denne tolkning af Halling er rigtig, bekræftes hermed den i DS fremsatte tolkning af forleddet som substantivet hale. Derimod næppe substantivet hals, der velsagtens måtte give basis for afledningen *halsing.

Til Halskov skal rimeligvis også henføres alle eksempler fra Falster nævnt hos P., tidligst 1688, under *Halling*, og hos ham beskrevet som »indkommen fra Halland i Sverig c. 1658«. De lollandske eksempler hos P. er omtalt under Hellinge, p. 48. Afstand : ca. 3 km. Der er kontakt mellem Karleby og Halskov.

2.36. -sl ætt uden for stednavne

Vuenzellinghi. Indbyggernavn hos Claudius Clavus.

> Vends herred, 960.

< * *Wændi-sl ætt*, jfr. DS XIV 226.

Formen hos Claudius Clavus må være ret forskrevet, men synes at angive et indbyggernavn dannet til *forled* + *efterled* måske et oprindeligt *Wændsl ætting. I så fald må navnet være dannet før 1419, hvor den første enstavede form af basisnavnet er belagt i formen Wends h.

2.37. -stath

Reinninge. Naturnavn. Ringsted landsogn, Ringsted h., 391.

MB 1682 Reinninge Slette

MK 1790 Rimminge Mark.

Det er en oplagt mulighed, at navnet er forskrevet. Men det kan være et indbyggernavn til *Ringsted*, købstad, 363.

< * *Ring-stath*, jfr. John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted 105 f. Indbyggernavnet er dårligt overleveret, og formerne synes at være udtryk for en vaklende gengivelse og opfattelse af nasaliteten i navnet.

Indbyggernavnet er afledt af primærnavnets *forled uden omlyd*.

Om formen *Ringsing*, som et til Ringsted muligt afledt indbyg-

gernavn, se under bȳ, p.26f.

Afstand mellem primærnavn og indbyggernavn er ca. 2 km.

Hellinge. Landsby. Halsted s., Lollands Nørre h., 742.

VJb 1231 (1200-tallet) Hæluing

ca. 1560 Hellinge.

Navnet er udførlig omtalt hos John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 72 ff., hvor der regnes med et indbyggernavn dannet til forleddet i sognebyen *Halsted*, i hvilket forleddet antages at være mandsn. *Hālf. Et indbyggernavn må være *dannet til forleddet (CA-leddet)* minus genitivmærket -s-, med i-omlyd af ā. Afstand mellem de to bebyggelser er ca. 2 km.

En anden mulighed er at betragte Helling som et områdenavn, afledt med -ing til samme ord, der indgår som forled i Halsted. Dette er i så fald snarest adjektivet halv, eller et hermed beslægtet ord. Denne mulighed afvises dog af såvel John Kousgård Sørensen som af DS XI 75, men den vil dog tilfredsstillende kunne forklare den enstavede form af suffikset -ing som foreligger i Valdemars Jordebogs form Hæluing, som en maskulin afledning, jfr. tilsvarende forhold under *Ithringsthorp > Idestrup i EDB-liste. Et indbyggernavn til Halsted foreligger rimeligvis hos P. i formen **Halling**. P. anfører dog 'fra Halland ca. 1658'. Eksemplerne fra Lolland (Femø og Fejø) skal snarest henføres til Halsted, mens eksemplerne fra Falster snarest skal henføres til Halskov, jfr. ovenfor p. 47.

Hvis Halling er indbyggernavn til Halsted, er dette dannet ved afledning til *forleddet (CA-leddet)*, uden omlyd. Denne dannelse kan eventuelt betragtes som en i forhold til Hellinge senere dannelse, efter i-omlydens ophør. Men den kan også betragtes som en indbyggernavnedannelse af samme alder og i overensstemmelse med de fleste andre indbyggernavne er den dannet uden omlyd.

Tiring. Naturnavn. Tirsted s., Fuglse h., 763.

ca. 1460 (LDipl) Tyringh Eske Mose

16/11 1473 (ca. 1600) Tirinde Eskemose.

Navnet opfattes i DS XI 117 f. som substantivet 'tøjring', men dette er som fremhævet af Gunnar Knudsen næppe sandsynligt på grund af ordstillingen. John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 122 f. knytter derimod navnet til sogne navnet *Tirsted*, som tolkes af vandløbsnavnet *Tīr, og betragter Tiring som et indbyggernavn

dannet hertil.

> * *Tir-stath*. Indbyggernavnet er dannet til *forleddet* (CB-leddet).

Yding. Forsvunden kirke. Ødsted s., Jerlev h., 2343.

RO ca. 1325 Ødingh

19/8 1354 (LDipl) Yddingh.

DS VIII 116 tolker navnet som en -ing-afledning til adverbiet *ūt*, og betragter RO's form som fejl. En anden mulighed er en afledning til

> *Ødsted*, s.

< * *Øth-stath*, jfr. John Kousgård Sørensen, *Bebygg.* på -sted p. 138 : Forleddet er snarest adjektivet *øth* 'som kan gennemvades'. Ved denne mulighed bringes overensstemmelse mellem RO's form og tolkningen, og de senere former kan eventuelt betragtes som eksempler på lydlukning af *ø* > *y*.

Hvis der foreligger et indbyggernavn er det *dannet af forleddet* (CB-leddet).

2.38. -thorp

Alkings Bjerg. Naturnavn. Føllenslev s., Skippinge h., 311.

MB 1683 Alchings Biergs Agre

MK 1791 (1805) Alkes Agre.

> Algestrup, landsby, 311.

< * *Alguts-thorp*.

Indbyggernavnet er dannet *til første del af forleddet, uden omlyd*.

Eksemplet synes meget tvivlsomt, men antagelsen styrkes vel sagtens ved lokaliteternes beliggenhed nær hinanden inden for samme sogn; måske også derved at Algestrup udtales : 1916 [algø-dråb], ligesom de falsterske og sjællandske Algestrupper også har udtalen -lg-, jfr. DS XVI 42, og ligesom dem skriveformer med -lk-. Det vil sige at forleddet i thorp-navnet indtil nutiden er uassimileret og *tostavet*. Indbyggernavnets dannelse skal derfor snarere beskrives som afledt af et *to-stavet* (hvor andet sammensætningsled ikke er tryksvagt, men et oprindeligt selvstændigt ord eller afledningsendelse; forholdet kan sammenlignes med forholdene ved -um (dat. plur.) : -hēm, p.119) *forled - genitivmærket -s-, uden omlyd*.

Assingbjerg. Naturnavn. Vonsild s., Nørre Tyrstrup h., 2395.
L 1716-18 Aßingbirre, Schmä Aßingbirre.

Assingbjerg har muligvis topografisk forbindelse til *Åstrup* i Taps s., idet Åstrup støder lige op til Vonsild s. (afstand ca. 2 km).

Den ældste form af navnet, beliggenheden østligst i sognet, og det forhold at Åstorp er optegnet med efterledstryk taler ifølge DS VIII 168 for, at forleddet er verdenshjørnebetegnelsen øst. Navnet sammenholdes endvidere med Vistorp, jfr. dog p. 62 under Visding Agre. En af Lyngby 1859 foretaget optegnelse [vos'tårp] der taler imod dette regnes derimod for upålidelig.

Hvis Assing indeholder en indbyggerbetegnelse til Åstrup kan det kun være en dannelse til de former der ikke tyder på en tolkning af navnet som **øst(ær) + thorp*, idet navnet da velsagtens måtte indeholde konsonanten -t-.

En række former anført under Åstrup synes imidlertid at kunne svare til et oprindeligt *Ås-thorp, og der foreligger muligvis et primært stednavn *Ås som forled i thorp-navnet jfr. efterledstryk-
ket. Et indbyggernavn Assing kunne være dannet hertil, forudsat tidlig forkortelse af *ā*, før > *å*, jfr. tilsvarende ved Assing, 2271, p. 43. Et eventuelt indbyggernavn er afledt af *forleddet/appellativet* (brugt som stednavn), *uden omyld*.

Astringager. Naturnavn. Brøns s., Hviding h., 3087.
MB 1683 Astring Agers Aasz
U 1773-74 Adstrenger.

»Snarest af et Indbyggernavn *Astring, dannet af Bynavnet Astrup i samme sogn.« (DS V 155).

> *Astrup*. landsby, 3087

< *Aghis-thorp, jfr. DS V 151.

Indbyggernavnet er afledt af *forled i genitiv/s + (-tr- fra) efterledet, uden omyld*.

Birkinge. Forsvunden bebyggelse. Østbirk s., 2221.
VJb 1231 (ca. 1300) Byrkingy.

I DS XII 180 tolkes navnet som et indbyggernavn til enten Børkop, Gaverslund s., 2361, < *Birki-thorp, eller Østbirk < *Biarka (< *Berkōn) jfr. DS XII 182. Den førstnævnte mulighed passer ifølge DS bedst med navnenes rækkefølge i VJbK. Hvis navnet imidlertid er en afledning til *Biarka, kan man komme i den bemærkelsesværdige situation, at afledningen er ældre end

afledningsbasen, idet et *Birkingi må anses for at være afledt til en rod *berk, med i-omlyd af urnordisk ě, mens *Biarka kan repræsentere en form med a-brydning, et fænomen der er yngre end i-omlyd af kort a, jfr. også DS XIV 132. Af denne grund foreslås derfor, at Birkingy kan være et indbyggernavn til Børkop, dannet til *forleddet* (CB-leddet), (*uden omlyd*). Snarest er det dog en oprindelig stednavnedannelse på -ingi (jfr. den to-stavede form på -ingy i VJb) til trænavnet *berk, eventuelt det gamle navn på sognet før delingen i Øst- og Vestbirk. Landsbynavnene Øst- og Vestbirk er senere dannelser på -ia til den samme stamme *berk.

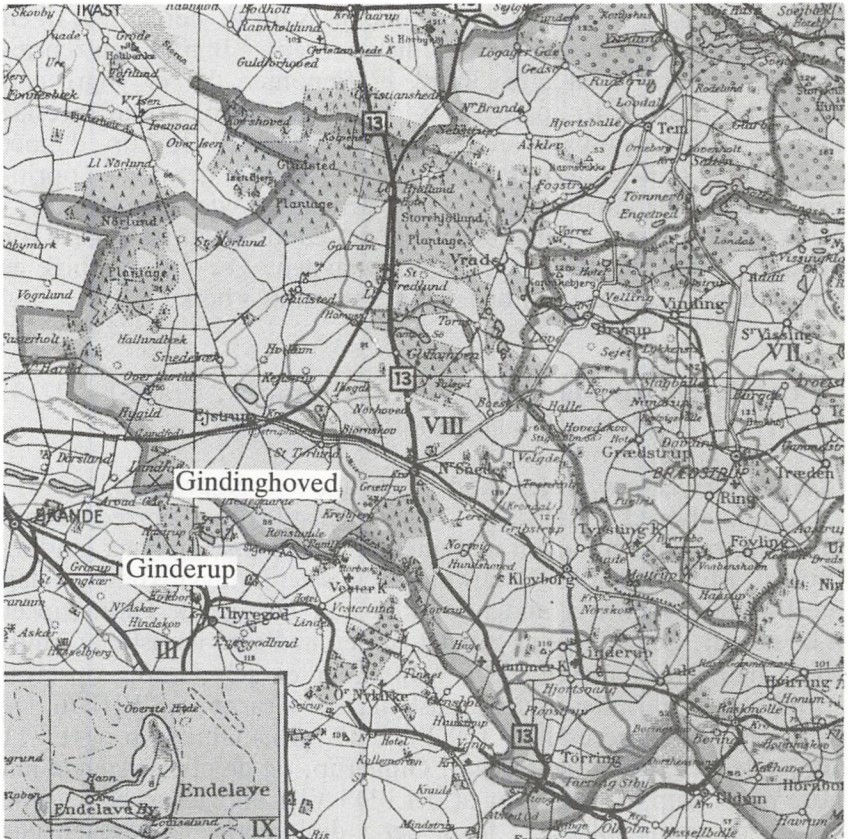
Gindinghoveds Mark. Naturnavn. Ejstrup s., Vrads h., 2213. 1496 (1558 ÆDA II 41) Gindinghoffuidzs marck MB 1683 ginding jord.

> *Ginnerup*, forsvunden landsby. Brande s., Nørvang h., 2316.

Gindinghoved er i DS XII 173 sammenstillet med herredsnavnet Ginding, og som en anden mulighed er nævnt insektnavnet ginding 'hveps'. Muligheden for i marknavnet at se et indbyggernavn til den nærliggende, men i et andet sogn og amt beliggende Ginnerup er ikke nævnt. Belæggene på navnet til den nedlagte landsby er imidlertid heller ikke nævnt i DS VIII under en selvstændig opslagsform, men skal findes under landsbynavnet Grarup, DS VIII 76. De to ældste belæg herunder : 1/9 1478 (17. årh.) Ginderup og 13/11 1487 Giendrupp må henføres til Ginnerup, og de efterfølgende må høre til Grarup, til trods for at det i DS VIII antages at belæggene betegner samme lokalitet, fordi der i diplomerne nævnes en Nis Munk fra Ginderup, Giendrup, Graarup, Grenderup som vidne på Jelling Sysseleting. Men som det også antages s.st. må Ginderup og Grarup oprindeligt være navne på to forskellige nærliggende bebyggelser, »der kunde sammenblandes.« Sammenblandede er de imidlertid ikke, Grarup eksisterer stadig som landsby i Brande s., men Ginnerup er en nu nedlagt landsby, hvis jorder rimeligvis er foræret til Ejstrup kirke, jfr. DS XII 173. Sammenhold eventuelt også med tilnavnet *Munk* ovfr.

< *Ginna-thorp, jfr. DS VIII 76.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet i genitiv* (- a), *uden omlyd*.

Gindinghoved. Trap⁵.

Gøllinggård, Gøllinghøj. Gård og naturnavn. Svenstrup s., Als Nørre h., 3262.

U. ca. 1770 Gullinghoy.

I DS VII 362 og 352 anføres, at navnet enten kan knyttes til et sagn om at 'gølgø' eller kan være en -ing afledning til substantivet *göl* 'vandhul'.

Beliggenheden i umiddelbar nærhed (ca. 2 km) af landsbyen *Guderup*, Egen s., 3261, gør det imidlertid rimeligt at påpege endnu en mulighed, nemlig et indbyggernavn afledt hertil.

< *Gutha-thorp, jfr. DS VII 314.

Indbyggernavnet er afledt til *forleddet i genitiv (- a) med -ling*, og *i-omlyd af u*.

Horsing Indtægt. Naturnavn. Hover s., Tørrild h., 2329.

MB 1683 Horsing Indtægt.

Beliggende i Hover Nørremark, som kan grænse til *Hornstrup* s., Nørvang h., 2301, adskilt ved Grejsdalen.

Den rimeligste tolkning synes at være en -ing afledning til dyrenavnet *hors*. I det primære stednavn Hornstrup, jfr. DS VIII 51, der må være basis for en alternativ tolkning som indbyggernavn, synes aldrig at foreligge den overgang [rn] > [rr], som må være forudsætningen for antagelsen af et heraf afledt indbyggernavn. Hvis vi antager et indbyggernavn, må denne overgang forudsættes, og navnet kan da være afledt af *forleddet i genitiv på -s, uden omlyd*.

Hvillings Ås. Naturnavn. Fløng s., Sømme h., 161.

MB 1682 Huillings Aaß

MK 1800 Willings Agre.

Navnet er på MK 1800 beliggende på grænsen til.

> *Hvedstrup* s., 159. Afstand ca. 2 km.

< *Hwæthærs-thorp, jfr. f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog.

Et eventuelt indbyggernavn hertil er afledt af *forled* minus genitivmærket -s-, med afledningen -*ling*. Der kan næppe til et torp-navn foreligge den gamle i-omlyd af e til i. Hvis tolkningen er rigtig, må Hvil- være lydlukket.

En alternativ mulighed er måske at foretrække, med mindre afledningstypen er meget ung og afvigende fra en ældre afledningstype, jfr. om dette forhold p.131.

Jellingager. Naturnavn. Hjorkær s., Rise h., 3213.

Mejer 1641 Geilung Acker

Jb 1704 Jelling Ager.

Beliggende i Sønder Ønlev, som støder lige op til Hjolderup i Bjollerup s., 3214. Afstand ca. 2 km.

I DS VI anføres at Jelling kan være et gammelt -ing navn, af samme oprindelse som Jelling, men dog snarere er en sammensætning på -eng.

Ud over disse muligheder bør også nævnes den, at der kan foreligge et indbyggernavn afledt af nabobyen *Hjolderup*.

< *Hialla-thorp, jfr. DS VI 315.

Indbyggernavnet kan være afledt af *forled i genitiv (- a)* med *i-omlyd af ja > jæ*, eller en *udvikling ja > jæ*, der er forskellig fra udviklingen i den primære dannelse, hvor ja er udviklet til jo.

Jyslinge Holmen. Naturnavn. Valsøllille s., Ringsted h., 398.
MB 1682 Jyslinge Holmen.

Området må ud fra rækkefølgen i MB'en støde lige op til Jystrup. Afstand ca. 2 km.

> *Jystrup*, s., 398.

< *lūrs-thorp, jfr. f.eks. K. Hald, Nudansk Ordbog.

Det eventuelle indbyggernavn er afledt af *forleddet med genitivmærket -s med suffikset -ling*.

Kitting. Naturnavn. Harlev s., Framlev h., 2096.
MB 1683 Kietings Wang, Kiettingwangen, Kietting.

< Kittrup, forsvunden landsby, 2096.

> *Kīth-thorp, jfr. DS XII 45 og p. XVI hvor tolkningens usikkerhed omtales i forbindelse med udviklingen af *thorp* : »når *th* efterfulgtes af *th* synes resultatet derimod at være *tt*«. Hvis den fremsatte tolkning er rigtig må indbyggernavnet være afledt på et tidspunkt efter resultatet *-tt-* er nået, og Kitting må være *afledt af forled + efterleddets th-*, hvilket er højst usædvanligt. Den fremsatte tolkning kan derfor være forkert, og *forleddet* indeholder måske et *forled* med udlydende *-t(t)*, til hvilket indbyggernavnet er afledt.

Klaringe. Naturnavn. Haraldsted s., Ringsted h., 395.
MB 1682 Claringe Styckerne

MK u.å. (ca. 1800) Klaringen (fra Valsøllille s., 398)

Gst ca. 1895 Klaring (Mose).

> *Klarupgård*, 395.

< *Klawa-thorp, ca. 1517 Klarup, eller

< *Klaka-thorp, jfr. K. Hald, Nudansk Ordbog om Klarup i Himmerland.

Hvis der foreligger et indbyggernavn afledt til Klarup må afledningen være sket efter udviklingen **Klawa-*, **Klaka-* + *thorp* > Klarup, og dannelsen er en afledning *af forled i genitiv (- a) + enkelt konsonant af efterleddet*.

En alternativ tolkning er substantivet *klaring* 'sted hvor der er åbent vand', jfr. John Kousgård Sørensen, DSÅ IV 102 f.

Lavtninghøj. Naturnavn. Hoptrup s., Haderslev h., 3012.
B 1791 Lautninghoy.

Ifølge DS IV 64 formentlig et indbyggernavn til enten Lov-

trup eller Loftlund.

- 1) Lovtrup, landsby, Uge s., 3221. Afstand ca. 35 km.
 < *Loka-thorp, jfr. DS VI 352.

Et indbyggernavn hertil må være dannet af *forleddet* + *efterleddets th-*, jfr. om dette ovenfor under Kitting. En udvikling i basisnavnet indeholdende kombinationen -vt-, er først belagt 9/7 1505 Louwtorp. Indbyggernavnet må rimeligvis være dannet efter dette tidspunkt, med afledningen -*ning*.

Såvel denne som den efterfølgende lokalitet synes at ligge meget langt fra den lokalitet, hvis indbyggernavneforled de skulle være basis for.

- 2) Loftlund, St. Vi s., Vis h., 3275. Afstand mere end 35 km.
 < *Loft-lund, jfr. f.eks. DS V 115.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet*, *uden omlyd*, med afledningen -*ning*. Nummer to mulighed synes at være den lydligt mindst komplicerede.

Nyng. MK 1782 (1805).

? **Nyring.** Naturnavn. Stenmagle s., Alsted h., 383.

MB 1682 Tyringe mose Aggre

MK 1782 (1805) Nyring Agre.

Markbogsformen er henført til Stenmagle Brovang, Matrikelkortets form til samme vang på grænsen til Nyrup. Afstand ca. 0,5 km.

Det er derfor en mulighed at navnets rette form er Nyring, og at dette er et indbyggernavn til Nyrup, også i Stenmagle s., 383. En eventuel sammenblanding med Kyringe i nabosognet, 244, kan ikke afvises. Hvis Nyring er et indbyggernavn til Nyrup er det afledt af *Ny-thorp, efter en udvikling til Nyrup. Det vil sige en afledning af *forled* (CB) + *r fra efterleddet* (CA).

Ossinge Agre. Naturnavn. Eskilstrup s., Falsters Nørre h., 824.

MB 1682 Ossinge Agere.

Beliggende i Ovstrup Søndermark.

< Ovstrup, landsby, 824.

I DS XI 185 er formerne Orms-thorp fra hovedlisten og Falsterlisten i VJb + 21/1 1380 med tvivl henført til Ovstrup. I Ødegårdsprojektets rapport 1972-73 nr. 18 har jeg argumenteret for at flytte belæggene, usikkert hvorhen. Hvis Ossinge betragtes som et indbyggernavn til Ovstrup skulle man, hvis formerne Ormstrup hørte herhen have ventet en indbyggernavnedannelse *Ormsinge hvis navnet var afledt af *forleddet* i genitiv, eller *Ormstringe, *Ostringe eller lignende, hvis navnet var afledt af *forled* i genitiv + *efterled*. Et *Ossinge* kan derimod være afledt af et *Os-thorp. Og denne form kan også danne grundlag for en tolkning af Ovstrup i overensstemmelse med de øvrige belæg.

Indbyggernavnet Ossinge er afledt *af forleddet, uden omyld*.

Rippinge Ås. Naturnavn. Ferslev s., Horns h., 98.

MB 1682 Reppinge Aaß, Rippinge Aaßen

MK 1798 (1805) Ribbinger.

< Rapperup, forsvunden gård, 98.

Navnet er omtalt i Ødegårdsprojektets Hornsherredsundersøgelse, rapport 24/3 1971, hvor Bent Jørgensen afviser navnet som et gammelt -inge navn, og foretrækker en tolkning af substantivet 'ribbe', hentydende til markens sribede karakter + *efterleddet* 'ende'. Indbyggernavnet bør imidlertid overvejes endnu en gang, og det bør i overvejelserne indgå som noget væsentligt, at Rippinge Ås

støder op til den nu forsvundne bebyggelse. Hvis der foreligger et indbyggernavn er det afledt af :

< *Rappa-thorp, jfr. DS II 145.

Der foreligger en afledning til *forleddet i genitiv (- a) med i-omlyd af a*.

Ved disse navne er det bemærkelsesværdigt, at det afledte navn (Rippinge) er tidligere belagt end afledningen (VSKOrig Rapperup), og endvidere at thorp- navnet må være ældre end ca. 1000, på hvilket tidspunkt indbyggernavnet, afledt af thorp-navnet med i-omlyd af bagtungevokal, senest kan være dannet.

Skiping. Forsvunden landsby. Dover s., Hjelmlev h., 2159.

Chron.Rosk. ca. 1170 (13. årh. ScrMin I 30) uilla que uocatur Scipyng

Saxo ca. 1200 Scypetorp

1239 (1606 ÆDA I 233) Skybingh

1318 (1606 Dipl.Dan. 2.r. VIII nr. 80) Westre Skipingh marck

1385 (1606 ÆDA I 234) Øster Skiping

22/2 1462 (18. årh.) Skæbinge gaardh

1490 (1606 ÆDA I 223) Gammell Skipingh.

Som omtalt i DS XII 106 f. er Skiping i de fleste kilder det ældre navn på det nuværende Firgårde i Dover. Navneformerne i Chron. Rosk. + en række ældre kilder betegner det sted, hvor Harald Kesja blev dræbt i 1135 og er vanskelige at lokalisere. Og sagen kompliceres ydermere ved at lokaliteten hos Saxo og i Saxocompendiet betegnes Scypetorp, Skipthorp.

En række lokaliseringsforsøg er omtalt og afvist i DS XII 107, men skal tages op nedenfor ud fra forholdet *Skiping* : *Skipetorp*, for om muligt at bekræfte Anders Bjerrums lokalisering til Dover s., og for at se om forholdet mellem de to navne er en parallel til navne, hvor indbyggernavnet synes at kunne fungere som bebyggelsesnavn.

1) *Skærup s.*, Holmans h., 2363.

< *Skiappu-thorp, jfr. DS VIII 135.

Et indbyggernavn afledt af forleddet kunne næppe resultere i en form med -i-, snarere former med -æ-, jfr. f.eks. under Merløse : Mering.

2) *Skibdræt Mølle*, Sønder Vilstrup s., 2375.

De 3 ældste belæg som er anført i DS VIII 148 er identiske med de under Skiping i DS XII 106 anførte. Det ældste belæg på navnet Skibdræt bliver således 15/2 1416 (1492) Skibdorp, nævnt i et lokalt

tingsvidne.

< *Skip-thorp, jfr. DS VIII 148.

Et indbyggernavn afledt af forleddet måtte kunne blive *Skiping.

3) *Skibet s.*, Tørrild h., 2322.

< *Skip-with, jfr. DS VIII 89.

Et indbyggernavn dannet til forleddet måtte kunne blive *Skiping.

4) *Skibby*, landsby, Harlev s., Framlev h., 2096.

< *Skip-by, jfr. DS XII 45.

Et indbyggernavn dannet til forleddet måtte kunne blive *Skiping.

5) *Skivegård*, forsvunden bebyggelse, Hornslet s., Øster Lisbjerg h., 2045.

Navnet tolkes i DS XII som »snarest en -ing-afledning til subst. glda. *skip* 'skib' eller det beslægtede verbum glda. *skipa* 'ordne, indrette'«. Videre hedder det : »Det er dog i begge tilfælde muligt, at det er afledt af et sammensat stednavn med subst. skib som forled; i så fald kan Saxos form Scypethorp og formen Skiuegaardt fra 1429 og senere formodes at repræsentere disse primære stednavne... Hvis vi vælger den sidstnævnte tolkning, og altså antager at navneformerne Scypetorp (hos Saxo) og Skiping (i Chron. Rosk.) har eksisteret samtidig som to navne på samme gård, kan vi imidlertid ikke med Aage Sørensen (l.c.) antage, at Skiuegaardt (i dok. 1429 og følgende) er en omdannelse af Scypetorp, da der ikke ellers findes noget eksempel på, at efterleddet -torp er afløst af -gård...« Der er imidlertid heller ingen grund til at antage en omdannelse af Scypetorp. Skivegård kan muligvis opfattes som et indbyggernavn/områdenavn afledt til den nærliggende sogneby Skødstrup jfr. p. 59, og er således også af denne grund ude af billedet som en mulig lokalisering af Scypetorp/Skiping.

Ud fra en sproglig betragtning må det fastslås, at til alle de primære stednavne, der som forled har substantivet skib, kan dannes en form *Skiping (2,3,4). Hvis endvidere Skipetorp og Skiping er to navne på samme lokalitet, må også 3 og 4 udgå som muligheder, og velsagtens også 2, jævnfør at Skibdræt < *Skip-thorp er tvivlsom og at det oprindelige efterled vistnok regnes som dræt 'dragning' i Stednavneforskning II p.111. Tilbage er Skibing i Dover s. For at henføre Skipethorp/Skiping til Dover s., taler, når også forholdene i det øvrige materiale inddrages, at Skiping er en nu forsvunden bebyggelse, der som indbyggernavn har overlevet, velsagtens fordi -thorp bebyggelsens jorder, betegnet ved indbyg-

gernavnet er blevet delt mellem de omliggende byer, eller lignende. Jævnfør også forholdet ved Gindinghoved i Vrads h.

Skivegård. Forsvunden bebyggelse. Hornslet s., Øster Lisbjerg h., 2045.

1429 (1660 ÆDA I 269) Skiuegaardt

1445 (1660 ÆDA I 269) Westerskibingh Gaard.

Om muligheden for at sammenholde navnet med Skibetorp i Dover s., se under Skipping p. 57. Skivegård har ligget, hvor nu Rodskov er bygget, jfr. DS XII 107 og Aage Sørensen, Fra Randers Amt 1941 p. 35 ff og Bent Jørgensen, Reciprokering p. 213. Det vil sige at Skivegård har ligget op til Skødstrup s. ved Vosnæs, jfr. Aage Sørensen l.c. p. 38.

> Skødstrup, s., 2046.

< *Skēfs-thorp*, jfr. K. Hald, Vore Stednavne 132; af tilnavnet glde. *Skēf* 'den skæve'. Et eventuelt indbyggernavn hertil må være afledt af *forled* - *genitivsmærket* -s-.

Beliggenheden (afstand ca. 2 km.) taler imidlertid for at løsnin-gen skal søges andetsteds, således at et *Skēf er det gamle navn på fjorden ved Vosnæs. Dette navn indgår i genitivisk form i sogne-navnet Skødstrup, jfr. hermed f.eks. Asnæs, Ars Herred (< *Arf, navn på Kalundborg Fjord, K. Hald, Vore Stednavne 194), og *i stamform* i inge-navnet Skivegård, jfr. tilsvarende forhold under Odsing og appellativiske afledninger ovenfor. Skivegård indeholder således næppe et indbyggernavn, snarere et områdenavn, 'området ved den skæve (fjord)?'. Et middelalderligt belagt tilnavn fra Ålborg hører muligvis herhen, 1503 G & L I 680 Henrick Skipping, 1513 s.st. Henrik Skepping, 1523 s.st. Henrik Skeping, 1524 Josth Skeping, og næppe til Skippinge på Sjælland, som anført i DgP II 973.

Sneglinge. Naturnavn. Grevinge s., Ods h., 337.

MB 1682 Sneilinge Schield.

> Sneglerup, landsby, 337.

< 1) *Snialla-thorp, jfr. John Kousgård Sørensen, Ti Afhandlinger p. 239, Britta Olrik Frederiksen, NoB 1981 p. 59 f.

< 2) *Snighil-thorp, jfr. DS XVI 43, og ovenfor a.a.

Et indbyggernavn Sneilinge synes ikke at forudsætte i-omlyd, og lader sig enklest tolke som *afledt af forleddet*, *snighil*, *uden omlyd* og bestyrker således tolkning 2. En afledning til forleddet *Snialla*,

ville være en afledning af *forled i genitiv* (- a), *uden omlyd*. Her ville forudsættes en udvikling [ia] > [æj] som er ret problematisk, men som, bortset fra den ældste form i RJB, foreligger i alle primærnavnets former, jfr. også Britta Olrik Frederiksen a.a. Det kan bemærkes, at indbyggernavnedannelsen må være relativ gammel, idet den er afledt af forleddet alene, ikke af forled + efterled, som i en række indbyggernavne afledt af basisnavne med efterleddet -thorp.

?Sodring Vang. Naturnavn. Kirke Hvalsø s., Voldborg h., 173. MB 1682 Todring Vang.

Navnet er kun noteret i dette ene belæg der muligvis er fejlskrevet eller fejllæst. Det angiver en hovedvang til Sonnerupgård, der har grænse til Soderup s., i Merløse h., 242. Afstand ca. 0,5 km.

> Soderup, s., 242.

< *Sōta-thorp, jfr. f.eks. K. Hald i Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er dannet til *forled i genitiv* (- a) + *konsonanten -r- fra efterleddet, uden omlyd*.

Spillinge Toft. Naturnavn. Alslev s., Fakse h., 542.

MB 1682 Spellinge Toft Agre, Spillinge Toffter, Spillinge Toffts Eng.

Markbogens former ligger i Alslev Bys Eng og i Alslev og Tågerups Taus Marken. Alslev og Tågerup har fælles grænse til sognebyen Spjellerup.

> Spjellerup, s., 543.

< *Spialla-thorp, jfr. DS XVI 93.

Indbyggernavnet er afledt til *forleddet* (CB-leddet) *i genitiv* (- a). Selvom indbyggernavnedannelsen velsagtens er ret gammel, idet der foreligger en afledning til forleddet alene, jfr. herom p.127, er det næppe rimeligt at regne med, at formen Spillinge er resultat af i-omlyd af urnordisk kort e. Snarere foreligger en udvikling af [ia] > [i]/[æ]/[e] som i Miarløse/Mering. (Hvis der regnes med i-omlyd af kort e, bliver navnedannelsen af basisnavnet på -thorp dateret til før år 500, på hvilket tidspunkt omlyden menes at ophøre med at være aktiv.)

Steningager. Naturnavn. Vonsild s., Nørre Tyrstrup h., 2395.

K 1716-18 S[r?]ennig agger

L 1717 Steningagger.

DS III 83 anfører, at navnet formodentlig er en -ing afledning af substantivet sten.

Muligheden for et indbyggernavn må også foreligge, nemlig en dannelse til :

> Sønder Stenderup, s., 2391. Afstand ca. 7 km.

< *Stēn-thorp*, jfr. DS III 2.

Indbyggernavnet er en afledning *til forleddet, uden omlyd*.

Svendinge Mose. Naturnavn. Karlebo s., Lynge Kronborg h., 16.

MB 1682 Suendinge Moese.

Er beliggende i Brønsholm Vestervang, der må ligge lige ved landsbyen Svenstrup. Afstand ca. 2 km.

> Svenstrup, landsby, Blovstrød s., 17.

< *Swēns-thorp*, jfr. DS II 29.

Et indbyggernavn hertil er afledt *af forled* minus genitivmærket -s-, *uden omlyd*. Det alternative forslag hertil er substantivet glda. *swithning, m. 'svedjeområde', jfr. under Svinninge og lignende i EDB-liste. Dette er som primært naturnavn i forbindelse med efterleddet mose måske mindre rimeligt.

Svinnings Agre. Naturnavn, Vejlø s., Hammer h., 586.

MB 1682 Swinnings Agre

MK 1796 Svinneker.

Der foreligger to nærliggende muligheder som afledningsbase :

1) Svenstrup, landsby, 586. Afstand ca. 4 km.

< *Swēns-thorp*, jfr. DS XVI 167 f.

Et indbyggernavn hertil er afledt af forled i genitiv - s, men på grund af -i-formen, jfr. Svendinge ovenfor, er nr. 2 mulighed at foretrække.

2) Svinø, halvø, Køng s., 591. Afstand ca. 3 km over vand.

< *Swīn-ø, jfr. DS XVI 176.

Et indbyggernavn hertil er *afledt af forleddet, uden omlyd*. En primær afledning til substantivet swīn kan naturligvis ikke afvises i dette tilfælde.

Sælings Toft. Naturnavn. Gaverslund s., Holmans h., 2361.

MB 1683 Sælings Toft.

Sælings Toft er beliggende tæt ved Børkop, ved Kirketoft og ved Kirkejordens lod. En sammensætning med substantivet glda. siäl, f. 'sjæl' kan derfor ikke afvises som en nærliggende mulighed, betinget af beliggenheden og de omgivende navne.

En anden mulighed er et indbyggernavn til landsbynavnet Selderup i samme sogn. Afstand ca. 2 km.

- 1) < *Sæla-thorp, eller
- 2) < *Sælva-thorp, jfr. DS VIII 133.

Et indbyggernavn kan være *afledt af forleddet i genitiv (- a), uden omlyd i 1)* og *af forleddet i genitiv (- a), uden omlyd i 2)* hvis overgangen -lv- > -l- forudsættes sket på samme måde som i primærnavnet (10/10 1435 Selderup).

Visding Agre. Naturnavn. Gamtofte s., Båg h., 997.
MK 1792 (1805) Wisding Agre.

Visding Agre støder ikke umiddelbart op til Vistorp, landsby, i samme sogn. Afstand ca. 2 km.

< *Wæstra-thorp, *Wæstær-thorp, jfr. DS XIV 289, 305.

Vistorp er altid optegnet med efterledstryk f.eks. *vis'då-r(ə)b*, og dette forhold har ført til former som MB 1682 Staaruppe dam, Storpedam (omtalt hos B. Jørgensen, Reciprokering p. 16) ved siden af MB 1682 Wistaarup Dam, Westerpe dam. Ud fra nyere fynske dialektundersøgelser, Inge Lise Pedersen, Dialektstudier III 103f. må navnetypen med efterledstryk imidlertid bedømmes som en variant af førsteledstryk, og forholdet har måske ikke her - i modsætning til forholdet ved Assing p. 50 - nogen indflydelse på en eventuel afledning. Hvis der foreligger et indbyggernavn afledt til Vistorp, er det rimeligvis en sen dannelse afledt af *forled (CB-led)* + enkelt konsonant fra *efterled (CA-led)*, *uden omlyd*. (En dannelse til forleddet måtte forudsætte dels en omtolkning fra *wæstra/wæstær* > substantivet *wæst*, dels en omlyd, der ville gøre afledningen ret så gammel).

Ørninge. Landsby. Borup s., Ramsø h., 216.
1406 (Brandt) Øruigh
ca. 1517 Ørninge.

- > Urup, landsby, 216. Afstand ca. 1,5 km.
- < *Waru-thorp, 2/6 1406 (Brandt) Orerrup.

Et indbyggernavn må i formen Ørninge være afledt til *forleddet* efter overgangen wa > ō, ōra som er en almindelig kendt sideform

til gl. *wara*, f. 'udmark'. Endvidere må der foreligge *i-omlyd* af *ō*, og afledningen må være *-ning*. Tilsvarende forhold findes ved Ørlinge : Vorgårde, jfr. p. 30.

Det er imidlertid højst usandsynligt at der foreligger et indbyggernavn i funktion som stednavn, blandt andet fordi den sekundære afledningsendelse *-ninge* skulle have bevirket *i-omlyd* af et af *wa-* udviklet *o-*, så meget mere som *i-omlyd* af bagtungevokal menes uproduktiv efter år 1000, jfr. f.eks. Stednavneforsk. I 168. Snarere foreligger der et forhold som ved f.eks. Hellinge : Halsted. En fælles rod indgår i formen **war-n*, **or-n* i Ørninge, i formen *ōra*, i *-thorp*-navnet.

Øvinge Holm. Naturnavn. Esbønderup s., Holbo h., 21.

MB 1682 Øfninge Holmen, Øfvne Holms moese, Øvende moese.

Af Markbogens former regnes der her med at Øfvne, Øvende er dialektalt betingede gengivelser af en form på *-inge*, og at Øfninge er en nasal-påvirket sideform, eventuelt en skrivefejl. Markbogens navne ligger i Saltrup og Esbønderup Søvang. Saltrup og Esbønderup har fælles grænse til den i samme sogn beliggende :

- > *Øverup*, landsby, 21.
- < * *Øpa-thorp*, jfr. DS II 47.

Indbyggernavnet er dannet *til forleddet i genitiv (- a), uden omlyd*.

2.39. *-thorp uden for stednavne*

Boding, [bOʂ:ɪŋ]. Indbyggernavn hos P.

En række eksempler, alle fra Falster, nogle fra Ønslev s., 823, tidligst 1662.

- > *Boderupgård*, forsvunden landsby, gård, 823, jfr. også John Kousgård Sørensen, *Bebygg. på -sted* p. 73.
- < * *Bōta-thorp*, jfr. DS XI 183.

Indbyggernavnet er dannet *til forled i genitiv (- a), uden omlyd*.

Buddinge. Indbyggernavn ? hos P.

Et eksempel hos P. fra landsbyen Hjelm, Majbølle s., Musse h., 787, fra år 1898. Navnet bestemmes hos P. p. 11 som 'Landsbynavn paa Sjælland'. En anden mulighed skal dog nævnes :

> *Buderup*, landsby i Våbensted s., Musse h., 782. Afstand ca. 10 km.

< * *Butha-thorp*, jfr. DS XI 130.

Indbyggernavnet (?) er afledt af *forled i genitiv* (- a), *uden omlyd*.

Diuring, Dyring jfr. ovenfor under afledninger p. 10.

Dempsing. Indbyggernavn, 2 eksempler siden 1495, fra Bjerre h. og Århus, Hornby 128.

> *Demstrup*, Sjørslev s., Lysgård h., 1793, jfr. Hornby 128. Der kan eventuelt også være tale om *Demstrup* i Råby s., Gerlev h., 1876, men næppe om den forsvundne landsby af samme navn i Gram s. og h., 3061.

< * *Dimmærs-thorp*, jfr. DS IX 188 og DS IV 631.

Indbyggernavnet er afledt af det oprindelige *toleddede forled i genitiv*, med gammeldansk indskud af b mellem m og r, som også findes i nogle belæg i primærnavnet, jfr. iøvrigt J. Brøndum Nielsen, Glda. Gram. II 265 f., *uden omlyd*.

Kiersing, Kiesing. Indbyggernavn hos P.

3 eksempler på Kiesing, tidligst 1610, alle fra Østofte s., Fuglse h., 767, 1 eksempel på Kiersing fra Hunseby s., Musse h., 781.

> *Kærstrup*, hovedgård, Fuglse s. og h., 756. Afstand ca. 15 km.

< * *Kiars-thorp*, jfr. DS XI 95.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet i genitiv*, *uden omlyd*.

2.40. -thwēt

Vellinge Stykkerne. Naturnavn. Tersløse s., Merløse h., 249. MB 1682 Vellinge Stykkerne.

Beliggende i Atterup Østervang, rimeligvis på grænsen til Vedde, landsby i Munke Bjergby s., Alsted h., 378. Afstand ca. 1 km.

< * *Wæ-thwēt*, * *Wæth-thwēt*, jfr. Bent Jørgensen, Dansk Stednavneleksikon I.

Et eventuelt indbyggernavn Vellinge kan være afledt af *forleddet* hvadenten dette er *w æ, eller *wæth, med suffikset *linge*, *uden omlyd*.

2.41. -tøft uden for stednavne

Hølling. Indbyggernavn hos P. 1 eksempel, 1644, fra Engebølle, Tågerup s., Fuglse h., 752.

> Hyldtofte, landsby, 752, Hyllekrog, ø, 752. (< Hyldtofte Krog).

< *Hylla-tøft, jfr. DS XI 90.

Et eventuelt indbyggernavn Hølling er afledt *af forleddet* (- a), *uden omlyd*. Det er påfaldende, og gør måske den fremsatte tolkning mindre rimelig, at indbyggernavnet har en udvikling [y] > [ø] som ikke findes i basisnavnet. Tolkningen støttes dog af G. Schütte, Danske Stednavne fra Arilds Tid p. 72, der under *Hylle anfører : »formodet Navn på Lålands Sydspids, nu Hyllekrog, Fuglse H. Sammesteds Holmen Hylleholm samt Hyldager og Hyldtofte. Herfra stammer formodentlig Slægtsnavnet Hølling i Engebølle 1644.«

2.42. -wang

Fjaltring. Sogn. Vandfuld h., 2439.

Ca. 1325 RO Fialterwangh

1420 (1574 ÆDA II 386) Fjaltring.

Navnet tolkes i DS XVII, 145 af et glde. *fialtær, sideform til glde. fialstær 'skjulested', der foreligger i Fjelsestervang, + efterleddet wang i betydningen 'indhegning'. Der gøres ikke rede for navnets udvikling til Fjaltring, som imidlertid ikke er indlysende og den foreligger jo f.eks. ikke i det ovenfor nævnte Fjelsestervang.

Det kan derfor ikke udelukkes at Fjaltring kan betragtes som en ing-afledning til *Fialtær-wang, (afbygd, indbyggernavn ?) på linie med en række andre specielt jyske navne, f.eks. Hygum : Hyging, i hvilket ing-formen bliver eneste form, og hvad der vel er specielt : afledningsbasen er kun sparsomt belagt. Der kan imidlertid ikke ses bort fra en udvikling af efterleddet til -ing, ligesom der eventuelt kan være tale om en regulær udskiftning af -wang. (Om tilsvarende i f.eks. Jullinge, 164, hvor -ing < ēki, se EDB-liste).

< *Fialtær-wang, jfr. DS XVII, 145 f.

Et eventuelt indbyggernavn er afledt *af forleddet*, *uden omlyd*.

Hanning Hede. Naturnavn. Janderup s., Vester Horne h., 2592. MB 1683 Hanning Hiede Tegt.

Beliggende under Jannerup By.

Muligvis et indbyggernavn til den nærliggende bebyggelse Hannevang i Billum s., 2593. Afstand ca. 1 km.

< **Hanar-wang?* Jfr. RO 1292 Hanærwangh, 4/12 1342 Hanæwangh.

Indbyggernavnet kan være afledt af *forleddet* (som er af uvis oprindelse), *uden omlyd*.

2.43. -wath

Hønning. Naturnavn. Skærbæk s., Hviding h., 3089.

H 1783 Hønning

B 1795 Hønningsagger.

Navnets etymologi er ifølge DS V 206 uklar, men navnet er muligvis identisk med Hønning, landsby i Arild s., 3081, jfr. DS V 65 og DS III 175, i hvilket afledningsbasen rimeligvis er adjektivet *hun 'gul'. På trods af stødet i navnet her [hön'əŋ], som vel er uforklarligt, men måske påvirket af udtalen i substantivet honning, som har stød i de fleste jyske dialekter, jfr. Feilberg, foreligger vel samme afledningsbase her. En anden mindre sandsynlig mulighed er et indbyggernavn til *Hundegade*, gårde i samme s., 3089, der i den ældste form skrives Hundevad (Datl).

< *Hunda-wath*, jfr. DS V 197.

Et indbyggernavn afledt af *forleddet* (- a), *med i-omlyd*, ville velsagtens skrives med -nd- og udtales med [ŋ], og kan måske næppe svare til formen Hønning.

2.44. -wī uden for stednavne

Odhoninghi. Indbyggernavn hos Claudius Clavus til købstaden og herredet Odense, 853.

< *Ōthins-wī*, jfr. DS XIV 13 ff.

Et indbyggernavn afledt til *forleddet* måtte vel blive f.eks. *Othinsing, så det er næppe hertil Claudius Clavus form skal svare. Claudius Clavus form må være en latiniseret dannelse (jfr. formen med -o-, og manglen på -s-), svarende til den almindelige latiniserede form Ottonia, herforuden Othenas, Othensia o.s.v., og adjektivet Ottoniensis..., jfr. DS XIV 14. Det er næppe en dannelse hvori gudenavnet indgår i indbyggernavnet uden genitivmærke, som i f.eks. Gything : Guthisbo.

2.45. -with

Græslinge Kær. Naturnavn. Sigerslevvester s., Lyng-Frederiksborg h., 71.

MB 1683 Græsslinge Kiers Eng.

Beliggende i Sigerslevvester Strandvang.

> Græse, s., 69. Afstand ca. 2 km.

< * *Græs-with*, jfr. DS II 113.

Indbyggernavnet er afledt *af forleddet med suffikset -ling, uden omlyd.*

Hyllingskov. Forsvunden landsby. Roholte s., Fakse h., 548.

KancBrevb 28/1 1558 Hyllingskouf.

Ifølge DS XVI 109 synes den forsvundne bebyggelse at have ligget op til landsbyen Hyllede, 547, ca. 2 km. væk.

< * *Hyll-with*, jfr. DS XVI 104.

Indbyggernavnet er afledt *af forleddet, uden omlyd.*

Natings Mark. Naturnavn. Falling s., Hads h., 2141.

MB 1683 Natinngs Marck

MK 1795 Noting Mark.

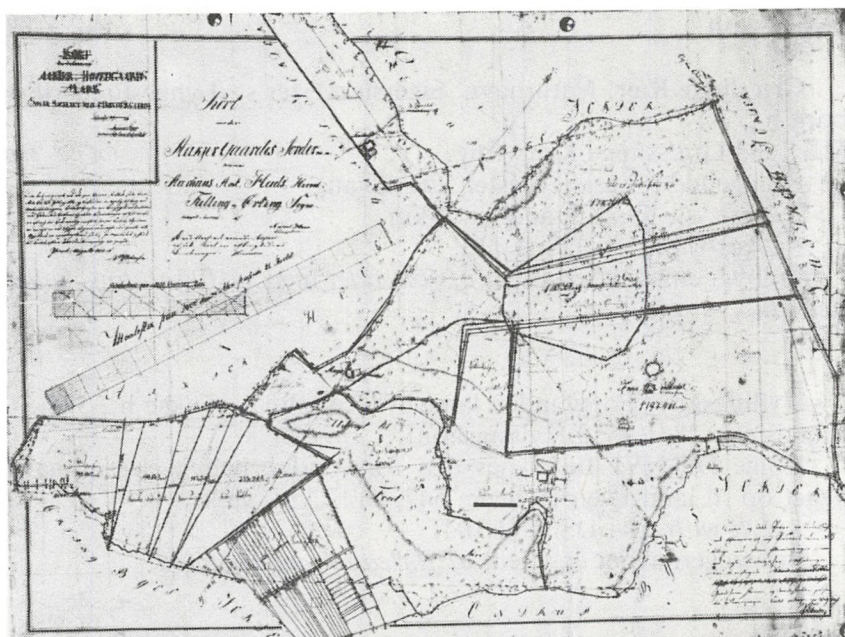
På MK et område beliggende i det nuværende Falling sogn, som skyder sig ind i Ørting s.

Navnet skal rimeligvis sammenholdes med den nu forsvundne landsby *Natved*, som i DS XII 71 kun er lokaliseret til Hads h.

De under Natved anførte belæg kunne ud fra andre lokaliteter nævnt i dokumenterne med rimelighed henføres til en beliggenhed i enten Falling eller Ørting s. Det er derfor rimeligt at betragte Nating som et indbyggernavn til Natved, ligesom der måske er mulighed for at betragte det ældste belæg : 1384 (1611 *ÆDA II 25*) *Natten*, som det første, muligvis forskrevne, eksempel på indbyggernavnet.

< * *Nat-with*, * *Nat-thwēt* jfr. DS XII 71.

Indbyggernavnet er *afledt til forleddet, uden omlyd.*

Natings Mark. MK 1795.

Tiset. Sogn. Ning h., 2116.

13/11 1432 (Pav.Kopib.) in Tysungh

15/4 1501 (Pav.Kopib.) in Tisund

Jb 1580 Thiissing Kierch, Thiising S., Thissing Treding

DAtl Tiset Sogn, Tiset Bye, Nogle kalde Sognet og Byen Tising.

DS XII 60 opfatter ligesom John Kousgård Sørensen -ing 62, Tysing o.s.v. som et indbyggernavn på -unga(r) afledt at stednavnet *Tiswith*, Tiset, 2116.

Navnet bør sikkert også sammenholdes med en række andre, hvor den samme lokalitet betegnes både med en primær stednavne-sammensætning og med en -ing-afledning til forleddet i stednavne-sammensætningen. I dette tilfælde er den nutidige form lig med stednavnesammensætningen.

Hvis der foreligger et indbyggernavn, er dette afledt til *forleddet*, der er et *gudenavn i genitiv (-s)*, *uden omlyd*. Jfr. iøvrigt p.158.

2.46. -ø

Avninge Høj. Naturnavn. Køng s., Hammer h., 591.

MB 1682 Auninge Høys Ager.

Beliggende i marken, der vender mod Avnø. Afstand ca. 1-2 km.

> Avnø, halvø, 591.

< *Aghn-ø*, jfr. DS XVI 183.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet*, *uden omlyd*.

Skaning, Skanung. Indbyggernavn. Mange eksempler, jfr. Hornby 131, fra hele området, tidligst 1215. Former på -ung kan veksle med -ing indenfor samme persons tilnavn. Det indgår i en række stednavne, f.eks. i

Skåningehavn, forsvunden landsby i Kalvehave s., Bårse h., 613.; (VJb 1231 (1200 tallet) Scanynghafn, RJb ca. 1370 Skanningahafn). Formen i RJb skal rimeligvis opfattes som genitiv pluralis, jfr. John Kousgård Sørensen, *Ti Afhandlinger* p. 235 og DS XVI 222. Denne form må bevise, at navnet hører til blandt inkolentnavnene, og står i modsætning til en række andre kun i singularis belagte navne, hvor inkolentnavnet kun (eller overvejende) har funktion som tilnavn.

> Skåne, landskab.

< *Skān-ø, jfr. f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet*, *uden omlyd*.

Svinnings Agre. Jfr. p.61.

2.47. -ø uden for stednavne

Fogellinghi. Indbyggernavn hos Claudius Clavus. Stednavnebasen for denne dannelse er uvis. Købstaden *Fåborg* er foreslået af f.eks. Storm, Ymer 1891, p. 25 note 1.

< *Fō-burgh*, jfr. DS XIII 14.

En afledning til forleddet måtte vel blive et *Fong, *Føng eller lignende og en afledning til forled + efterled måtte vel blive et *Fō-burghing. Begge forslag er dog meget langt fra Claudius Clavus's Fogellinghi.

Gudmund Schütte har foreslået, at stednavnebasen skulle være *Fuglse herred*, jfr. Da.Stedn. p. 38 og DaFm 1941 p. 19.

< *Fugls-ø*, jfr. DS XI 94.

En afledning til *forleddet minus genitivmærket -s*, uden *i-omlyd*, altså et *Fugl-ing, kunne velsagtens svare til Claudius Clavus gengivelse af indbyggernavnet. En dannelse til forled minus genitivmærket *-s* er især iagttaget ved dannelser hvor afledningsbasen ender på *-lev* og *-sted*, jfr. p.128. Mens de sproglige forhold således kan betragtes som nogenlunde tilfredsstillende, er det mindre acceptabelt at *Fuglse herred* er lollandsk, ikke fynsk, som de øvrige af Clavus omtalte indbyggernavne.

Hanning. Indbyggernavn. Siden 1365 fem jyske eksempler.

Der foreligger en afledning til herredsnavnet *Hanherred*, 1280, 1310. (VJb Hanæheret). I Nudansk Ordbog foreslås navnet at kunne være en sammensætning på *-ø*, men er iøvrigt af uvis oprindelse.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet*, uden *omlyd*. Den moderne form af indbyggernavnet er ifølge Gudmund Schütte, Da.Stedn. p.65 *Håninger*, jfr. også Feilberg : *Håneṅær*, *Hånṅær*.

Hasling, Indbyggernavn. Hornby nævner, med P. som kildested, at navnet siden 1569 er kendt på Falster og Lolland, og er indbyggernavn til Hasselø. Som omtalt ovenfor p. 29 under *Hasling*, skal dog en række eksempler, specielt fra Falster, ikke henføres til Hasselø, men snarere til en forsvunden bebyggelse *Hesle*gård på Falster.

Indbyggernavn til Hasselø er sikkert en række af de senere eksempler hos P. fra Lolland, specielt dem der stammer fra sogne på det østlige Lolland, beliggende overfor det falsterske Hasselø. (Gælder alle eksempler hos P., minus eksempler fra Femø, 771 og Fejø, 769).

> *Hasselø*, *Væggerløse* s., 833.

< *Hasæl-ø, jfr. DS XI 202.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet* (= CB-leddet), velsagtens *uden omlyd*, men enkelte eksempler fra 1815 og 1843 har dog

formen *Hæsling*.

Lyding. Indbyggernavn.

Jens Christensen Lyding, Discipel i Rudkøbing Skole 1670, jfr. Vilhelm Lütken, Bidrag til Langelands Historie, 1909, p. 591.

> Lyø, s., Sallinge h., 1079.

< *Liūth-ø, jfr. DS XIII 141.

Indbyggernavnet er dannet til *forleddet*, med bevaring af spiranten, der ikke findes i belægserien for primærnavnet efter ca. 1500, *uden omlyd*.

2.48. -ør

Øbening. Landsby. Egvad s., Åbenrå a., 3203.

11/1 1496 (LB) Obening

9/3 1496 (LB) Øbening.

Ifølge DS VI 72 muligvis et patronymikon, afledt af mandsnavnet glða. *Øpi*.

En anden, mere sandsynlig mulighed, jævnfør dog nedenfor, er et oprindeligt indbyggernavn afledt af den forsvundne landsby Opnør, Åbenrå kbst., 3191. Afstanden er ca. 10 km. Navnet er nævnt som eksempel på en »afbygd« hos John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 72 og hos Ståhle, -inge p. 539, tillige med Øbening i Åbenrå kbst., 3191.

Øbening. Forsvunden landsby. Naturnavn. Åbenrå kbst., 3191.

Jb 1609 Gammelobeinigh

Mejer 1641 Altobening.

Ifølge DS VI 14 er navnet identisk med Øbening i Egvad s., og »det i ældste Kilder forekommende Tillæg : Gammel- har muligt tjent til af adskille Stedet fra nævnte Landsby«.

I DS VI under Opnør, nævnes muligheden for et indbyggernavn ikke, og det afvises at Opnør kan have forbindelse med Øbening, ikke alene fordi Øbening ikke grænser til Opnør, men også fordi de ældre skriftformer af navnene viser, at der ingen forbindelse kan være.

Det synes dog yderst rimeligt at antage denne forbindelse, så meget mere som indbyggernavne dannet til forsvundne landsbyer, ofte overlever som marknavne i den tilstødende landsby, som eventuelt har overtaget dens jorder.

< *Opæn-ør*, jfr. DS VI 5.

Indbyggernavnet er afledt til *forleddet* (= adjektivet *glda. opæn*) *med i-omlyd af o*. Adjektivet *gammel* der findes i en række af de ældste belæg under *Øbening* i *Åbenrå*, skal næppe betragtes som ovenfor anført i DS, men snarere som overført fra basen, idet *Øpnør* i *Åbenrå* skrå fra 1/5 1335 betegnes som *Gamel opner*, jfr. DS VI 5. Men hvis dette er tilfældet kan »gamle« ikke oprindeligt have tjent som adskillelse fra *Øbening* i *Egvad*, jfr. også *Bent Jørgensen, Reciprokering* p. 273, 456, der anfører modsætningen *Gammel Opnør* : nul *Åbenrå*. Det er måske derfor rimeligere at antage, at *Øbening* i *Åbenrå* kun har eksisteret som naturnavn, indeholdende indbyggernavnet til den nu forsvundne landsby *Opnør*. Ud fra dette og ud fra afstanden ca. 10 km., er det måske også rimeligere at antage at *Øbening* i *Egvad* sogn ikke er en afbygd, men en selvstændig navnedannelse, *en afledning på -ingi til adjektivet glde. opæn*, jfr. iøvrigt EDB-liste.

3. Kapitel

-bølling

3.1. Navnemateriale:

3.1.1. Stednavn + bølling

Hjelmbølling. Indbyggernavn. Majbølle s., Musse h., 787.

6/10 1457 (HdDb 1616) Hielmbøllingh (må betragtes som et indbyggernavn, parallelt med Radsted mendt i samme dokument)

23/10 1457 (HdDb 1616) samme belæg som foregående + 'deris egen Hielmbøllingh haffuegierde'

6/11 1457 (HdDb 1616) samme belæg som 1 + 'deris egen Hielmbølle hawegierde'

8/10 1458 : at Hielmbøllingæ har ingen Skov i Radestet Skov og ej deres Skov længer, end deres egne Hielmbøllingæ Gaarde rækker

13/7 1462 (HdDb 1616) : 'En Landenævn imellem Rastedt og Hielm, som ligger imellem Rastedt og Hielm .....indtil de 'gaarde' som stander imellem Rastedt og Hielm, som de kaldte Hielmbøllingh Havegærder'

19/6 1476 (EGøyesJb 1550 p. 108): enn jord y Hiellumbøllingn fanng som kallis Kyllings iordtt

Efter 8/10 1458 (HdDb 1616, Rep 12743) : 'imellem Rastedt og Hielm at Hielmbøllingh havde aldrig Skovdel uden deres egen 'hawegaarde' ... hvad Bevisning Hielmbøllingh havde ..... indtil Hielmbøllingh »hawegierder, som de har haft af arildtz« til Rastedt Fang, til Hielmbøllingh Fang'

Jb 1572 : Hielm, Hielmb, Hielmby.

Alle de ovenfor anførte belæg - undtagen 1476 belægget - drejer sig om samme sag, og de er indbyrdes afhængige af hinanden,

samme formulering går igen. Det er derfor rimeligt at betragte 'Hielmbølle' i dokumentet 6/11 1457 som fejl for *Hielmbølling, idet formuleringen 'deris egen Hielmbølling haffuegierde' findes i en række af de øvrige dokumenter. Hielmbølling bruges i dokumenterne om 'mænd i Hjelm', og de er ud fra teksten at dømme parallelere til 'Radsted mænd', jfr. også DS XI 137. Det er næppe rimeligt at betragte disse af hinanden afhængige former som sideformer til bebyggelsesnavnet Hjelm, således som det tidligere ofte er gjort, jfr. f.eks. DS III p.XXII, KLMN VII sp.381 og K. Hald, Vore Stednavne p. 152.

Bølling er føjet til stednavnet Hjelm, en landsby i sognet Majbølle. Ud fra konteksten i dokumenterne må man have lov til at slutte, at -bølling ikke - på den tid i hvert fald - kan føjes til ethvert stednavn for at betegne stedets mandlige indbyggere, idet det i teksten hedder 'Radsted mænd' om mænd fra Radsted. Måske er det karakteristisk at Hjelm er et *gennemskueligt, enstavet navn*, beliggende i et område med *mange -bølle navne*, se om udbredelsen på Lolland i DS XI p.XX og XI.

3.1.2. Adjektiv/Adverbium + bølling (-by)

3.1.2.1. a. Navne på del af bebyggelse

Nørbølling, ældre navn på nuværende *Overby*, der er en del af byen Hejls, Hejls s., N. Tyrstrup h., 2394, jfr. DS III 63, DS VIII 162.

Provstibog 1564 tho Norbulling

Mejer 1649 Nordballing

Dörfer 1805, Schröder 1837 Overbye.

Der kan ikke antages en direkte forbindelse mellem bølling-navnet og efterleddet -by.

Nederby. Sønder Stenderup s., N. Tyrstrup h., 2391, del af Sønder Stenderup by, jfr. DS III 3.

Dörfer 1805 Niederbülling

Schröder 1837 Niederbølling

Ravn 1920 Nederby [næ·æby].

Overby. Sønder Stenderup s., N. Tyrstrup h., 2391, del af Sønder Stenderup by, jfr. DS III 3.

Dörfer 1805 Oberbölling

Schröder 1837 Oberbølling

Ravn 1920 Overby [Øby].

Vesterbølling, Hjerndrup s., S. Tyrstrup h., 3035, del af byen, kaldes også Vesterby og Vester Hjerndrup, jfr. DS IV 304.

U 1779 - 81, L 1781 Vester Bölling

L 1780 Vesterby, [æ 'væsdə.byj'].

Ifølge DS III p.XXII har »Vesterbøllinger og Østerbøllinger utvivlsomt været Navn paa Beboerne af henholdsvis den vestlige og østlige Del af Byen«.

Østerbølling, Hjerndrup s., S. Tyrstrup h., 3035, del af byen, kaldes også Østerby og Øster Hjerndrup, jfr. DS IV 304.

U 1779 - 81 Österbölling; L 1780 Øster Bölling

L 1780 Osterby, [æ 'ösdə.byj'].

Udbølling. Forsvunden bebyggelse. Del af bebyggelse? Tønder købstad, 3092.

21/11 1233 (RO) parochiani de andæflyth cum frisonibus habitantibus in *vtbølingh* in tundær.

Ifølge DS V 7 er forleddet adverbiet *glda. ut 'ud'*, 'ofte anvendt om beliggenhed nærmere Havet'. Efterleddet angives som 'glda. bøling der findes i adskillige Stednavne, (og) er en Afledning paa -ing af Ordet Bol, oprindl. 'Boplads'. Ud fra belægget i RO kan man velsagtens slutte, at Udbølling har været en del af Tønder by (jfr. formuleringen in *vtbølingh* in *tundær*), og at indbyggerne har været frisere. Der er næppe grundlag for at antage, som K. Hald, Personnavne i Danmark i Middelalderen, p. 33 note 1, at Udbølling er navn på den bebyggelse, der senere hedder Ved Åen, og hvis bebyggere kaldes Åbøllinger, jfr. p 83. Hvis Udbølling imidlertid alligevel betragtes som et oprindeligt indbyggernavn kan det eventuelt - med hensyn til betydningsindhold, men ikke med hensyn til etymologi - sammenholdes med det nsv. *utbøling* (> *byrd 'fødsel'*) 'den utanför vår krets födde', jfr. Tengström p.352.

3.1.2.2. b. Navne på bebyggelser

Nørbølling. Landsby. Folding s., Malt h., 2686.
24/5 1448 Norrebøling; 20/12 1449 Nørbøling.

Nørbølling står ikke i modsætning til et Sønderbølling indenfor sognet, men måske til hovedgården Sønderkov. Nørbølling er en ret stor, selvstændig bebyggelse: 11 gde / 381 tl. i M 1688. Der er indenfor sognet mindelser om en bolopdeling, jfr. at i RO 1325 nævnes livæls bool, møthernbool, per tristhens bool.

3.1.2.3. c. Naturnavne

Nørbølling Vænge. Naturnavn. Radsted s., Musse h., 788.
MB 1682 Nør Bølling Wenge.

I MB 1682 betegnes en del af Radsted by : Nørreby, jfr. DS XI 140.

Stakket-, Store Bølling. Naturnavn. Gaverslund s., Holmans h., 2361.

KancBrevb 18/7 1583 Stapeling Eng (Sellerup)

M 1664 Stublings Eng (Sellerup)

MB 1683 Stabeling Eng, Stabelings Eng (Sellerup Østermark)

MB 1683 Staubling Schifte (Andkær Søndermark)

MB 1683 Stachetbøllings Fald (Bregninge)

MB 1683 Bølling (Bregninge)

M 1688 Stabelings Eng

MK 1779 (Bregninge) Store, Lille Bølling

MK 1782 (Andkær) Stavlands Agre

Ussing 1916 Stubling-Eng [sdov·leη -æη']

I 1920 Stavlundagre (1574 kaldes en Eng Stubling, den grænser til Stavlund Agre. Nu kaldes Engen ogsaa Stavlund eller Stavløng).

Store og Lille Bølling er på MK 1779 to agre lige syd for Bregninge, og de støder rimeligvis op til Stavlands Agre (MK 1782). Det er usikkert, hvor mange navne der foreligger, men det synes sikkert at navnene skal føres sammen om et Bølling. Store Bølling på MK 1779 er rimeligvis identisk med Bølling i MB 1683, Lille Bølling på MK 1779 muligvis med Stakket Bølling i MB 1683. Spørgsmålet er om 'Stapling' formerne kan sammenføres med 'stakket' formerne. Og det kan de muligvis, jfr. at Stakbølle i Jordrup s, 2664, har former som Staabel og Stabel. Et oprindeligt *Staf-bølling synes

dog også at være en mulighed.

Det synes rimeligt at antage i hvert fald : Stakket Bølling, Store Bølling og måske *Staffbølling i disse marknavne, der typologisk synes at afspejle en opdeling, velsagtens i bol, jfr. også i samme sogn navnet Brunkesbol, belagt 1 gang i middelalderen, men ellers ukendt.

Vesterbølling Tegt. Naturnavn. Horne s., Øster Horne h., 2612.
MB 1683 Westerbølling Tegt.

Nævnt under bebyggelsen Dejgård. Jfr. under Østerbølling Tegt.

Østerbølling Tegt. Naturnavn. Horne s., Øster Horne h., 2612.
MB 1683 Østerbølling Tegt.

Ved Dejgård. Jfr. også Vesterbølling Tegt.

Østerbølling. Naturnavn. Ødis s., N. Tyrstrup h., 2397.
K 1716 - 18 Osterbülling
B 1788 Østerbølling.

Ifølge DS III 115 : 'Mark umiddelbart Øst for Ødis By.'

3.1.3. Appellativ + bølling (-bølle)

Asbøl. Landsby. Lejrskov s., Anst h., 2663.
RO 1475 Asbyl
6/3 1490 Asbølingh
KancBrevb 6/4 1570 Asbøl.

Formen på bølling er den eneste forekommende. Forleddet i navnet er eventuelt subst. glda. ās, m. 'ās'.

Bækbølling. Landsby. [bæ'kbøləŋ], Føvling s., Malt h., 2684.
9/11 1504 (vid.1552) Bechebølling Mark
29/5 1513 Becbøllingh
KronSk, KancReg 3/1 1547 Bechebylle
M 1606 Beckbølling.

Dokumenterne 3/1 1547 er de eneste med -bølle.

I samme sogn findes også et Åbølling, som altid har belæg med

bølling, samt en række navne på -bøl : Bobøl, Tåbøl, Ågesbøl, men disse har aldrig bølling former.

Opdelingen indenfor samme sogn i Bæk-bølling og Å-bølling kan velsagtens tages som udtryk for en opdeling af et oprindeligt bol. Bækbølling består i 1688 af 2 gde/100 tl, Åbølling af 4 gde/89 tl. Den semantiske forskel mellem en bæk og en å, hvor bækken er den mindste af de to, kan dog næppe helt parallelliseres med størrelsesforskellen mellem bebyggelserne i 1688.

Forleddet synes at kunne være genitiv i enten singularis eller pluralis : *bækkia(r). Da det synes vanskeligt at forestille sig -bølling i forbindelse med et genitivisk forled, må man velsagtens regne med et oprindeligt *bækkia(r)-bøl eller *bækkia(r)-bøli, jfr. det faktisk forekommende *Bæksbøl*, naturnavn, i Øsby s., Haderslev h., 3o17, (DS IV 151); men ikke med et *bækkia(r) bølling ?

Kærbølling

Kærbøl. Landsby. Farup s., Ribe h., 2703.

RO 1291 kiarbølling, kyærbøllingh.

Der findes i dette navn bølling belæg indtil KronSk 27/3 1579 Kierbøl, og herefter -bøl indtil Mandt 1606 Kierbølling, Kierbøll. Efter 1606 findes kun -bøl former.

I DS III 138 anføres at efterleddet er bølling, senere afløst af -bøl.

Kærbølling. Landsby. Rejsby s., Hviding h., 3086.

18/7 1427 Kærbøll

1501-33 (1553 ÆDA V 385) Kierbølling

24/1 1513 (1741) Kierbølling.

Det ældste belæg er tillige det eneste med -bøl, herefter findes kun -bølling former.

DS V 142 skriver at »Formen fra 1429 tyder paa, at Efterleddet opr. er Bøl; Forleddet er Subst. Kær.«

Kærbølling. Landsby. Bredsten s., Tørrild h., 2323.
10/8 1460 Kærbølling.

Det eneste eksempel, der ikke har -bølling, er muligvis fejlskrevet : KronSk 8/5 1579 Kierrebølle.

I DS VIII 93 tolkes navnet af »Kær og Bølling«.

Skovbølling

Skåbling. Huse. Malling s., Ning h., 2119.

KancReg 22/11 1550 Skobeling

KancReg 26/11 1581 Skobølling.

I navnet foreligger kun former, der må anses for at være udtryk for bølling. I DS XII tolkes navnet som »et opr. indbyggernavn Skōghbølingæ 'skovboerne'. Bølingæ forekommer nu og da som efterled i indbyggernavne i forskellige egne af Skandinavien, se f.eks. DS III p.XXII under Bølling, DS XI 137 under Hjelm, Tengström, Studier över sydbohuslänska inkolentnavn p.350 ff. Forleddene er enten stednavne eller terrænbetegnende appellativer som kær, skov, å. Bølingæ er enten en -ling afledn. til subst. oldn. búi, m. 'beoer' eller en -ing afledn. til subst. glda. bōl 'gård'.«

Skablund. Landsby. Hundslund s., Hads h., 2138.
23/6 1438 Skoblingh.

Et belæg KancBrevb ca. 7-12/12 1552 Skoubylund, er rimeligvis forskrevet, og er ikke noget eksempel på en vekselform med efterledet -by. Ifølge DS XII 84 er navnet sandsynligvis et »opr. *Skōghbøling sammensat af subst. glda. skov, skōgh, m. og det hyppigt forekommende efterled bøling 'beoer'.«

Skovbølling. Naturnavn. Nørup s., Tørrild h., 2326.

MB 1683 Skoubølling (Lime, Engbond)

MB 1683 Schoubølling Fald, Schoubølling Stycker (Lime, Vestermark).

Efter Skoubølling i Lime, der karakteriseres som 'Engbond' følger i Markbogen navnene Wester Tofft og Schoubølle.

Navnet skal sættes i forbindelse med landsbynavnet Limskov i samme sogn, og er rimeligvis udtryk for rest af en bolopdeling, og navnene angiver Skovbolets andel i Lime bymark. Navnet Schou-

bølle, nævnt i Markbogen under Lime, er næppe benævnelse på en nu forsvunden bebyggelse (den er ikke medtaget i DS VIII) men muligvis fejl for Skovbølling.

En yderligere opdeling af Lime har resulteret i thorp-navnet Lymæthorp der rimeligvis er identisk med Lille Lime, jfr. DS VIII 99.

Hvis Skovbølling skal ses som udtryk for et indbyggernavn afledt til Limskov er dannelsen helt usædvanlig: En afledning med bølling til efterleddet (= CA leddet) i afledningsbasen, jfr. iøvrigt p.127 ff.

Skovbølling. Landsby. Jelling s., Tørrild h., 2328.

8/10 1471 (Langebæk) Skobøllingh

13/11 1487 Skoffsbølyngh

26/6 1488 Skoffbølingh.

Navnet har kun belæg med bølling.

Det tolkes i DS VIII 105 som indeholdende »Bølling«. Formen med genitivisk -s- i dokumentet 1487 er den eneste forekommende.

Skovbølling. Gårde og huse. Pjedsted s., Holmans h., 2365.

KancBrevb 20/12 1578 Schofbølling

MB 1683 Skoubøllings Slett

VSKOrig Skovbolle.

Formen fra VSKOrig synes forskrevet. Navnet tolkes i DS VIII 138 som indeholdende »Bølling«.

Skovbølling. Forsvunden landsby. Øster Starup s., Brusk h., 2379.

KronSk 3/7 1578 Skofsbølling

KronSk 9/5 1579 Skoufbylling.

Navnet tolkes i DS VIII 153 som indeholdende »Bølling«, og det oplyses at byen er nedlagt i 16.århundrede. Den formodes at have ligget hvor nu Brakker By ligger.

Formen Skofs- i 1578 er den eneste forekommende med genitivisk -s-.

Vinding Skovbølling. Forsvunden gård. Vinding s., Holmans h., 2363.

28/1 1329 (RO 1350-1400) Winningscoghbøllingh.

Vinding er sognet som Skovbølling er beliggende i, uvist hvor. Navnet tolkes i DS VIII 135 af »Bølling«.

Skovbølling. Bebyggelse, Åstrup s., Gørding h., 2691.

6/6 1392 Schowbullingh

26/2 1459 (Grønlund, ca.1760) Shoffbølling, Skoffbøllingh.

Navnet har muligvis forbindelse med : M 1688 Schoubollegaard, KronSk 13/7 1720 Skouballegaard, VSKOrig Skovbøll.

Skovbølling. Landsby. Bjerning s., Haderslev h., 3022.

Sk 1541-43 Schoubullinck

Sk 1542 Schowbwllinge.

I DS IV 213, hvor navnet er anført uden tolkning, findes kun bølling former.

Skøvlinggård. Forsvunden gård. Hammelev s., Gram h., 3045.

Reg 1580 Schobulling gards Haue.

Ifølge DS IV 408 er den gamle Skovbøllinggård forsvundet før 1580; navnet har levet videre som naturnavn, og er nu navn på en moderne gård. Man har fundet murrester i jorden efter den gamle gård, jfr. DS IV 424. Der er ikke, hverken under bebyggelsesnavnet eller naturnavnet, anført eksempler med -bøl.

Åbølling

Åbølling. Forsvunden gård. Sønder Bjert s., N.Tyrstrup h., 2392.

1563 (Rhode 1775) Obeling Mark

KronSk 25/7 1585 Abelling Mark.

Navnet har muligvis forbindelse med *Bygge*, jfr. DS III 33, der enten er identisk med det kollektive *bøge* 'bøgebevoksning' eller substantivet glda. *byggæ*. Op til den forsvundne gård støder et areal ved navn Åbølling. Begge er beliggende ved Mølleå.

Hvis navnet - som vel antydet i DS - er et indbyggernavn til

*byggæ, må det være *afledt med -ling* til stammen i byggæ, og med udviklingen *gl > ll*. Endvidere, hvad der er mest usædvanligt, indgår som første led i indbyggernavnet et element som ikke findes i det primære stednavn, nemlig substantivet 'å'.

Det er vistnok rimeligst at formode, at Åbølling er af samme oprindelse som de øvrige Åbølling'er, og at det muligvis har forbindelse til et *ābōl, som måske er belagt i L 1716-18 Auebohl; K 1716-18 Aue Bohl, jfr. DS III 32 under *Aabol*, ligesom det også har forbindelse til et andet navn indeholdende substantivet å, nemlig den forsvundne bebyggelse *Ålænge*, jfr. DS VIII 158 f. Endelig kan det anføres at ved samme å, Binderup Mølleå, ligger også *Åbeling*, 2393, og det er muligt at Åbølling, 2392 og Åbeling, 2393 skal ansues som et navn. Udgangspunktet for navngivningen er da åen, ved hvilken har ligget bebyggelserne *Ābōl og *Ālængia, indbyggerne har været benævnt *ā-bōlingar, og dette navn indgår i den forsvundne bebyggelse *Ā-bōling, 2392 og naturnavnet *Ā-bōling, 2393.

Åbeling. Naturnavn. Vejstrup s., N. Tyrstrup h., 2393.

L 1714 Abelling

B 1768 Aabling.

Jfr. DS III 49 : »Endelsen er antagelig -bølling .. og Navnet betegner i saa Fald en gammel Bebyggelse. Da Stedet ligger i Nærheden af Binderup Mølleaas Udspring, er Forleddet vel ordet Aa.«

Åbølling, 2392 og Åbeling ligger ved samme å, og skal måske betragtes som et navn, jfr. ovenfor.

Oblings Eje. Forsvunden gård. Stavning s., Bølling h., 2559.
1597 Ubelings Eie.

Tidligere bebyggelse, ved Skjernå.

Obling. Landsby. Sønder Bork s., Nørre Horne h., 2571.
Fr I Reg 3/8 1528 Obølling
KancReg 8/3 1543 Obeling.

Der er overleveret belæg med - b(e)ling og - bølling.

Åbølling. Landsby. Føvling s., Malt h., 2684.
KronSk 8/3 1543, KronSk 22/3 1580 Obeling.
Der er kun overleveret -b(e)ling og -bølling belæg.

Øster Åbølling. Landsby. Roager s., Hviding h., 3084.
10/3 1294 (Løgumbogen) Obeling.
I DS V 107 tolket af 'Bølling'.

Vester Åbølling. Landsby. Brøns s., Hviding h., 3087.
o.1300 (1553 DiplDan 2.r.V nr.95) Obeling marck.
I DS V 151 tolket af substantivet å og -bølling.

Åbølling. Indbyggernavn. Møgeltønder s., Tønder, Højer og Lø h., 3102.
Mejer 1649, Danckw 1652 Abelning
Præsteindb 1766-68 Aablinger
Opt 1926 og 1928 Aabøllinger [æ əvləŋə].

Navnet har forbindelse til bebyggelsen *Ved Åen*, 3102, jfr. DS V 248f. Dette navn skrives i Sk 1543 By der Ouw, By der Ouwe (neder-tysk), jfr. DS 242 under Andflod. Andflod, der er navn på en del af det samme område som Ved Åen, har måske også betydningen ved åen, idet en af tolkningsmulighederne ifølge DS 243 er en sammensætning af det oldfrisiske an, artiklen og et substantiv med betydningen å, muligvis oldfrisisk flod. Det synes i hvert tilfælde bevidnet og sikkert, at der indenfor dette område har der boet frisere, jfr. under *Udbølling*, ovenfor og DS V 243.

Åbølling. Indbyggernavn. Højst s., Slogs h., 3132.
Datl : Beboerne .. ved den gennem Sognet flydende Aae, kaldes Aubøllinger; Trap Aabøllinger; Oldekop Maasbull., vorher Abelinger. DS V 544 fortsætter : Navn paa Indbyggerne i den tidl. Maasbüll Kommune. og p. 548 under Mosbøl, forsv.gd. hedder det : Den tidl. ty. Kommune Maasbüll har Navn efter den nu nedbrændte Gaard Mosbøl. Indbyggernavnet er dannet til åen, hvis navn (Arnå, jfr. DS V 516 og DSÅ I 82 ff) ikke indgår i dannelsen. Indbyggernavnet omtales også af K. Hald, KLN VII 381 : Åbøllinger bruges om beboerne ved åer i Møgeltønder og Højst sogne.

Arbølling. Naturnavn. Stenderup s., Hatting h., 2284.
MB 1683 Arbølling.

Beliggende i Nørre Aldum Vestermark. Det kan ikke nøjere lokaliseres. Navnet er af uvis oprindelse, og formen måske forskrevet. Den kan eventuelt repræsentere en gammel genitiv på -r af subst. å.

Nejlingbol. Naturnavn. Brøns s., Hviding h., 3087.
MB 1683 Nelingboel Aaß
U 1770 - 79 Neyling Bohl.

Navnet skal sammenholdes med Ovlingbol nedenfor. I DS V 167 anføres den mulighed, at navnene kan indeholde et oprindeligt Åbølling, opkaldt efter Vester Åbølling, 3087, begrundet med udtalen af Ovlingbol [ʌɔləŋ'bo'l]. Som den første og rimeligste tolkningsmulighed anføres dog, at navnene er dannet ved -ling afledning af komparativerne ovre 'øvre' og nedre, hvilket også stemmer godt med stedernes indbyrdes beliggenhed. Hertil kan føjes, at dannelser af denne type ligesom dannelser til verdenshjørnebetegnelser ikke er ualmindelige i Sønderjylland, jfr. f.eks. Vestlingager og Vestlinger samt Østringgavl, EDB-liste og Register til DS.

Ovlingbol. Naturnavn. Brøns s., Hviding h., 3087.
MB 1683 Augling Boel Aaß, Raugling boell
U 1770 - 79 Obling Boel
I 1912 Overboool, Overlingboel.

Jævnfør ovenfor under Nejlingbol, og DS V 168. Disse to navne medtages ikke som eksempler på Åbølling.

3.1.4. Simpleks Bølling/Bolling

Bølling. Landsby. Egtved s., Jerlev h., 2344.
16/5 1459 Bølingh.
[bɔləŋ].

Ifølge DS VIII 117 kan der foreligge en -ing afledning til subst. glda. bōl 'gård, bol'. Og videre hedder det at da 'Byen er ret betydelig, kan Navnet ikke sammenstilles med det almindelige Efterled i Navne som Aabølling og Skovbølling, idet det drejer sig om ret unge og ofte smaa Landsbyer.' I fortsættelsen er man snarere

tilbøjelig til at sammenstille med Bølling i Ringkøbing amt, som antages at være et *bȳ-længiæ, jfr. a.st.

Boling. Gårde. Sønder Lem s., Bølling h., 2555.

KronSk 1585 Bollinge

MB 1683 Boelling

M 1688 Boeling, Bøllinghuset.

[b̥·l̥ŋ].

Hos Henrik Pedersen er bebyggelsen opført som 1 gd/ 22 tl. Gordon Albøge anfører i DS XVII 3, under 2655 at navnet formentlig enten er en -ling afledning til subst. bō eller en -ing afledning til subst. bōl, i begge fald formentlig med diminutiv betydning.

Bolding. Gårde. Hejnsvig s., Slaugs h., 2654.

KronSk 1579 Bolling

M 1664 Bolding

M1688 Bolling

M 1844 Boelundegaarde

[KB Jensen bo·l̥ŋ, Kr.Møller bo·l̥ŋ].

Hos Henrik Pedersen er bebyggelsen opført som 1 gd. Navnet er sikkert af samme oprindelse som Boling i Lem s, 2555. Det er uvist, hvor stor vægt der kan tillægges forskellen i optegnelse af [l] hos de to optegnere.

Bolding. Gårde. Åstrup s., Gørding h., 2691.

Mandt 1606 Bølling

M 1661 Boeling

M 1664 Bolding

M 1688 Boldinggaard

[KB Jensen bo·l̥ŋ, Kr.Møller bo·l̥ŋ].

Hos Henrik Pedersen er bebyggelsen opført som 1 gd/ 67 tl. Belægget fra 1606 er det eneste, som indeholder [ø], og må velsagtens bero på fejlskrivning, måske under påvirkning af et Skovbølling i samme sogn. Det synes rimeligst ud fra overleveringen at tolke navnet i lighed med Boling, 2555. Det kan anføres at foruden et Skovbølling findes i sognet en -ling afledning til thorp: Terpling.

Det er uvist, hvor megen vægt der kan lægges på forskellen i udtaleformen mellem : bo·l̥ŋ og sg̃ab̥ø̃l̥ŋ, om den virkelig er udtryk for en forskel i gammeldansk mellem ll,ld : l ?

3.2. Beskrivelse og konklusion

Navne på -bølling er skilt ud fra de øvrige indbyggernavne og behandlet som en selvstændig gruppe, fordi de i flere henseender adskiller sig afgørende fra de øvrige indbyggernavne på -ing.

For det første finder vi formen bølling undertiden vekslende med -by/-bølle, men ikke et -ing føjet til en forudgående basis.

For det andet er denne basis oftest ukendt som selvstændigt stednavn, hvilket er i modsætning til forholdene ved de øvrige indbyggernavne, hvor et stednavn er blevet anset som en forudsætning for dannelsen af et indbyggernavn.

For det tredje optræder bølling navnene i afgrænsede semantiske grupper, ofte med mange eksempler i hver gruppe, f.eks. Kærbølling, Skovbølling, Åbølling. De adskiller sig afgørende fra de øvrige indbyggernavne, som indeholder nøjagtig meddelelse om de implicerede personers hjemsted, mens bølling-navnene af den ovennævnte type kun meddeler noget om personernes tilknytning til en naturforekomst af en vis beskaffenhed : kær, skov, å.

En række andre forskelle og ligheder med de øvrige indbyggernavne vil blive omtalt nedenfor.

For at give et overblik over bølling navnene, og eventuelt nå frem til en afklaring af deres oprindelse (f.eks.: *bō + linge, *bōl + inge, *bølling ?) og betydning (indbyggerbetegnelse eller bebyggelsesbetegnelse?) gives nedenfor forskellige opstillinger af og synspunkter på det ovenfor anførte materiale.

1. Navne, hvor bølling føjes til et kendt stednavn.

Det ældste eksempel er fra middelalderen, og det ligger uden for det område hvorfra de fleste bølling-eksempler er hentet. Det er det lollandske *Hjelmbølling*, 787. Som ved de øvrige eksempler i denne gruppe, er der ingen tvivl om, at der foreligger et indbyggernavn.

Det andet sikre eksempel er *Åbølling*, 3102, brugt om indbyggere i bebyggelsen Ved Åen. *Åbølling*, 3132, er brugt om indbyggere ved åer i Møgeltønder og Højst sogne, og henviser altså ikke som de to øvrige til en bestemt bebyggelse, hvis navn indgår i indbyggerbetegnelsen.

I Sydslesvig er typen noteret i *Engsbüllinger Koog*, hvorom det i SydsStedn IV, 1 p.116 hedder »Forl. er Engsbülling, det frisiske indbyggernavn til landsbyen Enge.« Eksemplet adskiller sig imidlertid fra de ovennævnte derved, at landsbyen Enge også har for-

mer som Engsbüll, jfr. a.a. p. 113, og hører derfor snarere til under -bøli nedenfor.

Et andet sydslesvigsk eksempel hører måske til her. Det drejer sig om *Stedebüllingsiel*, der ifølge SydslStedn IV,1 p. 108 indeholder et indbyggernavn til Stedesand (indbyggernavnet er også belagt som Stedesandinge og Stedesander, jfr. a.a.). Om Stedesand a.a.p. 96 hedder det imidlertid, at »Forleddet er identisk med efterleddet i det gamle stednavn Klintringsted.« Dette vil velsagtens sige, at der på et tidspunkt, som der ikke findes belæg på i materialet, har foreligget et usammensat *Sted, og at bølling er lagt umiddelbart til dette navn.

Navnene i gruppe 1 er karakteristiske ved at indeholde navne, der kun kan opfattes som indbyggernavne. Disse er afledt med bølling til et som *stednavn brugt appellativ*, oftest enstavet, og beliggende i områder med mange bølle-navne. For de sønderjyske navnes vedkommende ofte med tilknytning til frisisk og frisere. Gruppen tolkes rimeligst som *stednavn + bølling*.

1a. Som overgangseksempler til den næste gruppe kunne man betragte navnene *Skovbølling*, 2326 og *Åbølling*, 2392 og 2393.

Her kan henholdsvis 'skov' og 'å' have relation til et stednavn, der har et af disse appellativer som enten efterled eller forled. Men som nævnt under gennemgangen p 79,81 er det rimeligst at betragte dem på linje med de øvrige Skov- og Åbøllinger.

2. *Navne, hvor bølling optræder i forbindelse med et forled, der ikke er et stednavn.*

Indenfor denne gruppe falder de øvrige bølling-navne. En hensigtsmæssig opdeling kan ske ved at tage hensyn til i hvilke tilfælde navnebelæg giver mulighed for at konstatere en vekslen med henholdsvis -by og -bølle, og i hvilke bølling næsten altid er enerådende.

a. *Navne, hvor -by undertiden veksler med -bølling.*

Denne gruppe udgøres af navne med retningsangivende forled. Det synes i høj grad at bero på tilfældigheder om belæg med -by er til stede i materialet, og navne uden -by belæg bliver derfor også inddraget. Gruppen skiller sig dog tydeligt fra gruppen med over-

vejende bølling belæg, idet denne, der udgøres af appellativiske terrænbetegnelser plus bølling kun har vekslen med -bølle former.

I fem navne findes 'vekslen' mellem -by og -bølling. 4 af dem hører sammen som modsætningspar, angivet ved retningsangivende adjektiver: *Vester - Østerbølling, 3035, Neder - Overby, 2391*. I det sidste eksempel kan man ikke antage en direkte forbindelse mellem bøllingnavnet og efterleddet -by : *Nørbølling: Overby, 2394*. Alle navne er sønderjyske, og det er meget karakteristisk for gruppen, at de udgør en *del af en bebyggelse*. Til denne gruppe, men uden belæg på -by, slutter sig *Udbølling, 3092*, som rimeligvis også udgør en del af en by, nemlig Tønder, jfr. p. 75.

En anden gruppe, også med retningsangivende adjektiv, eller mængdeangivende adjektiv som forled, og uden -by belæg, består af 6 navne. *Østerbølling Tegt : Vesterbølling Tegt, 2612, Østerbølling, 2397, Nørbølling Vænge, 788, Stakket og Store Bølling, 2361*. De fremtræder alle som naturnavne, og udgør alle en *del af en landsbys bymark*.

Til gruppen med retningsangivende adjektiv slutter sig endelig *Nørbølling, 2686*, der adskiller sig fra de øvrige ved at være en *en samlet bebyggelse* (helgård), nemlig en landsby af anselig størrelse i Matr. 1688 : 11 gårde, 381 tl.

Det kan sluttelig anføres at formen Skoubylund fra 1552 under navnet *Skablund, 2138*, rimeligvis er en skrivefejl, og derfor ikke er medtaget her.

b. Navne, hvor bølling undertiden veksler med bølle.

Navnene i denne gruppe er alle af den type, som også kan findes i gruppen med overvejende bølling-belæg, jævnfør nedenfor under terrænbetegnende appellativ plus bølling. Det synes ofte at bero på en tilfældighed, om en form på *bølli er overleveret, jfr. således at i samme sogn findes Bækbølling med bølle-belæg, men Åbølling uden bølle-belæg. Gruppens 5 navne er alle *betegnelse for landsbyer*. De er endvidere navne med tidlig forekomst, idet de er belagt allerede i middelalderen. I *Asbøl, 2663*, findes kun et bølling-belæg, mens bølling-former er overvejende i de øvrige navne : *Bækbølling* og *Kærbølling* har begge kun 1 bølle-form, *Skovbølling, 2691*, har enkelte bølle-former omkring 1720, *Kærbøl* skifter fra bølling til bølle omkring 1580.

Blandt de sydslesvigske navne hos P.Jørgensen findes 3 af denne type: 1609 *Emsbullinger koge* < Emmelsbüll, jfr. Sydsl-Stedn II,1 p.81-82; 1581 *Hesbullinger koges dich* < Hesbüll, jfr.

s.st. p. 41 og 57; Nissen Wb *Horsblinge -Kugh*, Horsbüllharder Koog, jfr. s.st. p 7. De adskiller sig fra de ovenfor nævnte navne i den meget vigtige henseende, at de tydeligvis er indbyggernavne til stednavne på bølle.

Også de moderne indbyggernavne på bølling er dannelser til bebyggelsesnavne med efterleddet bølle. Materialet er meget stort og alle eksempler er sønderjyske, jfr. materialesamlingen p.135ff.

c. Navne, hvori bølling-former er overvejende.

Som nævnt under b findes i denne gruppe også enkelte navne, der har vekslen med bølle-former. Gruppen er karakteriseret ved at indeholde et begrænset antal terrænbetegnende appellativer (å, kær, skov), og det er for denne gruppe (i modsætning til 1) karakteristisk at appellativerne *ikke* har funktion som selvstændige stednavne. Men det må understreges at grænsen mellem 1 og 2c er hårfin, idet der f.eks. til et Åbølling rent faktisk er belagt et stednavn *Å (ved Åen, 3102), jfr. ovfr.

Åbølling. Der er noteret 9 'Åbøllinger'. 2 er *indbyggernavne* 3102 og 3132; 6 er *bebyggelser*, heraf 4 *landsbyer* (Obling, 2571, Åbølling, 2684, Vester Åbølling, 3087, Øster Åbølling, 3084), 2 er *forsvundne gårde* (Oblings Eje, 2559, Åbølling, 2392). 1 er *naturnavn* og muligvis identisk med et andet Åbølling, men i hvert fald refererer de til den samme å: Åbeling, 2393 = 2392 ?, jfr. ovfr. Alle navne er jyske, oftest sønderjyske.

Et enkelt af navnene, 2392, kan formentlig knyttes til et Åbol (forøvrigt det eneste forekommende i registret til de sønderjyske stednavne), men rimeligvis også til et Alænge, jfr. ovfr, under navnet. Det er derfor næppe ganske rimeligt i dette navn alene at se en -ing afledning til et *ābōl, men tværtimod mere holdbart at sammenholde det med de øvrige Åbøllinger. Det kan anføres at Åbøl findes et par gange i sønderjyske stednavne som navn på henholdsvis landsby og gårde, jfr. DS IV 668 og DS V 612. Men indenfor Åbølling-navnene findes aldrig former med -bølle.

I Åbølling-navnene er der følgende muligheder for afledning belagt i materialet:

- *Å + bølling (3102 = indbyggernavn)
- *Åbōl + inge ? (2392 = bebyggelse)
- *Åbōli + inge ? (ikke knyttet til noget specielt navn).

Endelig et appellativ *ābōl + inge, der står i modsætning til et

*bækkia(r)böl i Bækbølling, 2684, jfr. også nedenfor.

Et Arbølling, naturnavn, 2284, findes i materialet. Det er muligvis forskrevet, men -r- kunne eventuelt repræsentere en gammel genitivform af appellativet å. Det kan da sammenholdes med tilsvarende forhold under Bæk- og Skovbølling.

Bækbølling. Kun et navn (på en landsby) indeholder appellativet bæk, betegnelse for et vandløb, mindre end en å. Som omtalt under navnet står det rimeligvis i modsætning til et Åbølling i samme sogn, 2684, og Matriklens angivelser synes at kunne afspejle en opdeling af et oprindeligt böl i en større og en mindre enhed.

Forleddet i navnet er rimeligvis genitivisk, enten singularis eller pluralis, og dette udelukker velsagtens en opfattelse af navnet som en afledning med bølling til et selvstændigt stednavn, jfr. under Åbølling. Derimod er en tolkning af navnene som afledninger til *Ā-bōli (eller rettere *ār-bōli, med genitivisk forled), et *Bækkia(r)-bōli til stede. Det kan til sammenligning anføres, at et Bæksbøl med sekundært genitivs -s) faktisk forekommer i sønderjyske stednavne, som naturnavn, jfr. DS IV 151.

Det kan bemærkes, at en *ling-afledning* til bæk findes i materialet under Bæklund, 2394, jfr. p. 12. I DS VIII 162 anføres, at det er den sydligste del af Hejls by, og at navnet er en ling-afledning til bæk, og sikkert et oprindeligt indbyggernavn i plur. («Beboerne ved Bækken»). De faktiske oplysninger i DS kunne nok give anledning til at overveje om navnet skulle høre til bøllingnavnene; i så tilfælde ville det være det eneste navn, hvori sammentrækningen var så kraftig, at end ikke -b- fra bølling var overleveret i en eneste form.

Skovbølling

Herhen hører 10 navne. 9 er bebyggelsesnavne, heraf er 3 navne på *landsbyer*: Skablund, 2138, Skovbølling, 2328, Skovbølling, 3022; 3 er navne på *mindre bebyggelser*: Skovbølling, 2691, Skåbling, 2119, Skovbølling, 2635, 3 på *forsvundne bebyggelser*: Vinding Skovbølling, 2363, Skovbølling, 2379, Skøvlinggård, 3045, og et på et *markstykke* : Skovbølling, 2326.

Alle navne er jyske, de fleste sønderjyske.

Et af navnene kan muligvis sammenholdes med et *Skōghbōli, 2691, jfr. under navnets omtale p. 81, ligesom der under Skovbøl 2326, forekommer en form på -bølle og under Skovbølling, 2365, en form på -bolle, begge dog muligvis forskrevne.

Skovbøl findes flere steder i Sønderjylland som betegnelse for

bebyggelser, ikke sjældent forsvundne bebyggelser (se DS IV 738 og DS VII 114, der nævner at Skovbøl også kaldes Ødebolskær). Til landsbyen Skovbøl [[sgo-fəl] i Felsted s, jfr. DS VI 426, foreligger et indbyggernavn fra nyeste tid, afledt med -ing : Sköfelingar ['Skovling'], ifølge Schütte ms.

I materialet findes i 2 navne fra Vejle amt, 2328 og 2381, enkelte former med -s-, men de er ikke slået igennem som norm. Det er dog bemærkelsesværdigt at der i samme amt også findes et *Skovsbøl*, gårde i Vester s., Nørvang h (2313, DS VIII 73), altså i alle tilfælde et udtryk for den sekundære genitivform af substantivet gammel-dansk skögh.

Kærbølling

Materialet udgøres af 3 navne, alle betegnelser for *landsbyer*, beliggende i Jylland, specielt den sydlige del. I alle tre navne findes former med såvel bølling som bølle (i 2323 er bølle-formen dog sikkert fejlskrevet). Med undtagelse af et belæg : 18/7 1429 Kærbøll, og det lige nævnte i 2323, er alle former af de tre navne indtil *ca. 1580 bølling-former*. I DS regner man med et oprindeligt bølling i Kærbølling, 2323 og Kærbøl, 2703, jfr. DS VIII 93 og DS III 138, men i Kærbølling, 3086 med et oprindeligt bølle. Det synes dog rimeligst, også ud fra de enkelte navnes overlevering at regne med samme oprindelse for de tre landsbynavne.

Det kan anføres at afledning med -ing ikke er noteret til substantivet kær, kun til en ældre sideform *kærs, Kærsing, 2633.

Asbøl

Der findes kun et navn i denne gruppe, og det er betegnelse for en *landsby* i det sydlige Jylland. Der er kun noteret en form på bølling i navnet, jfr. under Asbøl, 2363.

I det fremlagte materiale kan man skelne følgende typer, baseret på oprindelse.

Først en hel klar indbyggerbetegnelse bestående af *stednavn + bølling* (1).

Dernæst er der gruppen, hvor *-by kan veksle med -bølling*. Selvom en -ling afledning til -by velsagtens er tænkelig, ville den dog næppe kunne forveksles eller falde sammen med bølling. I disse navne, der næsten alle er ret unge, synes det derfor rimeligst også at regne med et *bølling*, i forbindelse med et retningsangivende adjektiv, (2 a). Det bør dog nævnes, at et indbyggernavn på -bøl-

ling afledt til et stednavn med efterleddet by findes i et enkelt tilfælde i samlingen af nye indbyggernavne : Lavensbøllinger < Lavensby, Schütte ms 1918, jfr. iøvrigt under Lenning, p.45.

I de navne hvor -bølle kan veksle med -bølling (2b) er det også ud fra det sydslesvigske materiale og de nye indbyggernavne, rimeligt at udgå fra et oprindeligt *-bølle plus -ing*.

Men herved løber man nok en gang ind i specielle vanskeligheder ved disse navne. I dette tilfælde kan der henvises til det forhold, som findes ved de nye indbyggernavne og de sydslesvigske, hvor vi har et stednavn af almindelig opbygning, hvortil føjes en afledning med -ing, jfr. p.131, om denne ret sene dannelsesmåde. I det her fremlagte materiale kender vi ikke basis, og navnene optræder i semantiske grupper, og undertiden kan der til enkelte navne i gruppen konstateres en tilknytning til en basis, til hvilken en bestemt etymologi kan knyttes, f.eks. *Åböl + ing, 2392, *äböl + ing, *bækkia(r)böl + ing og *Åbøli + ing. Men er det rigtigt at slutte fra enkelte navne til en hel gruppe ? En type som materialet ikke giver anledning til at fremhæve er *bō + ling, en i litteraturen omtalt indbyggerbetegnelse, som man umiddelbart skulle have ventet, hvis den var frekvent. Derimod synes tilknytning til *bolet* øjensynlig, og den vil blive omtalt nedenfor.

Denne dobbelthed, *indbyggernavn og/eller stednavn*, genfindes også i litteraturens behandling, idet der dog er bred enighed om, at navne på bølling er *oprindelige indbyggernavne*. I DS III p.XXII anføres om etymologien at ordet »er formelt af samme Oprindelse som no. Dial. bølning 'Kvægbesætning', Plur. bølinger 'Dyr af samme Kuld'.« I DS VIII p.XI antages at bølling snarere er »en -ling-Afledn. til oldn. būi 'Beboer' end en -ing-Afledn. af Subst. Bol; det forekommer nemlig i Indbyggernavne...« I DS XII under Skåbling p.65 regner A.Bjerrum med at »Bøllingæ er enten en -ling-afledn. til subst. oldn. būi,m. 'beboer' eller en -ing-afledn. til subst. glda. bōl 'gård'.« Kr.Hald har behandlet bølling dels i KLN M VII 381 under indbyggernavne, dels i Vore Stednavne p.152. I den sidstnævnte hedder det bl. a. »Bølling er ofte blevet forklaret som en ing-Afledning af Bøl, hvad der sikkert hænger sammen med, at de to Endelser findes i samme Område. At Forklaringen ikke er rigtig fremgår af, at vi *aldrig* ved -bølling træffer Sammensætning med *Personnavne* som ved -bøl. Forleddene bestaar af nogle faa Fællesnavne: Aa, Kær, Skov og enkelte andre, og sidste Led er i Virkeligheden en Afledningsendelse, der bruges til at danne Indbyggernavne med .. De fleste Steder er Indbyggernavnene gaaet over til Stednavne, Et Forhold man tit træffer Ek-

sempler paa ... «

De fleste fremstillinger har også henvisning til C.G.Tengström, Studier över Sydbohuslänska Inkolentnamn p. 350 ff, hvori anføres en række bølling-eksempler, flere er indbyggernavne til stednavne med efterleddet -by. Hvad etymologien til -bølling angår er Tengström mest tilbøjelig til at knytte det til bol-, bøle-, jfr. p 352.

I det ovenfor meddelte materiale syntes der overalt, undtagen måske i de navne der påviseligt var indbyggernavne, at kunne påvises en forbindelse med *bolet*. Og det må være rimeligt heraf at slutte, at dette forhold må afspejles også i etymologien, der således må knyttes enten til *bøl* eller det heraf afledte *bøli*, men næppe til *bō* 'beboer'.

En grundig gennemgang af bol og dets betydninger kan findes hos Bent Jørgensen, Stednavne og administrationshistorie p. 53ff, ligesom en gennemgang af bestemte amters bol- og bølle-navne kan findes i indledningerne til DS.

Brøkdelen af bolet kan findes i gruppe 2a, navne hvor -by kan veksle med bølling. Det er karakteristisk for gruppen, at den udgør en del af en bebyggelse (i DS III p.XXII antages at f.eks. Vesterbølling(er) og Østerbølling(er) utvivlsomt har været navn på beboerne af henholdsvis den vestlige og østlige del af byen). Bølling synes endvidere at have samme funktion og betydning som den ordet *-balle* har i en del af landet, en administrativ inddeling af en landsby, jfr. også Bent Jørgensen a.a. p 66 ff. Det er ikke rimeligt at betragte navnene i denne gruppe *udelukkende som indbyggerbetegnende*. Der er snarere tale om *vekselformer (-by, -bølling) indenfor en given ramme*, måske betinget af proveniens (tyskpåvirkede former har en eventuel overvægt af bølling-former?). Forholdet kan sammenholdes med et tilsvarende ved navne afledt af primærnavne på *hēm/um*, p.119.

Dele af bolet finder vi også i de navne, der har tilknytning til en *del af en landsbys bymark* (2 a), ligesom det også her kommer frem at bolet kan være et *jordmål*, jfr. herom i indledningerne til DS, specielt bd. III, XII, XIII.

Indenfor gruppe 2b og c finder vi fortrinsvis den betydning af bolet (og *bøli*) der angiver '*helgård*', '*mindre bebyggelse*', '*landsby*'.

Nedenfor angives antal af gårde og tønder land dyrket jord i Matriklen for de landsbyer, hvor oplysninger kan findes hos Henrik Pedersen, De danske Landbrug. Heri mangler desværre tal fra

alle de sønderjyske bebyggelser.

Kærbølling, 2323	6 g/313 tl
Skåbling, 2119	1 g/ 47 tl
Skablund, 2138	3 g/146 tl
Skovbølling, 2328	5 g/268 tl
Skovbølling, 2691	2 g/ 84 tl
Åbølling, 2684	4 g/ 89 tl
Bækbølling, 2684	2 g/100 tl
Nørbølling, 2686	11 g/381 tl

Det fremgår af det ovenfor anførte at alle bebyggelser i 1688 (på nær Nørbølling) er små, helt ned til en enkelt gård, hvilket kan sammenholdes med, at der for en række af de andre bebyggelser som ikke findes hos Henrik Pedersen, ofte er oplysninger om, at det er nu forsvundne gårde.

Når det er konstateret, at der foreligger tilknytning til bol/bølle, resterer endnu at tage stilling til om der foreligger indbyggernavn eller bebyggelsesnavn. Kr. Hald anfører som argument for at bølling-navne er oprindelige indbyggernavne, at vi aldrig træffer sammensætning med personnavne, som ved -bøl. Hvis der i dette ligger, at sammensætningen ikke kan have genitivisk forled, er dette næppe afgørende, for genitivisk form kan påvises som sideform ved substantivisk forled, jfr. ovenfor under Bækbølling og Skovbølling.

Derimod kan det slås fast, at de substantiver, som indgår i bølling-navne, så godt som ikke indgår i dannelser afledt med -ing. Undtagelser er vistnok kun det ovenfor omtalte bæk (Bæklund, 2394), med -ing forbindes muligvis en række synonymer, jfr. f.eks. with (skov), kær (ældre for kær), samt en række gamle ånavne.

Endvidere kan det slås fast, at en bebyggelse af en eller anden art, må være forudsætning for et indbyggernavn til bebyggelsen.

Herudover synes de fleste typer (minus 1 a) at kunne beskrives som et med med bøl sammensat appellativ: *ā-bōl, *kiar-bōl o.s.v. og tilsvarende stednavnetyper findes, men oftest med efterledet bōli.

Inden den videre behandling, skal forholdene ved *simpleks* omtales.

Et indbyggernavn *Bølling* er nævnt i DgP II 181, og det er på dette sted tolket enten som stednavnet Bølling eller som et indbyggernavn til et stednavn på -bo. Ud fra den foretagne undersøgelse p.127 af middelalderlige dannelser af indbyggernavne er det næppe rimeligt at tro, at der i dette tilfælde skulle foreligge en dannelse til

efterleddet i et stednavn, når det er almindeligt at danne indbyggernavne til forleddet (= CB leddet). Denne mulighed må kunne udelukkes. Belæggene i DgP synes at gælde to personer, og i hvert fald den ene kan henføres til Hing h., og har sikkert tilknytning til Bølling 2550 og 2562 i Ringkøbing amt. Den anden person : 24/4 1315 Mathei Byling er Kristoffer II's foged. Det er uvist hvortil han skal knyttes, men ud fra stavemåden af tilnavnet, sikkert også til Bølling 2550 og 2562. Dette navn kan ikke etymologisk knyttes til *bōl*, og lades ude af betragtning i denne forbindelse.

Det kan derimod *Bølling* i Vejle amt, 2344. Hvis dette navn tolkes som en -ing afledning til substantivet glda. *bōl*, må der foreligge i omlyd af *ō*, og denne omlyd kan datere navnedannelsen til før ca. år 1000. Hvis der derimod foreligger en afledning til et *bōli*, forrykkes dannelsesetidspunktet. Dette forhold kan næppe helt afklares, medmindre man ud fra f.eks. forholdene ved *Bolling* navnene kan skaffe belysende materiale.

Fælles for de tre *Bolling* navne er dette: 1. De er alle tre meget små bebyggelser, alle består hos Henrik Pedersen af 1 gård. 2. Alle tre er meget sent overleverede (tidligst 1579). 3. Alle tre ligger i det jyske 'Bølling'-område. 4. Ingen af dem kan være afledninger til glda. *bōli*.

Meget tyder således på, at det er meget sene navnedannelser til meget små bebyggelsesenheder (punkterne 1 og 2). Bebyggelsesenheden kan ikke være *bōli*, men kan være *bōl*. Hvis det er *bōl*, er det rimeligt at regne med en afledning med -ing. Og en -ing afledning efter ca. år 1000, hvor i-omlyden må antages at være uproductiv. Det er næppe rimeligt at operere med et ikke omlydsvirkende ung suffiks på et så sent tidspunkt. Hvis denne antagelse holder stik, hvilket ikke er urimeligt, men næppe bevisligt - f.eks. kan en -ling afledning med diminutiv betydning næppe afvises - er *Bolling* en sen parallel til *Bølling*.

Hvis man på baggrund af dette tør antage, at *Bølling*, 2344, er en afledning til glda. *bōl*, dannet før ca. år 1000, som navn på en middelalderbebyggelse, kan der næppe foreligge andet end en selvstændig navnedannelse, ikke lån eller opkaldelse. Ser man på størrelsen hos Henrik Pedersen : 7 gårde/ 254 tl og sammenligner med de tal, der er angivet for gruppe 2b og 2c ovenfor - landsbyer og mindre bebyggelser - ligger *Bølling* i den del, der har de største tal, men er dog ikke den største.

Disse forhold synes at tyde på, at vi har en selvstændig -ing afledning til *bōl* belagt i en ældre form *Bølling*, en yngre *Bolling*, anvendt som navn på mindre bebyggelser indenfor et afgrænset

område. Dette simplekse Bølling/Bolling synes ligesom f. eks. thorp at kunne bruges til dannelse af visse bebyggelsesnavne.

Spørgsmålet er da, om det er dette simplekse Bølling, der på linje med f. eks. thorp, indgår i de ovenfor nævnte sammensætninger med -bølling?

Forholdet synes at være omtrent således:

Der foreligger et bølling (rimeligvis indlånt, jfr. den omtalte frisiske indflydelse p. 75) som er indlånt som indbyggernavn med senere overgang til bebyggelsesbetegnende element, og der foreligger et andet bølling, en hjemlig dannelse, der forekommer simplekst som afledning til bøl.

Forholdet ligner meget det, der er omtalt under indbyggernavne afledt af stednavne med efterleddene hēm/um. Blandt lighederne kan særlig fremhæves:

1. Det drejer sig i begge navnetyper om hvad man kunne kalde for 'identiske bebyggelser', forstået som navne, hvor der ikke kan være nogen afstand mellem det eventuelle indbyggernavn og bebyggelsesnavnet. Om afstanden mellem basis og indbyggernavne i andre navnedannelser, se p. 150 og p. 156f.
2. Det drejer sig om navne indenfor samme geografiske område. (Jylland, specielt Sønderjylland).
3. Der synes i begge typer at kunne påvises fremmed indflydelse. Særegent for bølling er en hjemlig simpleks dannelse.

Det førstnævnte punkt er af særlig betydning, fordi kun ved 'identiske bebyggelser' kan indbyggerbetegnelsen gå over til at betegne bebyggelsen, andet er næppe tænkeligt. Ved bølling er indbyggerbetegnelsen indlånt fra frisisk, men synes i dansk hurtigt at have fået dobbelt funktion - og velsagtens sammenfald med en hjemlig dannelse med bebyggelsesbetegnende funktion - måske endog sammenfald med bøl, hvis betydninger det helt har indoptaget.

4. Kapitel

-hēm/-um

4.1. Navnemateriale:

4.1.1. -hēm

Alming. Sogn. Ålum s., Sønderlyng h., 1764. (B)¹⁾
 VJb 1231 (12.årh.) Alum
 1455 (1584 ÆDA V 706) Alum, Alming.

Under sognenavnet Alum, jfr. DS IX 161, findes kun dette ene eksempel med ing. Det er muligvis forskrevet, men må ud fra de øvrige lokaliteter i dokumentet at dømme gælde Ålum : der nævnes 1 gd i Alming. Hvis formen Alming skal opfattes som et indbyggernavn til Ålum, må afledningen være sket til *CB + CA led*, det vil sige til forleddet + -m- fra efterleddet hēm, jfr. tolkningen af Ålum hos K. Hald, Stednavne på -um p. 51, *uden omlyd*.

Ambring. Indbyggernavn. 1 eksempel fra 1312. (B)
 > ønavnet Amrum, 3188. < *Ambr-hēm, jfr, f.eks. Nudansk Ordbog.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet*, CB-leddet, *uden omlyd*.

Avling. Naturnavn. Stepping s., S.Tyrstrup h., 3037. (A)
 K 1716-18 Afflum, Afflum agger, Affling
 K 1790-93 Avling.

I DS IV 330 og 340 (Avling er flere op til hinanden stødende

1. Angående bogstavbetegnelsen, se p. 123.

lokaliteter) anses Avlum for at være den oprindelige form, og sandsynligvis af samme oprindelse som sognenavnet Avlum i Hammerum herred: < *Afl + hēm, men en sammensætning af mandsnavnet *Aghni + holm anføres dog også som en mulighed.

Hvis der foreligger et indbyggernavn er det afledt af *forleddet* = *CB-leddet*, *uden omlyd*. Muligheden for at ing eventuelt skal betragtes som udtryk for en oprindelig form på -en, dativ pluralis endelsen i mnty. foreligger også, jfr. p.120.

Bassumgård. Gårde og huse. Snejbjerg s., Hammerum h., 2495.

(A)

1532 Bassumgaardt

KronSk 1547 Bassomgaard

MB 1683 Bassenggaard

M 1688 Bassinggaard.

Navnet indeholder dyrenavnet bassi 'vildsvin' + efterleddet hēm, jfr. K. Hald, Stednavne på -um 55 og DS XVII 319. De skiftende former i efterleddet må bero på formveksel, og er måske begunstiget af sammensætningen med -gård.

Brønning. Naturnavn. Skast, Brøndum og Guldager s., Skast h., 2632, 2633, 2637. (B)

MB 1683 Brvnings Tegt, Breyningberigs Tegt (Briksbøl, Skast s.)

MB 1683 Brennings Tegt (Åstrup, Brøndum s.)

MB 1683 Brønning Tegt (Tobølle, Guldager s.).

Der ikke noteret flere former af navnet.

Der foreligger muligvis et indbyggernavn afledt til Brøndum, < *Brun(n) - hēm, jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 60.

Indbyggernavnet er afledt af *forleddet*, *CB-leddet*, *uden omlyd* (?) med udvikling af u > y foran palatalt n (jfr. Glda. Gram. I 195) som i appellativet.

Et Brønning foreligger ikke som bebyggelsesnavn, men muligvis som naturnavn.

Fovlum. Landsby. Tjele s., Sønderlyng h., 1751. (A)

24/4 1417 Føwlæm

17/6 1419 (LDipl) Fyøwlom

M 1664 Fouling.

Formen fra M 1664 er den eneste ing form i materialet i DS IX

151, og den er vel snarest at betragte som en fejlskrivning. Navnet er en sammensætning med efterleddet hēm og kollektivet glda. *fyghli 'fuglevildt', jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 65. Et eventuelt indbyggernavn dannet hertil, et *Fovling, ville være påfaldende ved ikke at indeholde en omlydt vokal -y/ø-, i lighed med afledningsbasen.

Gudum. Sogn. Fleskum h., 1493.

3/6 1425 (Bircherod) Guding

8/5 1478 Gudingh

M 1664 Gudum.

Navnet skal sammenholdes med to landsby- og et naturnavn i samme sogn:

Gudumholm. Landsby.

1343 (1574 DiplDan 3.r.I nr.408) Gudding holm

1345 (vid. 1353) Guthingholm

1/4 1478 Gudomholm.

Gudumlund. Landsby.

1355 (ca. 1540 DiplDan 3.r.IV nr.274) Gudinglund

8/10 1373 (Terpager) Guthenlund²⁾

20/8 1379 Guthemlund

u.d. 1386 Rep.nr.3573 Guthumlund

8/5 1478 Gudinglund.

Gudumkær. Naturnavn.

1500 (ca. 1540 ÆDA II 321) Gudingkier.

Ud fra de vigtigste former: 1379 Guthemlund, 1386 Guthumlund og 1345 i vidisse 1353 Guthingholm kan endelsens oprindelige form ifølge John Kousgård Sørensen a.a. ikke fastslås. En lydovergang um > ing eller ing > um er næppe heller tænkelig da -um og -ing er omtrent lige tidlige og hyppige. John Kousgård Sørensen foreslår da at opfatte Guding som indbyggernavn til Gudum, som herved kan sammenstilles med -hēm navne som Gudme, Gudhjem

2. Dokumentets form antages af John Kousgård Sørensen, -inge p. 61 note 1 at være en fejl for Guthem-.

og Gudum.

I selve sognenavnet er ing formen rådende, tidligst 1425 (ca. 1700), indtil M 1664. Ingen middelalderform på -um eller -em er belagt, hvilket kan synes påfaldende for et oprindeligt -hēm navn. Betragtes alle navnene under et, er ing-formen den tidligst forekommende : 1343 (1574) Gudding holm, mens -um, -em er en smule senere: 1373 Guthemlund.

Det er yderst vanskeligt at træffe en afgørelse om hvorvidt der kan tænkes at foreligge et indbyggernavn i ing-formerne. Som nævnt ovenfor foreligger der en række paralleller til en hēm-navnedannelse, og som parallelle inge-navnedannelser kan nævnes Gundsømagle og -lille, en ung-afledning til subst. glda. guth, og oprindeligt navnet på en sø, jfr. John Kousgård Sørensen, DSÅ II 299, hvor muligheden for en tilsvarende dannelse her ikke er nævnt. En bebyggelsesbetegnende ungi-afledning til subst. gud eller et gudenavn kendes ikke.

Et indbyggernavn dannet til et stednavn, der som forled, CB-led, indeholder subst. guth, kendes i Gything < Guthisbo, jfr. p 23.

Ved at sammenholde navnene i Gudumgruppen, synes et indbyggernavn i sammensætningerne Gudumholm, Gudumkær og Gudumlund rimeligst, specielt ud fra ing-formernes forekomst i disse navne, og ganske særligt ud fra sammenligning med det øvrige materiale, hvor indbyggernavne er hyppigt forekommende i sammensætninger, jfr. p.158.

Et eventuelt indbyggernavn er afledt til *forleddet* = *CB-leddet* i Gudum, *uden omlyd*.

Labing. Landsby. Framlev s og h., 2097. (B)

18/9 1336 Bircherod) Labum

1385 (1606 ÆDA I 254) Labinghmølle

23/8 1427 (Århusbogen 1428 - ca. 1450) laban

19?/1 1480 Labing.

Formen laban skal rimeligvis, jfr. DS XII 47, forklares som en fejllæsning for et *labæm. Navnet er sandsynligvis en sammensætning med efterleddet -hēm og forleddet glda. *labb, 'lab,pote', jfr. a.a.

Labing kan være et indbyggernavn hertil, tidligst brugt i en sammensætning, jfr. også John Kousgård Sørensen, -inge p. 62. Det vil sige at indbyggernavnet er afledt til *forleddet* (CB-leddet), *uden omlyd*.

Sæden. Landsby. Guldager s., Skast h., 2637.(C)
NecrRip ca. 1240 - 1440 Sæthum, Seden
16/9 1416 Sedæn
RO ca. 1440 Seden, Sedden
1513 Seding.

K. Hald, Stednavne på -um p. 97 anfører, at navnet muligvis er en sammensætning på -hēm, men dette er tvivlsomt da der kun foreligger en form på -um. Forleddet kan eventuelt være et *sæt-, beslægtet med nyno. seta, f. 'gødning', set, f. 'sivende væske', jfr.a.a.

John Kousgård Sørensen, -inge p. 63 note 1, ser i navnet et bevis for den usædvanlige lydovergang ing < um, som også kan iagttages i Klinting, jfr. nedenfor.

Sædding(e), findes som ing-afledte bebyggelsesnavne 2 gange i Sønderjylland, 2563 og 2597, og 1 gang på Lolland, 762. Afledningsbasen er i disse navne forskellig fra den i Sæden, jfr. EDB-liste. Et Sædum, Sedum kendes ikke.

Hvis der i Sæden foreligger overgang til brug af indbyggernavn som stednavn, må det bemærkes, at ing-former først optræder i 1513, medens former med -en, -æn har været til stede siden navnets første forekomst, jfr. tilsvarende, dog meget senere forhold ved Klinting.

Hvis der antages et indbyggernavn til en sammensætning med -hēm er dette afledt af *forleddet* (CB-leddet), *uden omlyd*.

Viskumø nu Øby. Landsby. Viskum s., Sønderlyng h., 1754.(B)
ca. 1490 (Testrup 1746) Vidskenør
samme dokument (Dyrskjøt) Widschmør.

Belægget er det eneste på -en blandt en række -um belæg i DS IX 154. Forleddet er sognenavnet Viskum, og også af dette findes en enkelt form på -en : 5/12 1486 (LDipl) Wisten, muligvis fejl for *Wiszen.

Navnet er en sammensætning af efterleddet -hēm og subst. glde. *wisk 'sump', jfr. også K. Hald, Stednavne på -um p. 107.

Til eksemplerne her skal måske også føres tilnavnet Gerit Wiskind, Ålborg, nævnt i 1441, G & L I 660. Navnet henføres i DgP II 1206 med usikkerhed til Viskinge på Sjælland, 316.

De ovennævnte belæg synes alt i alt at tale for, at der har eksisteret et indbyggernavn på -ing til sognenavnet Viskum, og dette må være afledt til *forleddet* (CB-leddet).

4.1.2. Dativ pluralis

Bjerrum. Gård. Madum s., Ulfborg h., 2514.(A)
VSKOrig Bæringgaard
M 1844 Birum.

Navnet antages af K. Hald, Stednavne på -um 117 og DS XVII 372 at være dativ pluralis af subst. bjerg.

Boden, Bodum. Landsby. Løjt s., Rise h., 3211.(A)
SJb 1436 Badem
4/4 1456 (Andreas Hojer) Bodem
25/10 1486 (17.årh.) Bodum
16/4 1505 (Andreas Hojer) Bodem, Boden.

Formen på -en er den eneste, der er noteret blandt formerne i DS VI 170 f.

Navnet er *dativ pluralis* af subst. glda. böth f. 'bod', jfr. K. Hald, Stednavne på -um 112.

Folding. Naturnavn. Bjerning s., Haderslev h., 3022. (D)
K ca. 1717 Folling, Follingdamm
K 1789 Folding, Folemdamm, Foldinghave.

Ifølge DS IV 223 må navnet enten være den gamle *dativ pluralis* af subst. fold, eller en -ing afledning af dette ord.

Gjoldum. Naturnavn. Burkal s., Slogs h., 3135. (A)
U 1741 Giollum
I 1928 Giollum Enge, Gjolding Polde.

Ifølge DS V 624 er udtalen ['gjOljəm] den oprindelige, mens ['gjOlj,æŋ'] er opstået i forbindelsen Gjollum Enge. Navnets sidste del kan repræsentere *dativ pluralis* endelsen -um eller et oprindeligt -holm.

Gravinggård. Forsvundet gård. Brabrand s., Hasle h., 2065. (B)
7/7 1432 (ca. 1500) Gramegardt
samme dokument (1552 EGøyesJb) Grauinggaard
overskrift i EGøyesJb 1552 Grauinggaardt.

I DS XII 17 anføres det, at navnets rette form er uvis. Men ud fra den ældste form: Gramegardt skal her foreslås, at betragte

navnet som et oprindeligt *Grawum, *dativ pluralis* af subst. gl. graw, f. 'grav'.

Formerne *Grawing i de øvrige belæg er muligvis at betragte som et indbyggernavn dannet hertil : Afledt af *appellativet* *graw, *uden omlyd*.

Et *Grawum findes ikke, men et Grevinge og et Grænge eksisterer som bebyggelser, jfr. EDB-liste.

Husum Toftmark. Forsvunden gård. Højer ls., Tønder, Højer, Lø h., 3104. (A)

15/7 1443 (RegChr I) Husentofftmarck

Jb 1613 Husum tofftmark.

Navnet er *dativ pluralis* af subst. gl. hūs, n., jfr. DS V 265, og K. Hald, Stednavne på -um 114. K. Hald opregner ialt 11 danske navne, der indeholder *dativ pluralis* af hus, heraf 7 sønderjyske. I et sydslesvigske navn findes en enkelt middelalderform på -en : 6/1 1496 Ophwsen, *Ophusum*, landsby i Bördelum s., Nørre Gøs h.

I **Svesing**, s. i Sønder Gøs h. (A) er noteret former med -en såvel som med -ing, og -ing formen er blevet norm i navnet:

19/9 1381 (ca. 1500) S(we)zing

udat 1396-1439 to Swezen

31/7 1406 (vid 1443) Zwesent

SJb 1436 par. Swezen, Swesum

SJb 1462 Swesen, Swesum

30/6 1489 Sweßum

6/4 1513 (vid 1513) Swesing, kerspal to Swesen

SIBG 1552 Swesing.

Herefter følger overvejende former med -ing, kun en gang -enn (i 1548). Navnet forklares af K. Hald a.a. 115, som sammentrukket af et oprindeligt *Swēhūsum, sammensat med folkenavnet swēar 'svenskere', og navnet ses som et minde om svensk bosættelse i vikingetiden, jfr. også K. Hald, Vore Stednavne 66. Denne tolkning forudsætter, hvilket også nævnes, at -um-formen - i strid med overleveringen - er den ældste.

Ing-formernes forhold til um-formerne omtales ikke, heller i afhandlingen i APhS 18 p.278, hvor kun det sydslesvigske Holming, der af K. Hald betragtes som indbyggernavn til Holm, er nævnt. Formen Holming er her, jfr. p.13f. betragtet på anden måde.

Hvis imidlertid *Swesing betragtes som indbyggernavn (der fra ca. 1552 får funktion som bebyggelsesnavn) er dannelsen ret be-

mærkelsesværdig i en så gammel navnetype:

Indbyggernavnet er afledt til *forled* + *efterled* (CB = swēa + CA = hūs), *uden omlyd*, jfr. iøvrigt om denne type p. 127f.

Det kan anmærkes, at blandt de 11 anførte navne hos K. Hald, a.a. p.114 - 115 har 4 andre foranstillet bestemmelse (EP led) og et består ligesom Svesing af CA + CB led, nemlig Søsum < *Siðhūsum. Dette er ligesom Svesing også altid overleveret i tostavet form, hvilket bekræfter antagelsen af en tidlig udvikling fra *Swēa-hūs > *Swēs.

I det frisiske materiale, som findes udgivet af Peter Jørgensen i SydslStedn II 1 veksler, formen -husen med -husum. Og under Damhusum p. 40, der oprindeligt har været singularis, hedder det: 'Sonst hat sich aber von den ältesten Belegen an, in Angleichung an die häufigen -husum- Namen, der *Dat.Plur.,dän.und fries. -husum,nd. -husen*, in den Schreibformen durchgesetzt'.

Klinting. Landsby. Henne s., Vester Horne h., 2599. (C)

RO ca. 1440 Klyntom

9/4 1502 Klentendh

KancReg 1545 Klenten

KancBrevb 4/4 1587 Klinthing.

Navnet tolkes af K. Hald, Stednavne på -um 117, *som dativ pluralis* af subst. glda. klint, m. 'klingt', og hertil slutter sig John Kousgård Sørensen, -inge p. 63 note 1, der i navnet ser bevis for den usædvanlige lydovergang -ing < -um.

Af samme oprindelse er det sydslesvigske

Klintum, Læk s., Kær h.

RegFlensb 1499 Klintem

AR Tondern 1533 Klyntum.

og

Klintum, på Føhr.

Mejer 1648 Klintum.

Se videre om begge navne hos K.Hald, a.a. 117 og Anders Bjerrum, SydslStedn IV 1 60.

Til Klintum i Læk s. knyttes *Klintringsted*, landsby i Stedesand s., Kær h., jfr. SydslStedn IV I 95: RegCap 1352 (1661 - 70 SRD VI 575, 377) villa Klintrinstede, Klintringsted. 'Åbenbart et ældre navn på landsbyen Stedesand, ligesom Klintringenge er et ældre navn på landsbyen Enge. Klintring må være en afledning af Klintum, navn på sognebyen nord for Enge og Stedesand; Peters antager i Nordfriesland 1929 p. 130, at de to landsbyers jorder oprindeligt har

tilhørt den ældre landsby Klintum, og denne antagelse synes acceptabel. Afledningsendelsen -ring med uetymologisk -r- synes bedst at kunne forklares som frisisk, ved påvirkning fra en anden frisisk afledning, nemlig Sørling (til ønavnet Sild), i analogi med Føring og Amring, til ønavnene Før og Amrum, hvor -r- er oprindeligt...’ og *Klintringenge*, landsby, Enge s., Kær h., jfr. SydsIStedn IV I 114: RegCap 1352 (1661 - 70 SRD VI 577) Klyntryngengi. ’Ældre navn på landsbyen Enge.’

Anvendelsen af indbyggernavnet ’Klintring’ er bemærkelsesværdigt i flere henseender. For det første er *indbyggernavnet overleveret tidligere* end dets afledningsbase (Klintum 1499 : Klintring 1352/ 1661). For det andet er Klintringsted belagt tidligere end sognenavnet Stedesand (1352/1661 : 1377 - 1518). Det vil sige at Klintring overhovedet er det tidligst belagte af navnene på landsbyen Klintum og på sognene Stedesand og Enge. For det tredje er navnet afledt med afledningen -ring, som ellers ikke er noteret i det danske materiale, jfr. iøvrigt ovenfor om frisisk påvirkning. Konkluderende om Klinting : Klintum kan det siges :

Et *Klinting findes i det danske materiale som bebyggelses- og naturnavn, belagt tidligst i VJb 1231 Clintyngy, 3255, jfr.EDB-liste. Et *Klintum, dativ pluralis findes ligeledes, jfr. ovenfor, tidligst belagt i RO ca. 1440. Et frisisk påvirket indbyggernavn afledt af dativ pluralis navnet foreligger i *Klintring ca. 1352.

Pusum. Naturnavn. Løjt s., Rise h., 3211. (A)

Mejer 1641 Pusum Ack

Jb 1704 pusing

TM, I 1912, I 1924 Pusum.

Ifølge DS VI 230 *dativ pluralis* af subst. jysk pus ’vandpøl’, som ikke er et låneord, men gammelt i nordisk. Der kan således ikke næres betænkelighed ved at antage den gamle dativform.

Risum. Gårde. Asperup s., Vends h., 964. (E)

16/4 1465 Ryswm

M 1688 Risumgaarde

DAtl III 486 Risinegaarde

DAtl VI 648 To Gaarde Risum eller Risum Lund.

Formen i DAtl III er rimeligvis en skrivefejl og den er den eneste forekommende på -ine i dette navn. Navnet er *dativ pluralis* af subst. gl. *rīs* ’krat’, jfr. DS XIV 237. Risum er hyppigt forekom-

mende, både som bebyggelses- og naturnavn, jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 119, 130. Appellativet ris afledt med -inge findes endvidere to gange på Fyn, 902 og 1110, jfr. EDB-liste.

Et indbyggernavn på -ing til et dativ pluralis navn foreligger i de sydslesvigske naturnavne *Risingschlick* og *Risingshamm* i Stedsand s., Kær h., 3151, jfr. SydslStedn IV 105 f. : Reg 1613 de Risinge schlick, dok. 1689 Rysings.Hamb. Indbyggernavnet er afledt til landsbynavnet Risum, s. i Bøking h., 3174, et dativ pluralis navn, jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 119. I yngre kilder er indbyggernavnet på -ing erstattet af det nyere indbyggernavn Risumer, jfr. SydslStedn IV 105 f.

Spjoldum. Naturnavn. Abild s., Tønder, Højer, Lø h., 3121.(A)
MB 1683 Spiollen agre, Spollem agre
U 1773 Spiollum Heide.

Ifølge DS V 499 er navnet *dativ pluralis* af subst. spjæld.

Et naturnavn *Spjoldum* findes også i Bylderup s., DS V 606, der altid, tidligst Jb 1704, har -um former, undtagen i I 1928, der har Spjolden ved siden af Spioldum.

K. Hald, Stednavne på -um p. 31 anfører, at navnet synes begrænset til Vestslesvig.

Toftum. Landsby. Rømø s., Tønder, Højer, Lø h., 3121. (A)
Tilskrift med lidt senere hånd i RO 1291 Toftenmark
Sk 1542 Toutum.

Ifølge DS V 347 skal den ældste form uden tvivl henføres hertil. Videre hedder det: 'Da den imidlertid ogsaa kan læses Toftem - maa Navnet vist alligevel tolkes som *Dat. Plur.* af Subst. Toft.'

Blandt de 7 bebyggelsesnavne og 13 naturnavne, der indeholder dativ pluralis af subst. glda. tōft, f., nævnt hos K. Hald, Stednavne på -um p. 121 + 132, findes ingen andre med -en former.

Ing-afledninger til subst. toft findes også, jfr. EDB-listen under Tofting og Tøfting.

Tykkum. Naturnavn. Vonsbæk s., Hadersley h., 3018. (A)
B 1788 Tükkenhaue, Tükken
K 1788 (1798) Tükem, Tükem Have

Jb 1793 Tyckumhave, Tykkum
[tygʊm].

Navnet tolkes i DS V 176 som *dativ pluralis* af subst. tykke.

Tykkum. Naturnavn. Fjelstrup s., S. Tyrstrup h., 3031. (A)
K 1788, B 1788 Tückenhave
U 1793 Tyckum, Tökkum, Tücken Have
TM, I 1912, I 1925 Tykken
[tygøn].

I DS V 246 anføres, at formen i U 1793 sikkert er den oprindelige, og at navnet således er identisk med Tykkum ovenfor. Som bemærkelsesværdigt nævnes endvidere, at nogle skrivemåder af Tykkum i Vonsbæk s. viser samme overgang til Tykken.

4.1.3. -hēm/dativ pluralis

Nissum Hede. Naturnavn. Hylke s., Voer h., 2225. (B)
1481 (1606 ÆDA I 238) Neszin hede
Jb 1573 Neßumhiede
Jb 1582 Nißumhede.

Forleddet er det samme som i Nissumgård, jfr. DS XII 206 og 188: M 1664 nissum grd; [nesən'gø'ə].

Udtaleformen og den ældste form af naturnavnet stemmer overens med hensyn til udlydende -n. Det er ifølge DS XII 188 »vanskeligt at afgøre om forleddet opr. ender på -m eller -n. Det indeholder sandsynligvis subst. næs 'odde', men i så fald viser udtaleformen med e og skriveformerne med i, at der har fundet lydlukning sted, og denne lydlukning forudsætter et $\frac{1}{2}$ i endelsen, se K. Hald, Stednavne på -um p. 22«. Videre hedder det, at hvis forleddet oprindeligt ender på m, lader navnet sig naturligt tolke som *dativ pluralis* af den neutrale ia-stamme næs. Derimod synes ingen tilfredsstillende tolkning at kunne gives, hvis forleddet antages at ende på -n (glda. $\frac{1}{2}$ an, $\frac{1}{2}$ un).

Ud fra forholdet omkring lydlukningen skulle man, som fremført af A. Bjerrum, tro at navnet repræsenterede et *dativ pluralis* navn; og -n formerne kunne måske repræsentere et indbyggernavn hertil. Imidlertid anfører K. Hald, Stednavne på -um p. 118, hvor 6 næs-navne opregnes, at de velsagtens er *dativ pluralis* navne, men at det ikke er udelukket, at de der ligger i jyske områder med talrige hēm navne er oprindeligt *Næshēm. I overleveringen af Nissum

Hede findes lyd lukningen først betegnet i Jb 1582, og man kunne derfor eventuelt antage, at det gamle indbyggernavn, repræsenteret ved 1482 formen Neszin hede, er dannet til et hēm navn, repræsenteret ved Jb 1573 Neßumhiede, som netop ikke viser lyd lukning af e. Indbyggernavnet er i så fald afledt af *forleddet*, uden omlyd.

Torning. Sogn. Lysgård h., 1802. (B)

1421 (1540 - 49 ÆDA II 214) Tornum

1429 (1540 - 49 ÆDA II 214) Tornum

1451 (1540 - 49 ÆDA II 214) Torning

LR 1542 Tornum

LR 1574 Torning Sogenn.

Sidste belæg med -um er KancBrevb 24/4 1560 Thornum Sogn. De forudgående belæg er næsten alle afskrifter, registreret i ÆDA II. Afskrifterne fra Viborg Stifts breve (p. 212, 213, 214, 217, 218) har 9 -um former, heraf 5 i forbindelse med ordet sogn, og 3 -ing former. Afskrifter fra 'Brevene paa Silkeborg' (p. 16, 19, 27) har kun -ing former, 4 ialt. Uden at turde tillægge denne fordeling overvældende vægt, synes den 'lokale norm' dog at kunne udlægges som oprindelig -um. K. Hald anfører i Stednavne på -um p. 100, at den oprindelige endelse måske er -ing, og hvis den er -um, kan det næppe afgøres om der foreligger et *dativ pluralis* navn eller en sammensætning med -hēm, jfr. også DS IX 198.

John Kousgård Sørensen, -inge p. 62 omtaler navnet som et eksempel på, at indbyggernavnet er blevet den vedtagne form. Former som Tornum, Torum findes som bebyggelsesnavn i 3 andre jyske navne, jfr. K. Hald. Stednavne på -um p. 100.

Til det ene af disse, Torum s., Nørre h., 1656, DS IX 31, er noteret en enkelt -ing form : LR 1546 Tuorning. Denne form optræder på et tidspunkt, da formen -ing i Torning i Lysgård h. er ved at stabilisere sig, jfr. ovenfor. -Ing formen i Torum kan derfor være udtryk for påvirkning herfra, men skal muligvis forklares som indbyggernavn til Torum.

Plantenavnet glda. thorn, m., som indgår i de ovenfor omtalte navne, findes også som afledningsbasis for en række -inge navne, bebyggelsesnavne såvel som naturnavne, jfr. EDB-lister. I alle disse navne, på nær Torning, 3033, foreligger i omlyd af o. Torning, 3033, forklares i DS IV 275 som en -ung afledning til plantenavnet. Selv om denne mulighed er meget nærliggende, er det fristende at sammenholde dette med Torning i Lysgård h., og afvise begge som oprindelige -ing navne, på grund af den manglende omlyd.

Et eventuelt indbyggernavn er afledt af enten appellativet *glda.* *thorn*, m., hvis basisnavnet opfattes som *dativ pluralis*, eller af forleddet i en *-hēm* sammensætning, *uden omlyd*.

Vellumgård. Gård. Håsum s., Rødding h., 1684. (B)

11/7 1471 (16. årh.) Vellum-Gaard, Vellinggaard
DiplVib 15/11 1548 Velding gord.

Der er kun noteret disse 2 -ing belæg blandt mange på -um i belægsserien i DS IX 61. Gården er en rest af den nu forsvundne landsby Vellum, hvis navn enten kan tolkes som *dativ pluralis* af subst. *glda.* *wæthil*, m. 'vejle', eller samme substantiv plus efterleddet *hēm*, jfr. også K. Hald, Stednavne på -um p. 105.

Hvis de to belæg med -ing i forbindelse med gård ikke beror på skrivefejl, kan de være vidnesbyrd om et indbyggernavn afledt til *forleddet* - hvis basis er et *-hēm* navn - eller *appellativet* - hvis basis er *dativ pluralis* - *uden omlyd*.

Åsum. Sogn og herred, 882. (E)

31/12 1479 (Pav.Kopibog) Aasin, Aaswin
25/2 1508 Osen H.

Disse eksempler er de eneste på -n blandt en række på -m i DS XIV 99, og er muligvis blot udtryk for en skrivefejl.

Navnet er snarest *dativ pluralis* af subst. *glda.* *ās, m. 'ås', men en eventuel sammensætning med efterleddet *-hēm* kan ikke afvises, jfr. DS XIV 99 og K. Hald, Stednavne på -um p. 111.

4.1.4. -inge

Bording. Sogn. Hammerum h., 2491. (A)

Ca 1325 RO Burringh
1471 Børdingh
13/7 eller 20/7 1483 (18. årh.) Borum
15/9 1496 Borrem Soghen.

Navnet er behandlet i DS XVII, 2 p 297. Der er næppe tvivl om, at navnet er et *oprindeligt inge navn*, uden omlyd. Formen på -um er den eneste forekommende, men behøver næppe, da en originalform på -em forekommer indenfor samme tid, at bero på en skrivefejl, men kan være udtryk for en svækkelse af nasaliteten i sidste stavelse, som har kunnet gengives forskelligt hos forskellige skri-

vere som henholdsvis -m og -ng.

Brecklum. Sogn. Nørre Gøs h., 3379. (C)

Slesvigbispens Jb 1436 Brekelingh

Skat 1483 Brekelinge

Skat 1499 Brekelem

Mejer 1649 Brecklum, Danckw 1652 Brecklum

Regnsk 1689 - 90 Breklumer Kirchspiell, Brecklumb

VSK Brecklum, Trap Brecklum.

Navnet forklares af John Kousgård Sørensen, inge p. 63, som et eksempel på, at et indbyggernavn har fortrængt et oprindeligt stednavn, og fordelten ved denne antagelse er, at man undgår at operere med fejlskrivninger og usædvanlige lydovergange (-ing < -um). W. Laur, Die Ortsnamen in Schleswig - Holstein, sammenholder p. 197 navnet med et Brekling, der forklares som afledt med (l)ing (?) af plantenavnet dansk bregne. Hertil kan bemærkes, at alle de mange danske -inge navne til plantenavnet bregne er afledt til en stamme indeholdende -n-, så W.Laurs tolkning er måske mindre sandsynlig i denne henseende. Derimod er der grund til at tro, at navnet er en *oprindelig afledning med -inge*, og former med -em, -um er senere trængt ind.

Bøglum. Landsby. Sønder Løgum s., Kær h., 3143. (C)

De ældste belæg, anført i SydsIStedn IV, 1 20, under Bøglum, skal rimeligvis henføres til Holling, en forsvunden bebyggelse i Burkal sogn, jævnfør under Holling p.36.

24/8 1497 Bolinghe

27/8 1497 Bolinge

AR Tondern 1533, 1537 Boegelum.

Navnet kan ifølge ovenfor anførte arbejde være en diminutiv *-ling afledning* til substantivet glda. boghi, m. 'bue', sigtende til en bugtning på Sønderå. Om forholdet -o- : -ø- hedder det: 'Palataliseringen af *o til ø* må bero på yngre i-omlyd fremkaldt af bevaret i; hvis vi antager at navnet er så ungt, at denne omlydstendens ikke mere var til stede, da navnet opstod, må vi antage et ældre *appellativ *bøvling* 'lille bugtning' som grundlag for navngivningen. I de to ældste nty. skriveformer, hvor o står for ø, er det *følgende w* udeladt, muligvis ved påvirkning fra det hyppige indbyggernavne-suffiks -b øling til stednavne på -b øl.' Som en anden tolkningsmulighed nævnes substantivet b økling 'bøgekrat'.

Muligheden for at se -ing formerne som et indbyggernavn dannet til en bebyggelse på -um nævnes ikke. Påfaldende er det, at former med o er kombineret med -ling, og former med -øg med -lum.

Børring. Gårde. Fabjerg s., Skodborg h., 2423. (A)

1574 Store Børdum

Jb 1594 Børring, Børing.

Navnet tolkes i DS XVII 82 som en -ing *afledning* til substantivet gl. borth, m. 'rand, kant'. Formen på -um er den eneste og ældste i belægsrien. Der må i navnet foreligge *i-omlyd af o*.

Den aflydende form *barth sammensat med efterledet -hēm findes i to Borum'er, jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 58.

Gjesing. Sogn. Sønderhald h., 1958. (A)

23/7 1271 (Århusbogen 1313) Gyæsingi

2/8 1344 Gæsum

4/4 1345 (LDipl) Gesingh.

Navnet tolkes af K. Hald, Stednavne på -um p. 65, ud fra de middelalderlige former som et *oprindeligt ing navn*. Der er kun noteret en form med -um, og den har tidligere været henført til Gassum s., i Nørhald h., et navn på -hēm. Forledet er som i Gjesing substantivet gl. *gas 'kløft', jfr. K. Hald, a.a. p. 65.

Der findes ud over Gjesing 6 andre bebyggelsesnavne, som kan være af samme oprindelse, hvortil kommer et naturnavn, jfr. EDB-lister. Herudover endvidere Gessing, 3089, som eventuelt kan være en 'afbygd' til landsbyen Gasse, jfr. p. 34. I alle disse navne foreligger der *i-omlyd af a*.

Hygum. Landsby. Vester Nebel s., Skast h., 2634. (C)

RO ca. 1300 Hygung

RO 13/6 Hyging

22/2 1409 Hyghum

RO ca. 1440 Hyghom.

Sønder Hygum. Sogn. Frøs og Kalvslund h., 3058. (C)

RO ca. 1325 Hygyngh

16/9 1327 (Pav.Kopibog) Hyking

7/7 1375 (Løgumbogen) Hyging

1409 (1553 ÆDA V 345) Hygom; 19/8 1426 Hygum.

I disse to navne antager John Kousgård Sørensen, -inge p. 62 f., at det oprindelige stednavn har fortrængt det tidligt forekommende indbyggernavn. Navnene tolkes i DS VI 596 som -inge afledte dannelser, muligvis til et mandnavn *Hyki, mens K. Hald i Nudansk Ordbog fremsætter den efter min mening rimeligste tolkning, nemlig at navnene er afledninger til substantivet glða. *hūk, n. 'fremspring', jfr. også K. Hald, Stednavne på -um p. 116. I begge navne foreligger i- omlyd af ū, og det kan anmærkes, at efter ca. 1410 findes ingen -ing former i belægsserierne; -um, -om formerne er slået igennem. Gudmund Schütte anfører i Da.Stednavne 72 indbyggernavnet *Hyginger, om beboerne i 2634.

Af samme oprindelse er den forsvundne landsby *Hyging* i Dronningborg s., 1911, hvortil der ikke er noteret former på -um.

Formen *Hygum*, *dativ pluralis* af substantivet glða. hōgh, m., foreligger som sognenavn i Vandfuld h., 2433, og landsbynavn i Kollerup s., Tørrild h., 2331. Formen Højme af samme oprindelse findes som landsbynavn i Sanderum s., Odense h., 869., jfr. K.Hald, Stednavne på -um p. 116. I ingen af disse navne er noteret -ing former. Dativ pluralis af substantivet glða. hōgh foreligger også som naturnavn flere steder, i former som Hygum eller Højum, jfr. K. Hald, a.a. p. 128 f., og til et af disse, *Højum*, naturnavn, Løjt s., Rise h., 3211, (A), foreligger en form på -en (-um er ikke belagt) : TM *Hoyem*, *Hoyen*. Dativ pluralis af substantivet glða. hōgh foreligger også i det fynske gårdnavn *Rødhøjene*, Sanderum s., Odense h., 869 : Gst 1872 Rødhegn; Gst Rødhøjene. Navnet skal sammenholdes med naturnavnet : Jb 1572 Rødhødme, MB 1681 Store - Lille Røehøj. Navnet tolkes i DS XIV 59 som et sammensat navn med efterleddet i *dativ pluralis*. Forleddet er formentlig adjektivet rød, sigtende til bevoksningens farve. I bebyggelsesnavnet foreligger former som eventuelt kunne forudsætte ældre -ing former : udtaleformen [rø'hö·nə] og formen på -ene. Udtaleformen kan sammenholdes med udtalen af Hegning, jfr. samme sted p. 54 : [hæjnə]. Disse to former kunne eventuelt tages til indtægt for at se en indbyggerbetegnelse i bebyggelsesnavnet afledt af naturnavnet, altså en -ing afledning, uden omlyd til et *dativ pluralis* navn.

Konkluderende kan det siges om Hygum - Hyging navnene : I den tidligste middelalder indtil ca. 1410 holdes de to typer, dativ pluralis navne og -inge afledninger, adskilt. I den senere middelalder findes -um formen som den eneste i bebyggelsesnavne. (NB. Hyging, 1911, er en nu forsvunden landsby, jfr. ovenfor og navnet

Hygind, 979 er af anden oprindelse, jfr. EDB-liste).

Syvning. Naturnavn. Århus købstad, 2056. (E)
16/8 1294 (Århusbogen 1313 - ca. 1350) Syfning mark
14/10 1304 (Århusbogen 1313 - ca. 1350) Syfnum mark
Århusbogen 1313 - ca. 1350 Syfnugh ruthæ
Århusbogen I. halvdel af 14. årh. syf(num).

Ifølge DS XII 9 synes navnet kun at kunne forklares som en *-ing* afledning til substantivet søvn, glda. syfn, m. Navnet sammenholdes iøvrigt med det flere gange forekommende Søvnhøj, 'høj, hvor hyrden plejede at sove til middag'.

Vorning. Naturnavn. Nørre Løgum s., Tønder, Højer, Lø h., 3117.(A)

TM Wornum

I 1912, 1925 Vorning

[vǭn-nǭη, w ɔ̄n-nǭη].

Ifølge DS V 466 forudsættes et glda. *hornung, afledt af glda. horn, m 'hjørne', her velsagtens i betydningen 'fremspring' om et bakkeparti. Et tilnavn Horning findes, ligesom et stednavn Vorning, Vorning, men de er imidlertid af anden etymologisk oprindelse. Et stednavn Horning, uden i omlyd, synes kun at foreligge i Horndrup, 2224, jfr. EDB-liste; de mange øvrige afledninger til horn har oprindelig i omlyd - velsagtens af u .

4.1.5. bestemt form/dativ pluralis/-ing

Ballen. Forsvunden gård og hus. Vigerslev s., Skovby h., 951.(E)

ca. 1350 (ca. 1550 DiplDan III r. 3 nr. 385) Østerbalg

16/6 1502, Jb 1571 Ballen

Mandt 1611 Balenn, Ballgenn

Langesøbogen 1681 Gl Ballum, Nye Ballum

M 1688 Gammel Balle, Nyeballe

Jb Langesø 1710 Gl Ballum, Nye Ballum

K 1736 Store -, Lille Ballum

VSKOrig Balle H.

Ifølge DS XIV 213 beror formen Ballum i flere indbyrdes afhængige kilder fra Langesø godsarkiv snarest på fejl læsning af et

oprindeligt Ballenn. Ballen tolkes som bestemt form af substantivet balle 'bakke'. K. Hald, Stednavne på -um behandler navnet under marknavne i *dativ pluralis*, men anfører også muligheden for en anden oprindelse.

Bækken. Landsby. Rinke­næs s., Lundtofte - Vis h., 3229. (A)
Mejer 1648 Becken, Mejer 1649 Beecken
Regnskab 1670 Beckingh
[bægən, bægən_j]

I DS VI 516 nævnes tre tolkningsmuligheder:

1. *Bækkum, dativ pluralis af substantivet bæk
  2. *Bækk-ing, repræsenteret ved 1670 formen
  3. *Bækk-inn, navnet skulle indeholde den efterhængte artikel.
- Af disse muligheder anses den anden for den sandsynligste. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt at gå ind for en tolkning af navnet som dativ pluralis uden at der foreligger et eneste -um, -em belæg, men måske regnes der med, at -en repræsenterer en form svarende til dansk -um ? Navnet er ikke medtaget hos K. Hald, Stednavne på -um p. 126, hvor der anføres 9 naturnavne, til hvilke der ansættes grundformen *Bækkium. Blandt disse 9 navne findes to sydslesvigske, der har former med -en, -ing:

Bækkum. Naturnavn. Grumtofte s., Husby h., 3296.
U 1769 die Lucke Becken, Becking.

I SydsIStedn VII 127 antager K. Hald en -ing afledning til substantivet bæk, der senere er blevet til Bækken, for sluttelig muligvis under påvirkning af dativ pluralis navne på -um, at gå over til Bækkum.

Bækkum. Naturnavn. Store Solt s., Ugle h., 3285.
Kontraktbog 1700 Becking
Kontraktbog 1716 Beckum, Osterbeckum
Kontraktbog 1729 Becking
Kontraktbog 1740 Beckum
U Sl 18. årh. Oster, Wester Becken.

Et tilgrænsende Bækkum nævnes i Kontraktbog 1753 Becken, jfr. SydsIStedn VII 484 og 479, hvor der henvises til tolkning af Bækkum i Grumtofte s. Påfaldende er det, at vi i ingen af disse navne finder former med -i-, hvilket ellers kan findes blandt tre af de ni hos K. Hald anførte former, jfr. a.a. p. 126. Disse Bikkum former, der af K. Hald, a.a. p. 24 anses for at være sideformer til Bækkum, må gå tilbage til et gl. *Bækkium, der utvivlsomt er

dativ pluralis af ordet bæk, idet en sammensætning med -hēm ved dette almindelige sønderjyske marknavn kan betragtes som udelukket. Videre hedder det: 'At også æ-Formen forekommer som Stednavn skyldes naturligvis Indflydelse fra Appellativet.' Hvis -ing formerne er oprindelige i disse navne, således som de jo er tolket ovenfor, kan man undre sig over de manglende -i-former, og manglende 'yngre jysk i-omlyd', jfr. K. Hald, a.a. p. 24.

Lunden. Landsby. Hagenbjerg s., Als Nørre h., 3263. (A)

Sk 1543 Im Lunde

Reg 1604 Lunden

[lɔn,əŋ].

Ifølge DS VII 376 foreligger enten et oprindeligt *Lunding, afledt af substantivet gl. lund, eller *dativ pluralis* af samme substantiv. Der henvises til landsbynavnet Bækken, 3229, men muligheden for at navnet skulle indeholde efterhængt artikel - der er nævnt som en mindre sandsynlig mulighed under Bækken - omtales ikke, endskønt den er lige påfaldende i begge områder, som jo har foransat bestemt artikel i nutiden, jfr. f.eks. N. Åge Nielsen, *De jyske dialekter* p. 42 ff. K. Hald *Stednavne på -um* p. 84, 129 har ikke nævnt muligheden for at navnet skulle være dativ pluralis.

Et moderne indbyggernavn til Lunden er Lundinger (Lunninger), Schütte, *Da.Stednavne* 78 og ms.

4.1.6. Andre navne

Ellum. Landsby. Løgumkloster ls., Tønder, Højer, Lø h., 3119.(E)

VJb 1231 (13. årh.) Ellemsysel, Ellæmsysel

14. århundrede (SRD II 528) Ellinnsysel.

Formen med -inn er den eneste forekommende blandt eksemplerne i DS V 468. Her tolkes navnet som identisk med kollektivet gl. *æelmi 'bevoksning med elm', mens en sammensætning med -hēm afvises som mindre sandsynlig, blandt andet ud fra formerne i VJb.

Et *Ellum findes ikke hos K. Hald, *Stednavne på -um*, men dativ pluralis af *æli findes i marknavne som Elhem, Eljum, jfr. a.a. p. 127. Et personnavn Elling findes, ligesom stednavnet Elling(e) er almindeligt, jfr. EDB-liste.

Gjessinggård. Gård. Studsgård s., Hammerum h., 2495a.(A)
3/6 1490 (1552 EGøyesJb 378) Giørsungaard
Jb 1498 Gærsomgard
M 1844 Giessinggaard.

Navnet er behandlet hos K. Hald, Stednavne på -um p. 66, hvor der antages en sammensætning med -hēm, og en stamme *gærs, af uvis oprindelse. G. Albøge foreslår i DS XVII 2, 323 endvidere muligheden for et substantiv glda. gørsum 'kostbarhed'.

Formerne med -ing kommer meget sent ind i navnet, men er fra 1844 enerådende, bortset fra en enkelt optegnelserform fra 1917.

Halling Tegt. Naturnavn. Kvang s., V. Horne h., 2596.(B)
MB 1683 Halling Tegt, Halling Eng (Hallum By).

Der er ikke noteret flere former på -ing. Ifølge K. Hald, Stednavne på -um p. 70 forudsætter Hallum et glda. *Halmæ, velsagtens en kollektivdannelse. Et indbyggernavn dannet hertil ville rimeligvis være et *Halming, afledt til stammen, jfr. under appellativer p.11 f. Hvis Halling fra Markbogen ikke beror på fejl (-læsning eller -skrivning), og hvis det betragtes som en 'normal' indbyggerbetegnelse til Hallum, må Hallum tolkes som et -um navn, enten sammensat af substantivet glda. hall 'skråning' plus efterleddet -hēm, eller som dativ pluralis af samme substantiv, jfr. K. Hald, Stednavne på -um p. 70 og DS XII 32 og XVII om Haldum i Sabro h. Et eventuelt indbyggernavn *Halling er da afledt af *forleddet / appellativet, uden omyd*.

Halling(e) findes mange gange som indbyggernavn til forskellige bebyggelser, jfr. p. 48, ligesom bebyggelsesnavnet Halling, Helling, jfr. EDB-liste.

Lillevorde. Sogn. Fleskum h., 1494. (A)

Navnet omtales også under navne afledt til basisnavne med efterleddet -høgh. Den næstældste form af navnet : 3/5 1449 Lille Wordum, er den eneste der ender på -um. Det synes helt sikkert, at navnet ikke er et oprindeligt -um navn.

Låning. Naturnavn. Brede s., Tønder, Højer, Lø h., 3116.(A)
MB 1683 Øster Laanon Tegt, øster Laanum tegt, osten Larum Tegt,
Wester Laan Tegt, Wester Lonon, Wester Lagerum Tegt
Jb 1704 Lanum

B 1787 Lanum fenne, Laanum fenne
I 1912 Laaning.

Substantivet lånum kendes fra Rømø, og det er sikkert samme ord som Laaning, anført af Lyngby fra Brarup i betydningen 'Jord bedækket med Tag udenfor Havdiget'. DS V 422 anfører også som mulighed en sammenstilling med Lånum i Smollerup s., Fjends h., der af K. Hald, Stednavne på -um p. 89f. forklares som enten dativ pluralis af substantivet glda. *lan, f. 'husrække' eller en sammensætning med -hēm.

Salten. Landsby. Them s., Vrads h., 2211. (D)
Udateret 1401 - 50 Rep 444 syltvm sokn
1419 (1606 ÆDA I 258) Saltenn.

A. Bjerrum påpeger i DS XII 155, at den ældste form er påfaldende både ved at navnet skrives med -y- og -um, og ved at syltvm betegnes som et sogn, skønt der ikke vides at have ligget nogen kirke i Salten. Videre hedder det, at der næppe kan være tvivl om, at der med syltvm sokn menes Them, at syltvm er fejlskrivning for saltæn, og at det samme diplom også indeholder en anden fejlagtig navneform, nemlig brædorþ for brydorþ. A. Bjerrum slutter sig til den af K. Hald i Stednavne på -um p. 91 foreslåede tolkning af navnet som et *saltun. K. Hald har imidlertid også et andet forslag - som han dog selv afviser - nemlig et *Sal-Tem, hvor sidste led er sognebyen Them. Dette forslag har dog rimeligvis noget for sig. I sognet ligger en forsvunden landsby Søle, jfr. DS XII 156, og formen syltvm kunne muligvis tænkes at repræsentere en sammensætning *Søl-Tem, måske brugt om en del af Them sogn? Efter dette forslag har formen syltvm ingen forbindelse til Salten, men skal sammenføres med enten Søle eller Them.

4.2. Beskrivelse og konklusion

Til belysning af indbyggernavne afledt af stednavne på -hēm, -um (dativ pluralis navne), er knyttet en række problemer, blandt andet det meget essentielle, til hvilken gruppe et navn skal henføres, når overleveringen er mangetydig og både kan - og er blevet - tolket på mange måder. Det drejer sig om navne, indenfor hvilke overleveringen kan opvise former endende på -um (-æm, -em), -en (-inn, -in), -ing (-en, -æn, -in, -inn), med en vilkårlig repræsentation af disse former inden for det enkelte navn. Den geografiske fordeling

af disse navne er næppe tilfældig; den har jysk, måske oven i købet sønderjysk overvægt. Til yderligere belysning af forholdet er der inddraget mere materiale, end der ellers er benyttet til indbyggernavnene, nemlig Sønderjyske stednavne og markbogsudskrifter fra Århus-Skanderborg amt, Ribe amt og Vejle amt. Flere eksempler kan med al sandsynlighed findes i det ikke gennemgåede materiale, men det er ganske enkelt meget vanskeligt at skaffe et godt materiale til belysning af forholdet omkring disse navne. Den her anførte samling er muligvis ikke komplet.

Hvis man som udgangspunkt for en strukturering tager et appellativ f.eks. glda. thorn,m. som base for primærnavnet (hvortil et eventuelt indbyggernavn er dannet), synes følgende muligheder at kunne foreligge i materialet.

1. En sammensætning af thorn + hēm, belagt i former som *Thornum og sideformer som *Thornem, *Thornæm, *Thornam.
2. Thorn i dativ pluralis. Som oftest belagt i en form som *Thornum, sideformer *Thornem, *Thornæm.
3. Thorn i den nedertyske dativ pluralis form *Thornen(-æn?).
4. Thorn i bestemt form, med efterhængt artikel, belagt som *Thorninn, sideformer med -in, -en, -æn og måske -ind?
5. Thorn afledt med -ing(i), i former som *Thyrning, *Thørning (der synes i materialet oftest at foreligge i-omlydte former af dette appellativ) men velsagtens også *Thorning, måske med sideformer på -en, -in, -æn? -ind?

Inden for disse muligheder kan størsteparten af materialet beskrives.

Kort udtrykt kunne man måske sige at spørgsmålet drejer sig om hvorvidt former på -en, -end og lignende, altså ikke -ng, står som ortografisk vidnesbyrd om en udvikling fra en oprindelig dativ pluralisform, efterhængt artikel eller et oprindeligt -ing suffiks?

Former med -en/-æn er hyppigt forekommende i *dativ pluralis* navne og i *navne i bestemt form*. De er sjældne i -hēm navne (findes kun i Sæden, i Gudum, fortrinsvis i sammensætninger, og i Viskum, hvor -en og -ind former rimeligst tolkes som indbyggernavn på -ing. Og i dativ pluralis/-hēm navne findes det kun i Åsum, hvor formen vel beror på en skrivefejl.

Den geografiske fordeling af navnene er endvidere karakteristisk: 11 af de 15 dativ pluralis navne er sønderjyske, 4 af 5 'bestemt form navne' ligeledes, mens 4 er sydslesvigske. Der er altså

en tydelig sønderjysk overvægt. (Sæden, et -hēm navn, ligger i Guldager s., 2637, altså nær det sønderjyske område).

Ældste belæg har i -hēm navne, uanset tidspunkt for første forekomst, -um/-æm. Undtagelser er Sæden, der i ældste belæg har -um/-æn og Gudum, der har -ing. I dativ pluralis navne har 5 navne endelsen -en, som en af de ældste former, 3 har -ing (heraf 1 -ring) og 3 navne har -en i ældste middelalderlige belæg.

'Bestemt form navnene' har -en i 2 navne.

Det synes ud fra disse forhold rimeligt at antage, at former med -en, -æn er kommet ind i *dativ pluralis navne gennem påvirkning af de nedertyske dativ pluralis former på -en*, tidligst i de sydslesvigske navne. I udgaven Sønderjyske stednavne synes man ikke at have taget stilling til forholdet -um : -en(-ing), jfr. f.eks. DS V 347 under Toftum og DS V 176,246 under Tykkum. P. Jørgensen tager derimod problemet op flere gange i SydsStedn II 1, f.eks. p. 40, 47. I de oprindelige -hēm navne spiller former med -en, -æn derimod en mindre rolle (og de eksempler der findes skal rimeligvis betragtes ud fra en anden sammenhæng). Når forholdene er forskellige kan dette eventuelt skyldes at -hēm navnene er sammensætninger med et efterled der må have været mere trykstærkt end -um i et appellativ i dativ pluralis. Og appellativer i dativ pluralis har velsagtens ikke adskilt sig fra appellativer i bestemt form med efterhængt artikel med hensyn til trykforhold.³⁾

Ved *hēm navne* har problemet med hensyn til at erkende basisnavnet til en vis grad været lettere, idet -ing formerne har oprådt eller har kunnet tolkes således at de fremstod som indbyggernavne. Endvidere optræder der kun få former med -en. Ud fra dette forhold synes Sæden snarere at slutte sig til dativ pluralis navne end til -hēm navne, men dog måske snarest til navne med efterhængt artikel.

3. I stednavnet Birkum, Fraugde s., Åsum h., 883, jfr. DS XIV 99, findes i belæggene en enkelt -it form, blandt de øvrige på -um, -om. Navnet tolkes enten som dativ pluralis af subst. glda. birki, n. 'birketræ' eller som en sammensætning med efterleddet -hēm. Det kan også tolkes af kollektivet *birki, 'birkelund' og formen på -it eventuelt som bestemt form. Landsbyen Holte i Køng s., Båg h., 1007, jfr. DS XIV 310, har ældste form på -um, ellers -e former. Det anføres at det ikke kan afgøres om -um er en dativ pluralis endelse eller en udvikling af glda. hēm, men sikre fynske eksempler på det sidste er sjældne. Det synes rimeligt at se disse to navne som dativ pluralis navne, og eksemplerne med -it og -e kan tages som udtryk for at dativ pluralis endelsen har haft en anden accentuation (mindre trykstærkt ?) end efterleddet -hēm. Vekselløse former har derfor været mulige.

Hvis vi foreløbig ser bort fra det fynske Ballen, ligger de 4 navne som er tolket som : *dativ pluralis/bestemt form/-ing* alle i Sønderjylland(Sydslesvig) og har her foruden en række fælles træk: To navne indeholder appellativet lund, to indeholder appellativet bæk. Ingen navne er belagt i middelalderen. Med hensyn til tolkning har man været meget svingende. Således er i SydsStedn VII 127 under Bækkum de to tolkningsmuligheder: *dativ pluralis* og *bestemt form* opgivet til fordel for en *-ing* afledning. Afledningsformen er senere gået over til Bækken og derefter 'muligvis under Paavirkning af Dat.Pl.Navne på *-um* til Bækkum.'

Et væsentligt spørgsmål er nu om skriveformer med *-ing* kan tolkes som andet end *-ing* afledninger ? Kan skriveformer med *-ing* være en variant af en skrivemåde af et oprindeligt *-en*? Ud fra de overvejende skriveformer med *-en* i disse navne, synes tanken ikke ganske urimelig. Navnene synes at kunne indpasses i et sprogsystem, der i det område det her drejer sig om, må have haft (= kendt til) *dativ pluralis navne* på henholdsvis *-um* (dansk) : *-en* (mnty), jfr. ovenfor. Ind i dette formsystem, som er velbevaret og virker attraktivt på en række navne, kan *-ing* skrivemåder bedst tolkes som varianter af en oprindelig skrivemåde *-en*. Et godt eksempel på, at *-ing* former i *dativ pluralis* navne kan være skriveformer af oprindeligt *-en* er Svesing, der efter ca. 1513 har former på *-ing* som eneste mulighed, jfr. p.103 f.

Hvis *-ing* former i *dativ pluralis* navne står som skriveformer for oprindeligt *-en*, er det også rimeligt at antage, at enkelte og sene *-ing* skrivemåder, også i oprindelige *-h-em navne* i Sønderjylland, f.eks. Avling, 3037, er skrivemåder for oprindeligt *-en*. Man kan sige at disse navne - der jo kun undertiden i de ældste former i skrivemåden kan adskilles fra *dativ pluralis* navne - indpasses i det ovenfor nævnte kasussystem for *dativ pluralis* navne : *-um*: *-en*.

Også i oprindelige *-ing navne* findes former med *-en*. Tillige findes der i nogle af disse navne også skrivemåder med *-um*. Nogle af disse navne synes bedst at kunne forklares som påvirkede af det ovenfor nævnte kasussystem i oprindelige *dativ pluralis* navne. Her er udgangspunktet for påvirkningen blot vekslende skrivemåder *-en* : *-ing*. Hvis disse skrivemåder betragtes som udtryk for en del af et kasussystem, der kan udtrykke det samme indhold (nemlig *dativ pluralis*) ved skrivemåder med *-um*, finder disse navne også en forklaring som tilpassede et specielt sønderjysk formsystem.

Den middelnedertyske endelse *-en* synes altså at have bredt sig ud over sit oprindelige område : *dativ pluralis*, først og fremmest til *hēm navnene* (velsagtens meget tidligt til et navn som Sæden), men

vel også til oprindelige *-inge navne* som Bording (1 -um form, der eventuelt beror på skrivefejl), Børring (1 -um form), Gjesing (1 -um form), Vorning (1 -um form), i hvilke de enkelte -um former, som nævnt med rimelighed lader sig forklare som påvirkning fra navne, hvor -um skrivemåder kan veksle med -en. I Breklum og Bøglum, begge Sydslesvig er skiftet derimod kronologisk bestemt til ca. 1500. Også i Hygum og Sønder Hygum er belægsserien kronologisk adskilt: indtil ca. 1460 holdes de to typer adskilt, i den senere middelalder findes kun -um former. (Syvning beror måske på fejlskrivning af -um foran ordet mark). Det typologiske skifte i disse navne kan være fremhjulpet af de mange -um navne i området, jfr. kort hos K. Hald, Stednavne på -um p. 141.

Som tolkningsmulighed er i en række navne endvidere nævnt *appellativ med efterhængt artikel* i brug som stednavn. Under Lunden p. 115 er det anført, at man i Sønderjyske Stednavne ofte er tilbageholdende over for denne tolkning, velsagtens fordi navnene ligger indenfor det område der i nutiden har foransat bestemt artikel. Eftersom udbredelsesområdet for dette forhold næppe har været stationært, jfr. f.eks. fremstillingen i Efterstillet adjektiv i danske stednavne p. 159, bør nutidige forhold dog ikke udelukke denne tolkningsmulighed.

Ser vi på de navne i hvilke efterhængt artikel er nævnt som tolkningsmulighed, fremgår det at dativ pluralis og afledning med -ing er alternative muligheder. Det synes altså som om det ovenfor omtalte kasussystem i dativ pluralis navne også har vundet indpas her. Efterhængt bestemt artikel kan for maskuline appellativer ansættes som gammeldansk -inn (Bækken, Lunden) for feminine appellativer -in (Ballen. Det fynske Ballen, der har skrivemåder på -um, der muligvis beror på fejlskrivning, udgår blandt de her omtalte navne). Det må altså være skrivemåder på -en, -ing, der kan have ført navne der er oprindelige appellativer med efterhængt artikel ind i 'det sønderjyske kasussystem'.

Herefter kan man spørge om navne som f.eks. *Sæden* (-hëm?) og *Klinting* (dativ pluralis?) snarere kan tænkes at indeholde oprindelig efterhængt artikel? Hvad angår Sæden er dette næppe tilfældet, blandt andet fordi navnet ikke, som ved dativ pluralis og bestemt form navne indeholder et prægnant topografisk betegnende appellativ. Det slutter sig snarere til en gruppe, hvor mnty.-en er trængt ind og fra ca. 1513 kan skrives -ing. I Klinting vil jeg mene, at formerne med -end og -en skal tolkes på samme måde. Der foreligger et oprindeligt dativ pluralis navn, hvor mnty. former er faldet sammen med bestemt form, der fra 1587 har kunnet skrives

-ing. Disse to navne ligger også geografisk inden for et område, hvor man kunne forvente en sådan udvikling.

Former med -ind i Viskum og -in i Nissum falder uden for det sønderjyske område, og skal næppe tolkes som påvirkning fra mnty. dativ pluralis, men snarere som udtryk for en lokal variation i gengivelsen af oprindeligt -ing.

En grov generalisering af forholdet mellem former på -um og -en kan f.eks. føre til følgende skitse:

dativ plur.		-h-em	-ing	-in(n)
-um		-um	-um	-um
-en	→	-en	-ing(>)-en	-in(n)-en

I *dativ pluralis navne* er -um en oprindelig endelse, -en er indført fra middelnedertysk. I *-hēm navne* er -um i de fleste navne en konstaterbar udviklingsform, og ved sammenfald med -um i dativ pluralis er også muligheden for former med -en til stede. Formen -en kan i -hēm navne være overført fra dativ pluralis navne, den er ikke nødvendigvis indlånt. I *-ing* afledninger og navne med *efterhængt* artikel er -um indkommet ved en slags systemtvang eller tilpasning til et velkendt stednavneskema.

Når udbredelsen af -en former overfor -um former har haft så gode muligheder, må det have sammenhæng med blandt andet det forhold, at accentuationen i begge tilfælde må have været ensartet idet der foreligger en bøjningsform af et appellativ. I denne henseende er efterstillet bestemt form ligestillet med begge.

Og jeg mener, at det er rimeligt at se det store antal -en former i det sønderjyske og sydslesvigske område, som et udtryk for at efterhængt artikel har været til stede i området, men ikke har nået at sætte sig fast i artikelbrugen, jfr. også Lis Weise, *Efterstillet Adjektiv* p 159 f.

De mange -en former, oprindeligt udgående fra dativ pluralis af appellativer, kan kun have fået en så stor udbredelse, hvis sammenfald med noget velkendt i dansk var en mulighed, både med hensyn til accentuation og form.

For at nå til en endelig afgørelse af hvilke typer der er repræsenteret inden for de her behandlede navne er sluttelig forsøgt en gruppering. Til grund for grupperingen har jeg lagt vægt på følgende kriterier: *basisnavnets type*: -hēm, dativ pluralis, -hēm eller dativ pluralis, -inge, bestemt form eller dativ pluralis eller -inge, andre

typer. *Basisnavnets ældste belæg, tidspunkt og form. Navnets antal belæg på -ing(e). Tidspunkt for -ing(e) forekomster. Navnets antal belæg på -um. Lokaltitets geografiske placering. Navnets ortografiske varianter.*

Alle navne er blevet gennemgået efter dette skema, og bogstavet efter lokaliseringsbeskrivelsen af det enkelte navn refererer til nedenstående gruppering og placering af navnet:

Gruppe A indeholder navne, hvor vekslen mellem former med -ing (-en) : -um, må anses for at være en formvekslen.

Gruppe B indeholder navne, hvor -ing former må anses for at være udtryk for et indbyggernavn afledt af et basisnavn på -hēm/-um.

Gruppe C indeholder navne, hvori der må foreligge et navneskifte.

Gruppe D indeholder navne af anden oprindelse, men hvori forekommer -um former.

Gruppe E indeholder navne, hvori der må foreligge fejlskrivning.

Vigtig er skellet ved navneskifte, gruppe C. I disse navne er det næppe rimeligt at operere med et eventuelt indbyggernavn, når et skifte motiveret ud fra specielt kronologiske forhold giver en bedre beskrivelse.

Indenfor de navne, hvor basisnavnet er et -hēm navn anses de nedennævnte for at tilhøre:

A: Avling, Bassumgård, Fovling.

B: Alming, Ambring, Brønning, Gudumholm, Gudumkær, Gudumlund, Labing, Viskumø.

C: Sæden.

Indenfor *dativ pluralis* navne:

A: Bjerrum, Boden, Gjoldum, Pusum, Spjoldum, Svesing, Toftum, Tykkum (2).

B: Graving.

C: Klinting.

D: Folding.

E: Risum.

Indenfor -hēm/*dativ pluralis* navne:

B: Nesin, Torning, Vellumgård.

E: Åsum.

Indenfor *dativ pluralis/bestemt form/ -ing* navne:

A: Bækken, Lunden.

E: Ballen.

Indenfor *oprindelige -inge* navne:

A: Bording, Børring, Gjesing, Vorning.

C: Breklum (ca. 1500), Bøglum (ca. 1513), Hygum (ca. 1410),
Sønder Hygum (ca. 1410).

E: Syvning.

Indenfor *andre navne* med former -ing, -en, -æn, -in:-um:

A: Gjessinggård, Lillevorde, Låning.

B: Halling Tegt.

D: Salten.

E: Ellum.

5. Kapitel

5.1. Det primære stednavns (basens) form.

Forudsætningen for dannelsen af et indbyggernavn må være navnet på et sted, hvortil den/de i navnet implicerede person(er) kan siges at være tilknyttede.

De behandlede indbyggernavne kan afledes af de efterfølgende stednavnetyper:

simpleksnavne, herunder navne afledt med suffiks og navne i dativ pluralis eller singularis

sammensatte stednavne, hvor efterleddene i alfabetisk rækkefølge er:¹⁾

(-ager), ās, (-balle), -biargh, -bō, (-borg), (-bro), -bȳ, -bæk, -b ǫli -fiorth, -garth, -graf, -haghi, -hali, (-hals?), -hēm, (-holm), -h ǫfthi, -h ǫgh, -klamp, (-kær), -land, -lēf, -lund, -l ǫsa, -mark, -næs, -ræth, -siō, -skōgh, -sl ætt, -stath, (-sætæ), -thorp, -thwēt, -tōft, -wang, -wath, -wī, -with, (-væld), -ǫ, -ǫr.

En generel karakteristik af de primære stednavne er næppe relevant til formålet, men enkelte karakteristika af betydning for indbyggernavnedannelsen skal fremhæves. Først og fremmest kan det anføres, at ingen større gruppe af stednavne synes at mangle blandt primærnavnene, ligesom såvel natur- som bebyggelsesnavne er repræsenterede, og kronologisk spænder gruppen fra de ældste til de yngre typer.

I simpleksnavnene, hvor appellativer fungerer som stednavne, er det almindeligt, at appellativet fremtræder i 1) stamform (= appellativets grundform), 2) genitiv (svagtbøjede appellativer), 3) dativ singularis og pluralis.

Appellativer i de to første former er også almindelige i sammensatte navne som forled = CB-led, hvor endvidere også kan noteres appellativ i genitiv pluralis (-skōgh, -wath), og kollektiver.

I sammensatte stednavne er endvidere personnavn i genitiv almindeligt, enten svagtbøjede på -a, eller stærktbøjede på -s.

1. Efterleddene i parentes er nyere navne, som ikke indgår i det her behandlede materiale, de er meddelt nedenfor p.131 ff.

Kun indenfor gruppen appellativer brugt som stednavn træffes: appellativ i bestemt form, sammensatte appellativer og appellativ hvis grundform ender på -ær (-wang).

I sammensatte navne må det betegnes som afvigende at forleddet = CB-leddet er et personnavn i genitiv på -sa, (findes ved -bȳ), og -i(r)s (bō, -stath). Adjektiv som CB-led er kun noteret ved -biarh, -næs, -stath, --ør (og -land?), og adverbium ved -b-y, og -thorp.

Et områdenavn på genitiv -s indgår rimeligvis i Skivegård (-thorp).

I suffiksafledte primærnavne fremtræder i materialet suffikserne: -ara, -itia, -ka, -s, -si, -so, -stra, -und.

6. Kapitel

6.1. Hvorledes er indbyggernavnet afledt af primærnavnet?

I det foran anførte materiale er forleddet, *CB-leddet* den almindelige dannelsesmåde for indbyggernavne afledt af sammensatte stednavne. I simplexe navne udgør *CA-leddet* basis.

CB-leddet, henholdsvis CA-leddet indgår i afledningen oftest i *stamform*, eller i stamform minus morfemer og appellative endelser. .

Når der konkluderes således, beror det bl.a. på at der ved tolkningen af en række indbyggernavne er alternative sproglige muligheder, hvoraf en tolkning udgående fra stamform i CB-leddet kan foretrækkes. Det gælder f.eks. de efterfølgende navne:

1. I *Alkings Bjerg*, 311, < *Alguts-thorp, indgår som basis rimeligvis -k- som en del af det tostavede CB-led, hvilket er usædvanligt, og måske indicium for at der ikke foreligger en afledning til stednavnet.
2. I *Assing*, 2271, er CB-leddet i basis snarest subst. gl. *ās*, næppe trænavnet ask eller asp, jfr. p.43.
3. *Assingbjerg*, 2395, indeholder eventuelt også en afledning til subst. gl. *ās*, snarere end til adverbiet *østær*, jfr. p.50.
4. *Demping*. -p- i indbyggernavnet *Demping* må betragtes som hørende til basisnavnet *Dimmæs-thorp*, og kan datere afledningen til efter indskuddet af -p-.
5. Om *Diuring*, der næppe er afledning til *Diürsō*, se under suffiksafledninger p.129.
6. Hvis *Fjaltring*, 2437, skal tolkes som et indbyggernavn til *Fiältær-wang*, jfr. p.65, foreligger der afledning til stammen af forleddet, og vi har her et af de meget få eksempler med udlydende -r i stammen. (I suffiksafledte primærnavne er dette meget hyppigere).
7. *Mumlingbæk*, 3252. Formen *Mumling* kan i modsætning til de øvrige former af indbyggernavnet være dannet til CB-leddet i *Mommark*, jfr. p. 42.
8. *Ossing Agre*, 824, er rimeligvis afledt af et *Os-thorp, ikke et *Orms-thorp, jfr. p. 56.

CB-leddet, henholdsvis CA-leddet i simplexe dannelser, kan imidlertid indgå i afledningen i andre former, og en gennemgang af specielt genitiviske basisnavne kan påkalde sig interesse. Her i særlig grad -s genitiven, idet genitiv på -a, -u kan anskues som morfemer og appellative endelser.

Appellativiske CB-led i genitiv på -s findes kun i basisnavne med efterleddet thorp. I de to eksempler, som er noteret:

Jyslinge Holmen, 398, (:*iürs) og *Kiersing*, *Kiesing*, P, (:*kiars) indgår genitivmærket -s som afledningsbase for dannelsen af indbyggernavnet.

Ved indbyggernavnet *Odsing* gør specielle forhold sig gældende. Som omtalt p. 15 skal det ældste belæg hos Hornby næppe henføres hertil. Det er nævnt samme sted, at *Odsing* optræder senere end indbyggernavnet *Odbo*, som indeholder stamform af appellativet glða. *odd. Indbyggernavnet *Odsing* derimod er afledt til forleddet i herredsnavnet *Odds-hærath, med bevarelse af genitivmorfemet -s.

Fogellinghi, indbyggernavn hos Claudius Clavus kan også nævnes her, idet CB-leddet i basisnavnet kan være substantivet fugl (< Fugls-ø) og indbyggernavnet kan være en dannelse til CB-leddet minus genitiv -s.

Til belysning af forholdene omkring det genitiviske -s i basisnavnet er materialet større, når *personnavne* er CB-led.

I alle indbyggernavne dannet til stednavne med efterleddene -lēf og -stath bortkastes genitivs -s i mandnavnet før afledningen:

Alling (P) < *Alfs-lēf, Hellinge, 742, < *Hålf-s-stath, Halling (P) < *Hålf-s-stath. Tostavede mandnavne med genitivform på -is bortkaster dette i -lēf navnet *Tørring Mølle*, 1878, < *Thürs -lēf, og i det gamle indbyggernavn *Gything* < *Guthisbō. I basisnavnet *Skēfs-thorp, Skivegård, 2046, hvor forleddet muligvis er et gammelt fjordnavn *Skēf, er indbyggernavnet afledt enten af CB-leddet minus -s, eller eventuelt direkte af fjordnavnet. Ved de to navne hvortil basis kan være *Svëns-thorp, *Svinninge Agre*, 586, og *Svendinge Mose*, 16, foreligger alternative tolkningsmuligheder, hvor basis ikke indeholder et -s, jfr. p. 61. Også til de genitiviske basisnavne på -thorp: *Hwæthærs-thorp og *Alguts-thorp dannes indbyggernavne ved udeladelse af genitivmorfem: *Hvillings Ås*, 161 og *Alkings Bjerg*, 311.

Claudius Clavus formen *Odhoninghi* < *Öthins-wī* hører næppe herhen: det er en dannelse hvor gudenavnet *Othin* i genitivform minus -s indgår i indbyggernavnet, og der foreligger snarest en latiniseret dannelse, jfr. p. 66.

Mandsnavne i genitiv på -s i basisnavnet er *bevaret* ved afledning i de efterfølgende navne:

-bý: Mandsnavn på -is er basis for Jegsing (P) < *Gētis-bý og mandsnavn på -sa er basis for Ringsing (I) < *Ringsa-bý, jfr. p. 26. Det kan bemærkes, at disse eksempler udgør alle de muligheder som materialet rummer for denne sammenstilling. -haghi: Volsing, 715, < *Wals-haghi, tidligere tolket af *Wal-næs, jfr. p. 31. -thorp: Dempsing (I) < *Dimmærs-thorp, jfr. p. 64. -with: Tising, 2116, < *Tis-with, af gudenavnet *Tī, jfr. p. 68. -ās: Lumsing, 333, < *Lums-ās, jfr. p. 22.

Man synes i dette materiale der udgøres af afledninger til CB-leddet (i simpleks CA-leddet) at kunne skelne to kronologisk adskilte typer for afledning af indbyggernavne:

1. en ældre *stamaflledning*, knyttet til basisnavne af gamle stednavnetyper som f.eks. -lēf og sted¹⁾ og 2. en yngre type bestående af *stamme plus genitivmorfem* knyttet til basisnavne af yngre type. Det er påfaldende at Tising, der i basis antages at indeholde et gudenavn, slutter sig til denne type.

Indbyggernavne afledt af stednavne bestående af *stamme + suffiks* er *altid* afledt til *stamme + suffiks* eller rettere : alle i suffikset indgående konsonanter indgår som basis for afledningen.

Indbyggernavnet Diūring er derfor næppe, som omtalt p. 10, afledt af et *Diūr + sø, idet man da skulle vente et *Diūrsing, men er snarere afledt af et *diūr-næs eller *diūra-thorp.

Ikke-stammeform foreligger i Bjerning Ager, 382. Som omtalt p. 33 under Bjerning Ager, udgår indbyggernavnet snarest fra *Bjarna(r)-h ðfthi, og næppe fra roden af bjørn < *bern, i hvilket tilfælde indbyggernavnet kunne repræsentere et ældre trin end primærnavnet.

Til det *sammensatte appellativ* *forta < *fortā foreligger indbyggernavnet *Futting og områdenavnet *Førting, jfr. p. 13. Indbyggernavnet er dannet som om -ā var et morfem i lighed med de øvrige ikke sammensatte appellativer.

Naturnavnet Jennings, 3061, er som anført p. 14 snarest en afledning af trænavnet *ēni, næppe af bebyggelsesnavnet Enemark < *Enemærki, et sammensat appellativ.

Indbyggernavne dannet af primærnavnets *CB-led* (appellativ i funktion som stednavn = *CA-led*) + *foranstillet bestemmelse*,

1. jævnfør at netop stamformen antages at indgå i indbyggernavne af stor ælde, se herom f.eks. Th.Andersson, Ortnamen als erstes Gliedes nordischer Ortsnamen. Stamm- und Genitivkomposition, p.102 f. med henvisninger.

FP-led, er højst usædvanlig i materialet, det er kun noteret i Stibjærning, 365, jfr. p. 17, men er kendt i det nyere materiale, jfr. ndf. p 141.

De to sidstnævnte typer kan være vanskelige at skille fra den, der nu skal omtales: afledning til *forled* + *efterled*, eller til CB + CA-led. Denne type menes af Ståhle at være ukendt i Danmark, jfr. f.eks. -inge p. 33: 'Då grundordet är ett sammansatt ortnamn inträder ellips av senare leden, som i Skoghing i till Skogby, Tøsing til Thosland, intet exempel finnes på att senare leden av ett sammansatt ortnamn bevarats vid avledningen. Att typen är gammal, visa omljudda former som Tyndring, Tøsing...', og p. 74, hvor det om afledning uden ellipse siges at typen er helt ukendt i gammel-dansk. Og dette er for så vidt rigtigt.

I materialet som udgøres af eksempler fra stednavne findes nemlig ikke den type hvori *hele forleddet* + *hele efterleddet* indgår i afledningen. Denne type, som er helt dominerende i senere indbyggernavn-dannelser er her første gang belagt som indbyggernavn 1760 Toghallinger.

Den almindelige dannelsesmåde består i afledning af *forleddet* + *en eller flere konsonanter fra efterleddet*, f.eks. Valbing (< bȳ), Grandling, Tersling (< l̥ōsa), fra thorp-navne -tr, -r (Astring, Klaringe, Nyring, Sodring).

I Mumlingbæk, 3252, foreligger som ovenfor omtalt 2 afledningstyper, en afledt til forleddet (CB-leddet), og en til hele navnet: *Mummarkling, belagt i formen Munklebæk, hvor -k- står som repræsentant for efterleddet.

Indbyggernavnet Lovring < *Lof-ræth følger tilsyneladende også dette princip, det indeholder kun -r- fra efterleddet. Tidsmæssigt falder Lovring dog udenfor de øvrige eksemplers ramme, idet det er belagt allerede i middelalderen, og med et efterled som kun er kendt i enkelte østjyske navne, jfr. DS XII, 1. Dette efterled synes altså ikke at kunne indpasses i typologien for de ældre efterled og suffikser, jfr. ovfr., men snarere for de yngre f.eks. -thorp, og velsagtens -ryth, som det muligvis er beslægtet med (dette er ikke belagt i materialet).

Et andet indbyggernavn, også belagt i middelalderen, er tidligere typologisk henført hertil i de fleste håndbøger og beskrivelser, Volsing < *Wal-næs (CB+CA), men som omtalt under Volsing, 715, er denne sammenstilling næppe rigtig, bl.a. fordi primærnavnet næppe har undergået den udvikling som forudsættes på afledningstidspunktet, jfr. p. 31.

De øvrige eksempler er iøvrigt karakteriseret ved at være belagt

sent, der er mange eksempler fra Markbøgerne, og flere er endnu senere: 1870'erne.

De navne som tilhører denne afledningstype er fordelt på følgende efterled i primærnavnet:

- bȳ: Valbinge Ås, 528, (MB 1681)
- hēm: Alming (1423), Rødhøjene (ca. 1870)
- lōsa: Grandling, 179, (MB 1681), Tersling (I) (ca. 1690)
- mark: Munklebæk, 3252, (ca. 1870)
- næs: Blansingerløkke, 3243, (ca. 1870)
- ræth: Lovring (I), (1425)
- (-sl ætt: Vuenzellinghi (Clavus))
- siō: Alsing (hos P)
- thorp: Astring, 3087, (MB 1683) Klaringe, 395, (MB 1681) Nyring, 383, (MB 1681) ? Sodring, 173, (MB 1681)

Ud fra det ovenfor beskrevne kan det vist næppe være for dristigt at slutte at afledning til primærnavnets *forled* + *efterled* (CB + CA) er en senere og en sekundær dannelsesmåde for indbyggernavne.

Specielt når man ser på dannelsesmåden i indbyggernavne fra den nutidige indbyggersamling, som behandles i excursen nedenfor.

Navne på *-bølling* er, som en særtype, behandlet p.73 ff.

6.2. Excurs:

6.2.1. Nye indbyggernavne

Den nedenfor meddelte materialesamling indeholder nyere indbyggernavne, fortrinsvis udskrevet fra indbyggernavnesamlingen på Institut for Navneforskning. Hovedparten af navnene stammer fra o. 1900 og tiden derefter, og hovedstammen udgøres af Gudmund Schüttes samling af indbyggernavne samlet gennem en årrække og af meget vekslende kvalitet.

Navnene opstilles som de øvrige indbyggernavne efter primærnavnets (basens) type, efterled. Primærnavnets tolkning er fastlagt i overensstemmelse med gængse håndbøger, til hvilke der (normalt)

ikke vil blive henvist. Indbyggernavnet (-navnene) anføres i den form de har på kildestedet; herefter anføres basisnavnet, og slutte-
lig anføres kildestedet og eventuelle bemærkninger.

6.2.2. Afledning

Bjartninger, Bjærtninger < S. Bjert s., N. Tyrstrup h., Vejle a. (2392). - Schütte ms.

Dalinger, Dalringer < Daler s., Tønder, Højer og Lø h. (3105). - Schütte Da.Stednavne 53.

Håwnəηər < Hoven s., N. Horne h. (2581). - Feilb. Suppl. 223.

Illering < Iller, Broager s., Nybøl h. (3245). - Schütte ms. - DS VII 93.

Lertninger < Lert, Sommersted s., Gram h. (3041). - Schütte Da.Stednavne 76. - DS IV 352.

Læsing < Læsø, Hjørring a. (1300). - Da.Navneskik 17.

Ortning, [Uətninger] < ? Orten, Varde kbst., Ribe a. (2586). - Schütte ms.

Skanninger, Skjænninger < Skjern kbst., Ringkøbing a. (2561). - Schütte ms. 1948, 1918. - Schütte Da.Stednavne 90:

a) på Vardesysselmål Skjerninger (sgjanəηər), b) på Hardsyssel-mål Skjernboer, c) mæglingsform Skjerningboer.

Vejninger < Vejen s., Malt h., Ribe a., (2687). - Schütte ms.

6.2.3. -ager

Broring < Broager s., Nybøl h., (3245). - Schütte ms.

6.2.4. appellativ

Avelding(er) < Abild s., Tønder h. (3121). - Schütte ms, Da.Stednavne p. 47.

Arnffjoldinger < Arnfjolge, Svesing s., S. Gøs h. - Ordb.Fjolge I 58, 274. - NB: Fjolder < Fjolge s.

Blæring(er) < Blære s., Års h., Ålborg a. (1566). - Schütte ms.

Grejsinger < Grejs s., Nørvang h. (2303). - Schütte Da.Stednavne 61. - DS VIII 54: 'kollektivet græsi'.

di Hålm'τηρ? < Holme, Vorning s., Sønderlyng h. (1756). - Schütte ms.

Honinger, Sønderhoninger, hu-wænη (Feilb.) < Sønderho s., Fanø (2642). - Schütte Da.Stednavne 70, Feilb.

Horninger < Horne s., Geest h., Isted. - Schütte Da.Stednavne 69.

æ 'kt'isdRιηə 'lan;væi < Den gamle vej mod Løgumkloster, Bov s., Lundtofte h., Åbenrå a. (3271). - DS VI 569.

Knuddinger < Knud, Tårup s., Fjends h. (1695). - Schütte Da.Stedn. 75.

Lindinger < Linde s., Nørhald h. (1901). - Schütte Da.Stednavne 77.

Lundinger < Lund, Ø. Løgum s., Rangstrup h. (3204). - Schütte ms.

Lyning < Lyne s., N. Horne h. (2577). - Schütte ms., Da.Stednavne 79.

Malling < ?Malle, Horne s., Ø. Horne h., Ribe a. (2612). - Schütte ms.

Næssinger < 'Halvø Haderslev Næs, dannende den ene Hovedpart af Haderslev Herred'. - Schütte Da.Stednavne 84 og ms.

Nørringe < Langelands nordre del. - Langel. Ordb. II 361.

Omling < Omø, V.Flakkebjerg h., Sorø a. (461) - Olle Nielsen Omling, (hér?) Oluff Nielsen Omling. - Friis, Skelskør 571, Gunnar Knudsens mirakelkasse, Antvorskov Amtsreg. 1742, jfr. Schütte ms.

Overfjordinger < Mariager Fjord. - Schütte ms: Befolkningen Nord for Mariager Fjord kalder Befolkningen Syd for Fjorden 'Overfjordinger'.

Pølinger, Pøllinger < Pøl, Nordborg ls., Als Nørre h. (3266). - Gunnar Knudsens mirakelkasse, Schütte ms. - DS VII 412.

Risinger < Rise s. og h., Åbenrå a. (3212). - Schütte ms.

[*di Ri-siner* ?] < Rise, Tjele s., Sønderlyng h. (1751). - Schütte ms. - DS IX 151.

Signinger < Sig, Torstrup s., Ø. Horne h. (2611). - Schütte Da.Stedn. 88.

Skellinger, Skællinger < Skelde, Broager s., Nybøl s., Sønderborg a. (3245). 'Spidsen af Broagerland'. - Schütte ms., Da.Stednavne 89. - DS VII 96.

Skiving < Skive kbst., Viborg a. (1623). - Schütte 1942, Politiken 1954, Dansk Sprognævn 1957: 'Skiving er efter opfordring af dr. Schütte ved at trænge igennem ved siden af det almindeligt brugte skibonit'.

Smølinger < Smøl, Broager s., Nybøl h. (3245). - Schütte ms. - DS VII 96.

Stavninger < Stavn, Farstrup s., Slet h., Ålborg a. (1612). - Schütte ms.

Søndringe < Langelands sydlige del - Langel.Ordb. III 309.

Tarmenær < Tarm, Egvad s., N. Horne h. (2576). Feilb. Suppl. 355.

[*di Tjæliŋer*] < Tjele s., Sønderlyng h (1751). - Schütte ms.

Uginger < Uge s., Lundtoft h. (3221). - Schütte ms., Da.Stednavne 96. - DS VI 351.

6.2.5. -balle

Brobballinger < Broballe, Oksbøl s., Als Nørre h. (3264). - Schütte ms.

6.2.6. -borg

Silkeborgingerne < Silkeborg kbst., Århus a. (2059). - Schütte 1950, 1954.

Viborringer < Viborg kbst. og a. (1622). - Schütte 1941.

Ålboringer < Ålborg kbst. og a. (1452). - Schütte Jyllandsposten 1943.

6.2.7. -bro

Hobroinger < Hobro kbst., Randers a. (1848). Schütte 1947.

6.2.8. -bøl

Asbøllinger < Adsbøl s., Lundtoft h. (3226). - Schütte ms. 1918.

Avnbølling < Avnbøl, Ullerup s., Nybøl h. (3243). - Schütte ms., Feilb.

Brandsbølling < Brandsbøl, Havnbjerg s., Als Nørre h. (3263). Schütte ms.

Bremsbølling < Bremsbøl, Ubjerg s., Tønder, Højer og Lø h. (3122). - Schütte ms.

Brøflæn < Brobøl, Ullerup s., Nybøl h. (3243). - Feilb. II. 26.

Bølinger < N. og S. Bøel, Lønborg s., N. Horne h. (2575). - Schütte ms.

Devlinger < V. Debel, Ovtrup s., V. Horne h. (2595). - Schütte ms.

Døblinger < Dybbøl s., Nybøl h. (3241). - Schütte ms.

Møjbøllinger < Mojbøl, Ø. Lindet s., Frøs og Kalvslund h. (3051). - Schütte ms. - DS IV 502.

Nevlinger < N. Nebel s., V. Horne h., Ribe a. (2597). - Schütte ms.

Nibling < Nibøl s., Bøking h., Syd Tønder a. - Feilb., Schütte ms.

Nøfling(er) < Nybøl s. og h., Sønderborg a. (3244). - Feilb., Schütte ms.

Oksbøllinger < Oksbøl s., Als Nørre h., Sønderborg a. (3264). - Schütte ms.

Oksblinger, Ousblinger < Oksbøl, Ål s., V. Horne h., Ribe a. (2602). - Schütte ms. 1919, 1948.

Ragbøllinger < Ragbøl, Dybbøl s., Nybøl h. (3241). - Schütte ms.

Røjbøllinger < Rojbøl, Ø. Lindet s., Frøs og Kalvslund h. (3051). Schütte ms. - DS IV 503.

Skodsbøllinger < Skodsbøl, Broager s., Nybøl h. (3245). - Schütte ms. - DS VII 96.

Skøfelinger ('Skovling') < Skovbøl, Felsted s., Lundtoft h. (3224). - DS VI 426.

Tråsbøllinger, Tråsblinger < Tråsbøl, Felsted s., Lundtoft h. (3224). - Schütte ms. 1918, 1923. - DS VI 427.

Tomblinger, Tombølḡ < Tumbøl, Felsted s., Lundtoft h. (3224). - Schütte ms., Feilb. II 26. - DS VI 427.

Tosbøllinger, Tosblinger < Tørsbøl, Kværs s., Lundtoft h. (3228). - Schütte ms. 1918, 1923. - DS VI 501.

6.2.9. -hals

Hejlsinger < Hejls s., N. Tyrstrup h. (2394). - Schütte ms. -hals? DS VIII 162: -lḡsa.

6.2.10. -hēm

Heming < Hem, Onsild s., Randers a. (1853). - Schütte ms.

Leming < Lem s., Støvring h., Randers a. (1915). - Schütte ms.

Løyeninger, Løjminger < Lydum s., V. Horne h., Ribe a. (2598). - Schütte ms. 1912, 1948.

æ Ājnḡḡ, Oddminger, Ojminger < Oddum s., N. Horne h. (2579). - Feilb. IV 1189, Schütte ms.

semḡḡ < Sem s., Onsild h., Randers a. (1854). - Schütte ms.

Vimḡḡ < Vium s., Lysgård h., Viborg a. (1791). - Schütte ms. - DS IX 184.

Vimming(er), Viumminger, udtales vimminger < S. Vium s., N. Horne h., Ringkøbing a. (2574). - Schütte ms. 1912, 1948.

Herunder anføres også indbyggernavnet til S. Løgum, et oprindeligt *dativ pluralisnavn*.

Lyminger < S. Løgum s., Kær h., Syd Tønder a. (3143). - Schütte ms.

6.2.11. -holm

? *Bessingboer* < Bærs, Estvad s., Ginding h., Ringkøbing a. (2471). - Schütte Da.Stedn. 52.

Borringer < Bornholm, ø (640). - Schütte ms., C.M. Kvolsgaard, Ranum. - Espersen, Bornholmsk Ordbog p. 34: Borriingholm.... deraf Borriingholmara 'Bornholmer'. Navnet Borriingholm bruges altid af de indfødte.

6.2.12. -høj

Strellinger < Strellev s., N. Horne h., Ringkøbing a. (2578). - Schütte ms.

6.2.13. -kær

Rørkjærringer < Rørkær, Hostrup s., Slogs h., Tønder a. (3131). - Schütte ms. - DS V 519.

Tranekæringe < Tranekær s., Langelands Nørre h., Svendborg a. (1144). - Langel.Ordb. III 372.

6.2.14. -lund

[bramsdæj 'lun_jiŋə 'syn_jəma_lg] < Bramstedlund, Ladelund s., Kær h. (3142). - Opt. 1935, Sydsl.Stedn. IV, 1, 142.

[æ bøgs 'lun_jiŋə væj] < Bøkslund, Medelby s., Kær h. (3141). - Opt. 1935, Sydsl.Stedn. IV, 1, 167.

6.2.15. -løse

Mjelsing, Melsing < Mjels, Oksbøl s., Als Nørre h. (3264). - Schütte ms. - DS VII 394.

Mjølsing < Mjøls, Rise s. og h. (3212). - Schütte ms. - DS VI 246.

6.2.16. -næs

Horsinger < Horsens kbst., Århus a. (2057). - Schütte u.å.

Lunningboer < Lovns s., Gislum h., Ålborg a. (1591). - Schütte Da.Stednavne 78.

Refsing, Røsing < Røsnæs, Ars h., Holbæk a. (301). - Da.Navneskik 17, Schütte Da.Stednavne 87.

Skalsinger < Skals s., Rinds h., Viborg a. (1726). - Feilb. - DS IX 118.

[sdå-wənsəni_c], *Stoensening* < Stoense s., Langelands Nørre h. (1147). - Langel.Ordb. III 227. - DS XIII 239.

Varningsinger < Varnæs s., Lundtoft h. (3225). - Schütte ms. - DS VI 453.

Lars Pedersen *Thaarsing* < Tårs s., Lollands Nørre h. (733). - Gunnar Knudsens mirakelkasse.

6.2.17. -sted

Andstning < Anst s. og h., Ribe a. (2665). - Schütte ms.

Birsing < Birsted s., Kær h., Ålborg a. (1466). - Feilb.

Immenstedinger < Immensted, Svesing s., S. Gøs h. (3392) - Ordb. Fjølde I 271, jfr.I 274.

Norstedinger < Norsted, Fjølde s., N. Gøs h. (3371). - Ordb. Fjølde II 73, jfr.I 274.

Orstedinger < Orsted, Svesing s., S. Gøs h. (3392) - Ordb. Fjølde II 86, jfr.I 274.

6.2.18. -sætæ

Kværsinger, Kvæssinger < Kværs s., Lundtoft h. (3228). - Schütte ms., Schütte Da.Stednavne 76. - DS VI 499.

lövn-stængər, Løvnstедinger < Løvensted, Fjолde s., N. Gøs h. (3371). - Ordb. Fjолde II 33, jfr. også I 12, 274. - John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted. p. 29.

6.2.19. -sø

Jelsingər < Jels s., Frøs og Kalvslund h. (3052). - Schütte ms. - DS IV 515.

6.2.20. -tofte

Botofting < Botofte, Tranekær s., Langelands Nørre h. (1144). - Langel.Ordb. I 108.

6.2.21. (-)torp

Brapnəηər < Brarup s., Kær h., S. Tønder a. (3145). - Feilb. II 687.

Frisəη < Fristrup, Vedsted s., Hvetbo h. (1278). Feilb. I 372.

Tarpninger < Tarp, Billum s., V. Horne h., Ringkøbing a. (2593). - Schütte Da.Stednavne 94.

Torbinger < Torp, Ensted s., Lundtoft h., Åbenrå a. (3223). - Schütte ms.

6.2.22. (-)tved

Dyndinger, Dynninger < Dynt, Broager s., Nybøl h. (3245). - Schütte ms., Schütte Da.Stednavne 54. - DS VII 92.

Tvedinger < Tvede s., Nørhald h., Randers a. (1899). - Schütte Da.Stednavne 95.

6.2.23. -ved

Snødinge, Snødening < Snøde s., Langelands Nørre h. (1146). - Langel.Ordb. III 159, 160. - DS XIII 237.

Solvinger < ?Solved, Fjolde s., N. Gøs h. (3371). - Ordb. Fjorde II 197, jfr. også I 274.

6.2.24. -ø

Thuring < Thurø s., Sunds h., Svendborg a. (1043). - Ekstra-bladet 1960.

6.2.25. -ør

Løgstøringerne < Løgstør kbst., Ålborg a. (1455). - Schütte Skive Folkeblad 1941.

Vorupøring < Vorupør, Hundborg s. og h., Thisted a. (1359). - Schütte ms.

6.3. Dannelsesmåde i nutidige indbyggernavne

Som antydnet ovenfor er den altdominerende dannelsesmåde ved nutidige indbyggernavne afledning til primærnavnets *forled* + *efterled* (CB + CA), afledninger til forleddet alene er undtagelser.

En type som kun fandtes sparsomt i det ældre materiale ved appellativer, afledning til primærnavnets *FP* + *CA*, jfr. p.130, er belagt i Arnfjoldinger < Arnfjolde (men Fjolder < Fjolde s.) og Overfjordinger < (Mariager) Fjord («Befolkningen Nord for Mariager Fjord kalder Befolkningen Syd for Fjorden 'Overfjordinger'»).

Som ved den ældre type udskydes ved dannelsen oftest efterled-

dets udlydende vokaler, men ifølge G. Schütte 1947 skulle imidlertid eksistere en form som Hobroinger < Hobro. Den er dog nok en konstruktion.

I øvrigt er det meget karakteristisk for de yngre navne, at hvert led tydeligt kan genkendes, og i alle yngre navne afledt af primærnavne med efterleddene -balle, -borg, -bro, jfr. ovfr., -kær, -lund, -tofte, -ør er noteret indbyggernavne med hele efterleddet bevaret, f.eks. Løgstøringerne < Løgstør, Bramstedlundinger < Bramstedlund, Tranekæringe < Tranekær.

I mange tilfælde kan det primære stednavns efterled ikke erkendes i indbyggernavnet, og dannelsen er sket efter at også primærnavnet har ændret sig. Et sådant tilfælde foreligger f.eks. i Strellinger < Strellev (< høj).

Til yderligere belysning og sammenligning kan fremhæves følgende om de enkelte typer.

-hēm, -um. Alle yngre eksempler er for *-hēm* navnenes vedkommende dannet til CB + CA, f.eks. Heming < Hem.

Til flere af navnene foreligger sideformer med *-n-* (i stedet for *-m-*, som jeg har tolket som kommende fra efterleddet). Til formen Løyeninger < Lydum (< *-hēm*) findes i Schüttes ms den bemærkning, at primærnavnet Lydum kan udtales «Løyen», så i dette tilfælde kan der ikke være tale om en selvstændig afledning med *-n(ing)*. Til Ådum foreligger hos Feilberg formen [æ Åjnəŋər], og dette tilfælde kan tolkes som en *-ning-*afledning til forleddet i *-hēm* navnet Ådum, men det synes rimeligere heri at se en forskydning af fonetisk art.

Indbyggernavne afledt af dativ pluralis navne dannes i nutidige navne af *appellativ i dativ pluralis* plus *-ing*. Et eksempel herpå er Lyminger < Løgum, udtalt [ˈlɪnɔ̃ːˌlyːm] jfr. DS V 434.

-l̥sa. Mens den allerældste type dannedes til stamformen (Benninge, Bæring, Helling, Mering) og noget yngre dannedes med et *-l-*, velsagtens fra efterleddet (Grandling, Tersling), dannes den nyeste type rimeligvis med *-ls-* fra efterleddet. Der er kun noteret 2 eksempler, og i begge har primærnavnet en nutidsform på *-ls-*: Mjelsing < Mjels, Mjøsling < Mjøls.

-næs. I navne med efterleddet *-næs*, sker meget ofte en tidlig udvikling til *-s*. I primærnavne hvor denne udvikling foreligger, og hvor det heraf afledte indbyggernavn indeholder et *-s*, som ikke stammer fra forleddet (CB), må indbyggernavnet være afledt efter overgan-

gen > -s, og er altså en dannelse til CB + CA.

Eksempler herpå er Skalsing < Skals (< *Skal-næs, -s 1365), Tårsing < Tårs (< *Thorn-næs, -s 1507), Stoensening < Stoense (< Stufn-næs, 1448 -nse), der er afledt med -ning; -næs er bevaret til nutiden i Varnæs, men vokalen er bortfaldet ved dannelsen af Varnsinger (i modsætning til f.eks. en dannelse af appellativet næs, brugt som proprium i Næssinger < «Halvø Haderslev Næs»).

Dannelser til forleddet, *CB-leddet*, foreligger eventuelt i Horsinger < Horsens (< *Hors-næs, -næs indtil ca. 1500), men en form *Horsninger dannet til den nutidige form er vel knap tænkelig, og -s- i Horsinger repræsenterer måske som i de ovenfor nævnte eksempler hele efterleddet. Det samme er rimeligvis tilfældet med Røsing, Refsing < Røsnæs (< *Røths-næs), hvori der også er genitiv -s i CB-leddet.

Lunningboer, skal næppe afledes af Lovns (< *Loghn-næs) men snarere af det nærliggende Lundø (< *Loghn -ø).

-sted. Alle nye indbyggerbetegnelser afledt af primærnavne på -sted har bevaret en del af efterleddet : -s, -st, eller i de sydslesvigske navne : -sted. Herved adskiller de sig bemærkelsesværdigt fra de gamle stam-dannelser.

-s i Birsing < Birsted.

-st i Andstning < Anst, afledt med suffikset -ning.

-sted i f.eks. Norstedinger < Norsted, endvidere også i et navn, hvori primærnavnet oprindeligt indeholdt et -sætæ: Løvnstedinger < Løvensted, jfr. John Kousgård Sørensen, *Bebygg.* på -sted p. 29.

Nye indbyggernavne hvis primærnavn er *suffiksafledt* dannes som ved den gamle type ved afledning til rod + suffiks. Materialet indeholder mange navne med et -n- suffiks, og det er måske disse navne der har smittet af på andre navne uden oprindeligt -n-, f.eks. Bjartninger, Bjærtninger < Bjert, Lertninger < Lert.

-thorp. Det yngre materiale består kun af 2 eksempler hvortil kommer 2 med primærnavnet bestående af et simplekst thorp; det ene af disse er afledt med -ning. I det ene af de to øvrige eksempler synes at foreligge en afledning til *CB-leddet i genitiv*, Frisøη < Fristrup, en tilsyneladende ældre dannelse. Det andet eksempel er Brapnøηer < Brarup, en afledning med -ning til forled + efterled, her repræsenteret ved -p-, hvilket ikke kendes i det ældre materiale.

7. Kapitel

7.1. Hvilket suffiks er indbyggernavnet afledt med ?

Det overvejende antal indbyggernavne er afledt med *-ing*. I de tilfælde hvor en forklaring med *-ing* plus en eller flere konsonanter fra basisnavnets efterled har været en mulighed er den blevet foretrukket. Der tænkes her på tilfælde som Tersling, Grandling, hvor *-l-* er tolket som kommende fra efterledet *-løsa*, ikke som en *-ling* afledning.

Der er ud over *-ing* truffet følgende afledninger i materialet: *-ling*, *-ning* og *-ring*. Hos Ståhle, *-inge* p. 77 ff. findes tilsvarende forhold, dog anføres også et *-sing*, som imidlertid ikke kendes som produktivt suffiks, jfr. a.a. p. 79. I det danske materiale findes da også en række tilfælde, hvor en tolkning som *-sing* afledning er en mulighed, men denne er i alle tilfælde afvist. Det gælder specielt mange suffiksafledte indbyggernavne f.eks. Alsing, Morsing, Rovsing, Samsing, Tysinge Vang, ligesom afledninger til basisnavne med personnavneforled (CB-led) i genitiv på *-s*, Lumsing, Volsing, eller appellativ i genitiv, Odsing.

-ling. Der er noteret 7 eksempler på indbyggernavne afledt med *-ling*. Kun ét af disse har belæg fra middelalderen, Femerling, og dette kan betragtes som et atypisk, middelnedertysk tilnavn. De øvrige er først belagt i Markbogsmaterialet fra 1680'erne og i endnu senere kilder. Alle eksempler er afledninger til sammensatte primærnavne, 3 med efterledet *-thorp*, 1 med *-mark*, 1 med *-with*, 1 med *-thwēt*. Det drejer sig om følgende navne: Femerling, Græslinge Kær (71), Gøllinghøj (3263), Hvillings Ås (161), Jyslinge Holmen (398), Mumlingbæk (3252), Vellinge Stykkerne (249).

En eventuel diminutiv betydning af *-ling* er omtalt under *-bølling* navnene og 'afbygd' p.155.

-ning. Der er noteret 7 eksempler på indbyggernavne afledt med *-ning*. Til de 2 foreligger der alternative tolkningsmuligheder, således at *-n-* kan forklares som hørende til afledningsbasis: Ter-

ning, Ørninge (216). Til det ene navn foreligger en sideform til et indbyggernavn på -ing: Sædningstrøm (3131). Ligesom ved -ling afledning er navnene ret sent overleveret, kun ét navn er middelalderligt Ørninge (216), de øvrige er belagt første gang i Markbøgerne fra 1680'erne og i senere kilder. I modsætning til hvad der var tilfældet ved -ling, bruges -ning ofte som afledningssuffiks til simplekse primærnavne: Bernings Kile (981), Skånings Løkke (2114), Sædningsstrøm (3131). De øvrige eksempler er afledninger til primærnavne med efterleddene -bō: Bjerningebæk (1142,43), -bý: Terning, -thorp: Ørninge (216), Lavtninghøj (3012). Det er bemærkelsesværdigt at materialet indeholder 3 indbyggernavne afledt til primærnavne på (-)bjerg, alle er afledt med -ning: Bernings Kile (981), Bjerningebæk (1142) og Stibjærning (365).

Suffikset *-ring* er kun truffet i det sydslesvigske Klintringsted. Det er i Sydsl.Stedn. IV 95 forklaret som påvirket fra frisisk, og dannet i analogi med navne hvor -r- hører til primærnavnet. Typen synes iøvrigt meget sjælden i Norden, jfr. f.eks. Ståhle, -inge p. 78-79; og specielt de mange suffiksafledte indbyggernavne med -r-: Falstring, Høvring, Tøndring, der både er meget frekvente og tidligt belagte har åbenbart ikke i dansk, som i frisisk, haft nogen afsmittende virkning.

Ud fra det danske indbyggermateriale at dømme er *-ing* *det ældste og altdominerende suffiks* til dannelse af indbyggernavne. Suffikserne -ling og -ning synes at være ret sene varianter, og kun -ning synes at få en større udbredelse i de nyeste indbyggernavnedannelser, specielt i suffiksafledte primærnavne, jfr. p.143.

En mere udførlig behandling af suffikserne vil senere blive givet ud fra det samlede materiale af -inge navne.

8. Kapitel

8.1. Er basen natur- eller bebyggelsesnavn ?

Indbyggernavne er afledt til basisnavne, som kan være såvel bebyggelsesnavne som naturnavne.

I lighed med de foregående afsnit er også her -hēm/-um navne og specielt -bølling navne ret afvigende fra de øvrige basisnavne til indbyggernavne. Her er ofte tale om identitet mellem afledningsbase og indbyggernavn, og indbyggernavnets funktion som indbyggerbetegnelse alene kan ofte betvivles, jfr. iøvrigt under -hēm/-um og -bølling og specielt afsnittet Afbygder p.156 ff.

Langt de fleste indbyggernavne er afledt til basisnavne, der betegner *bebyggelser*. Heraf er igen afledning til *landsbynavne* langt det hyppigste.

Den største gruppe er - ikke overraskende - afledninger til basisnavne med efterleddet *-thorp*, men ellers er en lang række efterled repræsenteret, jfr. listen nedenfor, dog specielt basisnavne med efterled af nyere type og naturnavne, f.eks. 4 på -mark og 3 på -bæk. Navne med efterleddene -lēf, -stath og -lōsa mangler her.

De efterfølgende navne er afledt til basisnavne, der betegner *landsbyer*:

afledning:	Søsing Løkker, Høvring.
appellativ:	Jenning, Rodings Agre, Sædningstrøm, Tveding, Åsingfællid.
-ās:	Lumsing.
-bȳ:	Kønding, Ringsing, Tæring.
-bæk:	Hyllinge Tofter, Viding Agre, Øring.
-garth:	Ørlinge Fald.
-haghi:	Volsingsenge.
-hali:	Toghallinger.
-h ǫfthi:	Tæring.
-h ǫgh:	Gessing.
-mark:	Busene, Harsing, Mumlingbæk, Voringe Hovgård.
-næs:	Blansingerløkke.
-siō:	Lenning.

-skōgh:	Bjørninglund, Boltinge, Hallingebro.
-thorp:	Alkings Bjerg, Assingbjerg, Astringager, Birkinge, Buddinge, Diüring, Dempsing, Gøllinggård, Jellingager, Lavtninghøj, ?Nyring, Ossinge Agre, Sneglinge, Svendinge Mose, Svinings Agre, Sælings Toft, Visding Agre, Ørninge, Øvinge Holm.
-thwēt:	Vellinge Stykkerne.
-wang:	Hanning Hede.
-wath:	Hønning.

Til en række af de anførte navne foreligger alternative tolkningsmuligheder, f.eks. til Birkinge, Diüring, Ørninge, jfr. under behandlingen af de enkelte navne.

Ikke helt få indbyggernavne er afledninger til basisnavne, der repræsenterer en nu *forsvunden bebyggelse*, ialt 17. I disse er efterleddene -thorp (5) og -bȳ (3) som venteligt repræsenteret. Det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at så godt som alle eksempler stammer fra stednavnematerialet, oftest overleveret i marknavnestoffet og oftest kun med et enkelt belæg. Men det synes rimeligt af jorderne til en nedlagt landsby ligesåvel kan navngives med indbyggernes navn som med landsbyens, og det er jo et velkendt fænomen at -thorp bebyggelser og undertiden -bȳ bebyggelser, oftest af ringe størrelse, nedlægges. En nøjagtig placering af en nedlagt bebyggelse ved hjælp af et indbyggernavn er forsøgt under Natings Mark, jfr. p. 67.

De efterfølgende navne er afledninger til basisnavne, der betegner *forsvundne bebyggelser*:

appellativer:	Bernings Kile, Birting Mølle, Soling Gab, Sletting.
-bȳ:	?Gierding, Valbinge Ås, Terning.
-garth:	Hasling.
-graf:	Sending Agre.
-klamp:	Holling.
-lund:	Eflingbjerg.
-thorp:	Bøding, Gindinghoveds Mark, Kitting, Rippinge Ås, Skiping (alternativ tolkn.).
-with:	Natings Mark.
-ør:	Øbening (3191).

Hovedgård som afledningsbasis foreligger rimeligvis i Klaringe, Kiersing og Ørings Agre, men navnene afspejler måske snarere indbyggernavne afledt til de landsbynavne på henholdsvis -thorp og -bȳ, som indgår i hovedgårdsnavnene. Jfr. også Vellumgård p.109.

Basisnavn der betegner *bebyggelser mindre* end landsbyer er

sjældne i indbyggernavne, men foreligger dog f.eks. i Stibjærning, Bjærningebæk, mens et møllenavn er basis for Holminge Skov.

Basisnavne, der betegner større bebyggelses- og administrationsenheder som *sogne*, er repræsenteret i ca. 29 indbyggernavne, hvortil kommer 9 hvor basis repræsenterer såvel sogn som den administrative helhed : *herred*. I denne gruppe er der specielt mange eksempler, hvor basisnavnet har 'gamle' efterled som -lëf (3), -lÿsa (6) og -stath (4), hvad jo ikke er overraskende ud fra disse stednavnetypers almindelige fordeling på bebyggelsesenheder.

De efterfølgende navne er afledninger til basisnavne, der betegner *sogne*, og *sogn* + *herred*:

afledning:	Børking (s), Luchting (s), Rovsing (s + h), Tyssinge agre (s + h), Tøndring (s + h).
appellativ:	Fladinge (s), Gisling (s), Lille Rise (s), Skånings Løkke (s), Faksinge (s + h), Odsing (s + h).
-biargh:	Flekkinge Led (s + h).
-bÿ:	Høring Kaje (s), Jegsing (s), Kehling (s), Skoghing (s + h), Yppenbjerg (s).
-h ðfthi:	Bjærning Ager (s).
-h ðgh:	Lillevorde (s).
-lëf:	Alling (s), Balling Have (s), Tørring Mølle (s).
-lÿsa:	Benninge Bue (s), Bæring (s), Grandling (s), Mering Mose (s + h), Tersling (s).
-næs:	Assing Bæklund (s).
-stath:	Hellinge (s), Tiring (s), Yding (s).
-thorp:	Horsing Indtægt (s), Hvillings Ås (s), Jyslinge Holmen (s), Skivegård (s), Sodring Vang (s), Spillinge Toft (s), Stenningager (s).
-wang:	Fjaltring (s).
-with:	Græslinge Kær (s), Tiset (s).

Indbyggernavne, hvori afledningsbasis er et *herredsnavn* - uden tillige at være et sognenavn - er, bortset fra de mere eller mindre kryptiske belæg hos Claudius Clavus (Boghinghi, Vuenzellighi, Odhoninghi, Fogellinghi) kun få: Mussing, Hanning.

Den gamle *sysseлиндdeling* afspejles i indbyggernavnet Lovring (< Loversyssel).

Store bebyggelsesenheder som f.eks. *købstæder* er afledningsbasis i Nibing og Reinninge (< Ringsted, der også betegner et herred).

Det er enten en *bebyggelse* eller et *ånavn* som er afledningsbasis i indbyggernavnet Hallinge (< Haleby - å).

Naturnavn som basis for indbyggernavnedannelsen findes kun i ringe udstrækning. Til gengæld er disse indbyggernavne i modsætning til de fleste af de foran omtalte ofte meget frekvente og tidligt belagte i kilderne. De udgøres hovedsageligt af navne udenfor stednavnematerialet.

Det overvejende flertal af indbyggernavnene har som afledningsbasis en $\emptyset$:

afledning:	Alsing, Falstring, Femerling, Morsing, Samsing.
appellativ:	Faning, Fyning, Føring.
-høfthi:	Tæring.
-land:	Tøsing.
-ø:	Avninge Høj, Lyding, Skåning, Svinnings Agre.

Det fremgår tydeligt, at specielt suffiksafledte basisnavne har en tydelig tendens til at danne indbyggernavne på -ing.

Et *fjordnavn* er repræsenteret i Issing Ager, og et *landskabsnavn* i det sydslesvigske Stranding.

Det synes rimeligt, at der kan findes en vis overensstemmelse mellem fordelingen af indbyggernavne og basisnavnenes indbyrdes repræsentation dels på forskellige bebyggelsesenheder dels på forskellige naturforekomster. Dog synes den massive repræsentation af bebyggelsesnavne og specielt navne på mindre bebyggelser overraskende, i forhold til det indtryk man kunne få, ud fra kendskab til tidligere behandling af indbyggernavne hos f.eks. Gudmund Schütte, Danske Folkemål XIII p.20 f. (Om sogne-indbyggernavne) og Hornby, p. 128, der blandt andet om de middelalderlige indbyggernavne anfører, at de for størstedelen knytter sig til »øer (11) halvøer (6) et syssel, herreder (4) og hele 7 til byer«. Men forholdet er velsagtens således, at det materiale specielt R.Hornby konkluderer ud fra, kun er en del af en større helhed, og at den tendens som er så tydelig på et middelalderligt belagt materiale, skifter når et større og senere belagt materiale inddrages. Tendensen til at danne indbyggernavne til basisnavne der betegner mindre bebyggelser skal ses i forhold til navnets brug og dets brugere. Ud fra materialet at dømme har brugen ofte været meget lokalt betinget, og brugerne af navnet har boet inden for en kort radius, inden for nærzoneområdet. Udbredelsen af disse indbyggernavne afledt til navne på mindre bebyggelser, er, i modsætning til indbyggernavne afledt til f.eks. navne på øer og herreder, indskrænket til et meget lille geografisk område, velsagtens ofte kun et par sogne, mens de øvrige ofte er udbredt i hele Danmark, jfr. også nedenfor om afstanden mellem basis og indbyggernavn.

8.2. Afstand mellem base og indbyggernavn

Til bedømmelse af afstanden mellem basisnavn og den lokalitet hvor indbyggernavnet er optegnet (det vil i praksis oftest sige, hvor den lokalitet i hvilken indbyggernavnet indgår som forled, er beliggende i forhold til basis), er foretaget en opmåling ved hjælp af en kortmåler. Denne opmåling tenderer ikke at være særlig præcis, og den er kun foretaget for at kunne påvise markante forskelle i materialet. Under omtalen af de enkelte navne er afstanden angivet. Navne mellem hvilke der foreligger 'afbygdforhold' eller 'identitet' mellem basis og indbyggernavn er holdt uden for omtale her, de behandles nedenfor p.156 f.

Den største del af navnene falder indenfor den gruppe hvor afstanden mellem basis og indbyggernavn er ca. 5 km, i mange tilfælde er afstanden endnu mindre, og ydermere er basis og indbyggernavn ofte beliggende indenfor samme sogn. I en lang række af disse navne udgøres basis af en bebyggelse, ofte en mindre landsby. Dette forhold kan kun udlægges således, at en lang række indbyggernavne på -ing er *nærzonenavne*, kun kendt og brugt af et begrænset antal personer. Dette gælder ret tydeligt de fleste navne fra Lolland-Falster, men er iøvrigt udbredt indenfor hele det undersøgte område.

Afstande på over ca. 15 km er indenfor denne gruppe meget sjældne. En afstand på omkring 35 km er derfor årsag til, at der kan rejses tvivl om, hvilken afledningsbasis der foreligger for Lavtninghøj (3012).

Den gruppe navne, hvori basisnavnet betegner øer og herreder, og som ofte er kendt allerede fra middelalderen, har i reglen en større afstand mellem basis og bruger af indbyggernavnet. Således synes f.eks. Alsing, (Femerling), Falstring, Fyning, Samsing, Skanung, Tøsing at kunne bruges som indbyggernavn (= tilnavn ?) i hele landet; mens Hanning, Lovring og Morsing synes kendt over store dele af Jylland.

9. Kapitel

9.1. Afbygder

Når jeg behandler 'afbygder' under omtalen af indbyggernavne hænger det sammen med den opfattelse, som ofte har været udtrykt,¹⁾ at indbyggernavne *kan fungere som stednavne*. Det er denne betragtning som ligger til grund også hos Gudmund Schütte, der i mange artikler har fremdraget eksempler på 'afbygder'. Ikke alle de af Gudmund Schütte fremførte navne er sandsynlige som eksempler på forholdet mellem en moderbebyggelse og en udflytterbebyggelse²⁾ og kun nogle af de fra et 'afbygd' synspunkt relevante eksempler er medtaget i fremstillingen her.

Ved behandlingen af navnene nedenfor inddrages to forhold 1. relationen mellem moderbebyggelse og udflytterbebyggelse = *afbygdforholdet* 2. *indbyggernavnets funktion som stednavn*. Begge disse forhold er afgørende for opfattelsen af 'afbygd' forholdet. For forståelsen af indbyggernavnets funktion som stednavn er afbygdforholdet mindre væsentligt, idet 'afbygderne' kun udgør en del af de tilfælde, hvor indbyggernavne har stednavnefunktion, nemlig de tilfælde hvor navn og navngivningsbasis ikke er identiske med hensyn til lokalitet. Nedenfor gennemgås de navne, der efter dette kan tænkes at repræsentere eventuelle 1. 'afbygder' 2. indbyggernavne identiske med stednavne.

9.1.1. Afbygder

For at der kan tales om en 'afbygd' må der som forudsætning være *to* navne og *to* bebyggelser, hvoraf den ene er primær i forhold til den anden. Forudsætningsforholdet kan komme til udtryk på flere måder, jfr. nedenfor, men for at medtages her er det afgør-

1. f.eks. af K. Hald i APhS 18 p. 278, samme Vore Stednavne p. 152 og John Kousgård Sørensen, -inge p. 62, m.flere.
2. jfr. også John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted p. 72.

ende, at de indeholder en fælles, *etymologisk* identisk størrelse. Andre - ikke sproglige - forudsætninger er for det første forskel i størrelse mellem moderby og udflytterby og for det andet afstand mellem de to bebyggelser, men også andre forhold kunne rimeligvis med held inddrages, jfr. f.eks. Ståhle, - inge p. 537: «I de enskilda fallen blir det ofta nödvändigt att anlägga historiska, geografiska och arkeologiska synpunkter på förhållandet mellan de båda bebyggelserna. Om den antagna primärbebyggelsen är den större och är belägen inom en tidigare uppodlat bygd med fornlämningar av ålderdomligare karaktär, ökas sannolikheten, att -inge namnet betecknar en sekundär utflyttning. Vidare bör avståndet mellan bebyggelserna icke vara alltför stort och den skiljande terrängen helst någorlunda gynnsam ur förbindelsesynpunkt.»

Först vil forholdet mellem primær og sekundær bebyggelse med hensyn til forskel i *størrelse* blive behandlet, og de bebyggelser, mellem hvilke der ikke er en markant forskel til fordel for den primære bebyggelse vil blive udskilt. De kan næppe repræsentere et afbygdforhold. I de fleste navnepar er forholdet mellem moderby og afbygd således, at moderbyen er større, ofte ca. dobbelt så stor som afbygden med hensyn til gårde og tønder land dyrket areal i Matriklen 1688.³⁾

Herfra er dog en markant afvigelse: *Ørninge* (216), der er af næsten samme størrelse som Urup: 3/113: 4/105. Dette forhold bekræfter at *Ørninge* ikke er en afbygd til Urup, og at der foreligger to selvstændige navnedannelser, rimeligvis til forskellige rodafledninger, jfr. p. 63.

Ved *Boltinge* (1091) og Bolteskov er forskellen i størrelse også meget ringe: 3/125 : 5/147. Når hertil kommer det forhold at 'moderbyens' navn er senest overleveret, synes det at styrke den antagelse, at samme appellativ indgår i to selvstændige navnedannelser, og at der altså ikke foreligger noget afbygd-forhold.⁴⁾

Afstanden mellem de fleste bebyggelsespar i 'afbygd'-undersøgelsen er fra 2-4 km, ofte med kontakt mellem ejerlaugsgrænserne, og mange ligner i denne henseende det som hos Bent Jørgensen,

3. Tallene er hentet fra Henrik Pedersen, De danske landbrug, 1928: Barløse 17/635 : Bæring (994) 4/155; Bolteskov 5/147 : Boltinge (1091) 3/125; Busemarke 24/648 : Busene (625) 11/213; Fakse 22/605 : Faksinge (604) 10/298; Halsted 19/395 : Hellinge (742) 12/260; Ø. Tørslev 28/1124 : Tørring + T Mølle (1878) 13/422 + 1/1; Storvorde 37/161 : Lillevorde (1494) 19/11 Urup 4/105 : Ørninge (216) 3/113.

4. Jfr. hermed, at Bent Jørgensen i Stednavneleksikon II snarest mener at Bolteskov indeholder Boltinge som forled.

Reciprokering, er kaldt B-reciprokeringer: bebyggelser der ikke må have andre bebyggelser mellem sig og med sammenmenstødende ejerlaugsgrænser (a.a. p. 25).

Undtagelser herfra er:

Faksinge (604) som ligger ca. 16 km fra Fakse jfr. p. 12.

Øbening (3003) som ligger ca. 10 km fra Åbenrå, jfr. p. 71.

Busene (625) som ligger ca. 5 km fra Busemarke, med landsbyen Mandemarke imellem. (Dette forhold bestyrker yderligere den antagelse, at basis for de to navne ikke er etymologisk identisk, idet det ene har kort u, det andet langt u.

Disse tre navne må anses for selvstændige navnedannelser, ikke for indbyggernavne dannet til relativt nærliggende stednavne.

Hvor lille afstanden mellem to navne kan være for at der kan være tale om en 'afbygd' er vanskeligt at afgøre, men det kan fremhæves at mange -bølling navne er navne på dele af bebyggelser, jfr. p. 74, og de kan sammenlignes med det Bent Jørgensen i ovenævnte arbejde har kaldt A-reciprokeringer (a.a p. 25). På den anden side må det fremhæves, at én bebyggelse med to navne ikke kan være en afbygd, et forhold der behandles nedenfor under identitet, jfr. p. 156 ff.

Efter at ovenstående navne ud fra størrelses- og afstandskriterier er afvist som 'afbygder' står tilbage ud fra sproglige kriterier at anskue de resterende. Navne, hvori der foreligger 'identitet' holdes foreløbig uden for undersøgelsen, og inddrages først senere.

Det sproglige udgangspunkt for de her behandlede navnepar er, at de indeholder en *fælles etymologisk* størrelse. Denne størrelse kan repræsenteres af ord fra forskellige ordklasser, og ordklassen kan være af afgørende betydning for, hvorledes forholdet mellem basis og afledning kan opfattes. Hvis f.eks. «forleddet i den antagne moderbys navn er et *personnavn*, nødes man til at antage at den ene by er primær i forhold til den anden.», siger John Kousgård Sørensen under omtalen af Halsted : Hellinge i Bebygg. på -sted p. 73. Vi skulle altså ved navnepar med personnavnebasis have et afbygdforhold, hvor indbyggernavnet fungerer som stednavn. I materialet indgår personnavn som basisnavn i 3 navnepar, hvoraf *Busene* (625) : Busemarke er det ene, og dette er som vist ovenfor næppe noget eksempel på afbygd. De to øvrige er *Hellinge* (742) : Halsted og *Tørring* (1878) : Øster Tørslev.

Hvad angår *Hellinge* (742) : Halsted, så taler også de ikke - sproglige forhold for, at der er tale om afbygd. Halsted er adskilligt større end Hellinge 19/395 : 12/260, og de er beliggende i samme

sogn i ca. 2 kilometers afstand, med kontakt imellem de to byer. Imod et afbygdforhold taler kun et enkelt sprogligt forhold, nemlig den at suffiksets enstavede form (-ing) i Valdemar Jordebogsformen Hæluing, eventuelt kunne tale for en afledning til adjektivet halv, jfr. p. 48.

Om der foreligger et indbyggernavn i brug som stednavn får foreløbig stå hen, men det kan dog anføres, at hvis det er et gammelt indbyggernavn (jfr. den i-omlydte form) er det i hvert fald ikke - således som det er tilfældet for en række andre indbyggernavne på Lolland-Falster - bevaret i brug som indbyggernavn, men der findes en anden, nyere (?) dannelse, uden omlyd : Halling, jfr. p. 48.

Ved *Tørring* (1878) : Øster Tørslev taler de ikke-sproglige forhold for et afbygdforhold. Øster Tørslev er større end Tørring : 28/1124 : 13/422 (+ Tørring Mølle 1/1). De to byer er endvidere beliggende i samme sogn, med ca. 2 kilometers afstand, og med kontakt imellem byerne. Imod afbygdforhold taler den sproglige overlevering af -y- og -ø- former i navnene, som snarest tyder på to selvstændige navnedannelser, men som dog næppe kan bevise dette.

Appellativ som fælles sproglig størrelse i navnepar, hvor størrelse og afstand ikke kan være afgørende for om der foreligger afbygdforhold, er en yderst vanskelig sag at behandle. Det fælles appellativ sigter i disse navne oftest til den samme lokalitet. Dette er rimeligvis tilfældet i navnene: Bæring (994) : Barløse, Birkinge (2221) : Børkop/Øst-Vestbirk, Gessing (3089) : Gasse, Holling (3135) : Holleklamp, Lille Rjse (1164) : Store Rise, Lillevorde (1494) : Storvorde. Det springende punkt i denne navnedannelsesmåde er, om der kan påvises en forskel i indhold/funktion af f.eks. *Rising < 1)appellativet glda. rīs og 2)et *Rīs, der indgår i stednavnet Store Rise.

Man kunne også formulere problemstillingen således: Kan -ing i navne, hvor der synes at foreligge afbygdforhold mellem basis og afledning, tænkes at have en anden betydning end den der foreligger ved dannelsen af indbyggernavne? Kan -ing i afbygdforhold tænkes med hensyn til betydning at være identisk med indholdet i f.eks. lille (i modsætning til stor, i stednavne også magle, møgle), og være en parallel til -ling, med diminutiv betydning i retning af 'lille bebyggelse, mindre end X'.

Ved *Lille Rise* og *Store Rise* synes man i overleveringen at kunne skimte dette. De ydre forhold er tilstede: byerne ligger i

samme sogn med kontakt til hinanden, de svarer til hvad Bent Jørgensen har kaldt B-reciprokering (da byerne ligger på Ærø, foreligger ingen oplysninger fra matriklerne). Sprogligt kommer afbygdforholdet formentlig til udtryk i belæggene under Lille Rise, først ved -ing afledninger, senere ved foranstillet brug af adjektivet lille (første belæg i 1646).

En tilsvarende betydning i suffikset synes at kunne iagttages ved *Lillevorde*. Her er den ældste form en -ing form, (herefter følger en form på -um, se herom p. 34) og de senere har foranstilling af adjektivet lille. Også afbygdforholdet er det gængse ved Lillevorde og Storevorde, både med hensyn til størrelse: 19/118 : 37/161 og afstand: ca. 5 km, en B-reciprokering.

(Med hensyn til formen Buszingelitle, som er det ældste belæg på *Busene* (625) og det eneste med adjektivet lille, jfr. ovenfor, kan den muligvis tages som udtryk for, at der i dette navn *ikke* foreligger afbygdforhold til Busemarke. Der kan naturligvis ikke ses bort fra, at der ved afledning med -ing + brug af adjektivet lille anvendes to ensbetydende sproglige størrelser, en slags 'dobbelt konfekt', til at udtrykke afbygdforhold. Men hvis dette ikke er tilfældet kan lille tænkes at udtrykke et modsætningsforhold og et størrelsesforhold - ikke kun et størrelsesforhold, som jo kunne være udtrykt ved anvendelse af suffikset -ing, parallelt med brugen i Lillevorde og Lille Rise).

Det kan anføres at diminutiv betydning i -ing afledte navne er en rimelig antagelse i visse -bølling-navne, jfr. p. 94, hvor bebyggelserne ofte er meget små.

Det kan ud fra det ovenfor anførte næppe være alt for dristigt - i hvert fald i Lille Rise og Lillevorde, hvor en senere brug af adjektivet lille bekræfter det - at antage at -ing formerne er udtryk for en navnedannelse der angiver at en bebyggelse er mindre, sekundær i forhold til en anden, der er primær. Det vil sige, at der rimeligvis kan påvises et *Rīsing < Store Rise, forskellig fra et *Rīsing < subst. glda. rīs. Om dette også kan overføres til de øvrige navne i denne gruppe er uvist, men muligheden foreligger.

I *Bæring* : Barløse er forholdet med hensyn til de ikke sproglige forhold som ved afbygder, Barløse er meget større end Bæring: 17/635 : 4/155 og afstanden mellem byerne er kun 1,5 km. Som nævnt under Bæring p.40, drejer det sig rimeligvis ikke om samme 'barth' = rand i de to navnedannelser.

I *Gessing* : Gasse (< Gash ðgh) er den fælles sproglige størrelse appellativet *gas 'kløft'. Også her er de ikke-sproglige forhold, der taler for et afbygdforhold, til stede. Det drejer sig om bebyggel-

ser i samme sogn, med ca. 2 kilometers afstand. (Byerne ligger i et område, som ikke dækkes af matriklerne, så derfor er der ingen oplysninger medtaget om størrelse). Men ved disse navne er moderbyen, basis, allerede delt, nemlig i Øster og Vester Gasse, jfr. Bent Jørgensen, Reciprokering p. 270. Og det er derfor nok rimeligt at antage, at den samme lokalitet indgår i to selvstændige navnedannelser, den ene afledt med suffikset -ing.

Med hensyn til *Holling* : Holleklamp og *Birkinge* : Børkop/ØstVestbirk er de begge forsvundne bebyggelser, og vi kan intet vide om et eventuelt afbygdforhold, som dog næppe foreligger, jfr. p. 36 og p. 51.

Adjektiv som fælles sproglig størrelse foreligger i *Øbening* (3191) : Åbenrå og *Yding* (2343) : Ødsted. Begge er nu forsvundne bebyggelser, og der kan intet sluttes om afbygdforhold, som dog synes ret usandsynlige, jfr. p.71 og p. 49.

Et afbygdforhold, forstået på den måde, at et forhold der angiver *primaritet/sekundaritet* mellem to bebyggelser, *alene* kommer til udtryk derved, at afledningsbasis i den primære bebyggelse indgår i et med -ing afledt sekundærnavn, kan med fuldstændig sikkerhed næppe påvises. Hermed være ikke sagt, at der ikke i en række tilfælde, f. eks. Hellinge og Bæring foreligger et forhold, der i mange ikke-sproglige henseender ligner det vi kender fra forholdet moderby : udflytterby. Den forskel der foreligger i størrelse mellem bebyggelser i et afbygdforhold som kan måles i f.eks. gårdantal og tønder land, kommer rimeligvis til sprogligt udtryk i en række af navnene og velsagtens helt sikkert i de ældste former af Lille Rise og Lillevorde. I disse navne udtrykkes primaritetsforholdet i den fælles sproglige størrelse f.eks. *Rīs i Rīsing, mens suffikset -ing karakteriserer bebyggelsen med hensyn til størrelse i forhold til afledningsbasen.

9.1.2. Indbyggernavnets funktion som stednavn ?

Når den samme bebyggelse benævnes med to navne i (omtrent) samtidige kilder, og det ene er et -ing afledt navn, foreligger der et afbygdliggende forhold, blot er der ingen afstand mellem bebyggelserne. Der kan ikke være tale om en moderby og en udflytterby, men snarere om identitet mellem det sagforhold, som udtrykkes ved basis og afledning. Dette forhold er helt overvejende ved navnety-

perne -bølling og -hēm/-um. Når man kan overveje om de her behandlede -ing navne, som er navne på bebyggelser, er indbyggernavne i funktion som stednavne, må man betænke, at netop indbyggernavne på -bølling kunne beskrives ud fra det forhold, at der *ikke* var identitet mellem det sagforhold, som udtrykkes ved basisnavn og indbyggernavn.

Når der her tales om, at indbyggernavne kan fungere som stednavne, tænkes der ikke på de indbyggernavne, der indgår som led i bebyggelsesnavne, f.eks. *Kølinga i Kölingared (jfr. Jöran Sahlgrens afhandling, Västgötska ortnamn av typen Kölingared), hvor indbyggernavnet som forled = CB-led har en sædvanlig funktion i lighed med f.eks. personnavne. Der tænkes på typer som f.eks. Hellinge og Bæring, der kan tolkes - og er blevet tolket - som oprindelige indbyggernavne, men som kun kendes (og altså fungerer) som navne på bebyggelser. Med mindre man opererer med elliptiske former af ukendt indhold og form, f.eks. et *Barthinga- (-stath?), synes disse navne kun at kunne opfattes som velkendte navnetyper, f.eks. bestående af et CA-led + suffiks. Som påvist ovenfor synes suffikset -ing i disse navne at kunne angive en bebyggelsesstørrelse, og jeg vil umiddelbart finde det rimeligere at tillægge det velkendte bebyggelsesbetegnende suffiks -ingi dette indhold, end en indbyggerbetegnende funktion. Og hvorfor skulle man ikke anvende et bebyggelsesbetegnende hellere end et personbetegnende suffiks til at betegne en bebyggelse? Flere har haft vanskeligt ved at forestille sig dette. F.eks. siger Bent Jørgensen således om Lille Rise i Dansk Stednavneleksikon: «men da det vanskeligt lader sig forstå, hvordan et indbyggernavn skulle få funktion som navn på en nabobebyggelse, foreligger der snarest den almindelige betydning 'stedet ved Rise'.» Der synes således at være grund til af være skeptisk over for denne funktion hos indbyggernavne, og den vil kun blive antaget, hvis ikke andre funktioner kan påvises.

De navne som anføres nedenfor er eksempler på at én bebyggelse har to (eventuelt) flere navne, hvoraf det ene er afledt med suffikset -ing til afledningsbasen. Der er som tidligere nævnt store ligheder mellem disse navne og de under -bølling og -hēm/-um anførte, jfr. p.92 f., 117 f. Som i -hēm/-um navnene er der således i en række tilfælde mulighed for at se -ing formerne som resultat af f.eks. lydudvikling, formveksel, kronologisk udvikling, fejlskrivning.

Fjaltring (2439). Som omtalt p. 65 kan der foreligge en udvikling, eventuelt en udskiftning af det oprindelige efterled -wang. En tilsvarende udvikling synes dog ellers ukendt.

Varming (2707). Er muligvis udviklet af en oprindelig sammensætning med efterleddet glda. hōgh, der efter en svækkelse, som også kan iagttages i det oprindelige -hōgh-navn Lillevorde, er blevet erstattet med - eller omtydet til -ing.

Tising, *Tiset* (2116). I dette navn er forleddet et gudenavn i genitiv, og som omtalt p. 68 er en eventuel indbyggernavnedannelse afvigende fra 'normen' derved at -s- fra forleddet bevares ved dannelsen. De ældste former af navnet ender på -ung, -und og er overleveret i Pavens Kopibog. Hvis man ser bort fra dem, er de ældste former, som kan opfattes som 'indbyggernavn', formerne fra Jb 1580 på -ing. De mellemliggende former viser at primærnavnet er en sammensætning på -with. Man må imidlertid forudsætte at dette efterled tidligt er svækket, svarende til skriftformer med -et(h). En vekslen mellem former på -et og -ing ligner imidlertid en formveksel, hvor bestemt artikel (-et, -en) kan være svækket til -ə, der muligvis har kunnet opfattes og gengives som -ing, jfr. tilsvarende forhold ved -hēm/-um p.121 f. Der kan næppe være tvungende grunde til at anse *Tising*-formerne for at være former af indbyggernavnet i funktion som stednavn.

Ved navnene *Holming* (3335) og *Fladinge/Flade* (1193) må foreligge sporadisk formveksel, jfr. p. 13 og 19, og ved *Øster Bølle* (1712) foreligger rimeligvis fejlskrivning, jfr. p. 35.

I navnet *Futting* (1838) er der muligvis tale om to afledninger til appellativet glda. fortā, og i hvert fald den ene er navn på en lokalitet, jfr. p. 13.

Skiping/Skipethorp (2159) er to navne på én lokalitet, en nu forsvunden bebyggelse i Dover s. Et indbyggernavn *Skiping* er overleveret i marknavnestoffet, og ud fra det øvrige materiale, kan det fastslås at indbyggernavne ofte indgår som led i marknavne, hvor de angiver tilhørsforhold til en nu nedlagt bebyggelse. Spørgsmålet her er, om det i marknavnestoffet overleverede indbyggernavn er en dannelse til *Skipethorp*, og om den bebyggelse der ca. 1170 omtales som 'uilla que uocatur Scipyng' er et oprindeligt indbyggernavn brugt som stednavn om en bebyggelse, der også benævnes *Skipethorp*? Spørgsmålet kunne delvis besvares, hvis det kunne sandsynliggøres at den ældste form snarere var bebyggelsesbetegnende (således som konteksten jo antyder det) end indbyggerbetegnende, eller at den ældste form snarere indeholdt et -ingi end et inga(r). Men i dette område ender selv de ældste kilders ing-

navne alle på -ing, på grund af den jyske apokope, jfr. A.Bjerrum i DS XII p.X. Muligheden for et bebyggelsesbetegnende -ingi er dog muligvis større end et indbyggerbetegnende pluralt -inga, idet vi i de ældste kilder har f.eks. et Ninggeheret i VJb < *Nýinga- (indbyggernavn), men som nævnt ovenfor kun -ing for oprindeligt -ingi, -ungi.

Ud fra det her fremlagte materiale synes der ikke at være nogen tvingende grund til at antage at indbyggernavne skulle have bebyggelsesbetegnende funktion. Heller ikke forholdene ved -hēm/-um navne yder nogen særlig støtte herfor. Som beskrevet under disse navne er indbyggernavne på -ing kun en mindre del af de mange -ing former, og bedømt som helhed foreligger der snarere et typologisk skifte af sproglige betegnelser for bebyggelse. Og forholdene ved -bølling navne synes snarest at vise, at funktionen som indbyggernavn holdes klart ude fra en funktion som stednavn.

I det danske materiale indgår indbyggernavne som led i stednavne på linje med f.eks. personnavne, men herudover har de næppe nogen anden funktion.

FORKORTELSER

Kilde- og litteraturforkortelser

Adel.Brevk. = A. Thiset. Danske adelige Brevkister. Registranter fra det 15.-17. Aarhundrede. Kbh. 1897.

Amtsreg. = Amtsregister.

Thorsten Andersson, Ortsnamen als erstes Glied nordischer Ortsnamen. Stamm - und Genitivkomposition, p.100 ff. - Proc. of 13th Int. Congress of Onom. Sciences.

ANF = Arkiv för nordisk filologi. Christiania og Lund 1883 ff.

APhS = Acta Philologica Scandinavica. I ff. Kbh. 1926 ff.

B = Boniteringssager.

J.Brøndum-Nielsen, Glda.Gram. = Johs. Brøndum-Nielsen, Gammeldansk Grammatik I-VIII. Kbh. 1928-73. (Ny udgave af bind I Kbh. 1950).

Claudius Clavus = A.A. Bjørnbo og Carl S.Petersen. Fynboen

Claudius Claussøn Swart. Nordens ældste Kartograf. Kbh. 1904.

ChrK = Chr. Knudsens Samlinger fra Als, Ny kgl. Samling 2683, 4°, I-XXX.

Da.Fm. = Danske Folkemaal. I ff. Kbh. 1927 ff.

Danckw = Caspar Danckwerth, Neue Landesbeschreibung der zwey Hertzogthümer Schleswich vnd Holstein. Husum 1652.

Da.Navneskik = Dansk Navneskik, ved Frederik Nielsen og Axel Olrik. Kbh. 1899.

Danmarks Riges Breve, udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Kbh. 1938 ff.

Da.Stud. = Danske Studier I ff. Kbh. 1904 ff.

DAtl = Erich Pontoppidan, Den Danske Atlas. I-VII. Kbh. 1763-81.

DgP = Danmarks gamle Personnavne I-II, udgivet af Marius Kristensen, Gunnar Knudsen og Rikard Hornby. Kbh. 1936-64.

Dialektstudier = Dialektstudier, udgivet af Institut for Dansk Dialektforskning. I ff. Kbh. 1964 ff.

DiplDan = Diplomatarium Danicum, udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Kbh. 1938 ff.

- DiplVib = Diplomatarium Vibergense, udgivet af A. Heise. Kbh. 1879.
- DMR = Danske middelalderlige Regnskaber. Kbh. 1944 ff.
- DS = Danmarks Stednavne I ff., udg. af Stednavneudvalget, siden 1960 Institut for Navneforskning. Kbh. 1922 ff.
- DSÅ = John Kousgård Sørensen, Danske sø- og ånavne. I ff. Kbh. 1967.
- Dörfer = Joh. Friedr. Aug. Dörfer, Topographie von Schleswig. 1.-3. Udg. 1805-29.
- EGøyesJb = Fru Eline Gøyes Jordebog, udg. af A. Thiset. Kbh. 1892.
- J.C.S. Espersen, Bornholmsk Ordbog. Kbh. 1908.
- Feilberg = H.F. Feilberg, Bidrag til en ordbog over det jyske almu-
esmål. I-IV. 1886-1913.
- FoN = Fortid og Nutid. Tidsskrift for Kulturhistorie og Lokal-
historie. Kbh. 1914 ff.
- FrIReg = Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udg. af
Kr. Erslev og W. Møllerup. Kbh. 1879.
- GldaDipl = Gammeldanske diplomer. Gruppe A. 1.række ff. Kbh
1959 ff.
- G&L = Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen. Udgi-
vet af C. Nyrop. I-II. Kbh. 1899-1904.
- Gst = Generalstabskort. Geodætisk Instituts målebordsblade.
- Guide = Generalstabens (Geodætisk Instituts) guideoptegnelser.
- Kristian Hald, Personnavne i Danmark. I Oldtiden, II Middelal-
deren. Kbh. 1971, 1974.
- K.Hald, Stednavne på -um = Kristian Hald, De danske Stednavne
paa -um. Kbh. 1942.
- K.Hald, Vore Stednavne. 1.udgave Kbh. 1950. 2.udgave Kbh.
1965.
- HdDb = Herredagsdombog. Rigsarkivet.
- Lars Hellberg, Inbyggarnamn på -karlar i svenska ortnamn. I.
Uppsala 1950.
- Hellq. EO³ = Elof Hellquist, Svensk etymologisk ordbok. 3.udg.
Lund 1948.
- Birte Hjorth Pedersen og Lis Weise, Nogle resultater af EDB-be-
handling af stednavne. Studier i Nordisk Filologi 63 p. 142 ff.
1982.
- Hornby = Rikard Hornby. Gamle angivelser af hjemhørighed. Ti
Afhandlinger, p. 125 ff.
- Hornsherred undersøgelsen med indledende metodeafsnit. Red.
Svend Gissel. Kbh. 1977.

- I(+ årstal) = Indberetning til Institut for Navneforskning (Stednavneudvalget).
- Jb = Jordebog.
- Bent Jørgensen, Dansk Stednavneleksikon. 3 bind. Gyldendal, 1980-1983.
- Bent Jørgensen, Reciprokering = Bent Jørgensen, Reciprokering. Studier i indbyrdes afhængighed mellem ældre danske bebyggelsesnavne. Kbh. 1977.
- Bent Jørgensen, Stednavne og administrationshistorie. Kbh. 1980.
- Peder Jørgensen, Über die Herkunft der Nordfriesen. Kbh. 1946.
- K = Kort.
- Kalkar = Otto Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog. I-V. Kbh. 1881-1918.
- KancBrevb = Kancelliets Brevbøger. Udg. af C.F. Bricka m.fl. Kbh. 1885 ff.
- KancReg = Danske Kancelliregistranter 1535-1550. Udg. ved Kr. Erslev og W. Møllerup. Kbh. 1881-1882 ff.
- KLNM = Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder. I ff. Kbh. 1956.
- Gunnar Knudsens mirakelkasse = Seddelsamling i Institut for Navneforskning, anlagt af Gunnar Knudsen ca. 1930.
- Kontraktbog = Kauff- und Theylungs Contracten 1680 ff. Amtsgericht Flensburg.
- KortFm = Kort over de danske folkemål med forklaringer, ved Valdemar Bennike og Marius Kristensen. Kbh. 1881-82.
- KronSk = Kronens Skøder I ff. Udg. af L. Laursen, Fr. West og S. Nygård. Kbh. 1892 ff.
- L = Landmålingssager.
- Langel.Ordb. = L. Gotfredsen, Langelandsk Ordbog. I-III. Kbh. 1972-73.
- W. Laur, Die Ortsnamen in Schleswig - Holstein. 1960.
- LB = Løgumbogen 1578, trykt i SRD VIII 1-258.
- LDipl = Langebeks Diplomatarium. Rigsarkivet.
- LR = Lensregnskab.
- M = Matrikel. Rigsarkivet og Matrikelsarkivet.
- Mandt. = Ekstraskattemandt. Rigsarkivet.
- MB = Markbog 1681-83. Rigsarkivet.
- Mejer = Johannes Mejers Kort, trykt i N.E. Nørlund, Johannes Mejers Kort over det danske Rige. I-III. Kbh. 1942.
- Evert Melefors, Byngen, Smissen och Listar. Inbyggarebeteckningar och Husbondenamn på Gotland. Uppsala 1983.
- MK = Matrikelskort (udskiftningskort). Matrikelsarkivet og Lands-

arkiverne.

Molbech = C.Molbech, Dansk Dialect-Lexicon. Kbh. 1841.

MoM = Maal og Minne. I ff. Kristiania 1909 ff.

Names = Names. Journal of the American Name Society. I ff. 1953 ff.

NecRip = Necrologium Ripense. Udg. i SRD V.

Nissen Wb = Nordfriesisches Wörterbuch in 10-15 Dialekten... von M. Nissen, Küster und Lehrer in Stedesand. UB Kiel SA 204 AA fol.

NoB = Namn ocn Bygd. I ff. Uppsala 1913 ff.

NORNA-rapporter. I ff. Udg. af NORNA (= Nordiska samarbetskommittén för namnforskning) forlaget. 1973 ff.

Nudansk Ordbog I-II. Kbh. 1953. 11. udg. 1982.

ODS = Ordbog over det danske sprog, grundlagt af Verner Dahlerup. I-XXVIII. Kbh. 1919-56.

Oldekop = H. Oldekop, Topographie des Herzogthums Schleswig. Kiel 1906.

Ordb.Fjolde = Marie og Anders Bjerrum, Ordbog over Fjoldemålet. I-II. Kbh. 1974.

P = P.Petersen, Lolland-Falsters Navnebog indeholdende Bondestandens Tilnavne især fra 16. til 19. Aarhundrede. Kbh. 1902.

Pav.Kopib. = Kopibøger i Vatikanets arkiv.

Postadr = Post og Telegraf-Adressebog for Kongeriget Danmark.

Præsteindb = Præsteindberetning.

Ravn 1920 = Optegnelser af lærer J.J. Ravn.

Reg = Register.

RegCapSlesv = Registrum Capituli Slesvicensis, trykt i SRD VI 574-91.

RegFlensb = Flensborg amts regnskaber. Rigsarkivet.

Regnsk = Regnskab.

Rep = Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. I-IV. Udg. ved Kr.Erslev. Kbh. 1894-1912. Series secunda I-IX. Udg. ved William Christensen. Kbh. 1928-39.

RigDb = Rigens Dombog. Rigsarkivet.

RigFb = Rigens Forfølgningsbog. Rigsarkivet.

RJb = Roskildebispens jordebog, udg. ved C.A. Christensen i DMR 3. r. I. Kbh. 1956.

RO = Ribe Oldemoder (Avia Ripensis), udg. ved O. Nielsen. Kbh. 1867.

Saxo = Saxonis Gesta Danorum, udg. af J. Olrik og H. Ræder. I ff. Kbh. 1931 ff.

ScrMin = Scriptores minores historiæ danicæ mediæ ævi I-II, udg.

- af M. Cl. Gertz. Kbh. 1917-20.
- Schröder = Johs. V. Schröder, Topographie des Herzogthums Schleswig. 1837.
- Schütte, Da.Stednavne = Gudmund Schütte, Danske Stednavne fra Arilds Tid. Studier fra sprog- og oldtidsforskningen 146. Kbh. 1927.
- Gudmund Schütte, Ejeform i gudenavne. ANF 37 (1921) p. 261 f.
- Gudmund Schütte, Folkelige Egns - indbyggernavne. Skivebogn bd. 48.
- Gudmund Schütte, Folkelig Hof- og Statskalender, Efterslæt til Folkelig Hof- og Statskalender, Mere Efterslæt til Folkelig Hof- og Statskalender, Da.Stud. 1914 p. 29 ff, Da.Stud. 1915 p. 59 ff, 198 ff.
- Gudmund Schütte, Gammelnordisk navneskik i Sønderjylland. Da.Stud. 1938, p. 171-72.
- Gudmund Schütte, Indbyggernavnene, dansk Sprogforsknings Stedbørn. Danske Folkemål, 13. årg. p. 17 ff.
- Gudmund Schütte, Indbyggernavne i Salling-Fjendsherred og andre Limfjordsegne. Skive Folkeblads Bogtrykkeri. 1921.
- Gudmund Schütte, Indbyggenavne som Personnavne. Danske Folkemål 14. årg. p. 130 ff.
- Gudmund Schütte, Ingtypens udvikling i geografiske navne og slægtsnavne. FoN bd. 5 p. 103 ff. 1924-25.
- Schütte ms = Gudmund Schütte, manuskript nr. 89 i Institut for Navneforskning.
- Gudmund Schütte, Nordens ældste Indbyggernavne. Historisk Tidsskrift. 5.r. 4.b. p. 1 ff. Kbh. 1917.
- Gudmund Schütte, Norges Indbyggernavne. Maal og minne 1918. p. 113 ff.
- Gudmund Schütte, Personnavne i Stednavne på -ing. Blandinger, bind 2, 3. hæfte. p. 107 ff. Kbh. 1916.
- Gudmund Schütte, Sande danske Indbyggernavne. Skivebogen bd. 49.
- Gudmund Schütte, Stammenavne og Indbyggernavne. Vor Folkegruppe 1926.
- SJb = Slesvigbispens Jordebog, trykt i SRD VII 456-507 og i Quellen. VI 22-121, 145-267.
- Sk = Skatteliste.
- Peter Skautrup, Det danske sprogs historie I-V. Kbh. 1944-70.
- Antje Schmitz, Die Orts- und Gewässernamen des Kreises Ostholstein.
- Sorø gavebog = Sorø Klosters gavebog. Gl. kgl. Saml. 2485, 4°.

- Udg. i SRD IV 463-531.
- SRD = Scriptorum rerum Danicarum. I-VIII. Udg. af Jacob Langebek m. fl. Hafniæ 1772-1878.
- Stednavneforskning = Vibeke Dalberg og John Kousgård Sørensen, Stednavneforskning I-II. Kbh. 1972.
- Steenstrup, Indl. Stud. = Johannes Steenstrup, Indledende Studier over de ældste danske Stednavnes Bygning. Kbh. 1908.
- Ståhle, -inge = Carl Ivar Ståhle, Studier över de svenska ortnamnen på -inge. Lund 1946.
- SydsStedn = Sydslesvigs Stednavne, ved Anders Bjerrum, Kristian Hald og Peter Jørgensen. Kbh. 1948 ff.
- Søndergaard, Indl. Stud. = Bent Søndergaard, Indledende studier over den nordiske stednavnetype lev (löv). Kbh. 1972.
- John Kousgård Sørensen, Bebygg. på -sted = John Kousgård Sørensen, Danske bebyggelsesnavne på -sted. Kbh. 1958.
- John Kousgård Sørensen, -inge = John Kousgård Sørensen, Nogle indbyggernavne på -inge. Festskrift til Skautrup p. 61 ff.
- C.G. Tengström, Studier över Sydbohuslänska Inkolentnamn. Göteborg 1931.
- Ti Afhandlinger = Ti Afhandlinger, udgivet i anledning af Stednavneudvalgets 50 års jubilæum. Navnestudier 2. Kbh. 1960.
- TM = Tysk Matrikel. Matrikelsarkivet.
- Trap = J.P. Trap, Danmark. 1. udg. Kbh. 1858-60, 2. udg. Kbh. 1872-79, 3. udg. Kbh. 1898-1906, 4. udg. Kbh. 1920-32, 5. Udg. Kbh. 1953-72. Hertugdømmet Slesvig. Kbh. 1864.
- U = Udskiftningssager.
- Lis Weise, Efterstillet adjektiv = Lis Weise, Efterstillet adjektiv i danske stednavne. Kbh. 1969.
- Lis Weise, Nogle østdanske marknavne på -by. Festskrift til Kristian Hald, p. 157 ff. Kbh. 1974.
- Elias Wessén, Om nordiska inbyggarnamn, NoB 1932 p. 71 ff.
- VJb = Kong Valdemars Jordebog, udg. af Svend Aakjær. Kbh. 1926-43.
- VSK = Videnskabernes Selskabs Kort. Kbh. 1771 ff.
- VSKOrig = Originaltegninger til VSK. Geodætisk Instituts kortsamling.
- ÆDA = De ældste danske Archivregistraturer. I-V. Udg. af T.A. Becker m. fl. Kbh. 1854-1910.
- Århusbogen = Arhusiensis Liber. Trykt i SRD VI 377-511.

Andre forkortelser

- a. = amt
 a.a. = anførte arbejde.
 adj. = adjektiv.
 adv. = adverbium.
 afskr. = afskrift.
 akk. = akkusativ.
 anm. = anmærkning.
 appel. = appellativ.
 bd. = bind.
 bebygg. = bebyggelse.
 beg. = begyndelse.
 betydn. = betydning.
 bl.a. = blandt andet
 (andre).
 ca. = cirka.
 da. = dansk.
 dial. = dialekt(er), di-
 alektal.
 dok. = dokument.
 d.v.s. = det vil sige.
 eks(s). = eksempel
 (er).
 evt. = eventuelt.
 f. = femininum.
 f.eks. = for eksempel.
 f(f). = følgende.
 forsv. = forsvundet.
 fris. = frisisk.
 fsv. = fornsvensk,
 gammelsvensk.
 gd, gde. = gård, gårde.
 gen. = genitiv.
 germ. = germansk.
 gl. = gammel.
 glda. = gammeldansk.
 (ca. 1100-ca. 1500;
 de citerede former
 er normaliserede ef-
 ter de retningslinjer,
 der er fulgt i ordre-
 gistrene i J.Brøn-
 dum-Nielsen, Gl'da.
 Gram.).
 got. = gotisk.
 h. = herred.
 henv. = henvisning
 (er).
 hgd. = hovedgård.
 hs(e). = hus(e).
 ie. = indoeuropæisk.
 iflg. = ifølge.
 isl. = islandsk.
 jfr. = jævnfør.
 kbst. = købstad.
 km. = kilometer.
 lat. = latin(sk).
 lb. = landsby.
 Ll. = Lille.
 ls. = landsogn.
 m. = maskulinum.
 mandsn. = mands-
 navn.
 m.fl. = med flere.
 m.m. = med mere.
 ml. = mølle.
 mnty. = middelneder-
 tysk.
 ms. = manuskript.
 n. = neutrum.
 N. = Nørre.
 ndfr. = nedenfor.
 no. = norsk.
 nom. = nominativ.
 nr. = nummer.
 nty. = nedertysk.
 nysv. = nysvensk.
 o. = omtrent.
 o.l. = og lignende.
 oldeng. = oldengelsk.
 oldfris. = oldfrisisk.

oldisl. = oldislandsk.
 oldn. = oldnordisk
 (o l d n o r s k -
 o l d i s l a n d s k ;
 ca.1000-ca.1350).
 opr. = oprindelig(t).
 opt. = optegnelse.
 orig. = originaldo-
 kument.
 ovfr. = ovenfor.
 o.s.v. = og så videre.
 p. = pagina.
 plur. = pluralis.
 prop. = proprium.
 præp. = præposition.
 påskr. = påskrift.
 r. = række.
 reg. = registeret.
 s. = sogn.
 S. = Sønder.
 S.dok. = samme do-
 kument.
 sing. = singularis.
 sk. = skånsk.

sp. = spalte.
 spec. = speciel(t).
 s.st. = sammesteds.
 St. = Store.
 subst. = substantiv.
 sv. = svensk.
 tidl. = tidligere.
 tiln. = tilnavn.
 tl = tønder land.
 ty. = tysk.
 u.d. = uden dato.
 udat. = udateret.
 urnord. = urnordisk.
 u.å. = uden år.
 V. = Vester.
 vid. = vidisse, bekræf-
 tet afskrift.
 ænyda. = ældre ny-
 d a n s k
 (ca.1500-ca.1700).
 Ø. = Øster.
 årh. = århundrede.

Tegn

* = konstrueret form.
 < = udviklet af.
 > = udviklet til.

- over vokal betegner
 længde.
 () ved · citering af
 kilder = afskrift.

Indeks over indbyggernavne.

Alking < Algestrup	49
Alling < (Nørre og Sønder) Alslev	39,128,148
Alminding < Almind	6
Alming < Ålum	97,123,131
Alsing < Als	6,144,149,150
Alsing < Alsø	7,45,131
Ambring < Amrum	97,123
Amring < Amrum	105
Andstning < Anst	139,143
Arnfoldinger < Arnfold	133,141
Asbøllinger < Asbøl	135
Assing < As	43
Assing < Åstrup	50,62
Astring < Astrup	50,130,131
Avelding < Abild	133
Avnbølling < Avnbøl	135
Avning < Avnø	69
Balling < ?	38
Benning < Benløse	39,142,148
Berning < Bjerget	11
Bessingboer < Bærs	138
Birsing < Birsted	139,143
Birting? < Bjerte	11
Bjartninger < (Sønder) Bjert	132,143
Bjerning < Bjergby Huse	22
Bjerning < Bjernede	33
Bjærtninger < (Sønder) Bjert	132,143
Bjørning ? < Bjørnskov	46
Blansinger < Blans	44
Blæring < Blære	133
Boding < Boderupgård	63,147
Boghinghi < Bågh	19,148
Borringer < Bornholm	138
Borringholmara < Bornholm	138
Botofing < Botofte	140
Bramstedlundinger < Bramstedlund	138,142
Brandsbølling < Brandsbøl	135
Brapninger < Brarup	140,143
Bremsbølling < Bremsbøl	136

Broballinger < Broballe	135
Brofling < Brobøl	136
Broring < Broager	132
Brønning < Brøndum	98
Buddinge < Buderup	63,147
Byrkiner < (Nørre og Sønder) Bork	9
Byrkinger < (Nørre og Sønder) Bork	9
Bøkslundinger < Bøkslund	138
Bølinger < Bøel	136
Bølling < ?	94
Børking < (Nørre og Sønder) Bork	9,148
Dalinger < Daler	132
Dalringer Daler	132
Dempsing < Demstrup	64,127,129,147
Devlinger < Debel	136
Diuring < Dynæs eller Dørup	10,64,127,129,147
Dynder < Dynt	140
Dynninger < Dynt	140
Dyring < Durupegård	10,64
Døblinger < Dybbøl	136
Efling < Ebelund (Feldmark)	39
Emsbülling < Emmelsbüll	88
Engsbulling < Enge	86
Falstring < Falster	10,145,149,150
Faning < Fanø	19,149
Fannik < Fanø	19
Femerling < Femern	11,144,149,150
Ferreg < Før	20
Fjolder < Fjorde	133,141
Flekking < Flakkebjerg	22,148
Fogellinghi < Fuglse?	69,128,148
Frasing < Fristrup	140,143
Fyning < Fyn	19,149,150
Føring < Før	19,105,149
Førsinger < Færsherred	16
Gierding < Erreby	23, 147
Ginding < Ginnerup	51
Gisling < Gislev	20, 148
Grandling < Grandløse	41
Graving < *Grame	102
Grejsinger < Grejs	133
Græsling < Græse	67

Guding < Gudum	99,100
Gything < Guthisbo	22,100,128
Gølling < Guderup	52
Halling < Halland ?	37
Halling < Halleby?	23,148
Halling < Hallum	116
Halling < Halskov	47,48
Halling < Halsted	48,128,154
Hanning < Han (h)	70,148,150
Hanning < Hannevang	65
Harsing < Hasmark	42
Hasling < Hasselø	70
Hasling < Heslegård	29,70
Hejsinger < Hejls	137
Helling < Holløse?	41
Heming < Hem	137,142
Hesbülling < Hesbüll	88
Hjelmbølling < Hjelm	1,73,86
Hobroinger < Hobro	135,142
Holming < Holme(Mølle)	14
Holminger < Holme	133
Honinger < (Sønder)ho	133
Horninger < Horne	133
Horsbling < Horsbüll	89
Horsing < Hornstrup ?	53
Horsinger < Horsens	139,143
Hvilling < Hvedstrup	53
Hyginger < Hygum	112
Hylling < Hullebæk	28
Hylling < Hyllede	67
Hæsling < Hasselø	70
Hølling < Hyldtofte	65
Hønning < Hundegade ?	66
Høring < Holeby	24
Høthring < Højer	7
Høvring < Højer	7,145,146
Håninger < Han(h)	70
Håwninger < Hoven	132
Illering < Iller	132
Immenstedinger < Immensted, Sydslesvig	139
Issing < Ise(fjorden)	29
Jegsing < Gedesby	26,129,148

Jelling < Hjolderup?	53
Jelsing < Jels	140
Jenning < Enemark?	14
Jeysing < Gedesby	26
Jysling < Jystrup	54
Kehling < Karleby	26,148
Kierling < Karleby	26
Kiersing < Kærstrup	64,128,147
Kiesing < Kærstrup	64,128
Kirlindt < Karleby	26
Kitting < Kittrup	54,147
Kjeling < Karleby	26
Klaring < Klarupgård	54
Klintring < Klintum	104
Klostringer < (Løgum)kloster	133
Knuddinger < Knud	133
Kværsinger < Kværs	140
Kvæssinger < Kværs	140
Kønding < Tjørneby	26,146
Kønning < Tjørneby	26
Labing < *Labum	100
*Langing < Langeland	37
Lavensbøllinger < Lavensby	45,92
*Lawind < Langeland	37
Lavindsfar < Langeland	37
*Lawing < Langeland	37
Lavtning < Lovtrup eller Loftlund	54
Leming < Lem	137
Lenning < Lavensby	37
Lertninger < Lert	132,143
Lindinger < Linde	133
Lovring < Loversyssel	44,130,131,148,150
Luchting < Løjt	7,148
Lumsing < Lumsås	21,129,144,146
Lundinger < Lund	133
Lundinger < Lunden	115
Lunningboer < Lundø	139,143
Lyding < Lyø	71,149
Lyminger < (Sønder) Løgum	137,142
Lyning < Lyne	133
Læsing < Læsø	132
Løgstøringerne < Løgstør	141,142

Løjminger < Lydum	137
Løjting < Løjt	7
Løjtninger < Løjt	7
Lømsinger < Lumsås	22
Løvnstедinger < Løvensted	140,143
Løvring < Loversyssel	44
Løyeninger < Lydum	137,142
Malling < Malle	133
Melsing < Mjels	138
Mering < Merløse	41,60,142
Mjelsing < Mjels	138,142
Mjølising < Mjøs	138,142
Mommarkling < Mommark	42
Morsing < Mors	8,144,149,150
Mumling < Mommark	43
Mussing < Musse	20,148
Myssen < Musse	20
Myssing < Musse	20
Møjbøllinger < Møjbøl	136
Nating < Natved	67
Nesin < Nisum(gård)	107
Nevlinger < Nebel	136
Nibing < Nibe	20,148
Nibling < Nibøl	136
Nivninger < Nibe	21
Norstedinger < Norsted, Sydslesvig	139,143
Nyring < Nyrup	56
Næssinger < (Haderslev) Næs	133
Nøfling < Nybøl	136
Nørringe < (Langelands) nordre (del)	133
Odbo < Ods (h)	15,128
Oddminger < Oddum	137
Odhoninghi < Odense	66,128,148
Odsing < Ods (h)	15,59,128,144,148
Odsingtosse < Ods (h)	15
Odtzinng < Åse	15
Ojminger < Oddum	137
Oksblinger < Oksbøl (2602)	136
Oksbøllinger < Oksbøl (3264)	136
Omling < Omø	134
Orstedinger < Orsted	139
Ortning < Orten	132

Ossing < Ods (h)	15
Ossing < Ovstrup	56
Ousblinger < Oksbøl(2602)	136
Overfjordinger < (Mariager) Fjord	134,141
Pølinger < Pøl	134
Pøllinger < Pøl	134
Ragbøllinger < Ragbøl	136
Refsing < Røsnæs	139,143
Reinring < Ringsted	47
Reising < Ringseby	26,36,47,129,146
Ringsing < Ringseby	26,36,47,129,146
Ripping < Rapperup	56
Rising < Risum	106
Risinger < Rise (1751)	134
Risinger < Rise (3212)	134
Risumer < Risum	106
Rodenäsing < Rodenäs	44
Røding < Rode	16
Rovsing < Rougsø	11,144,148
Røjbøllinger < Rojbøl	136
Rørkjæringer < Rørkær	138
Røsingler < Røsnæs	139,143
Samsing < Samsø	8,144,149,150
Seminger < Sem	137
Sending < Sandgrav?	30
Signinger < Sig	134
Silkeborgingerne < Silkeborg	135
Skalsinger < Skals	139,143
Skaning < Skåne	69
Skanninger < Skjern	132
Skanung < Skåne	69,150
Skellinger < Skelde	134
Skerningboer < Skjern	132
Skibonit < Skive	134
Skiping < Skipthorp	57
Skiving < Skive	134
Skjernboer < Skjern	132
Skjerninger < Skjern	132
Skjænninger < Skjern	132
Skodsbøllinger < Skodsbøl	136
Skofeling < Skovbøl	136
Skoghingl < Skovby	27,130,148

Skovling < Skovbøl	91,136
Skovlovring < Loversyssel	45
Skællinger < Skelde	134
Sköfelinger < Skovbøl	91,136
Skåning < Skåde?	16
Skåning < Skåne	69,149
Sletting < Slet	21,147
Smølinger < Smøl	134
Snegling < Sneglerup	59
Snødening < Snøde	141
Snødinge < Snøde	141
Sodring < Soderup	60
Soling < Sole	16
Solvinger < Solved?	141
Spilling < Spjellerup	60
Stavninger < Stavn	134
Stedebülling < *Sted	87
Stedesander < Stedesand	87
Stedesandinge < Stedesand	87
Stenning < (Sønder) Stenderup	60
Stibjærning < Stibjerg (Huse)	17,145
Stoensening < Stoense	139,143
Stranding < Strand	21,149
Strellinger < Strellev	138,142
Svending < Svenstrup	61
Svinning < Svinø	61
Sædinger < Sæd	17
Sædning < Sæd	17,145
Sæling < Sellerup?	62
Sørling < Sild	105
Sønderhøninger < Sønderho	133
Søndringe < (Langelands) sydlige (del)	134
Søsing < Søst	8
Tarminger < Tarm	134
Tarpsninger < Tarp	140
Tærning < Tjæreby	27,145,147
Tersling < Tersløse	41,130,131,142,144,148
Thaarsing < Tårs	139
*Thosind < Tåsinge	37
*Thosing < Tåsinge	37
Thuring < Thurø	141
Tiring < Tirsted	48,148

Tjelinger < Tjele	135
Toghallinger < Toghale	33,130,146
Tomblinger < Tumbøl	137
Tombølling < Tumbøl	137
Torbinger < Torp	140
Tosblinger < Tørsbøl	137
Tosbøllinger < Tørsbøl	137
Tranekæringe < Tranekær	138,142
Trásblinger < Trásbøl	137
Trásbøllinger < Trásbøl	137
Tveding < Tved (3101)	18,146
Tveding < Tved (3332)	18
Tvedinger < Tvede	140
Tyndering < Tønder	8,130
Tyndring < Tønder	8,130
Tysing < Tuse	9,144
Tyssinger < Tuse	9
Tæring < Tjæreby (832)	34
Tæring < Tærø	33,146,149
Tøndring < Tønder	8,145,148
Tøsing < Tåsinge	36,130,149,150
Tårsing < Tårs	139,143
Uginger < Uge	135
Valbing < Valby	24,130
Varnsinger < Varnæs	139,143
Vejninger < Vejen	132
Velling < Vedde	64
Velling < Vellum	109
Vesterbøllinger < Hjerndrup?	75,93
Viborringer < Viborg	135
Viding < Vibæk	28
Viminger < Vium (1791 og 2574)	137
Vimming < Vium (2574)	137
Visking < Viskum	101
Viumminger < Vium (2574)	137
Volsing < Volshave	31,44,129,130,144
Vøring < Vormark	43
Vorupøringer < Vorupør	141
Vuenzellinghi < Vends (h)	47,131,148
Ypping < Ubby	25
Øbening < Åbenrå	71
Øring < Ørby(gård)	25

Øring < Ørbæk	28
Ørling < Vorgårde?	30,146
Østerbøllinger < Hjerndrup?	75,93
Øving < Øverup	63
Åbølling < (Arn)å	83,86,89
Åbølling < (Ved) Åen	75,83,86
Åbølling < Åbol og Ålænge	82,89
Åjninger < Oddum	137,142
Ålboringer < Ålborg	135
Åsing < Åsgård	18
Åssing < Ods (h)	15

Indeks over stednavne.

Abild	133
Adsbøl	135
Algestrup	49
Alkings Bjerg	49,127,128,147
Almind	6
Als	7,45
Alsingesvære	7
Alsingkær	7
Alsingsjord	7
Alsø	7,45
Amrum	97,105
Andflod	83
Anst	139
Arbølling	84,90
Arnfjorde, Sydslesvig	133
As	43
Asbøl	77,88
Asnæs	59
Assing Bæklund	43,127,148
Assingbjerg	49,127,147
Astringager	50,147
Astrup	50
Avling	97,120,123
Avlum	97
Avnbøl	135
Avninge Høj	69,149
Avnø	69
Ballen	113,123
Balling Have	38,148
Balslev	38
Barløse	40,152,154,155
Bassumgård	98,123
Benløse	39
Benninge Bue	39,148
Bernings Kile	11,145,147
Birkinge	50,147,154,156
Birkum	119
Birsted	139
Birting Mølle	11,147

Bjergby Huse	22
Bjerget	11
Bjernede	33
Bjerning Ager	33,129,148
Bjerningebæk	22,145,148
Bjerrum	102,123
Bjerte	12
Bjørninglund	46,147
Bjørnskov	46
Blans	44
Blansingerløkke	44,131,146
Blære	133
Bobøl	78
Boden	102,123
Boderupgård	63,147
Bodum	102
Bolding (2654)	85
Bolding (2691)	85
Boling	85
Bolteskov	46,152
Boltinge	46,147,152
Bording	109,120,124
Bornholm	138
Botofte	140
Bramstedlund	138
Brandsbøl	135
Brarup	140
Brekling, Sydslesvig	110
Brekum, Sydslesvig	110,121,124
Bremsbøl	136
Broager	132
Broballe	135
Brobøl	136
Brunkesbol	77
Brøndum	98
Brønning	98,123
Buderup	63
Busemarke	42,152,153
Busene	42,146,152,153,155
Bygge	81
Bækbølling (2684)	77,88,90,94
Bækken	114,115,123

Bækkum, Sydslesvig (3285)	114
Bækkum, Sydslesvig (3296)	114,120
Bæklund	12,90,94
Bæksbøl	78,90
Bæring	40,142,148,152,154,155,157
Bærs	138
Bøel	136
Bøglum, Sydslesvig	36,110,121,124
Bøkslund	138
Bølling	84,94,95
Børkop	50,154,156
Børring	111,121,124
Bøvlund	36
Båg herred	19
Daler	132
Damhusum, Sydslesvig	104
Debel	136
Demstrup	64
Djursland	10
Durupegård	10
Dybbøl	1436
Dynt	140
Dynæs	10
Dørup	10
Ebelund Feldmark	39
Eflingbjerg	39,147
Elling	115,124
Ellum	115
Emmelsbüll, Sydslesvig	88
Emsbullinger koge, Sydslesvig	88
Enemark	14
Enge, Sydslesvig	86,105
Engsbüllinger Koog, Sydslesvig	86
Erreby	23
Fakse	12,152,153
Faksinge	12,148,152,153
Falster	10
Fanø	19
Favsing	13
Femern, Sydslesvig	11
Firgårde	57
Fjaltring	65,127,148,158

Fjorde, Sydslesvig	133,141
Flade	19
Fladinge	19,148,158
Flakkebjerg	22
Flekkinge Led	22,148
Folding	102,123
Forte	13
Fovling	99
Fovlum	98,123
Fristrup	140
Fuglse	70
Futting	13,129,158
Fyn	19
Färsherred, Sverige	16
Før	20
Førting	13,129,158
Fåborg	69
Gassum	111
Gedesby	26
Gessing	34,111,146,154,155
Gindinghoveds Mark	51,58,147
Ginnerup	51
Gislev	20
Gjesing	111,121,124
Gjessinggård	116,124
Gjoldum	102,123
Grandling	40,130,131,142,144,148
Grandløse	40
Grarup	51
Gravinggård	102,123
Grejs	133
Grevinge	103
Grænge	103
Græse	67
Græslinge Kær	67,144,148
Guderup	52
Gudhjem	99
Guding	99
Gudme	99
Gudum	99,118,119
Gudumholm	99,123
Gudumkær	99,123

Gudumlund	99,123
Gundsøllille	100
Gundsømagle	100
Guthisbo, Sverige	23
Göinge, Sverige	23
Gøllinggård	52,147
Gøllinghøj	52,147
Haderslev Næs	133
Haldum	116
Halleby Å	23
Halling Tegt	116
Hallinge Stykker	23
Hallingebro	46,147
Hallingekær	46
Hallum	116
Halskov	47
Halsted	48,63,152,153
Hanherred	70
Hannevang	66
Hanning Hede	65,147
Harsing	42,146
Haslingsagre	29
Hasmark	42
Hasselø	29,70
Hejls	137
Helling	41,142,148
Hellinge	48,63,128,148,152,153
Hem	137
Heßbullinger koges dich, Sydslesvig	88
Hesbüll, Sydslesvig	88
Heslegård	29,70
Hjelm	74
Hjerndrup	75
Hjolderup	53
Hobro	135
Holeby	24
Holleklamp	36,154,156
Holling	35,110,147,154,156
Holløse	41
Holme	133
Holme Mølle	14
Holming, Sydslesvig	13,103,158

Holminge Skov	14,148
Holte	119
Horndrup	113
Horne, Sydslesvig	133
Horning	113
Hornstrup	53
Horsblinge-Kugh, Sydslesvig	89
Horsbüllharder Koog, Sydslesvig	89
Horsing Indtægt	52,148
Hullebæk	28
Hundegade	66
Husum	103
Husum Toftmark	103
Hvedstrup	53
Hvillings Ås	53,128,144,148
Hygind	112
Hyging	65,112
Hygum	65,111,112,121,124
Hyldtofte	65
Hyllede	67
Hyllekrog	65
Hyllinge Tofter	28,146
Hyllingskov	67
Hørring Blocke	7
Højer	7
Højme	112
Højum	112
Hønning	66,147
Hørring Kaje	24,148
Hørringhem	7
Idestrup	23,48
Iller	132
Immensted, Sydslesvig	139
Isefjorden	29
Issing Ager	29,149
Jellingager	53,147
Jels	140
Jenning	14,129,146
Jullinge	65
Jyslinge Holmen	54,128,144,148
Jystrup	54
Karleby	26

Kitting	54,147
Kittrup	54
Klaringe	54,130,131,147
Klarupgård	54
Klinting	101,104,121,123
Klintringenge, Sydslesvig	105
Klintringsted, Sydslesvig	87,104,145
Klintum, Sydslesvig	104
Knud	133
Kværs	140
Kyringe	56
Kærbøl (2703)	78,88,91
Kærbølling (2323)	79,88,91,94
Kærbølling (3086)	78,88,91
Kærstrup	64
Kölingared, Sverige	157
Labing	100
Langesø	45
Lavensbjerg	37
Lavenshøj	45,92
Lavenskrog	37
Lavtninghøj	39,54,145,147,150
Lem	137
Lenning	37,45,146
Lenningshave	37
Lert	132
Lille Lime	80
Lille Rise	14,148,154,155,157
Lillevorde	34,116,124,148,152,154,155,158
Limskov	80
Linde	133
livæls bool	76
Lofthund	54,55
Loversyssel	44
Lovns	139
Lovtrup	54,55
Lumsås	21
Lund	133
Lunden	115,123
Lundø	143
Lydum	137
Lyne	133

Lyø	71
Læsø	132
Løgstør	141
Løgumkloster	133
Løjt	7
Løjtingager	7
Lømsinge Stykker	21
Løvensted, Sydslesvig	140
Løvringborg	44
Låning	116,124
Lånum	117
Malle	133
Mariager Fjord	134,141
Mering Mose	41,148
Merløse	41
Mjels	138
Mjøs	138
Mojbøl	136
Mommark	42
Mors	8
Morsings jord	8
Mumlingbæk	42,127,130,144,146
Munklebæk	131
Musse	20
møthernbool	76
Natings Mark	67,147
Natved	67
Nebel	136
Nederby	74,88
Nejlingbol	84
Nibe	20
Nibøl	136
Ning herred	159
Nissum	122
Nissum Hede	107
Nissumgård	107
Norsted , Sydslesvig	139
Nybøl	136
Nyring	56,130,131,147
Nyrup	56
Nørbølling (2394)	74,88
Nørbølling (2686)	76,88,94

Nørbølling Vænge	76,88
Nørreby	76
Nørre Alslev	39
Nørre Bork	9
Nørre Djurs	10
Obling	82,89
Oblings Eje	82,89
Oddum	137
Odense	66
Ods herred	15
Oksbøl (2602)	136
Oksbøl (3264)	136
Omø	134
Ophusum, Sydslesvig	103
Opnør	71
Orsted, Sydslesvig	139
Orten	132
Ossinge Agre	56,127,147
Overby	74,88
Ovlingbol	84
Ovstrup	56
Pusum	105,123
Pøl	134
Ragbøl	136
Rapperup	56
Reinlinge	47,148
Ringseby	26
Ringsebølle	26
Ringsted	26,47
Rippinge Ås	56,147
Rise (1751)	134
Rise (3212)	134
Rising	15
Risingschlick , Sydslesvig	106
Risingsham, Sydslesvig	106
Risum (964)	105,123
Risum, Sydslesvig	106
Rode	16
Rodenäs, Sydslesvig	44
Rodenäsinger Koog, Sydslesvig	44
Rodings Agre	16,146
Rojbøl	136

Rougsø	11
Rødhøjene	112,131
Røsnæs	139
Salten	117,124
Samsing Waads Agger	8
Samsø	8
Sandgrav	30
Sellerup	62
Sem	137
Sending Agre	30,147
Sig	134
Sild, Sydslesvig	105
Silkeborg	135
Skablund	79,88,90,94
Skals	139
Skelde	134
Skibby	58
Skibdræt	57
Skibet	58
Skiping	57,59,147,158
Skipthorp	57,59
Skive	134
Skivegård	58,59,126,128,148
Skjern	132
Skodsbøl	136
Skovby	27
Skovbøl	90,91,136
Skovbølling (2326)	79,87,90,94
Skovbølling (2328)	80,90,94
Skovbølling (2365)	80,90
Skovbølling (2379)	80,90
Skovbølling (2691)	81,85,88,90,94
Skovbølling (3022)	81,90
Skovsbøl	91
Skærup	57
Skødstrup	58,59
Skøvlinggård	81,90
Skåbling	79,90,94
Skåde	16
Skåne, Sverige	69
Skåningehavn	69
Skånings Løkke	16,145,148

Slet	21
Smøl	134
Sneglerup	59
Sneglunge	59,147
Snøde	141
Soderup	60
Sodring Vang	60,130,131,148
Sole	16
Soling Gab	16,147
Solved	141
Spillinge Toft	60,148
Spjellerup	60
Spjoldum	106,123
Staf-bølling	76,88
Stakbølle	76
Stakket Bølling	76,88
Stavn	134
*Sted, Sydslesvig	87
Stedebüllingsiel, Sydslesvig	87
Stedesand, Sydslesvig	87,105
Stenningager	60,148
Stibjerg Huse	17
Stibjernerig	17,130,145,148
Stoense	139
Store Bølling	76,88
Store Rise	15,154,155
Storvorde	32,152,154
Strand, Sydslesvig	21
Svendinge Mose	61,128,147
Svenstrup (17)	61
Svenstrup (586)	61
Svesing	103,120,123
Svinnings Agre	61,69,147,149
Svinø	61
Syvning	113,121,124
Sød	17
Sædding	101
Sæden	100,118,119,120,121,123
Sædningstrøm	17,145,146
Sælings Toft	61,147
Søle	117
Sønder Alslev	39

Sønder Bjert	132
Sønder Bork	9
Sønder Djurs	10
Sønderho	133
Sønder Hygum	111,121,124
Sønder Løgum	137
Sønder Stenderup	61
Sønderskov	76
Søsinger Løkker	8,146
Søst	8
Søsum	104
Tarm	134
Tarp	140
Terpling	85
Tersløse	41
Them	117
Thurø	141
Tiring	48,148
Tirsted	48
Tiset	68,148
Tising	68,129,158
Tjele	136
Tjæreby (734)	27
Tjæreby (832)	34
Tjørneby	26
Tofting	106
Toftum	106,119,123
Toghale	33
Torning	108,123
Torp	140
Torum	108
Tranekær	138
thristens bool	76
Tråsbøl	137
Tumbøl	137
Tundringkoppel	8
Tuse	9
Tved (3101)	18,146
Tved (3332)	18
Tvede	141
Tvedingkær	17
Tvedingvad	17

Tvedskov	18
Tykkum (3018)	106,119,123
Tykkum (3031)	107,119,123
Tysinge Agre	9
Tysinge Mose	9
Tysinge Vang	9
Tærø	33
Tøfting	106
Tønder	8
Tørring	38,128,148,152,153,154
Tørring Mølle	38,128,148,152,153,154
Tørsbøl	137
Tåbøl	77
Tårs	139
Tåsinge	36
Udby	25
Udbølling	75,88
Uge	135
Urup	30,62,152
Valbinge Ås	24,131,147
Valby	25
Varming	35,158
Varnæs	139
Ved Åen	75,83,89
Vedde	64
Vejen	132
Vellinge Stykkerne	64,144,147
Vellumgård	109,123
Vends Herred	47
Vestbirk	51,154,156
Vester Bølle	35
Vester Gasse	34,154,155
Vester Hjerndrup	75
Vester Åbølling	83,84,89
Vesterby	75
Vesterbølling	75,88
Vesterbølling Tegt	77,88
Vestlingager	84
Vestlinger	84
Viborg	135
Vibæk	28
Viding Agre	28,146

Vind	18
Vinding	18
Vinding Skovbølling	81,90
Visding Agre	62,147
Viskum	101,118,122
Viskumø	101,123
Vistorp	62
Vium (1791 og 2574)	137
Volshave	31
Volsingsenge	31,146
Vorgårde	30,63
Voringe Hovgård	43,146
Voringe kjl	43
Vorings March	43
Vormark	43
Vorning	113,121,124
Vorring	113
Vorupør	141
Vålse	31
Wordinge Søe	43
Yding	49,148,156
Yppenbjerg	25,148
Øbening (3003)	71,153
Øbening (3191)	71,147,156
Ødsted	49,156
Ørbygård	25
Ørbæk	28
Øring	28,146
Ørings Agre	25,147
Ørlinge Fald	30,146
Ørninge	30,62,145,147,152
Østbirk	50,154,156
Øster Bølle	35,158
Øster Gasse	34,154,155
Øster Hjerndrup	75
Øster Tørslev	38,152,153,154
Øster Åbølling	83, 89
Østerby	75
Østerbølling (2397)	77,88
Østerbølling (3035)	75,88
Østerbølling Tegt	77, 88
Østringgavl	84

Øverup	63
Øvinge Holm	63,147
Åbeling	82,89
Åbenrå	71,153,156
Åbol	82,89
Åbøl	89
Åbølling (2392)	81,82,87,89
Åbølling (2684)	77,83,88,89,90,94
Ågesbøl	77
Ålborg	135
Ålum	97
Ålænge	82,89
Åse	15
Åsgård	18
Åsingfælled	18,146
Åstrup	50
Åsum	109,118,123